

**Θ΄ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΒΟΥΛΗ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΗ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Α΄**

**ΕΚΘΕΣΗ
ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΙΣΟΤΗΤΑΣ, ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ**

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΑΝ. ΤΑΣΟΥΛΑ

ΑΘΗΝΑ 2020

Εικόνα εξωφύλλου

Έργο του Ζωγράφου, Λογοτέχνη, Θεωρητικού της Τέχνης, **Κώστα Ευαγγελάτου**
«Εννοιακή Αρχαϊκή Στήλη», ακρυλικό, σμάλτο
(Εκτέθηκε στην ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΠΕΙΡΑΙΑ 2019)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I.	Συγκρότηση – Σύνθεση και αντικείμενο της Επιτροπής	5
II.	Συνεδριάσεις της Επιτροπής και πρόσωπα που κλήθηκαν σε ακρόαση.....	7
III.	Εισηγήσεις.....	15
	1) Η διάσταση του φύλου στην επιχειρηματικότητα.....	17
	<u>Εισηγητές:</u> Χριστόφορος Μπουτσικάκης, Αικατερίνη Νοτοπούλου, Κωνσταντίνα Γιαννακοπούλου.	
	2) Ενδοοικογενειακή βία–Παρακολούθηση Σύμβασης Κωνσταντινούπολης....	37
	<u>Εισηγητές:</u> Χριστόφορος Μπουτσικάκης, Ειρήνη Αγαθοπούλου, Ραλλία Χρηστίδου, Κωνσταντίνα Γιαννακοπούλου, Αναστασία - Αικατερίνη Αλεξοπούλου, Αγγελική Αδαμοπούλου.	
	3) Ενδοοικογενειακή βία την περίοδο του κορωνοϊού	65
	<u>Εισηγητές:</u> Αναστάσιος Χατζηβασιλείου, Ειρήνη Αγαθοπούλου, Μερóπη Τζούφη, Ραλλία Χρηστίδου, Κωνσταντίνα Γιαννακοπούλου, Αναστασία - Αικατερίνη Αλεξοπούλου, Αγγελική Αδαμοπούλου.	
	4) Ισότιμη πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά	87
	<u>Εισηγητές:</u> Άννα Καραμανλή, Γεώργιος Κώτσηρας, Ραλλία Χρηστίδου, Κωνσταντίνα Γιαννακοπούλου.	
	5) Γυναίκες και εργασία	95
	<u>Εισηγητές:</u> Άννα Ευθυμίου, Κωνσταντίνος Κυρανάκης, Κωνσταντίνα Γιαννακοπούλου	
	6) Ιατρική Ακριβείας και Ατομική Ευθύνη (Επιτροπή Βιοηθικής)	101
	<u>Εισηγητές:</u> Βασίλειος Βασιλειάδης, Άννα Καραμανλή, Μαρία - Αλεξάνδρα Κεφάλα, Γεώργιος Κώτσηρας, Ειρήνη Αγαθοπούλου, Μερóπη Τζούφη, Κωνσταντίνα Γιαννακοπούλου.	
	7) Σχολικό bullying	125
	<u>Εισηγητές:</u> Βασίλειος Βασιλειάδης, Άννα Ευθυμίου, Μαρία - Αλεξάνδρα Κεφάλα, Αναστάσιος Χατζηβασιλείου, Μερóπη Τζούφη, Ραλλία Χρηστίδου, Κωνσταντίνα Γιαννακοπούλου, Αγγελική Αδαμοπούλου.	
	8) Έκθεση Συνηγóρου του Πολίτη για την Ίση Μεταχείριση	135
	<u>Εισηγητές:</u> Αναστάσιος Χατζηβασιλείου, Κωνσταντίνα Γιαννακοπούλου.	
	9) Παρουσίαση του πλαισίου «Εγγύηση για τη Νεολαία» από τη Γραμματεία Εργαζόμενης Νεότητας της ΓΣΕΕ	141
	<u>Εισηγητές:</u> Βασίλειος Βασιλειάδης, Άννα Ευθυμίου, Κωνσταντίνος Κυρανάκης, Αικατερίνη Νοτοπούλου, Ραλλία Χρηστίδου, Κωνσταντίνα Γιαννακοπούλου.	
IV.	Έγκριση της Έκθεσης της Επιτροπής.....	153

**ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
Θ΄ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΒΟΥΛΗ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΗ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Α΄**

**ΕΙΔΙΚΗ ΜΟΝΙΜΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΙΣΟΤΗΤΑΣ, ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ**

ΕΚΘΕΣΗ

**ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΙΣΟΤΗΤΑΣ, ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ**

ΠΡΟΣ ΤΗ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

I. ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ – ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Κατά τη Α΄ Τακτική Σύνοδο της ΙΗ΄ Περιόδου, η Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου συνεστήθη με την υπ΄ αρ. πρωτ. 12997/7440, από 2 Αυγούστου 2019, απόφαση του Προέδρου της Βουλής, σύμφωνα με το άρθρο 43 Α του Κανονισμού της Βουλής.

Η Επιτροπή συγκροτείται από δεκαεννέα (19) μέλη και αποτελείσθηκε από τους Βουλευτές, κυρίους και κυρίες: Βασίλειο Βασιλειάδη, Άννα Ευθυμίου, Άννα Καραμανλή, Μαρία – Αλεξάνδρα Κεφάλα, Κωνσταντίνο Κυρανάκη, Γεώργιο Κώτσηρα, Γεωργία Μαρτίνου, Χριστόφορο Μπουτσικάκη, Έλενα Ράππη, Αναστάσιο Χατζηβασιλείου, Ειρήνη – Ελένη Αγαθοπούλου, Ευφροσύνη (Φρόσω) Καρασαρλίδου, Αικατερίνη (Κατερίνα) Νοτοπούλου, Μερόπη Τζούφη, Ραλλία Χρηστίδου, Κωνσταντίνα Γιαννακοπούλου, Λιάνα Κανέλλη, Αναστασία – Αικατερίνη Αλεξοπούλου και Αγγελική Αδαμοπούλου.

Η Βουλευτής, κυρία Έλενα Ράππη, που περιλαμβάνετο στην αρχική σύνθεση της Επιτροπής, αντικαταστάθηκε από τη Βουλευτή, κυρία Σοφία Βούλτεψη, σύμφωνα με την υπ΄ αρ. πρωτ. 13307/7632, από 6 Αυγούστου 2019, απόφαση του Προέδρου της Βουλής.

Πρόεδρος της Επιτροπής εξελέγη, στις 7 Αυγούστου 2019, η κυρία Σοφία Βούλτεψη. Το αξίωμα της Α΄ Αντιπροέδρου της Επιτροπής κατέλαβε η κυρία Ειρήνη –

Ελένη Αγαθοπούλου και της Β΄ Αντιπροέδρου η κυρία Κωνσταντίνα (Νάντια) Γιαννακοπούλου. Για το αξίωμα του Γραμματέα δεν υπεβλήθη πρόταση υποψηφιότητας.

Η Βουλευτής, κυρία Γεωργία Μαρτίνου, που περιλαμβάνετο στην αρχική σύνθεση της Επιτροπής, αντικαταστάθηκε από τη Βουλευτή, κυρία Ασημίνα Σκόνδρα, σύμφωνα με την υπ' αρ. πρωτ. 16773/9560, από 9 Οκτωβρίου 2019, απόφαση του Προέδρου της Βουλής.

Αντικείμενο της Επιτροπής, σύμφωνα με το άρθρο 43 Α του Κανονισμού της Βουλής, είναι *«α) Η μελέτη, η έρευνα και η διατύπωση προτάσεων με σκοπό την προώθηση στην εκπαίδευση, στην οικογένεια και στους άλλους κοινωνικούς θεσμούς της αρχής της ισότητας των φύλων, ιδίως σε θέματα απασχόλησης, σεβασμού και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και κάθε άλλη ενέργεια που συμβάλλει στην κατοχύρωση και εφαρμογή της αρχής αυτής από τη Διοίκηση και τους, εν γένει, δημόσιους φορείς, κατά τους ορισμούς της παραγράφου 2 του άρθρου 4 και της παραγράφου 2 του άρθρου 116 του Συντάγματος.*

ββ) Η παρακολούθηση των αναγκών και των προβλημάτων της νεολαίας, η υποβολή συναφών προτάσεων, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, προς κάθε αρμόδιο φορέα, η διερεύνηση της δυνατότητας συνεργασίας με τα Κοινοβούλια άλλων χωρών και διεθνείς οργανισμούς σε θέματα που απασχολούν τους νέους, η ανάληψη πρωτοβουλιών και δραστηριοτήτων για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, καθώς και η αξιολόγηση των απόψεων που διατυπώνονται στις συνόδους της Βουλής των Εφήβων και η προώθησή τους στους αρμόδιους Υπουργούς».

Ειδικότερα, η παράγραφος 2 του άρθρου 4 του Συντάγματος ορίζει ότι *«Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις».*

Η παράγραφος 2 του άρθρου 116 παρέχει ρητό συνταγματικό θεμέλιο για τη λήψη από τον νομοθέτη μέτρων θετικής δράσης και αποβλέπει στη συνολική εξισορρόπηση των πραγμάτων και την αποκατάσταση, σε γενικότερο επίπεδο, της ισότητας των δύο φύλων. Με τη διάταξη αυτή επιλύονται ερμηνευτικά προβλήματα και αποσαφηνίζεται ότι *«Δεν αποτελεί διάκριση λόγω φύλου η λήψη θετικών μέτρων για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Το Κράτος μεριμνά για την άρση των ανισοτήτων, που υφίστανται στην πράξη, ιδίως σε βάρος των γυναικών».*

Η Επιτροπή πραγματοποίησε 21 συνεδριάσεις, συνολικής διάρκειας 39 ωρών και 25 λεπτών, περίπου, κατά τις οποίες εκλήθησαν σε ακρόαση, προς ενημέρωση των μελών της, Υπουργοί, Γενικοί Γραμματείς Υπουργείων, δημόσιοι λειτουργοί, ακαδημαϊκοί, ειδικοί επιστήμονες και εκπρόσωποι Φορέων και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, όπως εμφανίζεται στο αντίστοιχο Κεφάλαιο της Έκθεσης.

II. ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΚΛΗΘΗΚΑΝ ΣΕ ΑΚΡΟΑΣΗ

1. Συνεδρίαση της 7ης Αυγούστου 2019

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Εκλογή Προεδρείου.

2. Συνεδρίαση της 28ης Αυγούστου 2019

Θέματα ημερήσιας διάταξης:

α) Προγραμματισμός των εργασιών της Επιτροπής.

β) Επανασυγκρότηση της Υποεπιτροπής για την Καταπολέμηση της Εμπορίας και της Εκμετάλλευσης Ανθρώπων.

3. Συνεδρίαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2019

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ενημέρωση από τη Γενική Γραμματέα Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, κυρία Μαρία Συρεγγέλα.

4. Συνεδρίαση της 30ης Σεπτεμβρίου 2019

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Η διάσταση του φύλου στην επιχειρηματικότητα.

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν ο κ. Ιωάννης Χατζηθεοδοσίου, Πρόεδρος του Επαγγελματικού Επιμελητηρίου Αθηνών και οι κυρίες: Χριστίνα Φυτέα, Πρόεδρος της Επιτροπής Γυναικείας Επιχειρηματικότητας του Ε.Ε.Α. - Γενική Γραμματέας του Εθνικού Επιμελητηριακού Δικτύου Γυναικών Επιχειρηματιών, Ελένη Τσικούρη, Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Σωματείων Επαγγελματιών Διπλωματούχων Αισθητικών Ελλάδας (Ο.Σ.Ε.Δ.Α.Ε.) και της Επιτροπής Αισθητικών του Ε.Ε.Α., Μίνα Καστανιά - Γιαζιτζόγλου, Πρόεδρος του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιδιωτικών Παιδικών Σταθμών και της Επιτροπής Βρεφονηπιακών Σταθμών του Ε.Ε.Α., Χριστίνα-Ελευθερία Λάζου, Πρόεδρος της Επιτροπής Κομμωτών του Ε.Ε.Α. - Μέλος της Ομοσπονδίας Κομμωτών Ελλάδας, Μαρία Κάπαρη, Υπεύθυνη Επικοινωνίας στη Διοικητική Γραμματεία της Ο.Σ.Ε.Δ.Α.Ε., Μαρία Βουτσίνου, Ειδική Επιστήμονας στον Συνήγορο του Πολίτη (Κύκλος Ίσης Μεταχείρισης), Ελένη Χρυσικοπούλου, Μέλος του Δ.Σ. του Συνδέσμου Επιχειρηματιών Γυναικών Ελλάδος – Υπεύθυνη για θέματα δημόσιας διαβούλευσης Σ.Ε.Γ.Ε.), Ιωάννα Προφύρη, Υπεύθυνη Γραφείου Ισότητας του Ινστιτούτου Μικρών Επιχειρήσεων της Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων

Ελλάδας (ΓΣΕΒΕΕ) και Στέλλα Κάσδαγλη, Συν-ιδρύτρια του Οργανισμού για την Επαγγελματική Ενδυνάμωση των Γυναικών (Women on Top).

5. Συνεδρίαση της 8ης Οκτωβρίου 2019

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Συζήτηση επί των Ετήσιων Εκθέσεων (Μάιος 2017- Μάιος 2018 και Μάιος 2018 – Ιούνιος 2019) της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής και ακρόαση της Προέδρου, κυρίας Ελένης Ρεθυμιωτάκη.

Τα μέλη των Επιτροπών ενημέρωσαν και οι κύριοι: Παναγιώτης (Τάκης) Βιδάλης, Επιστημονικός Συνεργάτης της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής – Νομικός και Χαράλαμπος Σαββάκης, μέλος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής – Ομότιμος Καθηγητής Μοριακής Βιολογίας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης.

* (κοινή συνεδρίαση με Διαρκή Επιτροπή Κοινωνικών Υποθέσεων και Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας)

6. Συνεδρίαση της 22ας Οκτωβρίου 2019

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ενημέρωση σχετικά με την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης).

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν οι κύριοι και οι κυρίες: Μαρία Συρεγγέλα, Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, Θεοδοσία Ταντάρου – Κρίγγου, Πρόεδρος του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), Ευθυμία (Μίκα) Ιωαννίδου, Μαρία Λατσού, Αγλαΐα Ρομπόκου και Μαριλένα Τσικίνη, Επικεφαλής και Μέλη της Ελληνικής Αντιπροσωπείας του Ευρωπαϊκού Lobby Γυναικών, αντίστοιχα, Άννα Μαμάη, Ψυχολόγος – Προϊσταμένη Τμήματος Κέντρου Κοινωνικής Στήριξης και Ξενώνα Αττικής του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ), Μαρία – Σοφία Κυριάκου, Υπαστυνόμος Α΄ του Τμήματος Επιχειρησιακού Σχεδιασμού και Πολιτικής Προστασίας της Διεύθυνσης Γενικής Αστυνόμευσης του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, Μαρία Γαβουνέλη, Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), Ειρήνη Φερέτη, Πρόεδρος του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, Άννα Μιχαλακέλη, Συντονίστρια Προγραμμάτων στο Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών «ΔΙΟΤΙΜΑ» και Κυριακή (Κική) Πετρουλάκη, Ψυχολόγος Ph.D. – Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικτύου κατά της Βίας (Ε.Δ.κ.Β.).

7. Συνεδρίαση της 5ης Νοεμβρίου 2019

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ενημέρωση σχετικά με την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης).

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν οι κυρίες: Μαρία Ζαρωτιάδου, Ειδική Συνεργάτιδα της Γενικής Γραμματέως Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, κυρίας Μαρίας Συρεγγέλα, Όλγα Γκίνη, Πρόεδρος της Χριστιανικής Ένωσης Νεανίδων (ΧΕΝ) Ελλάδος, Ειρήνη Πανταζή - Μελίστα, Πρόεδρος του Εθνικού Συμβουλίου Ελληνίδων, Σπυριδούλα (Κική) Σπανού, Ταμίας της Πανελλαδικής Οργάνωσης Γυναικών «ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΗ», Δέσποινα (Ντέπη) Στενού, Πρόεδρος του Πανελληνίου Συνδέσμου Γυναικών Μάνης – Δημοσιογράφος, Ειρήνη Μιχάλη – Ματζάκου, Εκπρόσωπος του Πανελληνίου Συνδέσμου Γυναικών Μάνης στο Ευρωπαϊκό Lobby Γυναικών και Χριστίνα Σκαλούμπακα, Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Γυναικών Ελλάδας (ΟΓΕ).

8. Συνεδρίαση της 27ης Νοεμβρίου 2019

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ενημέρωση σχετικά με την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης).

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν οι κύριοι και οι κυρίες: Μαρία Συρεγγέλα, Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, Φωτεινή Βρύνα, Επικεφαλής του Τομέα Ισότητας των Φύλων της Ένωσης Περιφερειών Ελλάδας (ΕΝΠΕ), Άννα Βουγιούκα, Κοινωνική Επιστήμων - Εμπειρογνώμων σε θέματα φύλου του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ), Σταματία Παπαγιαννοπούλου, Κοινωνιολόγος - Εγκληματολόγος - Εμπειρογνώμων σε θέματα φύλου του ΕΚΔΔΑ, Σπυριδούλα Βαρτελάτου, Υπεύθυνη Προγραμμάτων ΙΝΕΠ και ΕΚΔΔΑ, Ευαγγελία Σχοιναράκη - Ηλιάκη, Πρόεδρος του Πολιτικού Συνδέσμου Γυναικών, Δέσποινα (Ντένα) Λογιάδου, Πρόεδρος της Ένωσης Γυναικών Ελλάδος, Ζαφειρούλα (Ζέφη) Δημαδάμα, Αντιπρόεδρος Γυναικών του Ευρωπαϊκού Σοσιαλιστικού Κόμματος - Πρόεδρος του Παραρτήματος Αθηνών της Ένωσης Γυναικών Ελλάδος, Μαίρη Πίνη, Γενική Διευθύντρια του Κέντρου Στήριξης Οικογένειας της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών (ΚΕΣΟ).

9. Συνεδρίαση της 3ης Δεκεμβρίου 2019

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ενημέρωση σχετικά με την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης).

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν οι κύριοι και οι κυρίες: Μαρία Συρεγγέλα, Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, Πάνος Αλεξανδρής, Γενικός Γραμματέας Δικαιοσύνης και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αντωνία Γεωργίου, Εισαγγελέας Ενδοοικογενειακής Βίας, Ανδρέας Ποττάκης, Συνήγορος του Πολίτη, Θεώνη Κουφονικολάκου, Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη στον Κύκλο Δικαιωμάτων του Παιδιού, Καλλιόπη Λυκοβαρδή, Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη στον Κύκλο Ίσης Μεταχείρισης και Ευθυμία (Μίκα) Ιωαννίδου, Επικεφαλής της Ελληνικής Αντιπροσωπείας του Ευρωπαϊκού Lobby Γυναικών.

10. Συνεδρίαση της 17ης Δεκεμβρίου 2019

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ενημέρωση από την Υπουργό Πολιτισμού και Αθλητισμού, κυρία Λίνα Μενδώνη, με θέμα την ισότιμη πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά.

11. Συνεδρίαση της 29ης Ιανουαρίου 2020

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Παρουσίαση της μελέτης του Ομίλου ICAP έτους 2019 για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, με την υποστήριξη της Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.).

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν οι κυρίες: Σταματίνα Παντελαίου, Διευθύντρια Οικονομικών και Κλαδικών Μελετών του Ομίλου ICAP, Φραντζέσκα Σιδερά, Επικεφαλής Εταιρικής Επικοινωνίας του Ομίλου ICAP, Ελένη Δεμερτζή, Υποδιευθύντρια Οικονομικών και Κλαδικών Μελετών του Ομίλου ICAP.

Επίσης, στη συνεδρίαση παρέστησαν και οι κ.κ.: Μαρία Συρεγγέλα, Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, Δημοσθένης Τρέμος, Διευθυντής της Διεύθυνσης Σχεδιασμού, Δημιουργίας Προτύπων και Παρακολούθησης Πολιτικών Ισότητας των Φύλων και Χριστίνα Φυτέα, Πρόεδρος της Επιτροπής Γυναικείας Επιχειρηματικότητας του Επαγγελματικού Επιμελητηρίου Αθηνών (Ε.Ε.Α.) – Γενική Γραμματέας του Εθνικού Επιμελητηριακού Δικτύου Γυναικών Επιχειρηματιών.

12. Συνεδρίαση της 4ης Φεβρουαρίου 2020

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ενημέρωση από τον Διοικητή του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ), κ. Σπύρο Πρωτοψάλτη, για τη γυναικεία απασχόληση και τις νέες πρωτοβουλίες του Οργανισμού.

Στη συνεδρίαση παρέστη και η κυρία Μαρία Συρεγγέλα, Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (ΓΓΟΠΙΦ).

13. Συνεδρίαση της 27ης Φεβρουαρίου 2020

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ενημέρωση από την Επιτροπή Βιοηθικής για την Ιατρική Ακριβείας.

Τα μέλη των Επιτροπών ενημέρωσε η κυρία Ελένη Ρεθυμιωτάκη, Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής – Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ και ο κ. Νικόλαος Ανάγνου, Μέλος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής – Ομότιμος Καθηγητής Βιολογίας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

** (κοινές συνεδριάσεις με Διαρκή Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης)*

14. Συνεδρίαση της 4ης Μαρτίου 2020

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ενημέρωση από την Υφυπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων, κυρία Σοφία Ζαχαράκη, για τη δράση του Υπουργείου σχετικά με την αντιμετώπιση του bullying στα σχολεία.

15. Συνεδρίαση της 8ης Μαΐου 2020

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ενημέρωση από τη Γενική Γραμματέα Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, κυρία Μαρία Συρεγγέλα, για τα αποτελέσματα της εκστρατείας κατά της ενδοοικογενειακής βίας, στη διάρκεια της καραντίνας για την αντιμετώπιση του κορωνοϊού.

Στη συνεδρίαση παρέστη και η κυρία Θεοδοσία Ταντάρου – Κρίγγου, Πρόεδρος του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.).

16. Συνεδρίαση της 22ας Μαΐου 2020

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ενδοοικογενειακή βία στον καιρό του κορωνοϊού: Οι γυναικείες οργανώσεις καταθέτουν την εμπειρία τους.

Οι γυναικείες οργανώσεις συμμετείχαν μέσω τηλεδιάσκεψης.

Επίσης, στη συνεδρίαση παραβρέθηκαν οι κυρίες: Μαρία Συρεγγέλα Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων και Θεοδοσία Ταντάρου – Κρίγγου, Πρόεδρος του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.).

17. Συνεδρίαση της 9ης Ιουνίου 2020

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Βιοηθική και ατομική ευθύνη στην αντιμετώπιση του κορωνοϊού.

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν η κυρία Ελένη Ρεθυμιωτάκη, Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής – Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ και ο κ. Τάκης Βιδάλης, Δρ. Νομικής – Επιστημονικός Συνεργάτης της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής.

18. Συνεδρίαση της 9ης Ιουλίου 2020

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ενημέρωση επί της Ειδικής Έκθεσης του Συνηγόρου του Πολίτη για την Ίση Μεταχείριση.

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν ο κ. Ανδρέας Ποττάκης, Συνήγορος του Πολίτη και η κυρία Καλλιόπη Λυκοβαρδή, Βοηθός Συνήγορος για την Ίση Μεταχείριση.

Επίσης, στη συνεδρίαση παρέστησαν και οι Ειδικοί Επιστήμονες στον Κύκλο Ίσης Μεταχείρισης του Συνηγόρου του Πολίτη, κυρία Χριστίνα Αγγέλη και κ. Κωνσταντίνος Μπαρτζελιώτης.

19. Συνεδρίαση της 14ης Ιουλίου 2020

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Παρουσίαση του πλαισίου «Εγγύηση για τη Νεολαία», των επιμέρους πολιτικών που σχετίζονται με αυτήν και των προτάσεων της ETUC, της Γραμματείας Εργαζόμενης Νεότητας της ΓΣΕΕ και της ECTUN.

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν οι κυρίες: Νικολέττα Βασιλάκου, Γραμματέας Εργαζόμενης Νεότητας της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ) και Χριστίνα Θεοχάρη, Επικεφαλής του Δικτύου των Συνδικάτων των Ευρωπαϊκών Πρωτευουσών (ECTUN).

20. Συνεδρίαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2020

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Covid – 19 και ενδοοικογενειακή βία: Συμπεράσματα, δράσεις και αποτελέσματα από τα Συμβουλευτικά Κέντρα της Βόρειας Ελλάδας.

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν η κυρία Μαρία Συρεγγέλα, Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.) και η

κυρία Θεοδοσία Ταντάρου-Κρίγγου, Πρόεδρος του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), ενώ μέσω τηλεδιάσκεψης έκαναν παρέμβαση εκπρόσωποι των Συμβουλευτικών Κέντρων Βόρειας Ελλάδας.

21. Συνεδρίαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2020

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Συζήτηση σχετικά με τη σύνταξη της Έκθεσης και ορισμός Εισηγητών κατά θέματα.

III. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

1. Η ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

**ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: ΜΠΟΥΤΣΙΚΑΚΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ, ΝΟΤΟΠΟΥΛΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ,
ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ**

Α. Συνεδρίαση της 30^{ης} Σεπτεμβρίου 2019, με θέμα ημερήσιας διάταξης: «Η διάσταση του φύλου στην επιχειρηματικότητα».

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν ο κ. Ιωάννης Χατζηθεοδοσίου, Πρόεδρος του Επαγγελματικού Επιμελητηρίου Αθηνών και οι κυρίες: Χριστίνα Φυτέα, Πρόεδρος της Επιτροπής Γυναικείας Επιχειρηματικότητας του Ε.Ε.Α. - Γενική Γραμματέας του Εθνικού Επιμελητηριακού Δικτύου Γυναικών Επιχειρηματιών, Ελένη Τσικούρη, Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Σωματείων Επαγγελματιών Διπλωματούχων Αισθητικών Ελλάδας (Ο.Σ.Ε.Δ.Α.Ε.) και της Επιτροπής Αισθητικών του Ε.Ε.Α., Μίνα Καστανιά - Γιαζιτζόγλου, Πρόεδρος του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιδιωτικών Παιδικών Σταθμών και της Επιτροπής Βρεφονηπιακών Σταθμών του Ε.Ε.Α., Χριστίνα-Ελευθερία Λάζου, Πρόεδρος της Επιτροπής Κομμωτών του Ε.Ε.Α. - Μέλος της Ομοσπονδίας Κομμωτών Ελλάδας, Μαρία Κάπαρη, Υπεύθυνη Επικοινωνίας στη Διοικητική Γραμματεία της Ο.Σ.Ε.Δ.Α.Ε., Μαρία Βουσίνου, Ειδική Επιστήμονας στον Συνήγορο του Πολίτη (Κύκλος Ίσης Μεταχείρισης), Ελένη Χρυσικοπούλου, Μέλος του Δ.Σ. του Συνδέσμου Επιχειρηματιών Γυναικών Ελλάδος – Υπεύθυνη για θέματα δημόσιας διαβούλευσης Σ.Ε.Γ.Ε.), Ιωάννα Προφύρη, Υπεύθυνη Γραφείου Ισότητας του Ινστιτούτου Μικρών Επιχειρήσεων της Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας (ΓΣΕΒΕΕ) και Στέλλα Κάσδαγλη, Συν-ιδρύτρια του Οργανισμού για την Επαγγελματική Ενδυνάμωση των Γυναικών (Women on Top).

• **Εισαγωγικά**

Στατιστικά:

- Στην Ελλάδα, το γυναικείο εργατικό δυναμικό βρίσκεται στο 43,9%, ενώ, αντίθετα, το αντρικό εργατικό δυναμικό βρίσκεται στο 60%. Τα ποσοστά της ανεργίας στις γυναίκες είναι αυξημένα κατά 9% σε σύγκριση με αυτά των ανδρών: 23,7% η γυναικεία ανεργία και 14,7% η ανδρική.
- Μισθολογικά εξακολουθεί να υπάρχει τεράστιο χάσμα μεταξύ ανδρών και γυναικών, της τάξης του 16%, ακόμη και για γυναίκες εργαζόμενες που βρίσκονται σε ανώτατες διευθυντικές θέσεις.

- Οι γυναίκες σε θέσεις ευθύνης δεν ξεπερνούν το 25%, τόσο στην Ελλάδα, όσο και παγκοσμίως, παρά το γεγονός ότι οι γυναίκες με πτυχίο είναι κατά 10% περισσότερες από τους άντρες τη δεδομένη χρονική στιγμή.
- Στον ορισμό της «γυναικείας επιχειρηματικότητας» συμπεριλαμβάνονται επιχειρήσεις, στις οποίες τουλάχιστον το 50% της ιδιοκτησίας ανήκει σε γυναίκα και η επιχείρηση διευθύνεται από γυναίκα.
- Σύμφωνα με τα στοιχεία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, το 2019, οι αυτοαπασχολούμενες γυναίκες στην Ελλάδα είναι μόνο το 17% του ενεργού πληθυσμού, σε σχέση με το 29,7% των ανδρών. Επιπλέον, από τις 27.267 επιχειρήσεις, που δραστηριοποιούνται σήμερα στην Ελλάδα, μόνο το 24,2% διοικούνται από γυναίκες. Σε απόλυτο αριθμό, είναι περίπου 6.500 επιχειρήσεις. Σύμφωνα, πάλι, με την ίδια πηγή, το αντικείμενο των επιχειρήσεων που διευθύνονται από γυναίκες αφορά κυρίως την παροχή υπηρεσιών κατά 39,7%, όπου σε αυτές τις υπηρεσίες, προφανώς, θα εντάσσονται και οι υπηρεσίες κομμωτικής, αισθητικής, αλλά και φροντίδας παιδιών, αλλά και πολλές άλλες μορφές υπηρεσίας. Δεύτερον, μετά την παροχή υπηρεσίας, έρχεται το εμπόριο, σε ποσοστό 27,9%.

• **Σημεία που επισημάνθηκαν από θεσμικούς φορείς και γυναικείες οργανώσεις για το θέμα της διάστασης του φύλου στη γυναικεία επιχειρηματικότητα:**

ΣΤΟΧΟΙ:

- Συνεχής ο αγώνας για ίσες ευκαιρίες. Τα ευρωπαϊκά όργανα και ο ΟΟΣΑ συνεχίζουν, μετά από είκοσι χρόνια προσπάθειας, να επισημαίνουν στα κράτη - μέλη τη σπουδαιότητα να ξεπεράσουν τα στερεότυπα και να φέρουν μεταρρυθμίσεις, που θα βοηθήσουν τα άτομα να αντιμετωπίσουν τις αρνητικές συνέπειες των παγκόσμιων αλυσίδων αξίας.
- Η Ελλάδα πρέπει να γυρίσει σελίδα, να δουλέψει συστηματικά και να σταματήσει να λαμβάνει τις τελευταίες θέσεις στην Ευρώπη. Ο Σ.Ε.Γ.Ε. είναι εδώ για να βοηθήσει, να εισφέρει τη γνώση του στο πεδίο της μάχης.
- Η «Ατζέντα 2030» αποδεικνύει ότι καμία χώρα δεν έχει ακόμη επιτύχει, σε επιθυμητά όρια, την ισότητα των φύλων και ότι το ζήτημα είναι, δυστυχώς, μετά από είκοσι χρόνια συστάσεων, επίκαιρο. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σε χώρες που εφάρμοσαν καλές πρακτικές, το 2014, η απασχόληση των γυναικών έφτασε στο

64%. Ωστόσο, το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων διαπίστωσε το 2017 αργούς ρυθμούς στην πρόοδο της ισότητας στην Ε.Ε..

- Στην Ελλάδα, ενώ είδαμε στα ίδια διαστήματα τη γυναίκα να κάνει σημαντικά βήματα, να προσπαθεί και να επιχειρεί σε τομείς, όπως η ψηφιακή επιχειρηματικότητα, ανάλογη ήταν και η διαπίστωση ότι υπήρξε υποχώρηση και πάλι, με την Ελλάδα σήμερα να είναι στις τελευταίες θέσεις στον Δείκτη Ισότητας.
- Η ουσιαστική ισότητα περνά μέσα από την οικονομική ανεξαρτησία της γυναίκας και το σημαντικότερο πρόβλημα, όσον αφορά στα θέματα της ισότητας των φύλων στην εργασία και στην επιχειρηματικότητα, είναι οι δυσκολίες που υπάρχουν σε σχέση με την εναρμόνιση της οικογενειακής και της επαγγελματικής ζωής.

Από τα παραπάνω, συνάγεται πόσο σημαντική αναδεικνύεται η άσκηση μιας θεσμικής, κοινωνικής, οικονομικής πολιτικής, ενθαρρυντικής προς τις γυναίκες εργαζόμενες, όπως, για παράδειγμα, η λήψη μέτρων για την εναρμόνιση επαγγελματικού και οικογενειακού βίου, για την αλλαγή προτύπων ως προς την κατανομή των υποχρεώσεων εντός της οικογένειας, η ενδυνάμωση και, τελικά, η επιβράβευση των επιχειρήσεων που εφαρμόζουν πολιτικές ισότητας, οριζόντιες, στο εσωτερικό τους.

- Αύξηση του αριθμού των γυναικών σε φορείς επαγγελματικούς και όργανα. Στο Επιμελητήριο είναι μόλις 451 οι γυναίκες. Είναι ζητούμενο της Επιτροπής Γυναικείας Επιχειρηματικότητας του Επιμελητηρίου η επίτευξη του 50% ως προς τον αριθμό μελών του Επιμελητηρίου.

Το πρόβλημα θα λυθεί όταν οι γυναίκες θα έχουν τη θέση που τους αντιστοιχεί, χωρίς την ανάγκη ποσοστώσεων.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ:

- Ύπαρξη Βρεφονηπιακών – Παιδικών Σταθμών: Αν δεν υπάρχουν, η γυναίκα δεν έχει τρόπο να βγει, είτε στην παραγωγή, είτε στα κοινά. Έχουν διατεθεί 270 εκατομμύρια ευρώ και μόνο τα 40 εκατομμύρια από κοινοτικούς πόρους, για να δοθεί η δυνατότητα σε 150.000 παιδιά να έχουν πρόσβαση μέσα στους Βρεφονηπιακούς Σταθμούς. Επίσης, καθιερώθηκε η υποχρεωτική δίχρονη προσχολική εκπαίδευση, δίνοντας τη δυνατότητα για επιπρόσθετες θέσεις στους Βρεφονηπιακούς Σταθμούς.
- Κονδύλια κατευθυνόμενα στην ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας: Αυτά θα αποτελέσουν κίνητρο να υπάρξουν επιχειρήσεις, όπου η συμμετοχή της γυναίκας δεν θα είναι μόνο 50%, αλλά πιθανόν να είναι και επιχειρήσεις στο 100%.

- Αύξηση της μοριοδότησης της γυναικείας επιχειρηματικότητας, ανεξαρτήτου εργασιακής ηλικίας, γιατί βλέπουμε να συνθλίβεται στα μεικτά προγράμματα χρηματοδότησης η γυναίκα επιχειρηματίας. Υποστήριξη και των τριών γενεών γυναικών, ήτοι γυναικών της «Generation X», δηλαδή γυναίκες γεννημένες από το 1965 μέχρι το 1980, των «Millennians» (1981-1995) και στη γενιά «Z» (1996-2010), γιατί μας ενδιαφέρει και οι τρεις γενιές μαζί να συνδράμουν σε όλο αυτό που προσπαθούμε σήμερα να αναδείξουμε, η καθεμία με τη δική της γνώση ή με τη δική της ορμή.
- Προγράμματα ΕΣΠΑ με προτεραιότητες χρηματοδότησης τη νεοφυή επιχειρηματικότητα, τις ευπαθείς ομάδες, τις τρίτεκνες, τις πολύτεκνες, τις κακοποιημένες γυναίκες, τις μονογονεϊκές οικογένειες, αλλά και τις υφιστάμενες επιχειρήσεις, όπου η αναμόρφωση και η αναδιοργάνωση είναι δύο στοιχεία που τα χρειάζονται πάρα πολύ, ιδιαίτερα μαζί με τον ψηφιακό μετασχηματισμό.
- Εφαρμογή πολιτικών για τη διευκόλυνση της εργαζόμενης μητέρας.
- Παροχές και οικονομικά κίνητρα στις γυναίκες, ειδικά για την απόκτηση και τρίτου παιδιού.
- Δημιουργία Κέντρων Συμβουλευτικής και Στήριξης της Οικογένειας και, φυσικά, στήριξη των ζευγαριών με προβλήματα γονιμότητας.
- Εξασφάλιση εκπαίδευσης και μετεκπαίδευσης, με εκπαιδευτικά σεμινάρια προσωπικής ανάπτυξης, αυτοβελτίωσης, αύξησης της αυτοεκτίμησης, ακόμη και νευρογλωσσικού προγραμματισμού, που θα βοηθήσουν τη γυναίκα να αναδείξει όλες αυτές τις δεξιότητες που έχει. Επίσης, με επιδοτούμενα εκπαιδευτικά προγράμματα, που θα παρέχουν αξιόπιστη και φιλτραρισμένη γνώση, σε θέματα οργανωτικά, διοίκησης, ψηφιακού μετασχηματισμού.

Παράδειγμα: Το Επαγγελματικό Επιμελητήριο ήδη έχει ένα επιμορφωτικό πρόγραμμα, με τίτλο «Συστημική Ψηφιακή Οργάνωση για τη Γυναικεία Επιχειρηματικότητα», όπου θα μπορούν να συμμετέχουν γυναίκες που βρίσκονται και διοικούν μικρές επιχειρήσεις, χωρίς προαπαιτούμενα, μόνο και μόνο για να μπορέσουν να πάρουν μέρος σε γνωστικά πεδία, όπως Συστημικά Εργαλεία για τη Γυναικεία Επιχειρηματικότητα, Marketing και Ψηφιακό Marketing, Business Cloud, ένα ολοκληρωμένο ψηφιακό πληροφοριακό σύστημα. Είναι ένα course 40 ωρών, υπό την αιγίδα του Πανεπιστημίου Πειραιώς και του ΚΕΔΙΒΙΜ.

- Επέκταση της εκπαίδευσης και στις προερχόμενες από εθνικές μειονότητες γυναίκες, σχετικά με θέματα κοινωνικής επιχειρηματικότητας, των απαραίτητων δεξιοτήτων για την επίτευξή της, καθώς και τη θέσπιση νέων μεθοδολογιών εκπαίδευσης, που μπορούν να αξιοποιηθούν από τους ίδιους τους εκπαιδευτές που ασχολούνται με αυτά τα ζητήματα.
- Εξασφάλιση της ίσης πρόσβασης των γυναικών και των κοριτσιών στο STEM, Φυσικές Επιστήμες, Τεχνολογία, Επιστήμη Μηχανικών, Μαθηματικά, που επιβάλλεται βάσει των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των προοπτικών ανάπτυξης.
- Εκπαίδευση των γυναικών για το «day to day», για την καθημερινότητα. Οι συνοικιακές επιχειρήσεις βάζονται καθημερινά και προσπαθούν «με νύχια και με δόντια» να παραμείνουν ζωντανές.
- Εκπόνηση μελέτης για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα: ένα σπουδαίο εγχείρημα, που το Επιμελητήριο ξεκινά να κάνει και φυσικά μια συνεχής αποτύπωση και ανάλυση του ρόλου των επιτευγμάτων και των αναγκών της γυναίκας στο εργασιακό και επιχειρησιακό περιβάλλον.
- Ανάγκη για πιστοποίηση, όπως στην περίπτωση της ασφαλιστικής διαμεσολάβησης, όπου τα τελευταία έτη θεσπίσθηκε και νομοθετήθηκε η επαναπιστοποίησή μας.

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ:

1. Ανάγκη να υπάρξει πρόβλεψη εκτός από τα άτομα με σχέση εξαρτημένης εργασίας και για τις αυτοαπασχολούμενες:

- επίδομα μητρότητας: Αυτό που έχει διαπιστωθεί είναι ότι, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι πολιτικές απασχόλησης είναι προσανατολισμένες, σχεδόν αποκλειστικά, στα άτομα με σχέση εξαρτημένης εργασίας. Οι αυτοαπασχολούμενοι, γενικά, λοιπόν, άντρες και γυναίκες, είναι άτομα που, δυστυχώς, σχεδόν, δεν καλύπτονται καθόλου.

Στην Ελλάδα, με τον ν. 4097/2012, δόθηκε το μοναδικό, ίσως, δικαίωμα στις γυναίκες αυτές, με την παροχή του επιδόματος μητρότητας. Ωστόσο, ένα από τα ζητήματα, για τα οποία η ΓΣΕΒΕΕ και το ΙΜΕ-ΓΣΕΒΕΕ, σε ερευνητικό επίπεδο, θα συνεχίσουν να παλεύουν, για τη βελτίωσή του, είναι και το ύψος των παροχών που δίνονται στις γυναίκες αυτές, με βάση τον συγκεκριμένο νόμο και το χρονικό διάστημα των παροχών αυτών, αλλά και οι προϋποθέσεις, όπως π.χ. η ασφαλιστική ενημερότητα, που απαιτείται. Είναι τρία ζητήματα που χωρούν πάρα πολύ βελτίωση ακόμη και θα συνεχίσουμε να παλεύουμε για αυτά.

Οφείλουμε να πούμε, ωστόσο, ότι ειδικά τις τελευταίες μέρες έχει γίνει ένα θετικό βήμα, με την απόφαση του Υφυπουργού Εργασίας, υπεύθυνου για θέματα κοινωνικής ασφάλισης, που είπε ότι θα δίνεται πλέον το επίδομα αυτό της μητρότητας από τον ΕΦΚΑ και σε γυναίκες, πρώην ασφαλισμένες του ΟΑΕΕ, που έχουν διακόψει την επιχειρηματική τους δραστηριότητα κατά την ημερομηνία του τοκετού. Αυτό είναι ένα θετικό βήμα. Ωστόσο, το ύψος, η διάρκεια και οι προϋποθέσεις των παροχών χωρούν ακόμη πάρα πολύ μεγάλη βελτίωση, συν του ότι υπάρχουν κατηγορίες γυναικών αυτοαπασχολούμενων, όπως π.χ. δικηγόροι, που εργάζονται με πάγια αντιμισθία, οι οποίες μένουν εντελώς ακάλυπτες από οποιονδήποτε νόμο. Αυτό αναφέρθηκε και σε πολύ πρόσφατη Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη.

- καθιέρωση γονεϊκής άδειας: Ισότιμη, λοιπόν, άδεια μητρότητας και εξίσωση παροχών γονεϊκότητας για τις αυτοαπασχολούμενες γυναίκες. Να μην περιμένουν τα παιδιά τους να μεγαλώσουν, για να μπορέσουν να αφιερώσουν χρόνο σε ένα ελεύθερο επάγγελμα, που έχει εξαιρετικά μεγάλες απαιτήσεις, σε σχέση με μια μισθωτή εργασία.

2. Παροχή κινήτρων για τη δημιουργία εταιρικών δομών φύλαξης: Είναι καλοί οι παιδικόι σταθμοί. Είναι καλά τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης το απόγευμα, αλλά τα παιδιά, κάποιες ώρες, πρέπει να είναι μαζί με τους γονείς τους και όταν οι γονείς τους πρέπει να ανταποκριθούν σε επαγγελματικές υποχρεώσεις, τις οποίες δεν μπορούν να αφήσουν στην άκρη, θα πρέπει να δοθούν κίνητρα στις επιχειρήσεις, ώστε να δημιουργήσουν και ενδοεταιρικές δομές απασχόλησης και φύλαξης.

3. Δημιουργία και ενίσχυση δικτύων για τις γυναίκες επιχειρηματίες: Υπάρχουν δίκτυα και, από ό,τι λέει η εμπειρία, τα δίκτυα αυτά περιλαμβάνουν, δυστυχώς, στην πλειονότητά τους, γυναίκες μεγαλύτερες και πιο έμπειρες επιχειρηματίες και δεν απευθύνονται στις ανάγκες των νέων επιχειρηματιών, που έχουν πολύ περισσότερο ανάγκη την πρόσβαση στην πληροφορία, την πρόσβαση σε επαφές και σε δομές που μπορούν να τις υποστηρίξουν στην ανάπτυξή τους.

4. Ποιοτική συμμετοχή των γυναικών στην επιχειρηματικότητα: Παρόλο που σε ευρωπαϊκό επίπεδο η συμμετοχή των γυναικών στην επιχειρηματικότητα, ποσοτικά, θεωρείται πολύ χαμηλή (το 1/3 περίπου των ανθρώπων που επιχειρούν και αυτοαπασχολούνται είναι γυναίκες), τα τελευταία χρόνια, στην Ελλάδα, από το 2015 και μετά, η έμφυλη διαφορά έχει μειωθεί, πράγμα που εκ πρώτης όψεως φαντάζει θετικό. Αυτό σημαίνει ότι οι γυναίκες επιχειρούν περισσότερο, η γυναικεία επιχειρηματικότητα αποτελεί πλέον τάση στην Ελλάδα, όπως αποδεικνύεται και με στοιχεία.

Ωστόσο, όταν περάσουμε στην ποιοτική ανάλυση αυτών των στοιχείων, τα πράγματα δεν είναι και τόσο αισιόδοξα. Είναι πάρα πολύ σημαντικό να στρέψουμε από νωρίς τις γυναίκες, τα κορίτσια, στις τεχνολογικές δεξιότητες, όχι μόνο για να ενισχύσουν τα παραδοσιακά αντικείμενα της γυναικείας επιχειρηματικότητας, όπως είναι το λιανικό εμπόριο, που αναφέρθηκε, όπως μπορεί να είναι η αισθητική, η κομμωτική, η μόδα ή η ομορφιά, γενικότερα. Να στρέψουμε και τις γυναίκες προς επαγγέλματα που έχουν μέλλον, τα οποία έχουν προοπτικές και προοπτικές μεγαλύτερης κερδοφορίας. Να μη μείνουμε σε αυτά που διαχρονικά συνδέουμε με τη γυναικεία επιχειρηματικότητα.

Οι γυναίκες συνεχίζουν να υπερ-συγκεντρώνονται σε κλάδους που είναι πολύ χαμηλής ανταγωνιστικότητας και απόδοσης, στις υπηρεσίες και τη λιανική και αυτό είναι κάπως ανησυχητικό, σε μια εποχή ψηφιακού μετασχηματισμού και στην εποχή της τέταρτης βιομηχανικής επανάστασης, που συνεχώς ακούμε ότι διανύουμε. Οπότε, θα πρέπει να πούμε ότι, σε συνδυασμό και με το μικρότερο μέγεθος, που συνήθως έχουν οι γυναικείες επιχειρήσεις, όλο αυτό δημιουργεί έναν μικρότερο κύκλο εργασιών και καθιστά τις γυναίκες πολύ λιγότερο επιθυμητούς επενδυτές, δηλαδή δεν έχουν το ίδιο εύκολη πρόσβαση σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τράπεζες, όταν πρόκειται να χρηματοδοτηθούν.

Άρα, λοιπόν, θα πρέπει να δούμε και τα έμφυλα στερεότυπα, ως προς στους κλάδους εκπαίδευσης που επιλέγουν οι γυναίκες, αλλά και στο πώς αξιοποιούν τις σπουδές τους μετέπειτα, στη χάραξη της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας.

5. Συνβοηθούντα μέλη: Στην Ελλάδα ένα μεγάλο κομμάτι του επιχειρηματικού κόσμου είναι οι οικογενειακού τύπου, πολύ μικρές επιχειρήσεις. Οι γυναίκες συνιστούν το μεγαλύτερο ποσοστό των συνβοηθούτων μελών και είτε υποαμείβονται, είτε δεν αμείβονται καθόλου τα άτομα αυτά.

Η ανισότητα που παρατηρείται στην επιχειρηματικότητα έχει να κάνει και με τα ποσοστά δραστηριοποίησης των γυναικών και με την οικονομική απόδοση των επιχειρήσεων που ιδρύουν και με τη χρηματοδότηση που λαμβάνουν οι επιχειρήσεις αυτές, αλλά και το βαθμό ελέγχου που έχουν οι ίδιες οι γυναίκες αυτές στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Γνωρίζουμε για επιχειρήσεις, σε πολύ μεγάλο ποσοστό, ειδικά τις οικογενειακές, που αναφέρθηκαν και νωρίτερα, ότι οι γυναίκες έχουν έναν ρόλο, αλλά αυτός ο ρόλος δεν είναι ουσιαστικός στη λήψη αποφάσεων που αφορούν τις επιχειρήσεις.

Λίγα νούμερα: Με βάση, κυρίως, έρευνες του εξωτερικού, που, ωστόσο, πιστεύουμε ότι ισχύουν σε πολύ μεγάλο βαθμό και στην Ελλάδα, μόνο το 2,2% των επενδυτικών

κεφαλαίων στις ΗΠΑ διατέθηκαν στις επιχειρήσεις που διευθύνονταν από γυναίκες, πράγμα που σημαίνει ότι οι γυναίκες επιχειρηματίες έλαβαν μόνο 1,9 δισεκατομμύρια δολάρια, σε αντιδιαστολή με τα 83,1 δισεκατομμύρια δολάρια που έλαβαν οι άνδρες ομόλογοί τους.

6. Επιμόρφωση για την καταπολέμηση ήδη από το σχολικό περιβάλλον των έμφυλων στερεοτύπων: Μεγαλώνουμε τα αγόρια μας και τα κορίτσια μας με την ιδέα ότι οι γυναίκες είναι για να δέχονται εντολές και όχι για να δίνουν, για να συντηρούν και όχι για να καινοτομούν, για να υποστηρίζουν και όχι για να αναπτύσσουν, που είναι απαραίτητα να τα έχουμε ενσωματωμένα στην αίσθηση που έχουμε για τον ρόλο μας, για να γίνουμε επιχειρηματίες. Αν μια γυναίκα δεν νιώθει σίγουρη και δεν έχει την αυτοπεποίθηση να δώσει εντολές και έχει μάθει μόνο να δέχεται, πώς θα μπορέσει να φτιάξει και να αναπτύξει μια επιχείρηση;

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ:

- Έλλειψη του επαρκούς νομοθετικού πλαισίου, προκειμένου να επιτευχθεί εναρμόνιση επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, αλλά και θέματα όπου, ενώ υπάρχει το απαιτούμενο θεσμικό πλαίσιο και η απαιτούμενη προστασία, πολλές φορές, η αποτελεσματική του εφαρμογή είναι το ζητούμενο.
- Ειδική παροχή μητρότητας από τον ΟΑΕΔ, ο οποίος ζητούσε αυξημένες προϋποθέσεις για τη χορήγηση του επιδόματος μητρότητας και μετά από τη μεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη χορηγήθηκε στις δικαιούχους. Υπάρχουν και ζητήματα που αφορούν στη χορήγηση του επιδόματος μητρότητας σε αυτοαπασχολούμενες μητέρες.
- Πέρα από τα ζητήματα που αφορούν στην προστασία της μητρότητας και τους φυσικούς περιορισμούς που υπάρχουν λόγω της κύησης και της λοχείας, πολλά ζητήματα σχετίζονται και με τις πολλαπλές διακρίσεις. Το φύλο είναι ένας λόγος που μπορεί μια γυναίκα να βρεθεί σε δυσμενέστερη θέση. Όμως, πολλές φορές, όταν συντρέχουν και άλλες προϋποθέσεις, όπως είναι η ηλικία, η αναπηρία, η χρόνια πάθηση, η εθνοτική, η φυλετική καταγωγή, αυτές μπορεί να φέρουν τη γυναίκα σε μια πιο ευάλωτη θέση και να χρήζει αυξημένης προστασίας.
- Παράθεση στοιχείων για τα εμπόδια που θεωρούν οι γυναίκες επιχειρηματίες ότι συναντούν στην επαγγελματική τους πορεία:
 - α) Σε ποσοστό 72% είναι οι οικογενειακές υποχρεώσεις. Οι οικογενειακές υποχρεώσεις είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες που θέλουν να βγουν

στην αγορά εργασίας. Και εδώ φαίνεται πόσο σημαντική είναι, εκτός των άλλων, η παροχή δημόσιων προνοιακών δομών και πώς συνδέεται άμεσα με την επαγγελματική ανέλιξη των γυναικών, αλλά και πόσο σημαντική είναι η ανάληψη τέτοιων πρωτοβουλιών από τις ίδιες τις εταιρείες, ακόμη και στο πλαίσιο της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, αλλά και της ευθύνης τους απέναντι στους ίδιους τους εργαζόμενους και τις εργαζόμενες και τα στελέχη τους.

β) Σε ποσοστό 59% η προκατάληψη λόγω φύλου.

γ) Σε ποσοστό 50% η έλλειψη υποστήριξης από συναδέλφους.

δ) Σε ποσοστό 38% οι άνισες απολαβές.

ε) Σε ποσοστό 30% οι οικογενειακές αντιρρήσεις.

Επίσης και οι αδυναμίες δικτύωσης και οργάνωσης, ενημέρωσης, κατάρτισης, αλλά και χρηματοδότησης.

ΩΦΕΛΗ:

Η συμμετοχή των γυναικών στις επιχειρήσεις ή στα κοινά έχει θετικά αποτελέσματα. Υπάρχει καλύτερη συμπεριφορά και άλλη κουλτούρα.

• Προτάσεις:

- **Δημιουργία ενός κώδικα επενδυτικής δεοντολογίας**, για τους μεγάλους κυρίως χρηματοδοτικούς οργανισμούς, που θα εστιάζει στην ισότητα των ευκαιριών στο κομμάτι των επενδύσεων: πώς επενδύονται τα κεφάλαια, με ποια κριτήρια (αντικειμενικά ή μη αντικειμενικά) και ποιες ευκαιρίες δίνονται σε άντρες και γυναίκες επιχειρηματίες να επιχειρήσουν, με ένα αξιοπρεπές ποσό χρηματοδότησης, όταν το χρειάζονται.
- **Διαμόρφωση του ΕΣΠΑ**, ως μιας πολύ σημαντικής πηγής χρηματοδότησης για τις γυναίκες επιχειρηματίες στην Ελλάδα, με τρόπο ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες γυναικών που θέλουν να επιχειρήσουν, χωρίς να έχουν προηγούμενη περιουσία, χωρίς να έχουν προηγούμενο κεφάλαιο και που μπορεί να μην έχουν ξαναεπιχειρήσει πριν. Αυτήν τη στιγμή, στη χώρα μας, η διαδικασία της επιχορήγησης μέσω αυτών των προγραμμάτων παρουσιάζει πολλές στρεβλώσεις και δυσκολίες. Παρατηρείται η ζήτηση πολλών κριτηρίων, που δεν λαμβάνει υπόψη αρκετούς παράγοντες και αποκλείει τις γυναίκες από τη βοήθεια αυτή για την είσοδο στην επιχειρηματικότητα. Τις περισσότερες φορές, ζητούν ως προαπαιτούμενα, είτε προηγούμενη εμπειρία, είτε

περιούσια, είτε κεφάλαιο, με αποτέλεσμα να μην ανταποκρίνεται στις ανάγκες αυτών των γυναικών. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό εργαλείο και θα πρέπει να δώσουμε έμφαση στην αλλαγή της νοοτροπίας του πώς δίνονται τα προγράμματα αυτά.

- Δημοσιότητα, προώθηση, χρηματοδότηση, θέσπιση νομοθετικού πλαισίου και κανονιστικών διατάξεων για την **Κοινωνική Επιχειρηματικότητα**: Είναι μια μορφή επιχειρηματικότητας, που, σύμφωνα με την Έκθεση για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στην Ελλάδα, έδειξαν τα στοιχεία ότι το 35% των επιχειρήσεων αυτού του τύπου διοικείται από γυναίκες και, επίσης, σε αυτού του τύπου τις επιχειρήσεις συμμετέχουν πολύ περισσότερο γυναίκες. Άρα, λοιπόν, είναι μια μορφή όπου, για συγκεκριμένους λόγους, ο γυναικείος πληθυσμός στρέφεται πολύ περισσότερο.
- Άμβλυνση των έμφυλων δομημένων διαχωρισμών στο πεδίο της εργασίας, αλλά και της κοινωνίας, καθώς οι διαχωρισμοί αυτοί αντανakλώνται στη δομή, στην οργάνωση, στη λειτουργία της αγοράς της εργασίας, στα κριτήρια κοινωνικής και οικονομικής αξιολόγησης των θέσεων εργασίας, στους μηχανισμούς καθορισμού των μισθών και των αμοιβών, αλλά και στις αρχές που διέπουν τα συστήματα κοινωνικής προστασίας και ασφάλισης.
- **Ενίσχυση των εναλλακτικών μορφών οικονομίας και επιχειρηματικότητας**, που δημιουργήθηκαν στην Ελλάδα της κρίσης και σε πολύ μεγάλο βαθμό καταπολέμησαν τη γυναικεία ανεργία. Αυτές είναι οι συνεταιριστικές μορφές επιχειρηματικότητας και κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, οι ΚοινΣΕπ και οι Κ.ΑΛ.Ο.. Η συμμετοχή των γυναικών στη διοίκηση τέτοιων επιχειρήσεων ανέρχεται στο 35% περίπου, δηλαδή 10 μονάδες αυξημένη σε σχέση με τις συμβατικές επιχειρήσεις. Η εν λόγω πρόταση, που αφορά την κοινωνική και συνεταιριστική οικονομία, θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο ξεχωριστής συνεδρίασης της Επιτροπής.
- **Ενίσχυση της νομοθεσίας**, μέσω της θέσπισης διατάξεων που αφορούν σε θέματα, κυρίως, της γυναικείας επιχειρηματικότητας και της συμμετοχής στα κοινά, **με στόχο** την αύξηση των γυναικών στον χώρο των επιχειρήσεων και της επιχειρηματικότητας, αλλά και των κοινών. Παράλληλη **δραστηριοποίηση** της Γενικής Γραμματείας, αλλά και των επιχειρήσεων, να προχωρήσουν στην αξιοποίηση του υπάρχοντος νομοθετικού πλαισίου. Εφαρμογή των σχεδίων ισότητας, που αναδεικνύουν την κοινωνική εταιρική ευθύνη, δημιουργούν ένα ισότιμο εργασιακό περιβάλλον, με συνέπεια την αποδεδειγμένη δημιουργία επιχειρηματικού πλεονεκτήματος. Στην Ελλάδα οι εταιρείες που εφαρμόζουν σχέδια ισότητας είναι ελάχιστες και, μάλιστα, είναι μόνο μια η εταιρεία που έχει πάρει πιστοποίηση «EQUAL SALARY», για την ίση αμοιβή αντρών και γυναικών.

- Καταπολέμηση της ανασφάλιστης και αδήλωτης εργασίας.
- Η πιστοποίηση των αποφοίτων των Κέντρων Δια Βίου Μάθησης και των εμπορο-τεχνιτών, κουρέων, κομμωτών και τεχνιτών περιποίησης χεριών και ποδιών κ.α..
- Πρόσκληση για κατάθεση προτάσεων από φορείς, όπως ο ΣΕΓΕ, καθώς αυτός προώθησε διάφορα ευρωπαϊκά προγράμματα για την ενδυνάμωση των γυναικών και έλαβε την πρωτοβουλία στις προηγούμενες αυτοδιοικητικές εκλογές να στηρίξει τις γυναίκες - μέλη του ως υποψήφιος.
- Πρόσκληση προς τον Συνήγορο του Πολίτη για την κατάθεση σχετικής πρότασης, για την καλύτερη αξιοποίηση της Έκθεσης που κατέθεσε για την Ίση Μεταχείριση.
- Ενθάρρυνση της διεύρυνση της συμμετοχής των γυναικών στην Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων. Σημειώνεται ότι στα 59 Επιμελητήρια έχει εκλεγεί μια γυναίκα Πρόεδρος, ενώ στη Διοικητική Επιτροπή Διοικήσεων Επιμελητηρίων καμία γυναίκα. Στη ΓΣΕΒΕΕ, σε όλο το σύστημά της, δεν υπάρχει καμία γυναίκα.
- Να σταματήσουν οι επιθέσεις στα εργασιακά δικαιώματα των γυναικών. Για παράδειγμα, μια γυναίκα, ξεκινώντας μια επιχείρηση, σαφώς και βρίσκεται αντιμέτωπη με μια πολύ μεγάλη και σημαντική πρόκληση για το πώς θα καταφέρει να ισορροπήσει στη ζωή της το επιχειρηματικό εγχείρημα, από τη μια πλευρά, και την ιδιωτική ζωή της, από την άλλη. Για να υπάρξει, λοιπόν, ισορροπία δυνάμεων μεταξύ ανδρών και γυναικών στο «επιχειρείν», θα πρέπει οι γυναίκες να πριμοδοτούνται, προκειμένου να ισοσκελίζεται η προτεραιότητα που συνήθως έχουν οι άνδρες στην εκκίνησή τους. Ορισμένες γυναίκες γνωρίζουν και ορισμένες γυναίκες αισθάνονται ότι δεν ξεκινούν από την ίδια αφετηρία, δεν ξεκινούν από εκείνη την αφετηρία που ξεκινούν οι άνδρες.
- Η ισότητα των δύο φύλων στον εργασιακό βίο οφείλει να διασφαλιστεί και μέσω της γονικής άδειας και μέσω της απαγόρευσης απόλυσης, τόσο για τη γυναίκα, όσο και για τον άνδρα. Η θέσπιση άδειας πατρότητας για περίοδο τουλάχιστον δύο μηνών και η αδυναμία απόλυσής τους για 18 μήνες θα οδηγήσουν σε ισότητα στην επιλογή πρόσληψης, αφού θα είναι το ίδιο σε όποια επιλογή και να προχωρήσουν οι εταιρείες.
- Εντατικοποίηση της εξαήμερης εργασίας, της εργασίας σε όλες τις Κυριακές.
- Ανάγκη διεύρυνσης των μέτρων πρόνοιας που η Κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ προσπάθησε και θέσπισε εν μέσω οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, ως προς τις οικογένειες με μικρά παιδιά, σε ηλικιωμένους, σε μονογονεϊκές οικογένειες, προκειμένου και οι γυναίκες να μπορούν να δραστηριοποιηθούν ευκολότερα στην αγορά εργασίας.

- Καμία υποχώρηση σε θέματα πρόνοιας και στήριξης του Κοινωνικού Κράτους. Πρόβλεψη περισσότερων εκπαιδευτικών στα σχολεία, επαρκής χρηματοδότηση για τα σχολικά κτίρια, έγκαιρη υλοποίηση του προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι».
- Απαλοιφή φαινομένων σεξουαλικής παρενόχλησης και γενικότερα κάθε σεξιστικής συμπεριφοράς, που παρατηρείται ολοένα και αυξανόμενη στην ανδροκρατούμενη κοινωνία, απέναντι σε κάθε γυναίκα, επιχειρηματία, εργαζόμενη, ανώτατο ή μη στέλεχος.

Β. Συνεδρίαση της 29ης Ιανουαρίου 2020, με θέμα ημερήσιας διάταξης: «Παρουσίαση της μελέτης του Ομίλου ICAP έτους 2019, για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, με την υποστήριξη της Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.)».

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν οι κυρίες: Σταματίνα Παντελαίου, Διευθύντρια Οικονομικών και Κλαδικών Μελετών του Ομίλου ICAP, Φραντζέσκα Σιδερή, Επικεφαλής Εταιρικής Επικοινωνίας του Ομίλου ICAP, Ελένη Δεμερτζή, Υποδιευθύντρια Οικονομικών και Κλαδικών Μελετών του Ομίλου ICAP.

Επίσης, στη συνεδρίαση παρέστησαν και οι κ.κ.: Μαρία Συρεγγέλα, Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, Δημοσθένης Τρέμος, Διευθυντής της Διεύθυνσης Σχεδιασμού, Δημιουργίας Προτύπων και Παρακολούθησης Πολιτικών Ισότητας των Φύλων και Χριστίνα Φυτέα, Πρόεδρος της Επιτροπής Γυναικείας Επιχειρηματικότητας του Επαγγελματικού Επιμελητηρίου Αθηνών (Ε.Ε.Α.) – Γενική Γραμματέας του Εθνικού Επιμελητηριακού Δικτύου Γυναικών Επιχειρηματιών.

• **Παρουσίαση των στοιχείων της μελέτης**

ΓΕΝΙΚΑ:

- Η μελέτη και η έρευνα πραγματοποιήθηκε από τη Διεύθυνση Κλαδικών Μελετών της ICAP, η οποία διαθέτει τη μεγαλύτερη βάση δεδομένων, με στοιχεία εμπορικής και οικονομικής φύσης, για 800.000 επιχειρήσεις ανά την Ελλάδα και 3.000.000 επιχειρήσεις σε όλα τα Βαλκάνια.
- Στοιχεία αντλήθηκαν από τη βάση της ICAP: 34.473 επιχειρήσεων, οι οποίες δραστηριοποιούνται σε όλους τους κλάδους της ελληνικής οικονομίας (βιομηχανία, εμπόριο, υπηρεσίες) και οι οποίες δημοσίευσαν ισολογισμό τις τελευταίες δύο χρήσεις.
- Από τις 34.473 εταιρείες, διαπιστώθηκε ότι οι 8.577 επιχειρήσεις διοικούνται από γυναίκες ανώτατα στελέχη (διευθύνουσες συμβούλους και διαχειρίστριες των εταιρειών). Διαπιστώνεται, δηλαδή, ότι το ποσοστό διεύθυνσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας στη χώρα μας ανέρχεται σε ποσοστό 24,9%, το οποίο κατανέμεται στις ακόλουθες κατηγορίες επιχειρήσεων.
- Ακολουθώντας την επίσημη κατηγοριοποίηση της Ε.Ε., οι ως άνω επιχειρήσεις κατηγοριοποιήθηκαν στις: 1) πολύ μικρού μεγέθους επιχειρήσεις (με κύκλο εργασιών μικρότερο από 2 εκατ. ευρώ), 2) στις μικρού μεγέθους επιχειρήσεις (με κύκλο εργασιών από 2 εκατ. έως 10 εκατ. ευρώ), 3) στις μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις (με

κύκλο εργασιών 10 εκατ. έως 50 εκατ. ευρώ), 4) στις μεγάλες επιχειρήσεις (με κύκλο εργασιών πάνω από 50 εκατ. ευρώ). Επίσης, αντίστοιχη κατηγοριοποίηση έγινε και βάσει του αριθμού του προσωπικού των επιχειρήσεων.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ και ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Το μεγαλύτερο μέρος των εταιρειών που διοικούνται από γυναίκες εντοπίζεται στις πολύ μικρού μεγέθους επιχειρήσεις, με μικρό αριθμό προσωπικού.
- Όσον αφορά τη νομική μορφή των επιχειρήσεων, το μεγαλύτερο ποσοστό (30%) αφορά Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης και ακολουθούν και έπονται εταιρείες Ι.Κ.Ε. και Μονοπρόσωπες Κεφαλαιουχικές Εταιρείες. Το ποσοστό των Ανωνύμων Εταιρειών, που διοικούν οι γυναίκες, ανέρχεται σε 21,7 % και είναι σε χαμηλότερα επίπεδα από το γενικό ποσοστό διείσδυσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας.
- Όσον αφορά την κατηγοριοποίηση των επιχειρήσεων βάσει του κλάδου δραστηριοποίησής τους, ο τουριστικός τομέας υπερτερεί με ποσοστό 30,4%. Έπεται ο εμπορικός τομέας με ποσοστό 25,8% και ακολουθεί η βιομηχανία με ποσοστό συμμετοχής 23,9%. Επίσης, σημειώνεται ότι τα νησιά του Ιονίου, η Κρήτη και τα νησιά του Αιγαίου συγκεντρώνουν τα μεγαλύτερα μερίδια των επιχειρήσεων που διοικούνται από γυναίκες, καθώς πρόκειται για τις κατά κύριο λόγο τουριστικές περιοχές της χώρας μας.
- Το συμπέρασμα είναι ότι οι επιχειρήσεις που διοικούνται από γυναίκες εμφανίζουν πολύ καλύτερες επιδόσεις στα οικονομικά τους, πολύ καλύτερους δείκτες κερδοφορίας. Επίσης, οι επιχειρήσεις αυτές υπερέχουν και σε λοιπούς χρηματοοικονομικούς δείκτες, όπως της αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων, του δείκτη δανειακής επιβάρυνσης και του δείκτη της γενικής ρευστότητας.

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Το προφίλ των εταιρειών που διοικούν οι γυναίκες είναι πολύ μικρού μεγέθους, είναι κυρίως οι εταιρείες περιορισμένης ευθύνης, εντοπίζονται σε τουριστικές περιοχές, σε νησιά Ιονίου, Αιγαίου και Κρήτη και ασχολούνται κυρίως με τον τουριστικό τομέα.

ΠΡΟΦΙΛ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΕ ΘΕΣΕΙΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ:

- Περαιτέρω, τον Ιούλιο και Αύγουστο του 2019, πραγματοποιήθηκε στις ως άνω εταιρείες πρωτογενής έρευνα, προκειμένου να σκιαγραφηθεί το προφίλ των γυναικών που τις διοικούν, καθώς και τα ειδικότερα χαρακτηριστικά τους. Ο προς διερεύνηση πληθυσμός ήταν 1.200 άτομα και το δείγμα ήταν 144 επιχειρήσεις.
- Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας, το 43% των γυναικών είναι ηλικίας άνω των 50 ετών, ενώ η ηλικιακή ομάδα από 40 έως 49 έτη καταλαμβάνει το 37% του πληθυσμού του δείγματος. Σημαντικό ποσοστό καταλαμβάνει και η ηλικιακή ομάδα από 30 έως 39 ετών.
- Όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης και κατάρτισής τους, αυτό είναι ιδιαίτερα υψηλό, καθώς το 86% των γυναικών κατέχει πτυχίο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και το 49% αυτών κατέχει και μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το 71% των γυναικών, πέρα από τη διοικητική θέση που κατέχει, συνδέεται και μετοχικά με την εταιρία.
- Οι γυναίκες στελέχη αμείβονται σχετικά χαμηλά, αφού οι μικτές ετήσιες αποδοχές του 38% αυτών δεν υπερβαίνουν τις 50.000 ευρώ σε ετήσια βάση, ενώ μόνο το 14% των γυναικών ανήκει σε υψηλές μισθολογικές βαθμίδες, δηλαδή άνω των 150.000 ευρώ σε ετήσια βάση. Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνουν την άποψη ότι οι απολαβές των γυναικών κυμαίνονται σε χαμηλότερα επίπεδα συγκριτικά με τις αντίστοιχες των ανδρών. Παρόλο, όμως, το χαμηλότερο επίπεδο αμοιβών τους, η μεγάλη πλειοψηφία εργάζεται πέραν του καθιερωμένου οκταώρου, ενώ το 40% των γυναικών παραμένουν στο γραφείο τους παραπάνω από δέκα ώρες.
- Όσον αφορά το πρότυπο των γυναικών αυτών ως προς την επαγγελματική τους διαδρομή, αποτυπώθηκε ότι για το 39% του δείγματος οι γονείς τους αποτέλεσαν το σημαντικότερο πρότυπο, ενώ μόνο το 17% επηρεάστηκε από τον πνευματικό τους μέντορα και μόνο το 15% από τον διευθυντή ή προϊστάμενό τους.
- Στοιχείο υπεροχής των γυναικών, έναντι των αντρών που διοικούν επιχειρήσεις, φάνηκε από τις απαντήσεις των γυναικών να αποτελεί η καλύτερη κατανόηση και ενσυναίσθηση, καθώς και οι επικοινωνιακές τους δεξιότητες. Αντίθετα, οι γυναίκες εμφανίζονται πιο διστακτικές στην ανάληψη ρίσκου: Μόλις το 12% δήλωσε ότι υπερτερούν και εμφανίζονται να είναι λιγότερο ανταγωνιστικές. Επίσης, το 58% πιστεύει ότι οι γυναίκες έχουν αυξημένη διορατικότητα, διακατέχονται από έντονο πνεύμα δημιουργικότητας και διακρίνονται για την επιμονή και για την εργατικότητα

τους. Αντίθετα, οι γυναίκες - στελέχη παρουσιάζουν χαμηλότερα επίπεδα αυτοπεποίθησης σε σχέση με τους άνδρες.

- Όσον αφορά τα επιτεύγματα των γυναικών στις θέσεις που κατέχουν και στην συνειδητοποίηση της συμβολής τους, η πλειοψηφία αυτών θεωρεί ότι συνέβαλε ουσιαστικά στην επίτευξη θετικών αποτελεσμάτων των εταιριών κατά ποσοστό 50%. Επίσης, επίτευγμα θεωρούν την ανάπτυξη και επέκταση της επιχείρησής τους, τον σχεδιασμό και υλοποίηση της επιτυχημένης στρατηγικής και την άσκηση αποτελεσματικής διοίκησης, ενώ χαμηλό ποσοστό κατέγραψαν ως απάντηση για τη συνεισφορά στην καινοτομία.
- Οι 6 στις 10 γυναίκες ανέφεραν ως εμπόδιο στην επαγγελματική τους ανέλιξη τις οικογενειακές τους υποχρεώσεις. Το 50% των γυναικών επισήμανε ότι ανασταλτικός παράγοντας ήταν η εταιρική κουλτούρα. Ένα ποσοστό 42% επισήμανε την έλλειψη υποστήριξης από τους συναδέλφους και τις προκαταλήψεις λόγω φύλου, τις μειωμένες ευκαιρίες προώθησης σε σχέση με τους άνδρες και τις οικογενειακές αντιρρήσεις, ενώ 34% αναφέρθηκε στις άνισες χρηματικές απολαβές σε σχέση με τους άνδρες.
- Αναφορικά με τους φόβους και τις ανησυχίες των γυναικών, σε ποσοστό 74% καταγράφονται οι μεταβολές του οικονομικού περιβάλλοντος, σε ποσοστό 52% το θέμα της υπερφορολόγησης, ενώ κύριο μέλημά τους και κύρια ανησυχία τους αποτελεί η βελτίωση των αποτελεσμάτων της επιχείρησης που διοικούν. Βεβαίως, θέματα ρευστότητας και λήψης δύσκολων αποφάσεων είναι θέματα που τις αγχώνουν και τις προβληματίζουν. Μόλις δε στο 6% των γυναικών, τους απασχολεί αν θα χάσουν τη θέση που κατέχουν.

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1) Το ποσοστό διείσδυσης των γυναικών στις ανώτατες βαθμίδες διοίκησης των ελληνικών επιχειρήσεων παρουσιάζει μεν διαχρονική άνοδο, ωστόσο υπάρχουν σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης ακόμα, εφόσον το ποσοστό διείσδυσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας ανέρχεται σε μόλις σχεδόν 25%.

2) Οι γυναίκες διακρίνονται για την αποτελεσματικότητα της διοίκησής τους και διαχειρίζονται καλύτερα τα κόστη τους, θεωρούν ότι έχουν μεγαλύτερη κατανόηση και ενσυναίσθηση έναντι των ανδρών και έχουν υψηλότερες επικοινωνιακές ικανότητες. Υστερούν, όμως, στην ανάληψη του ρίσκου και είναι λιγότερο ανταγωνιστικές. Είναι επίμονες και εργατικές, οι γονείς τους αποτελούν το πρότυπό τους στην επαγγελματική τους διαδρομή, οι οικογενειακές τους υποχρεώσεις αποτελούν το σημαντικότερο

εμπόδιο για την ανέλιξή τους και οι σημαντικότερες ανησυχίες και φόβοι εστιάζονται στις μεταβολές του οικονομικού περιβάλλοντος και στο πρόβλημα της υπερφορολόγησης στη χώρα μας.

• **Σημεία που επισημάνθηκαν από θεσμικούς φορείς:**

- Αναγκαιότητα εισαγωγής μαθήματος περί επιχειρηματικότητας στο πρόγραμμα υποχρεωτικής εκπαίδευσης.
- Διενέργεια σεμιναρίων, μέσω προγραμμάτων του ΟΑΕΔ, για τις γυναίκες που επιθυμούν να ανοίξουν τη δική τους επιχείρηση, ώστε να είναι βιώσιμες και να μην ταυτίζεται η διάρκειά τους με τη διάρκεια της επιδότησης.
- Ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων των γυναικών.
- Ενδυνάμωση της αυτοπεποίθησης των γυναικών ως προς την ανάληψη ρίσκου για να αιτούνται σε θέσεις ευθύνης.
- Ξεκίνησε από τον Φεβρουάριο του 2020 το πρόγραμμα «SHARE - Promoting work life balance in companies and the better sharing of care between men and women», από τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, σύμφωνα με το άρθρο 21 του ν. 4604/2019 για τον άξονα συμφιλίωσης επαγγελματικής και προσωπικής ζωής.
- Ταυτόχρονα, επίκειται από τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων να ξεκινήσει ένα πρόγραμμα μέσω του «re-brain», ένα πρόγραμμα δράσης για τις γυναίκες και την ενίσχυση της γυναικείας εργασίας, για τη συνολική ενδυνάμωση των γυναικών, με τον μηχανισμό διάγνωσης των αναγκών της αγοράς.
- Ανάληψη δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, σχετικά με το περιεχόμενο της μελέτης της ICAP, εκ μέρους της Διεύθυνσης Σχεδιασμού, Δημιουργίας Προτύπων και Παρακολούθησης Πολιτικών Ισότητας των Φύλων, όλων των φορέων, των Ανεξαρτήτων Αρχών, Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, στην Κοινωνία των Πολιτών.
- Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, το συγκεκριμένο έγγραφο της Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, που αφορούσε τη μελέτη της ICAP, το προώθησε σε όλες τις Περιφερειακές Διευθύνσεις της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και στο Τμήμα Επαγγελματικού Προσανατολισμού, περνώντας έτσι στη σχολική κοινότητα της χώρας το πνεύμα ότι η επιχειρηματικότητα μπορεί να αποτελέσει μια βασική οδό αντιμετώπισης της ανεργίας,

έναν μοχλό ανάπτυξης της οικονομίας και ένα σημαντικό εργαλείο ενδυνάμωσης των γυναικών.

• Προτάσεις:

- Υλοποίηση αντιστοίχων ερευνών, σε συνεργασία με τα Επιμελητήρια, οι οποίες, πέραν των ποσοτικών στοιχείων, να έχουν και ποιοτικά χαρακτηριστικά.
- Στόχος οι εταιρείες που έχουν την πρόσβαση στα στοιχεία μελέτης της ICAP, καταρχήν, οι ίδιες να εφαρμόζουν τις πολιτικές αυτές και, δεύτερον, να τις διαχέουν και μέσα από τους φορείς της Πολιτείας, από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας, το ΚΕΘΙ, αλλά και την παρούσα Επιτροπή.
- Παρατήρηση και αξιολόγηση του στοιχείου ότι στα χρόνια της κρίσης έχουμε αύξηση των γυναικών στα όργανα διοίκησης των επιχειρήσεων, μολονότι οι γυναίκες έδωσαν μάχη για να στηρίξουν τις οικογένειές τους, πολλές φορές αναλαμβάνοντας και δουλειές που ήταν κατώτερες των ικανοτήτων και των δυνατοτήτων τους.
- Στόχευση της αύξησης της συμμετοχής των γυναικών σε θέσεις διοίκησης, πέρα από τις επιχειρήσεις στον τουριστικό κλάδο και στο εμπόριο, και σε τομείς όπως η πρωτογενής παραγωγή και η αγροτική οικονομία και η μεταποίηση.
- Διερεύνηση του ζητήματος της θέσης των γυναικών, των ευπαθών κοινωνικών ομάδων, σε θέσεις διοίκησης, όπως και της γυναικείας επιχειρηματικότητας των ΚοινΣΕπ.
- Εξασφάλιση των κινήτρων για την επαγγελματική ανέλιξη όλων των γυναικών, πέραν εκείνων που έχουν «κληρονομήσει» προσόντα (καθώς από την έρευνα αποδείχτηκε ότι το γονεϊκό πρότυπο είναι το χαρακτηριστικό κίνητρο).
- Εξασφάλιση μέτρων που θα μπορούσαν να διευκολύνουν τις γυναίκες, όπως ύπαρξη ευέλικτων ωραρίων εργασίας για τις μητέρες, καθορισμός σαφούς πλαισίου για την εργασία από απόσταση, καθορισμός πλαισίου αδειών για γυναίκες που δρουν σε αυτό το πολύ ανταγωνιστικό τοπίο, κίνητρα στις εταιρίες για την εφαρμογή στην πράξη των αδειών πατρότητας.
- Προσπάθεια εξισορρόπησης των αμοιβών των γυναικών για θέσεις διοίκησης, συγκριτικά με τους άντρες.

- Επανακαθιέρωση και ενδυνάμωση του θεσμού της Θεματικής Εβδομάδας, που γινόταν στα σχολεία και ασχολούταν ακριβώς με τέτοιου είδους θέματα ισότητας φύλου, όπως, για παράδειγμα, το bullying κ.ο.κ. Ειδικά ως προς την επιχειρηματικότητα, θα μπορούσε να υπάρξει πρόβλεψη για βιωματικές ασκήσεις στα παιδιά και τους μαθητές, να αναλαμβάνουν ηγετικούς ρόλους ή ρόλους από διάφορες ειδικότητες μέσα από μια επιχείρηση και να προσπαθούν να μνηθούν σε αυτές.
- Καταπολέμηση της υφιστάμενης κοινωνικής πεποίθησης ότι οι οικογενειακές υποχρεώσεις, η απόκτηση και η φροντίδα των παιδιών αποτελούν επικοινωνιακό προσόν, για τη ζωή, την επαγγελματική δραστηριότητα, την καριέρα ενός άντρα, σε αντίθεση με τη γυναίκα, που το φέρει ως σοβαρό μειονέκτημα.
- Συνδρομή της Πολιτείας στις γυναίκες για την παιδική φύλαξη. Θα πρέπει να γίνουν περισσότεροι παιδικοί σταθμοί, αξιόπιστοι, ενδεχομένως με καλύτερες εγκαταστάσεις, έτσι ώστε η κάθε γυναίκα - μητέρα να αφήνει το παιδί της και να είναι ήσυχη, ώστε να αφιερωθεί στον χώρο της εργασίας της και να μπορεί να προσφέρει.
- Διαμόρφωση της εταιρικής κουλτούρας εντός των ελληνικών επιχειρήσεων, με γνώμονα την κατάργηση των στερεοτύπων του τύπου: «Η γυναίκα, κακά τα ψέματα, θα μείνει έγκυος, θα λείπει, θα αρρωστήσει το παιδί της και θα πρέπει να απουσιάσει. Δυστυχώς, έχουμε επωμιστεί αυτόν τον ρόλο εμείς, τη φροντίδα των παιδιών. Δεν υπάρχει ισότητα σε αυτόν τον τομέα, οι γυναίκες είναι επιφορτισμένες με τον ρόλο της ανάπτυξης των παιδιών».
- Δημιουργία υποστηρικτικού πλαισίου για την ενθάρρυνση της γυναικείας ηγεσίας.
- Κατάρτιση προγράμματος εθνικής στρατηγικής ως προς το ζήτημα της γυναικείας επιχειρηματικότητας και της γυναικείας ισοτιμίας.
- Να δημιουργηθούν καμπάνιες ή να ακολουθήσουμε καλές πρακτικές, που θα μπορούσαν να αναβαθμιστούν, με στόχο την ανάδειξη των οικογενειακών επιχειρήσεων. Καμπάνιες που πραγματικά θα μπορούσαν να δώσουν στη γυναίκα (ιδιοκτήτρια, επιχειρηματία, εργαζόμενη) κίνητρα, για να μπορέσει η καριέρα της να είναι πολύ μεγαλύτερη.
- Λήψη νομοθετικών πρωτοβουλιών για τη δημιουργία ενός δομημένου Κοινωνικού Κράτους, με προβλέψεις και διευκολύνσεις για την ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας.

2. ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ – ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ.

ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: ΜΠΟΥΤΣΙΚΑΚΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ, ΑΓΑΘΟΠΟΥΛΟΥ ΕΙΡΗΝΗ - ΕΛΕΝΗ, ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ ΡΑΛΛΙΑ, ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ, ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ – ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ

Θέμα ημερήσιας διάταξης: «Ενημέρωση σχετικά με την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης)».

A. Συνεδρίαση της 22^{ας} Οκτωβρίου 2019

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν οι κύριοι και οι κυρίες: Μαρία Συρεγγέλα, Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, Θεοδοσία Ταντάρου – Κρίγγου, Πρόεδρος του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), Ευθυμία (Μίκα) Ιωαννίδου, Μαρία Λατσού, Αγλαΐα Ρομπόκου και Μαριλένα Τσικίνη, Επικεφαλής και Μέλη της Ελληνικής Αντιπροσωπείας του Ευρωπαϊκού Lobby Γυναικών, αντίστοιχα, Άννα Μαμάη, Ψυχολόγος – Προϊσταμένη Τμήματος Κέντρου Κοινωνικής Στήριξης και Ξενώνα Αττικής του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ), Μαρία – Σοφία Κυριάκου, Υπαστυνόμος Α΄ του Τμήματος Επιχειρησιακού Σχεδιασμού και Πολιτικής Προστασίας της Διεύθυνσης Γενικής Αστυνόμευσης του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, Μαρία Γαβουνέλη, Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), Ειρήνη Φερέτη, Πρόεδρος του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, Άννα Μιχαλακέλη, Συντονίστρια Προγραμμάτων στο Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών «ΔΙΟΤΙΜΑ» και Κυριακή (Κική) Πετρουλάκη, Ψυχολόγος Ph.D. – Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικτύου κατά της Βίας (Ε.Δ.κ.Β.).

Σημεία που επισημάνθηκαν από θεσμικούς φορείς και οργανώσεις για το θέμα:

Από τη Γενική Γραμματέα Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων:

Στο πεδίο της έρευνας και συλλογής δεδομένων, γίνεται προσπάθεια, σε συνεργασία με τις Αστυνομικές και Δικαστικές Αρχές, να παρασχεθούν στοιχεία, ενώ καθυστέρηση εμφανίζεται στα στοιχεία εκπαίδευσης και πολιτισμού, συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα και των ΜΜΕ.

Η Επιτροπή GREVIO του Συμβουλίου της Ευρώπης (ο μηχανισμός παρακολούθησης της τήρησης της Σύμβασης) θα αποστείλει τον Φεβρουάριο του '21 πρώτο ερωτηματολόγιο, με δίμηνη προθεσμία απάντησης. Κατόπιν, στελέχη της θα επισκεφθούν δομές και θα εκδώσουν πόρισμα.

Από το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας:

Η διαδικασία αξιολόγησης από την GREVIO θα είναι μακρόχρονη και αναμένεται η Έκθεση της Αξιολόγησης να έχει ολοκληρωθεί τον Ιανουάριο του 2023.

Μεταξύ των αναληφθεισών υποχρεώσεων είναι η διενέργεια εκστρατειών ή προγραμμάτων ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης και η ενίσχυση του αισθήματος ευαισθητοποίησης και κατανόησης ανάμεσα στο ευρύ κοινό σχετικά με τις διάφορες εκδηλώσεις όλων των μορφών βίας και, ταυτόχρονα, η κατάλληλη εκπαίδευση προς τους επαγγελματίες του κλάδου, που ασχολούνται με τα θύματα ή τους δράστες όλων των πράξεων βίας που καλύπτονται από τη Σύμβαση, σχετικά με την πρόληψη και τον εντοπισμό τους και την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών.

Το Κ.Ε.Θ.Ι. υλοποίησε Ηλεκτρονικό Οδηγό («Οδηγός προς τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας για την εξάλειψη του σεξισμού και των έμφυλων διακρίσεων») και σε συνεργασία με το Ε.Σ.Ρ. εκπόνησε έρευνα, με αντικείμενο την ειδησεογραφική κάλυψη της βίας κατά των γυναικών στα τηλεοπτικά δελτία.

Το Κ.Ε.Θ.Ι., εδώ και αρκετά χρόνια, λειτουργεί 14 Συμβουλευτικά Κέντρα, από ένα σε κάθε Πρωτεύουσα Περιφέρειας και 2 στην Περιφέρεια Αττικής (Αθήνα, Πειραιάς). Από το 2012 μέχρι σήμερα, έχουν εξυπηρετηθεί εκεί 26.500 γυναίκες, με σταθερό προφίλ: κατά πλειονότητα Ελληνίδες, σε ποσοστό 82%, δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, έγγαμες, με παιδιά, ηλικίας 36 έως 45 ετών, στις οποίες ασκήθηκε βία από το σύζυγο - σύντροφο, με τον οποίο συνοικούν ή συνοικούσαν. Στην πλειοψηφία τους, οι απαιτήσεις τους από τα Συμβουλευτικά Κέντρα είναι αιτήματα για νομική και ψυχολογική στήριξη.

Το Κ.Ε.Θ.Ι. συντονίζει 18 Ξενώνες Φιλοξενίας γυναικών - θυμάτων βίας ή και πολλαπλών διακρίσεων, καθώς και των παιδιών τους, που λειτουργούν σε ισάριθμους

Δήμους, καθώς και δύο Ξενώνες του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Οι Ξενώνες παρέχουν ψυχολογική στήριξη και ασφάλεια και υπηρεσίες ψυχολογικής και νομικής υποστήριξης σε όσους ζητούν τη φιλοξενία τους. Παράλληλα, υλοποιούν υπηρεσίες δικτύωσης με τοπικούς φορείς. Συντονίζει, επίσης, τη Γραμμή «15900».

Έχει προϋπολογισμό 660.000 ευρώ και 11 άτομα μόνιμο προσωπικό. Αθροιστικά, με το συνεργαζόμενο προσωπικό, απασχολεί πάνω από 60 άτομα.

Από την Ελληνική Αντιπροσωπεία του Ευρωπαϊκού Lobby Γυναικών:

Πρόβλημα η πολυνομία.

Κρίνεται απαραίτητη η συνεργασία του εμπειρογνώμονα με τη Βουλή, δεν τίθεται θέμα ανεξαρτησίας.

Στην Ελλάδα υπάρχει πολύ έδαφος να καλυφθεί στα θέματα της πορνείας. Η πορνεία αποτελεί μορφή εκμετάλλευσης των γυναικών και δεν μπορεί να θεωρείται επάγγελμα. Προτείνεται η εφαρμογή του μοντέλου Σκανδιναβίας, Ιρλανδίας και Γαλλίας, δηλαδή η ποινικοποίηση του «πελάτη».

Διάχυτη ανησυχία για τη διασφάλιση από την Ελλάδα των χρηματοδοτήσεων για συνέχιση λειτουργίας των Κέντρων, καθώς το 2020 είναι το τελευταίο έτος πρόσβασης σε σχετικά κεφάλαια.

Από την Ένωση Ελληνίδων Νομικών:

Προτείνεται επανεξέταση καταργηθεισών διατάξεων του Ποινικού Κώδικα (λ.χ. άρθρο 349 εδ. γ', 350) προς την κατεύθυνση της επαναφοράς σε ισχύ.

Από το Λύκειο Ελληνίδων:

Προτάσσεται η εκπαίδευση ως μηχανισμός πρόληψης της βίας κατά των γυναικών, με ιδιαίτερη μέριμνα στην επαρχία.

Από τον Σύνδεσμο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας:

Μεγάλη η σημασία της πρόληψης μέσω της εκπαίδευσης, ήδη από την προσχολική ηλικία.

Η Ελλάδα βρίσκεται και πάλι στην τελευταία θέση, σύμφωνα με τους δείκτες του European Institute for Gender Equality.

Από το Κέντρο Κοινωνικής Στήριξης και Ξενώνα Αττικής του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ):

Το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης είναι ΝΠΔΔ, με σημαντική δράση, από το 2002, στην αντιμετώπιση της κακοποίησης των γυναικών.

Στον Ξενώνα του φιλοξενούνται ετησίως γύρω στις 25 με 30 γυναίκες, με τα παιδιά τους.

Οι γυναίκες-θύματα αντιμετωπίζονται ως επιζήσασες, τόσο στον Ξενώνα, όσο και στο Κέντρο Κοινωνικής Στήριξης και Καταφύγιο Επείγουσας Φιλοξενίας, στο οποίο παραπέμπονται, είτε κατευθείαν από το Αστυνομικό Τμήμα, είτε από τη Γραμμή 197.

Το ζήτημα της εύκολης προσβασιμότητας των Καταφυγίων χρήζει ιδιαίτερης προσοχής, καθώς τέτοια Καταφύγια μπορεί να γίνουν και εύκολα προσβάσιμα και για τους δράστες.

Μεγάλα προβλήματα: η παροχή εργασιακής υποστήριξης στις γυναίκες, η διερμηνεία (ιδίως λόγω της αθρόας προσέλευσης γυναικών προσφύγων ή αιτούμενων άσυλο) και η υποστελέχωση των δομών διαμεσολάβησης σε περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας (4 εργαζόμενοι πανελλαδικά, 2 στην Αθήνα και 2 στη Θεσσαλονίκη).

Σοβαρά υποστελεχωμένη εμφανίζεται η Εισαγγελία Ενδοοικογενειακής Βίας, με μία μόνο αρμόδια λειτουργό.

Από το Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά της Βίας (Ε.Δ.κ.Β.):

Πάρα πολλά από τα άρθρα της Σύμβασης δεν τα εκπληρώνουμε καθόλου προς το παρόν και κάποια άλλα τα εκπληρώνουμε εν μέρει.

Ως προς τα δεδομένα, παρουσιάζονται τεράστιες ελλείψεις, παρά τις διαβεβαιώσεις της Γενικής Γραμματείας, π.χ. στην Αστυνομία το 30% των θυμάτων που καταγγέλλουν ενδοοικογενειακή βία δεν γνωρίζουμε καν εάν είναι άνδρες ή γυναίκες και συχνά, επίσης, δεν ξέρουμε αν πρόκειται για ενήλικο ή ανήλικο.

Πρόβλημα στην έγκαιρη και αποτελεσματική απονομή δικαιοσύνης: οι μεγάλες καθυστερήσεις στον προσδιορισμό υποθέσεων και στην έκδοση αποφάσεων λειτουργούν εξουθενωτικά για τις γυναίκες διαδίκους ή καταγγέλλουσες.

Τεράστια ανάγκη εκπαίδευσης και στήριξης των εκπαιδευτικών, ώστε η υλοποίηση της παρέμβασης να είναι αποδοτική και η πρόληψη αποτελεσματική.

Από το Τμήμα Επιχειρησιακού Σχεδιασμού και Πολιτικής Προστασίας της Διεύθυνσης Γενικής Αστυνομίας του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ.:

Με το Π.Δ. 37 του Απριλίου 2019, προβλέπεται η δημιουργία Τμήματος, με αρμοδιότητες την αξιοποίηση στατιστικών στοιχείων, τον συντονισμό των Επιχειρησιακών Μονάδων της Αστυνομίας που ασχολούνται με θέματα ενδοοικογενειακής βίας, την ανάληψη πρωτοβουλιών δράσεων και τη συνεργασία με τους φορείς. Παράλληλα, έχει προβλεφθεί η δημιουργία τέτοιων Γραφείων στις Γενικές Περιφερειακές Αστυνομικές Διευθύνσεις. Έχει στελεχωθεί Ομάδα Εργασίας, για να τεθεί σε λειτουργία το Τμήμα, αλλά δεν υπάρχουν οι χώροι και επιμένουν κάποια γραφειοκρατικά ζητήματα.

Η προσέγγιση στο ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας πρέπει να είναι πρωτίστως ανθρωπιστική και περισσότερο επιστημονική στο εξής:

Χρειάζεται καλύτερη αξιοποίηση των στατιστικών στοιχείων, κατάρτιση χάρτη εγκληματικότητας βάσει δεικτών και ανάλυσης και μοντέλα αξιολόγησης επικινδυνότητας.

Από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ):

Πρέπει να προταθούν οι συγκεκριμένες δράσεις και οριζόντιες πολιτικές που προβλέπει η ίδια η Σύμβαση και για τα ζητήματα παρενόχλησης στην εργασία και για τις πολλαπλές διακρίσεις και για τη βία κατά των γυναικών, υπό μετανάστευση ή προσφυγιά.

Τα μηνύματα δεν είναι πολύ καλά: προβλήματα στη διερμηνεία, κρούσματα σεξουαλικού ακρωτηριασμού, περιστατικά εμπορίας ανθρώπων και πορνείας.

Μείζον ζήτημα η πρόληψη: ευαισθητοποίηση του κοινού, εκπαίδευση, εκπαίδευση επαγγελματιών, προγράμματα πρόληψης και θεραπείας, δημοσιότητα και διάχυση, ειδικός ρόλος ΜΚΟ και επιχειρήσεων.

Χρειάζεται άμεση εμπλοκή του Υπουργείου Παιδείας για εκπόνηση προγραμμάτων επιμόρφωσης στα σχολεία. Διοργανώνονται σεμινάρια με εισαγγελείς και δικαστές, με εξαιρετική επιτυχία, αλλά χρειάζεται περισσότερη διασύνδεση μεταξύ ΕΛ.ΑΣ. και Εισαγγελικών Αρχών. Δυστυχώς, ο Άρειος Πάγος δεν φαίνεται τόσο συνεργάσιμος.

Πρέπει να συνδεθεί η προστασία των γυναικών και οι Ξένωνες με το σύστημα προστασίας του παιδιού, διότι συχνά το πρόβλημα παρουσιάζεται στο σχολείο.

Χρειαζόμαστε επείγοντως συμπληρωματικές δομές, αφού ποτέ δεν είχαμε αρκετούς Ξενώνες και πλέον οι μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές έχουν επιτείνει τη δυσλειτουργία.

Από το Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών «ΔΙΟΤΙΜΑ»:

Το κομμάτι της πρόληψης και της εκπαίδευσης είναι από τα πλέον σημαντικά. Η εκπαίδευση των επαγγελματιών έχει υψηλή ζήτηση από κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους, αστυνομικούς κ.λπ., όχι, όμως, από δικαστές και εισαγγελείς.

Χρειάζονται καμπάνιες ευαισθητοποίησης στο θέμα της έμφυλης βίας, αλλά δεν αρκούν, αν δεν λειτουργούν παράλληλα οι υποστηρικτικές δομές και υπηρεσίες. Οι Ξενώνες και τα Συμβουλευτικά Κέντρα δεν επαρκούν. Σοβαρά προβλήματα εμφανίζει και το θέμα της διερμηνείας, όπως και η πολύ συχνή αστεγία στον προσφυγικό πληθυσμό και δη στις επιζώσες έμφυλης βίας. Ομοίως, χρειάζεται λύση και στα αντίστοιχα ζητήματα που αντιμετωπίζουν άνδρες - θύματα βίας.

Μετά την ακρόαση των φορέων, ακολούθησε συζήτηση μεταξύ των εκπροσώπων τους και των μελών της Επιτροπής, στην οποία αναδείχθηκαν τα εξής:

- Ομοφωνία στην ανάγκη εντατικοποίησης των σχετικών δράσεων, που άπτονται της εφαρμογής των όρων της Σύμβασης, ιδίως ενόψει της διαδικασίας αξιολόγησης από την GREVIO.
- Δέσμευση της Επιτροπής αφενός για στενή παρακολούθηση των ζητημάτων και αφετέρου για έμπρακτη πολιτική στήριξη.
- Ανάγκη άσκησης οριζόντιων πολιτικών στους 4 βασικούς πυλώνες της Σύμβασης: πρόληψη, προστασία και υποστήριξη θυμάτων, ποινική δίωξη παραβατών.
- Ανάγκη λήψης μέτρων για την άρση δυσχερειών λειτουργίας και απονομής Δικαιοσύνης, για ζητήματα έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας.
- Παροχή κινήτρων εμπλοκής της Κοινωνίας των Πολιτών για ενημέρωση, προώθηση και δράσεις αντιμετώπισης των φαινομένων που πραγματεύεται η Σύμβαση.
- Προτεραιοποίηση διενέργειας εκτεταμένων ερευνών πεδίου για το ζήτημα της ενδοοικογενειακής και έμφυλης βίας.

B. Συνεδρίαση της 5^{ης} Νοεμβρίου 2019

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν οι κυρίες: Μαρία Ζαρωτιάδου, Ειδική Συνεργάτιδα της Γενικής Γραμματέως Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, κυρίας Μαρίας Συρεγγέλα, Όλγα Γκίνη, Πρόεδρος της Χριστιανικής Ένωσης Νεανίδων (ΧΕΝ) Ελλάδος, Ειρήνη Πανταζή - Μελίστα, Πρόεδρος του Εθνικού Συμβουλίου Ελληνίδων, Σπυριδούλα (Κική) Σπανού, Ταμίας της Πανελλαδικής Οργάνωσης Γυναικών «ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΗ», Δέσποινα (Ντέπη) Στενού, Πρόεδρος του Πανελληνίου Συνδέσμου Γυναικών Μάνης – Δημοσιογράφος, Ειρήνη Μιχάλη – Ματζάκου, Εκπρόσωπος του Πανελληνίου Συνδέσμου Γυναικών Μάνης στο Ευρωπαϊκό Lobby Γυναικών και Χριστίνα Σκαλούμπακα, Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Γυναικών Ελλάδας (ΟΓΕ).

Σημεία που επισημάνθηκαν από θεσμικούς φορείς και οργανώσεις για το θέμα:

Από την Ομοσπονδία Γυναικών Ελλάδας (ΟΓΕ):

Το ενδιαφέρον για τη βία κατά των γυναικών είναι υποκριτικό, όταν όχι απλώς δεν εξασφαλίζονται οι προϋποθέσεις για να σταθεί μια γυναίκα στα πόδια της, αλλά ενισχύονται οι οικονομικοί και κοινωνικοί καταναγκασμοί σε βάρος της.

Το νομικό αντεργατικό οπλοστάσιο αφορά πρώτα τις γυναίκες, που είναι πρωταθλήτριες στην ανεργία, στις ευέλικτες εργασιακές σχέσεις. Τις αφήνει στο έλεος της εργοδοτικής βίας, χωρίς εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματα, με απουσία μέτρων προστασίας της μητρότητας, ασυνδικάλιστες και τρομοκρατημένες.

Για να στηριχθεί μια γυναίκα - θύμα της ενδοοικογενειακής βίας, χρειάζεται να μην έχει μπροστά της απειλητικά να αντιμετωπίσει την ανασφάλεια της ανεργίας και της φτώχειας. Χρειάζεται μόνιμη και σταθερή εργασία, με πλήρη εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματα, ολόπλευρη προστασία της μητρότητας και δημόσιες και δωρεάν κοινωνικές υπηρεσίες και υποδομές υγείας και πρόνοιας.

Για τα θύματα απαιτούνται ουσιαστικά και άμεσα μέτρα ανακούφισης, που πρέπει να είναι υπόθεση δημόσιων και δωρεάν κοινωνικών υπηρεσιών, όπως αντίστοιχα και για την πρόληψη. Η κατεύθυνση διοχέτευσης κονδυλίων στους ιδιώτες μέσω των Μ.Κ.Ο. ανοίγει νέα κανάλια εμπορευματοποίησης.

Οι υπηρεσίες πρόληψης και στήριξης των κακοποιημένων γυναικών στη χώρα μας δεν διαθέτουν το απαραίτητο προσωπικό, ούτε την αναγκαία χρηματοδότηση. Οι εργαζόμενοι εξαρτώνται από τα ευρωπαϊκά και άλλα προγράμματα, που έχουν ημερομηνία λήξης.

Από το Εθνικό Συμβούλιο Ελληνίδων:

Στη χώρα μας, η βία σε βάρος γυναικών και παιδιών καλά κρατεί και εκδηλώνεται και με τη χειρότερη μορφή της, αφού το τελευταίο διάστημα είδαν το φως της δημοσιότητας αρκετές ανατριχιαστικές περιπτώσεις ανθρωποκτονιών γυναικών και παιδικής βίας.

Ειδικά το θέμα των ανθρωποκτονιών γυναικών στην Ελλάδα προκάλεσε προβληματισμό και εκτός συνόρων και δημιούργησε την εικόνα του μη σεβασμού της γυναίκας στη χώρα μας, λόγω του φύλου της. Ξένη Μ.Κ.Ο. ζήτησε συνεργασία σχετικά με τη συγκέντρωση περισσότερων στοιχείων για το θέμα.

Φανερή η κουλτούρα ανοχής στο φαινόμενο της έμφυλης βίας.

Μείζονα ζητήματα ανακύπτουν από ενδεχόμενη νέα θυματοποίηση γυναικών άλλης κουλτούρας, από θύτες διαφορετικής κουλτούρας ή και της ίδιας, στα πλαίσια κλειστών κοινοτήτων, που δημιουργούνται μέσα στις ευρωπαϊκές κοινωνίες (οι λεγόμενοι «νέοι παράλληλοι κόσμοι»), οι οποίες αρνούνται να ενσωματωθούν και παράλληλα τα ευρωπαϊκά κράτη αποτυγχάνουν να τις ενσωματώσουν, οδηγώντας τις γυναίκες στην απομόνωση και την κακοποίηση.

Οι κοινωνικοποιητικοί παράγοντες (οικογένεια, σχολείο και κοινωνία) πρέπει να αναμορφώσουν τον αξιολογικό κώδικα των ατόμων, με γνώμονα την ισότητα των φύλων, καταργώντας αναχρονιστικά και ανεδαφικά στερεότυπα και προκαταλήψεις, που κατατάσσουν σε υποδεέστερη θέση τη γυναίκα, λόγω του φύλου της.

Χρειάζεται μέριμνα για μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση όλων, αλλά και των υποψήφιων γονέων και ιδίως των ανδρών, ώστε να προετοιμάζονται για τον επικείμενο γονεϊκό τους ρόλο.

Πολύ θετική η 7.320/10.06.2019 απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για το «Σπίτι του Παιδιού», αλλά, δυστυχώς, έχει παραμείνει ανενεργή, γιατί τα «Σπίτια των Παιδιών» δεν έχουν την απαραίτητη υποδομή, δεν δέχονται περιστατικά, λόγω ανεπαρκειών και υποστελέχωσης. Είναι απόλυτη ανάγκη να ασκηθεί πίεση, ώστε να καλυφθεί κάθε ανάγκη, για να εφαρμοσθεί η παραπάνω απόφαση, ώστε και ο δράστης να τιμωρείται έγκαιρα και το παιδί-θύμα να ξεπεράσει το τραύμα που έζησε και να μην το μεταφέρει σε νέα θύματα στο μέλλον, αλλά και η Πολιτεία να μη συμβάλει, με την αδράνειά της, στην περαιτέρω παιδική κακοποίηση.

Πολλοί φορείς και υπηρεσίες του Κράτους αγνοούν το περιεχόμενο της Σύμβασης και για τον λόγο αυτόν απαιτείται ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και εφαρμογή καλών

πρακτικών, από και προς όλους τους φορείς, με σποτ, έντυπα, εγχειρίδια, ομιλίες κ.λπ..

Από τον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Γυναικών Μάνης:

Οι καμπάνιες ενημέρωσης της Γραμματείας Ισότητας και οι δράσεις που αναλαμβάνει, κάπως βοηθούν, αλλά όχι παντού. Στην επαρχία οι ανάγκες ευαισθητοποίησης είναι τεράστιες.

Σοβαρό πρόβλημα η πρόσφατη τάση ακρωτηριασμού γυναικείων γεννητικών οργάνων στη χώρα μας. Σύμφωνα με μελέτη του 2006, ο εκτιμώμενος αριθμός γυναικών - θυμάτων ακρωτηριασμού, που ζουν στην Ελλάδα, ανερχόταν σε 1.239.

Η Ε.Ε. οφείλει να απαντήσει ξεκάθαρα στα ζητήματα της Σαρίας, στη σχέση ένστασης μεταξύ θρησκείας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στην εξίσωση της Διακήρυξης του Καΐρου με την Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Από την Πανελλαδική Οργάνωση Γυναικών «ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΗ»:

Χρειάζεται να αναστραφεί η άσχημη εικόνα που μερικές Μ.Κ.Ο. έχουν διαμορφώσει για το σύνολο, κάνοντας «πάρτι» με τα χρήματα της Ευρώπης και τον πόνο των μεταναστών - προσφύγων.

Προτείνεται να εξεταστεί η προοπτική επαναφοράς των καταργηθεισών προβλέψεων των άρθρων 349 και 350 του παλιού Ποινικού Κώδικα.

Από τη Χριστιανική Ένωση Νεανίδων (ΧΕΝ) Ελλάδος:

Η χώρα μας έρχεται τελευταία σε θέματα ισότητας ανάμεσα στα 28 κράτη-μέλη της Ε.Ε., σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων, όπως καταγράφηκε τον Οκτώβριο του 2019.

Απαραίτητη η κατάλληλη στελέχωση του μηχανισμού παρακολούθησης της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης από εμπειρογνώμονες και ειδικούς επαγγελματίες και η συνεργασία με τις γυναικείες οργανώσεις.

Στις πολιτικές πρόληψης πρέπει να ενταχθούν προγράμματα ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης παιδιών και εφήβων στα θέματα έμφυλων στερεοτύπων και ουσιαστικής ισότητας των φύλων.

Πρέπει να ενισχυθούν οι διαδικασίες εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης και κατάρτισης των αστυνομικών οργάνων και των δικαστικών λειτουργιών.

Ανάγκη να δημιουργηθούν νέες υπηρεσίες και προγράμματα στήριξης για την εργασιακή και κοινωνική ένταξη των γυναικών που έχουν επιβιώσει από καταστάσεις βίας.

Από τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων:

Πρόγραμμα τεσσάρων φάσεων:

A. Μελέτη δεδομένων της κοινωνίας και της πολιτικής κατάστασης σε όλες τις δομές, ως προς τον τρόπο λειτουργίας και προετοιμασίας για την εφαρμογή της Σύμβασης (έχει ολοκληρωθεί).

B. Δράσεις εκπαίδευσης από την Πρωτοβάθμια, μέχρι και την εκπαίδευση επαγγελματιών.

Γ. Καμπάνιες ενημέρωσης.

Δ. Μετρήσεις αποτελεσμάτων ως προς την εφαρμογή.

Το ερωτηματολόγιο θα ξεκινήσει να συμπληρώνεται τον Φεβρουάριο του 2021 και θα παραδοθεί περίπου τον Ιούνιο του 2021.

Υπολειπόμαστε πάρα πολύ στα ζητήματα εκπαίδευσης και ενημέρωσης και έχει ξεκινήσει η χαρτογράφηση των υποψήφιων προς ένταξη στην Ο.Δ.Ε. Μ.Κ.Ο.

Μετά την ακρόαση των φορέων, ακολούθησε συζήτηση μεταξύ των εκπροσώπων τους και των μελών της Επιτροπής, στην οποία αναδείχθηκαν τα εξής:

- Προκύπτει ανάγκη για καταγραφή και παρακολούθηση της δράσης των Μ.Κ.Ο.. Απαιτούνται πολιτικές αντιμετώπισης της διακριτικής μεταχείρισης της γυναίκας στον χώρο εργασίας και της γυναικείας ανεργίας.
- Κρίσιμα ζητήματα η βελτίωση και η ενίσχυση των υποδομών και των παροχών κοινωνικής πρόνοιας που βοηθούν στη γεφύρωση του χάσματος ανισότητας, ομοίως και οι πολιτικές που προστατεύουν δομικά τη γυναίκα και ενισχύουν την αυτονομία της.
- Η ενίσχυση της εκπαίδευσης και της κοινωνικής ευαισθητοποίησης χρειάζονται εμπροσθοβαρείς, άμεσες παρεμβάσεις, με σκοπό τη δημιουργία προληπτικού πλέγματος.
- Ανάγκη διατήρησης και διεύρυνσης του Δικτύου Δομών αντιμετώπισης της βίας κατά των γυναικών.

- Προώθηση πολιτικών οικονομικής ενδυνάμωσης και εργασιακής ένταξης κακοποιημένων και επιβιωσασών γυναικών.
- Ενίσχυση Δικτύων Προστασίας παιδιών - θυμάτων βίας και κακοποίησης.
- Στροφή σε πολιτικές αντιμετώπισης ακραίας και παιδικής φτώχειας και εργασίας για την ομαλή ψυχοκινητική ανάπτυξη παιδιών.
- Ενίσχυση διαπολιτισμικού και διαθρησκευτικού διαλόγου.
- Αντιμέτωπιση προσφυγικού στη βάση των Διεθνών και Ευρωπαϊκών Συνθηκών και των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, του Κράτους Δικαίου.
- Εντατικοποίηση των πολιτικών εξωστρέφειας και με καμπάνιες ευαισθητοποίησης, για την παροχή πληροφοριών, υπηρεσιών και δικαιωμάτων των γυναικών - θυμάτων βίας.

Γ. Συνεδρίαση της 27ης Νοεμβρίου 2019

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν οι κύριοι και οι κυρίες: Μαρία Συρεγγέλα, Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, Φωτεινή Βρύνα, Επικεφαλής του Τομέα Ισότητας των Φύλων της Ένωσης Περιφερειών Ελλάδας (ΕΝΠΕ), Άννα Βουγιούκα, Κοινωνική Επιστήμων - Εμπειρογνώμων σε θέματα φύλου του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ), Σταματία Παπαγιαννοπούλου, Κοινωνιολόγος - Εγκληματολόγος - Εμπειρογνώμων σε θέματα φύλου του ΕΚΔΔΑ, Σπυριδούλα Βαρτελάτου, Υπεύθυνη Προγραμμάτων ΙΝΕΠ και ΕΚΔΔΑ, Ευαγγελία Σχοιναράκη - Ηλιάκη, Πρόεδρος του Πολιτικού Συνδέσμου Γυναικών, Δέσποινα (Ντένα) Λογιάδου, Πρόεδρος της Ένωσης Γυναικών Ελλάδος, Ζαφειρούλα (Ζέφη) Δημαδάμα, Αντιπρόεδρος Γυναικών του Ευρωπαϊκού Σοσιαλιστικού Κόμματος - Πρόεδρος του Παραρτήματος Αθηνών της Ένωσης Γυναικών Ελλάδος, Μαίρη Πίνη, Γενική Διευθύντρια του Κέντρου Στήριξης Οικογένειας της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών (ΚΕΣΟ).

Σημεία που επισημάνθηκαν από θεσμικούς φορείς και οργανώσεις για το θέμα:

Από τον Πολιτικό Σύνδεσμο Γυναικών:

Προτάσσεται η ανάγκη ακόμη μεγαλύτερης συνεργασίας με τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, με σκοπό τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

Επιβάλλεται πλέον στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ειδικό μάθημα, με ύλη ζητήματα Οικογενειακού Δικαίου και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με σκοπό την ενδυνάμωση της ενημέρωσης των νέων.

Η Αυτοδιοίκηση είναι ο κορυφαίος θεσμός για τη συνεργασία με τη Βουλή, για την εφαρμογή της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης και για αυτό προτείνεται η συνεργασία των Προέδρων της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδος (ΚΕΔΕ) και της Ένωσης Περιφερειών Ελλάδος (ΕΝΠΕ), ώστε, μέσω των δικών τους διοικητικών δομών, να κατευθύνουν τους Δημάρχους και τους Περιφερειάρχες προς αυτήν την κατεύθυνση.

Η ισότιμη συμμετοχή και των δύο φύλων στα κέντρα λήψης αποφάσεων αποτελεί ύψιστο στόχο.

Ο ρόλος του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης είναι πολύ σημαντικός σε αυτήν την κατεύθυνση. Ήδη διαμορφώνει προγράμματα, που έχουν να κάνουν και με αυτό το θέμα, αλλά και σε σχέση με την Αυτοδιοίκηση και την επιμόρφωση των στελεχών. Ο

Πολιτικός Σύνδεσμος Γυναικών έχει ξεκινήσει συνεργασία με την προηγούμενη Πρόεδρο, που θα ευελπιστεί να συνεχιστεί και με τη νέα διοίκηση.

Από την Ένωση Γυναικών Ελλάδος:

Αυτήν τη στιγμή στερούμαστε τις δομές που χρειάζονται για την εφαρμογή της Συνθήκης της Κωνσταντινούπολης. Είναι απαραίτητη η προαγωγή συνεργειών προς την επιθυμητή κατεύθυνση.

Δεσμευτική δεν είναι μόνο η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, αλλά και το παράγωγο εφαρμοστικό νομοθετικό πλαίσιο, καθώς και ο Ευρωπαϊκός Χάρτης Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Οι δράσεις δεν μπορεί να προωθηθούν μέσω του Υπουργείου Εργασίας. Η Γενική Γραμματεία Ισότητας και το Κ.Ε.Θ.Ι. πρέπει άμεσα να επιστρέψουν στο Υπουργείο Εσωτερικών, εκεί που υπάγονται και οι Δήμοι, με προσωπικό εκπαιδευμένο και έμπειρο στις δομές προστασίας γυναικών και παιδιών.

Οι Ξενώνες, τα Συμβουλευτικά Κέντρα και η Τηλεφωνική Γραμμή χρηματοδοτούνται από ΕΣΠΑ, το οποίο λήγει για αυτές τις δομές την 1^η Δεκεμβρίου 2020. Συνεπώς, στους προϋπολογισμούς των Δήμων υπάρχουν αυτήν τη στιγμή οι πόροι.

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης δεν αφορά μόνο γυναίκες, αλλά και άτομα με ειδικές ανάγκες, την Τρίτη Ηλικία και τα παιδιά.

Η πορνεία πρέπει να κατοχυρωθεί επαγγελματικά, για να προστατευθούν τα 25.000 περίπου εκδιδόμενα πρόσωπα, καθώς εξ αυτών μόνο μόνο 2.500 είναι δηλωμένοι. Προκύπτει και θέμα υγείας των νέων που κάνουν χρήση των υπηρεσιών τους.

Χαρακτηριστικά, μεταξύ των περίπου 600 οίκων ανοχής που λειτουργούν στην Αττική, άδεια διαθέτουν μόνο επτά. Οι υπόλοιποι λειτουργούν στο σκοτάδι, συχνά με ανήλικα κορίτσια.

Σοβαρό ζήτημα είναι η Σαρία, η οποία στην Ελλάδα ισχύει, ενώ στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες πλέον απαγορεύεται. Χαρακτηριστικό το θέμα των κλειτοριδεκτομών, οι οποίες επιχειρούνται Κυριακές στον αστικό ιστό της Αθήνας.

Απαιτείται στην Ευρώπη ο διαθρησκευτικός και διαπολιτισμικός διάλογος.

Από τη Γενική Γραμματέα Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων:

Τα Συμβουλευτικά Κέντρα, οι Ξενώνες Φιλοξενίας και η Γραμμή 15900 θα παραμείνουν. Υπάρχει συνεργασία με το Υπουργείο Εσωτερικών για τα διαδικαστικά και την ένταξη στο επόμενο ΕΣΠΑ ή στον Τακτικό Προϋπολογισμό. Στους επόμενους δύο μήνες θα υπάρξουν εξελίξεις.

Χρειάζονται δράσεις ενημέρωσης και συνεδριών και για τους θύτες, έργο για το οποίο στελεχώνεται ομάδα διοίκησης, με συμμετοχή και των Υπουργείων Δικαιοσύνης και Εσωτερικών και του Πολιτικού Συνδέσμου Γυναικών.

Δίχως ενίσχυση της γυναικείας εργασίας και εξασφάλιση ελεύθερου χρόνου στη γυναίκα, είναι αδύνατη η ενασχόλησή της με την πολιτική ή με όλους τους άλλους τομείς.

Στη συντριπτική πλειοψηφία των χωρών της Ε.Ε., τα τελευταία 20 χρόνια, η ισότητα των φύλων υπάγεται στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων ή στο Υπουργείο Παιδείας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία των Συμβουλευτικών Κέντρων, μεγάλο ποσοστό των γυναικών που δέχονται κακοποίηση είναι άνεργες. Η εργασιακή συμβουλευτική στοχεύει στην αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος.

Από την Υπεύθυνη Προγραμμάτων ΙΝΕΠ και ΕΚΔΔΑ:

Το ΙΝΕΠ, επίσημος φορέας επιμόρφωσης και κατάρτισης στελεχών του δημόσιου τομέα και των Ο.Τ.Α., σχεδιάζει και υλοποιεί επιμορφωτικά προγράμματα στο πεδίο της ισότητας των φύλων από τις αρχές της δεκαετίας του 2010. Παρέχει 10 διακριτούς τίτλους επιμορφωτικών προγραμμάτων, που στοχεύουν στην αλλαγή κουλτούρας και της ουσιαστικής κατανόησης της αρχής της ισότητας, μέσω της ένταξης της οπτικής του φύλου, του Gender Mainstreaming, και στη Δημόσια Διοίκηση.

Κατόπιν αιτήματος της Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, έχουν αναπτυχθεί, έχουν σχεδιαστεί και υλοποιούνται δύο κλειστά προγράμματα, τα οποία είναι αποκλειστικά για τα στελέχη των 62 δομών του Πανελλαδικού Δικτύου, για την Τηλεφωνική Γραμμή SOS, για τα 41 Συμβουλευτικά Κέντρα και για τους 20 Ξενώνες Φιλοξενίας.

Συνολικά, το ΙΝΕΠ έχει επιμορφώσει περίπου πεντέμισι χιλιάδες στελέχη και στα περισσότερα από αυτά τα προγράμματα έχει εκπονηθεί και ένα αξιολογικό εκπαιδευτικό υλικό.

Το ΕΚΔΔΑ υλοποιεί τα εξής προγράμματα:

- «Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας κατά των Γυναικών», με εκπαιδευτικό υλικό στις ενότητες: γυναικοκτονίες, σεξουαλική παρενόχληση κατά των γυναικών στους χώρους εργασίας, ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών, παράνομη διακίνηση και εμπορία με σκοπό την οικονομική και σεξουαλική εκμετάλλευση και τα λοιπά. Αναδεικνύεται, επίσης, η σημασία των εθνικών νομοθετικών πρωτοβουλιών για την πρόληψη και

αντιμετώπιση του φαινομένου, καθώς και νομοθετικές παρεμβάσεις για την καταπολέμησή του.

- «Όψεις της Έμφυλης Βίας» για την παράνομη διακίνηση και εμπορία γυναικών με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση, με εκπαιδευτικό υλικό στη μορφή και τα είδη του trafficking, τη φαινομενολογία και την έκταση του φαινομένου, εθνικές πολιτικές, νομοθεσία, στήριξη και εντοπισμό των θυμάτων και δράσεις δικτύωσης.
- Ευαισθητοποίηση στελεχών και εκπαίδευση στην Προσχολική και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση για θέματα διακρίσεων και ισότητας των φύλων, με εκπαιδευτικό υλικό στις θεματικές της προώθησης της ισότητας, μέσω εκπαιδευτικών εργαλείων και αναφορών σε θεωρίες φύλου, διαφορές ανάμεσα στο βιολογικό και κοινωνικό φύλο, διακρίσεις με βάση το φύλο, παρεμβάσεις στην εκπαιδευτική πολιτική και στοχευμένες δραστηριότητες για το περιβάλλον της εκπαίδευσης.

Το υλικό είναι εξαιρετικά σημαντικό, γιατί μπορεί, εκτός από αμιγώς εκπαιδευτικά, να αξιοποιηθεί και στο ερωτηματολόγιο της GREVIO.

Ο άμεσος σχετικός προγραμματισμός του ΕΚΔΔΑ περιλαμβάνει:

- Συμπερίληψη της ισότητας των φύλων, ως οριζόντια θεματική ενότητα, στα πολύ μεγάλα προγράμματα που υλοποιεί στην εκπαίδευση διευθυντών και προϊσταμένων υπηρεσιών.
- Τα προγράμματα για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας, την ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών και το trafficking, θα συνεχιστούν και θα αυξηθούν, ώστε να καλύψουν όλες τις Περιφέρειες.
- Ανάπτυξη προγράμματος για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών στους και στις αστυνομικούς των Ειδικών Τμημάτων Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας και παραγωγή σχετικού εκπαιδευτικού υλικού.
- Ανάπτυξη όμοιου προγράμματος για επαγγελματίες σε νοσοκομεία, δομές υγείας, στελέχη κοινωνικών υπηρεσιών των δήμων κ.ο.κ., με σκοπό πάλι τη διαχείριση θεμάτων επικινδυνότητας και ασφαλούς προστασίας των θυμάτων και παραγωγή σχετικού εκπαιδευτικού υλικού.
- Δημιουργία εργαστηρίων πολυτομεακής και διεπιστημονικής συνεργασίας μεταξύ των επαγγελματιών του πεδίου.
- Ανάπτυξη προγράμματος σε θέματα σεξουαλικής παρενόχλησης κατά των γυναικών στους χώρους εργασίας του δημόσιου τομέα και παραγωγή σχετικού εκπαιδευτικού υλικού, με κατευθυντήριες γραμμές, σε συνεργασία με την ΑΔΕΔΥ.

- Ειδική εστίαση στην υλοποίηση του προγράμματος για τη διεθνική σωματεμπορία και την εμπορία γυναικών, με στόχο την επανεκπαίδευση αστυνομικών, υπαλλήλων στο Υπουργείο Δικαιοσύνης και σε Δικαστικές Αρχές, Υπηρεσίες Ασύλου κ.ο.κ..

Από τον Τομέα Ισότητας των Φύλων της Ένωσης Περιφερειών Ελλάδας (ΕΝ.ΠΕ.):

Μέχρι σήμερα δεν υπήρξε συνεργασία με το Ε.Κ.Δ.Δ.Α.. Είναι ευπρόσδεκτη κάθε σχετική προοπτική.

Η δημιουργία Επιτροπών Ισότητας στις Περιφέρειες και οι Δ.ΕΠ.ΙΣ. στους Δήμους συστήνονται σταδιακά και η ΕΝ.ΠΕ. δηλώνει διαθεσιμότητα προς συμβολή.

Οι γυναίκες που δέχονται βία και καταφεύγουν στην Αστυνομία δεν τυγχάνουν πάντα της μεταχείρισης και της αντιμετώπισης που πρέπει, χρειάζεται αλλαγή υποδείγματος.

Ανάγκη για μόνιμες δομές, με διαρκή χρηματοδότηση από τον Τακτικό Προϋπολογισμό.

Εξέταση προοπτικής αυστηροποίησης του νομοθετικού πλαισίου για τους δράστες των σχετικών μορφών βίας.

Προτεραιότητα στην παρακολούθηση της εξέλιξης των δράσεων που άπτονται της Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, μιας και το 1/3 των γυναικών στην Ευρώπη έχουν υποστεί σωματική ή σεξουαλική βία.

Από το Παράρτημα Αθηνών της Ένωσης Γυναικών Ελλάδος:

Πρέπει να ενισχυθούν οι προσπάθειες ενίσχυσης των καταγγελιών περιστατικών παντού και στον εργασιακό χώρο, όπου οργιάζει το φαινόμενο της μη ορατής σεξουαλικής παρενόχλησης, με ελάχιστες καταγγελίες και καταδίκες.

Το 2019 600.000 γυναίκες υπέστησαν σεξουαλική ή σωματική βία από τους ίδιους τους συντρόφους τους, 100 από αυτές τελικά δολοφονήθηκαν. Σχεδόν 62 εκατομμύρια πολίτες γυναίκες έχουν υποστεί κάποιο είδος βίας στην Ευρώπη μας.

Ανάγκη εκπαίδευσης των αστυνομικών και συντονισμού με το Υπουργείο Εργασίας.

Η «ισότητα των φύλων» και η «καταπολέμηση της βίας» είναι οριζόντια πολιτική. Προτεραιότητα στην ενημέρωση και εκπαίδευση και των ανδρών. Πολλά από τα ευρωπαϊκά προγράμματα που θα χρηματοδοτηθούν θα είναι προς άνδρες και κυρίως στο προσφυγικό ζήτημα.

Πρόβλημα ότι δέκα κράτη-μέλη της Ε.Ε. δεν έχουν κυρώσει τη Σύμβαση και θα πρέπει να υπάρξει μεγάλη πίεση.

Από το Κέντρο Στήριξης Οικογένειας της Αρχιεπισκοπής (ΚΕ.Σ.Ο.):

Το Κέντρο Στήριξης Οικογένειας είναι πρωτοβάθμιος φορέας κοινωνικής προστασίας και παιδικής φροντίδας. Προσφέρει κοινωνική και ψυχολογική στήριξη, νομικές συμβουλές, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, τρόφιμα, ένδυση, υπόδηση, οικιακό εξοπλισμό και επαγγελματική κατάρτιση και υποτροφίες. Έχει αντιμετωπίσει 100 θύματα ενδοοικογενειακής βίας και στηρίζει 1.576 οικογένειες (εκ των οποίων οι 573 μονογονεϊκές).

Συνεργασία με Δ.Σ.Α., Εισαγγελία Ανηλίκων, Κοινωνικές Υπηρεσίες Δήμων, Α.Τ. και Ιερούς Ναούς.

Ελλείψεις στους Ξενώνες, δεν υπάρχει δομή μόνο για έγκυες και λεχώνες, πρόβλημα με τις γυναίκες που έχουν παιδιά (κυρίως αγόρια) 7 ετών και άνω.

Μετά την ακρόαση των φορέων, ακολούθησε συζήτηση μεταξύ των εκπροσώπων τους και των μελών της Επιτροπής, στην οποία αναδείχθηκαν τα εξής:

- Ανάγκη άμεσης παροχής ουσιαστικών αρμοδιοτήτων στη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων.
- Προτεραιοποίηση στους εξής στόχους: της ενθάρρυνσης καταγγελιών, της επιμόρφωσης, της εμπλοκής των Ο.Τ.Α., της στελέχωσης των Γραφείων Ισότητας της ΕΝΠΕ, τη διαβούλευση με τη ΛΟΑΤΚΙ κοινότητα, την ενίσχυση της εργασίας, του ελεύθερου χρόνου, της εκπαίδευσης και της συμμετοχικότητας των γυναικών, της παρακολούθησης της υλοποίησης των σχετικών δράσεων, της διαρκούς οικονομικής στήριξης προγραμμάτων, καθώς και της κατάργησης των στερεοτύπων στον δημόσιο χώρο.
- Ενίσχυση γυναικών σε θέσεις ευθύνης.
- Καταδίκη σεξιστικών συμπεριφορών από αστυνομικούς σε βάρος πολιτών, κυρίως γυναικών και ατόμων ΛΟΑΤΚΙ.
- Άμεση ενεργοποίηση του Νόμου ουσιαστικής ισότητας 4604 για τη δημιουργία Επιτροπών Ισότητας σε Δήμους και Περιφέρειες.
- Ένταξη Δικτύου Δομών στον Κρατικό Προϋπολογισμό μετά το πέρας του χρηματοδοτικού προγράμματος ΕΣΠΑ.

- Επιμόρφωση δικαστικών λειτουργών, αστυνομικών οργάνων, ως προς το ζήτημα της καταγραφής περιστατικών βίας.
- Διαρκής δικτύωση φορέων εμπλεκόμενων στο πεδίο και έλεγχος σε Κεντρικό και Περιφερειακό επίπεδο.
- Η διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος οφείλει να λάβει υπόψη την εφαρμογή της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης.
- Επιμορφώσεις εργαζομένων στα ΜΜΕ για την άρση στερεοτυπικού τρόπου παρουσίασης εγκλημάτων βίας και αναπαραγωγή τους.
- Καμπάνιες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, προσεκτικά σχεδιασμένες, για την αποφυγή τυχόν αναπαραγωγής έμφυλων στερεοτύπων.

Δ. Συνεδρίαση της 3^{ης} Δεκεμβρίου 2019

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν οι κύριοι και οι κυρίες: Μαρία Συρεγγέλα, Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, Πάνος Αλεξανδρής, Γενικός Γραμματέας Δικαιοσύνης και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αντωνία Γεωργίου, Εισαγγελέας Ενδοοικογενειακής Βίας, Ανδρέας Ποττάκης, Συνήγορος του Πολίτη, Θεώνη Κουφονικολάκου, Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη στον Κύκλο Δικαιωμάτων του Παιδιού, Καλλιόπη Λυκοβαρδή, Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη στον Κύκλο Ίσης Μεταχείρισης και Ευθυμία (Μίκα) Ιωαννίδου, Επικεφαλής της Ελληνικής Αντιπροσωπείας του Ευρωπαϊκού Lobby Γυναικών.

Σημεία που επισημάνθηκαν από θεσμικούς φορείς και οργανώσεις για το θέμα:

Από τον Γενικό Γραμματέα Δικαιοσύνης και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων:

Επισκόπηση νομοθετικού πλαισίου.

Ζητούμενο να ανατραπούν βασικές αναχρονιστικές αντιλήψεις σε σχέση με τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία και στην οικογένεια.

Εκπαίδευση δικαστικών λειτουργών: το Δ.Σ. της Ε.Σ.ΔΙ. ενέταξε, για το έτος 2019, στην κατεύθυνση των Εισαγγελέων, 12 και 24 δώρα διδασκαλίας στο Ειδικό Ποινικό Δίκαιο, για τα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας και εμπορίας ανθρώπων.

Το Υπουργείο Δικαιοσύνης συλλέγει στατιστικά στοιχεία από τις αρμόδιες υπηρεσίες για τα εγκλήματα εμπορίας ανθρώπων, για λόγους καταγραφής του φαινομένου, αλλά και για να αντιμετωπιστούν τυχόν καθυστερήσεις.

Πρέπει να βελτιωθεί η κατάσταση στην Ελληνική Αρχή Αποζημιώσεων. Από 33 αιτήσεις, έχουν γίνει δεκτές μόνο τρεις, σε δύο εκ των οποίων έχει ασκήσει προσφυγή ο Υπουργός Οικονομικών. Οι υπόλοιπες 30 απορρίφθηκαν, είτε γιατί δεν ήταν τεκμηριωμένη η αξίωση, είτε γιατί δεν είχε προσκομισθεί το παράβολο. Πρέπει να επανεξεταστεί η αναγκαιότητα του παραβόλου στις περιπτώσεις αυτές και να αρθούν τα εμπόδια προσφυγής.

Ανάγκη γοργής μετάβασης στη δεύτερη φάση ψηφιοποίησης των δικαστηρίων, με σκοπό τη συνολική βελτίωση της ταχύτητας και αποτελεσματικότητας του δικαιοδοτικού έργου.

Λόγω αδυναμίας των φορέων να προτείνουν πρόσωπα, το Συμβούλιο καθυστέρησε να συγκροτηθεί και υπάρχει πρόθεση λειτουργίας εντός Δεκεμβρίου.

Υπάρχει Εθνικό Σχέδιο για το Παιδί από την προηγούμενη ηγεσία του Υπουργείου. Θα εμπλουτιστεί, ώστε μέχρι τον Ιούνιο να μπει σε διάλογο και να έχουν ενσωματωθεί τροποποιήσεις.

Από την Εισαγγελέα Ενδοοικογενειακής Βίας:

Στην ενδοοικογενειακή βία είναι σημαντική η ποινική διαμεσολάβηση, ως μορφή αποκαταστατικής δικαιοσύνης, που αποσκοπεί στην αποφυγή κίνησης του ποινικού μηχανισμού, μέσω του συμβιβασμού των μερών. Περίπου 20% των δικογραφιών καταλήγουν σε διαμεσολάβηση.

Στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών λειτουργεί από το 2013 εσωτερικό Τμήμα Ενδοοικογενειακής Βίας (με απασχόληση ενός Εισαγγελέα Πρωτοδικών), το οποίο έχει ενοποιηθεί από το 2015 με το Τμήμα Ανηλίκων (με δυναμικό δύο Εισαγγελεείς).

Το Τμήμα διενεργεί ακροάσεις πολιτών μια ή δύο φορές την εβδομάδα. Παρέχονται συμβουλές και κατευθύνσεις σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας, γίνονται κλήσεις για συστάσεις σε δράστες, για αποφυγή περιστατικών βίας στο μέλλον. Η προσέλευση πολιτών είναι περιορισμένη: περίπου δέκα άτομα ανά εβδομάδα προσέρχονται για ακρόαση.

Το 2017 παραπέμφθηκαν στα ακροατήρια 468 υποθέσεις με την τακτική και 288 με την αυτόφωρη διαδικασία. Το 2018 παραπέμφθηκαν στα ακροατήρια 523 υποθέσεις με την τακτική και 453 με την αυτόφωρη διαδικασία. Το 2019 παραπέμφθηκαν στα ακροατήρια 484 υποθέσεις με την τακτική και 314 με την αυτόφωρη διαδικασία. Το έτος 2017 εκδόθηκαν 190 διατάξεις διαμεσολάβησης, το 2018 206 και το 2019 237.

Το 2016 90 υποθέσεις, στις οποίες ασκήθηκε ποινική δίωξη, αφορούσαν άνδρες κατηγορούμενους και 57 υποθέσεις αφορούσαν γυναίκες, το 2017 731 και 106, το 2018 895 και 126, αντίστοιχα. Στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων, η ποινή φυλάκισης ανεστάλη. Η πλειονότητα των δικογραφιών σχηματίζονται κατόπιν καταγγελίας του θύματος, ενίοτε και επ' ευκαιρία καταγγελιών ή εκθέσεων κοινωνικής έρευνας από το Τμήμα Ανηλίκων της Εισαγγελίας, αναφορών από Διευθυντές σχολείων ή από Μ.Κ.Ο. που παρέχουν στέγη σε οικογένειες προσφύγων ή συνδράμουν ασυνόδευτους ανηλίκους.

Η διαμεσολάβηση δεν εφαρμόζεται σωστά. Σχετική η πρόσφατη απόφαση Α.Π. 498/2019. Στην επαρχία οι κοινωνικές δομές συχνά δεν αναλαμβάνουν συμβουλευτικά προγράμματα με δράστες ενδοοικογενειακής βίας και ενώ η υπόθεση τίθεται στο αρχείο μετά την έκδοση διάταξης του Εισαγγελέα, ο δράστης δεν ακολουθεί τελικά συμβουλευτικό πρόγραμμα, παρά την υπόσχεσή του. Στην πράξη, οι συνεδρίες γίνονται μόνο από κοινωνικούς λειτουργούς, ενώ, σε πολλές περιπτώσεις, οι δράστες

απαιτείται να ακολουθήσουν θεραπευτικό πρόγραμμα (λ.χ. λόγω κατάχρησης αλκοόλ ή/και ναρκωτικών ή διάγνωσης ψυχικών νοσημάτων ή διαταραχών).

Η ποινική διαμεσολάβηση υπήρχε πολύ στις νέες ρυθμίσεις και έχει διαφορετική μορφή από τη διαμεσολάβηση του Ποινικού Κώδικα. Ωστόσο, αμφότερες ενεργοποιούνται με πρωτοβουλία του κατηγορουμένου. Η Σύμβαση αναφέρει ότι: «σε καμία περίπτωση η εισαγωγή θεσμών διαμεσολάβησης στα εθνικά δίκαια δεν μπορεί να συνδεθεί με υποχρεωτικότητα αυτών». Υποχρεωτικό είναι για τον εισαγγελέα να διερευνήσει τη δυνατότητα διαμεσολάβησης, αλλά απαγορεύεται να την επιβάλλει, δίχως συμφωνία και των δύο μερών.

Υπάρχει διστακτικότητα στην εκτέλεση εισαγγελικών παραγγελιών για ψυχιατρική εκτίμηση των δραστών από τις ψυχιατρικές κλινικές των δημόσιων νοσοκομείων της Αττικής, λόγω φόρτου εργασίας.

Για την ορθή εφαρμογή της διαμεσολάβησης, απαιτείται προσπάθεια και συντονισμός των φορέων.

Μετά την έκδοση καταδικαστικής απόφασης σε πρώτο βαθμό, θα πρέπει να θεσμοθετηθεί (άρθρο 45 παρ. 2 Σύμβασης) η επιτήρηση του δράστη, που δεν υπάρχει σήμερα, με επίσκεψη κοινωνικού λειτουργού στον χώρο διαβίωσης, ενημέρωση για αλλαγή διεύθυνσης και τακτική εμφάνιση στο αστυνομικό τμήμα.

Τα άρθρα 31, 46, 51 και 56 της Σύμβασης πρέπει να μελετηθούν προς εισαγωγή ρυθμίσεων στο νομικό μας σύστημα.

Ο νέος Ποινικός Κώδικας (άρθρα 312, 333 και 330) αντιφάσκει προς τον Ν. 3500/2006 και είναι αναγκαία η εναρμόνιση των διατάξεων. Ο Ν. 3500/2006 αποτελεί ολοκληρωμένο νομοθέτημα, που έχει εφαρμοστεί επιτυχώς στην πράξη, έχει πρωτοποριακές διατάξεις, που θεσπίστηκαν πολύ νωρίτερα από την υπογραφή της Σύμβασης το 2011 και δεν πρέπει να καταργηθεί ή να υπερκεραστεί. Οι διατάξεις του νέου Ποινικού Κώδικα έχουν περιορισμένο πεδίο εφαρμογής και δεν μπορούν να καλύψουν τα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας που περιγράφονται στον Ν. 3500/2006. Η παράλληλη ισχύς διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του ειδικού νόμου για όμοια αδικήματα δεν κρίνεται νομοτεχνικά ορθή.

Απαιτείται συνεργασία φορέων (εκπαιδευτικοί, ιατροί, κοινωνικοί λειτουργοί νοσοκομείων, κ.λπ.), για τον εντοπισμό περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας που δεν καταγγέλλεται από τα θύματα.

Η δημιουργία αυτοτελούς Τμήματος Ενδοοικογενειακής Βίας στην Αστυνομία και στις Εισαγγελίες ενισχύει την εμπιστοσύνη των πολιτών.

Από τον Συνήγορο του Πολίτη:

Θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στο πλαίσιο προστασίας των μαρτύρων και των καταγγελλόντων.

Χρρίζουν ιδιαίτερης προσοχής τα ζητήματα που απασχολούν τις πλέον ευάλωτες κατηγορίες θυμάτων έμφυλης ή ενδοοικογενειακής βίας (δηλαδή κυρίως πρόσφυγες και μετανάστες), τόσο κατά τη διακρίβωση των θυμάτων στο πρώτο στάδιο της καταγραφής (όταν εισέρχονται στη χώρα), όσο και στη δευτερογενή θυματοποίηση. Περιστατικά κακοποίησης καταγγέλλονται σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης και σε Προαναχωρησιακά Κέντρα, ακόμα και εντός του οικογενειακού ιστού. Ανάλυση πρωτοβουλιών κρίνεται απαραίτητη και για τους Ρομά.

Ο Συνήγορος του Πολίτη δραστηριοποιείται έντονα εδώ και πολλά χρόνια σε ζητήματα που άπτονται της προστασίας, γενικότερα, των δικαιωμάτων των γυναικών και των ανηλίκων, αλλά και της καταπολέμησης φαινομένων έμφυλης βίας.

Η διαιώνιση της βίας κατά των γυναικών γίνεται, σε πολύ μεγάλο βαθμό, μέσω των έμφυλων στερεοτύπων και αντιλήψεων φυσικής υπεροχής, που καθιστούν μέσο επιβολής την άσκηση βίας.

Κρίνονται απαραίτητες συνέργειες σε επίπεδο της Κοινωνίας των Πολιτών, με τις κοινωνικές υπηρεσίες δήμων ή κεντρικών υπηρεσιών, με την Αστυνομία και με τη Δικαιοσύνη.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί συνεκτιμητέα παράμετρο, ώστε να επιτευχθεί αποτελεσματική παρέμβαση και πρόληψη της βίας κατά γυναικών και ανηλίκων που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες.

Πολύ σημαντική κρίνεται η θραύση του κύκλου της σιωπής και η αλλαγή των στερεοτυπικών αντιλήψεων («τα εν οίκω μη εν δήμω», «δεν μπορεί, κάτι θα έκανε και η ίδια, κάπως θα το προκάλεσε»), που ανατροφοδοτούν τη βία, σε οποιαδήποτε μορφή της.

Χρειάζεται ειδική εστίαση στην εκπαίδευση και στην ευαισθητοποίηση των αστυνομικών οργάνων, καθώς είναι τα πρώτα πρόσωπα στα οποία προσέρχεται το θύμα. Οι αρμόδιοι αστυνομικοί οφείλουν να είναι καταρτισμένοι και να επιδεικνύουν ιδιαίτερη ευαισθησία.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ειδική αρμοδιότητα ως φορέας προώθησης της Αρχής της Ίσης Μεταχείρισης στον εργασιακό χώρο. Στο πεδίο αυτό παρεμβαίνει στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα και έχει αναπτυχθεί στενή συνεργασία με το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας. Χρειάζεται ενθάρρυνση των γυναικών, ώστε να αναφέρουν

τέτοια περιστατικά. Ο Συνήγορος δέχεται ικανοποιητικό αριθμό αναφορών, αλλά σίγουρα αναντίστοιχο της πραγματικής κατάστασης.

Οι Εισαγγελίες δεν τηρούν χωριστό αρχείο για τις υποθέσεις άσκησης βίας σε παιδιά, παρά την υποχρέωση (άρθρο 11) που απορρέει από τη Σύμβαση για συλλογή δεδομένων και έρευνα. Οι ίδιες οι Εισαγγελίες Ανηλίκων αναφέρουν την ανάγκη δημιουργίας πληροφοριακού συστήματος, προκειμένου να τηρούνται αναλυτικά τα σχετικά στοιχεία, ταξινομημένα με βάση το είδος της υπόθεσης.

Ο Συνήγορος έχει απευθύνει επανειλημμένα συστάσεις για την εισαγωγή σύγχρονου πρωτοκόλλου σεξουαλικής αγωγής στα σχολεία, με υποχρεωτικά μαθήματα, που εντάσσονται στο εγκύκλιο πρόγραμμα. Ένα τέτοιο πρωτόκολλο δεν αποσκοπεί μόνο στην αποδόμηση έμφυλων στερεότυπων, αλλά και στην καταπολέμηση της κακοποίησης, διότι βοηθά τα παιδιά να κατανοήσουν τα όρια του σώματός τους, άρα και τις περιπτώσεις παραβίασης αυτών.

Οι εκπαιδευτικοί διστάζουν να αναφέρουν περιστατικά κακοποίησης και δεν αξιοποιούν την υποχρέωση και την πρόβλεψη του άρθρου 23 του Ν. 3500/2006, λόγω του φόβου των νομικών διαδικασιών και ιδίως λόγω του φόβου της μήνυσης από το γονέα. Προτείνεται η νομική συνδρομή σε επαγγελματίες του πεδίου (εκπαιδευτικούς, κοινωνικούς λειτουργούς, γιατρούς και νοσηλευτές), μέσω διεύρυνσης της παρεχόμενης προστασίας του άρθρου 40 του Ν. 4509/2017, καθώς οι μόνες δίαυλοι αποτύπωσης της παιδικής κακοποίησης είναι οι πρωτοβάθμιες υπηρεσίες υγείας και το εκπαιδευτικό σύστημα, δεδομένου ότι περίοικοι και τρίτοι πολύ σπάνια εμπλέκονται.

Απαραίτητη κρίνεται η εισαγωγή ενός πρωτοκόλλου αναγνώρισης και διαχείρισης της κακοποίησης και παραμέλησης στο σχολείο. Υπάρχει ήδη ολοκληρωμένο διαθέσιμο πόνημα του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού, με το οποίο πρέπει οι εκπαιδευτικοί να εξοικειωθούν, ώστε να αναγνωρίζουν και να διαχειρίζονται τα περιστατικά.

Ενίσχυση με κοινωνικούς λειτουργούς χρειάζονται οι Εισαγγελίες Ανηλίκων και το Γραφείο του Εισαγγελέα Ενδοοικογενειακής Βίας.

Επιτακτική η επίσπευση της λειτουργίας των «Σπιτιών του Παιδιού», που υπάρχουν στην Αθήνα και τον Πειραιά, αλλά δεν έχουν ακόμα στελεχωθεί.

Ο Συνήγορος έχει αποστείλει προς το Υπουργείο Δικαιοσύνης επιστολή σχετικά με την τροποποίηση του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Μεταξύ των προτάσεων, συστήνεται η διεύρυνση του προστατευτικού πλαισίου του άρθρου 227 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για τους ανήλικους μάρτυρες, θύματα προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας, ιδίως τις προβλέψεις προετοιμασίας του ανηλίκου από ειδικευμένο επαγγελματία ψυχικής υγείας, προηγούμενης αξιολόγησης της ψυχικής

κατάστασης και της αντιληπτικής του ικανότητας, σε όλα τα παιδιά που εμπλέκονται σε προανακριτικές και ανακριτικές διαδικασίες, με στόχο την αποφυγή της δευτερογενούς θυματοποίησης.

Απαραίτητη η ανάγκη συνεργασίας και οριοθέτησης του πλαισίου με τα ΜΜΕ και τις διαδικτυακές πλατφόρμες ενημέρωσης, επί των οποίων στερείται αρμοδιότητας το ΕΣΡ.

Ως προς την πληροφόρηση σε γλώσσα κατανοητή (άρθρο 19 της Σύμβασης), αυτή παρέχεται μόνο αποσπασματικά, ενώ ο αριθμός των διερμηνέων δεν επαρκεί σε καμία από τις αρμόδιες υπηρεσίες, που εμπλέκονται στα ζητήματα κακοποίησης.

Επί των άρθρων 20 και 26, οι κοινωνικές υπηρεσίες, οι οποίες κατόπιν εισαγγελικής εντολής διενεργούν την πρώτη έρευνα, δεν έχουν σαφείς οδηγίες για τον τρόπο και το πλαίσιο της διαγνωστικής εκτίμησης. Από τις αναφορές προκύπτει ανομοιογενής διαχείριση των υποθέσεων ή και προβληματική προσέγγιση της έρευνας. Υπάρχουν κοινωνικοί λειτουργοί που επισκέπτονται την κατοικία και δεν θεωρούν σκόπιμο να μιλήσουν με το παιδί. Πρέπει να παρασχεθούν ευσύνοπτες και σαφείς οδηγίες στις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων της χώρας και να αντιμετωπιστούν άμεσα τα προβλήματα υποστελέχωσης αυτών των υπηρεσιών. Το ίδιο ισχύει και για τις υπηρεσίες ψυχικής υγείας στην κοινότητα, οι οποίες κρίνονται ανεπαρκείς, γεγονός που συχνότατα καθιστά αδύνατη την παρακολούθηση του παιδιού και της οικογένειας σε βάθος χρόνου από ειδικούς επιστήμονες, με αποτέλεσμα παιδιά να καταλήγουν σε ιδρυματικές δομές «κλειστού» τύπου.

Ιδιαίτερο προβληματισμό προκαλεί η παραμονή παιδιών - θυμάτων σε νοσηλευτικά ιδρύματα επί μακρόν ή σε κλειστές δομές, διαπιστωμένα επιζήμιες για τη ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Προκρίνεται η πλήρης εξέλιξη του θεσμού της αναδοχής στην πράξη.

Προτείνεται η δημιουργία δομής ενδιάμεσης φιλοξενίας έως 30 ημερών των παιδιών - θυμάτων, ώστε να δίνεται ο απαραίτητος χρόνος για τον προσδιορισμό του βέλτιστου συμφέροντός τους και να προστατεύονται αποτελεσματικά από τον κακοποιητικό ενήλικα.

Μεγάλες προκλήσεις στο ζήτημα του καταναγκαστικού γάμου (άρθρο 37 Σύμβασης) απαντούν σε κοινότητες μειονοτήτων, λ.χ. των Ρομά. Οι κοινότητες θα πρέπει να προσεγγιστούν ολοκληρωμένα στη βάση της κοινωνικής ένταξης και της εκπαιδευτικής συμπερίληψης και να δρομολογηθούν προγράμματα ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης γονέων από διαπολιτισμικούς διαμεσολαβητές.

Από το σύνολο των αναφορών και πληροφοριών, προκύπτει και επανέρχεται διαρκώς η ανάγκη εκπόνησης μεσο-μακροπρόθεσμου στρατηγικού σχεδιασμού για την παιδική προστασία και για την εκπαίδευση, με συγκεκριμένους δείκτες, σαφώς προσδιορισμένους στόχους και στιβαρό μηχανισμό παρακολούθησης της επίτευξής τους.

Ο Συνήγορος του Πολίτη και το Ε.Σ.Ρ. συνεργάζονται αρμονικά. Αξίζει, ωστόσο, να διερευνηθεί αν η ενεργοποίηση του Ε.Σ.Ρ. είναι πάντα έγκυρη και αποτελεσματική στην αναπαραγωγή έμφυλων στερεοτύπων.

Ο Συνήγορος προεδρεύει στην Επιτροπή Προστασίας Ανηλίκων για την προστασία της ψυχικής υγείας των ανήλικων καταναλωτών, της οποίας αρμοδιότητα αποτελεί και η αναχαίτιση της διάδοσης στερεοτυπικών αναπαραστάσεων του φύλου μέσω διαφημίσεων κ.τ.λ. και έχει παρέμβει επιτυχημένα σε αρκετές περιπτώσεις.

Ως προς τον θεσμό της αναδοχής, υπάρχει μια στρεβλή αντίληψη, η οποία διαφαίνεται και στον Ν. 4538/2018. Αντιλαμβανόμαστε τον θεσμό ως προστάδιο της τεκνοθεσίας, ως fast track υιοθεσία. Άρα, οι έφηβοι και τα παιδιά με αναπηρία δεν προκρίνονται συνήθως. Και η θέση ορίων ηλικίας, κατ' αντιστοιχία με τη θέση των ορίων ηλικίας που προβλέπονται από τον Αστικό Κώδικα για την τεκνοθεσία, δεν συνηγορεί προς την άρση αυτής της στρέβλωσης. Επιθυμητή μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση σε ό,τι αφορά τον θεσμό και την κατάργηση των ορίων ηλικίας των υποψηφίων αναδόχων, αφού ένας άνθρωπος 65 ετών είναι καθόλα έτοιμος, έμπειρος και ικανός να φροντίσει έναν έφηβο και υπάρχει μάλιστα και μεγάλη ανάγκη.

Το Σχέδιο δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού δεν ικανοποιούσε εν όλω τις απαιτήσεις της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, διότι αποτελούσε περισσότερο ένα συμπίλημα δράσεων, παρά ένα Σχέδιο Δράσης με συγκεκριμένους στόχους, δείκτες, πληθυσμούς, ούτε έναν πολύ στιβαρό μηχανισμό παρακολούθησης. Θα πρέπει να αναβαθμιστεί.

Από την Ελληνική Αντιπροσωπεία του Ευρωπαϊκού Lobby Γυναικών:

Το Ευρωπαϊκό Lobby Γυναικών έχει κάνει αρκετές παρεμβάσεις στα θέματα των στατιστικών στοιχείων, χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία.

Πρόταση να θεσμοθετηθεί ξανά η επαναφορά των δύο επίμαχων άρθρων του Ποινικού Κώδικα (μαστροπεία και εκμετάλλευση πόρνης), ιδίως καθότι οι πρόσφυγες και οι μεταναστευτικές ροές συνδέονται με τέτοιου είδους εκμετάλλευση.

Μία στις τρεις γυναίκες έχει υποστεί φυσική ή σεξουαλική βία από την ηλικία των 15 ετών. Το 95% των κρουσμάτων οικογενειακής βίας είναι ανδρική υπόθεση. Κάθε

δευτερόλεπτο στην Ευρώπη μια γυναίκα κακοποιείται, ενώ επτά γυναίκες καθημερινά πεθαίνουν από οικογενειακή βία. Μία στις πέντε γυναίκες είναι θύμα ενδοοικογενειακής βίας. Η σεξουαλική παρενόχληση είναι πολύ διαδεδομένη. Οι περισσότερες γυναίκες, συνήθως, σιωπούν. Ο χειρισμός των καταγγελιών συχνά είναι απογοητευτικός και λόγω της έλλειψης κατάρτισης των υπαλλήλων. Χρειάζεται εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση των αστυνομικών και το Ευρωπαϊκό Lobby Γυναικών, με ικανοποίηση, χαιρετίζει τον προγραμματισμό ενδυνάμωσης των δομών και υπηρεσιών για την ενδοοικογενειακή βία.

Από τη Γενική Γραμματέα Οικογενειακής Πολιτικής Ισότητας των Φύλων:

Η συντριπτική πλειοψηφία των Εισαγγελέων της χώρας έχουν στείλει στοιχεία.

Το πρόβλημα που παραμένει αφορά στην έλλειψη μηχανισμού συλλογής στατιστικών, υποχρέωση που απορρέει από τη Σύμβαση.

Έχουν σχεδόν διπλασιαστεί οι έλεγχοι τους Σώματος Επιθεωρητών Εργασίας, χωρίς ακόμη διαθέσιμα ακριβή στοιχεία για ελέγχους σεξουαλικής παρενόχλησης στον εργασιακό χώρο.

Μετά την ακρόαση των φορέων, ακολούθησε συζήτηση μεταξύ των εκπροσώπων τους και των μελών της Επιτροπής, στην οποία αναδείχθηκαν τα εξής:

- Προέχει η διάχυση της Σύμβασης στην κοινωνία και ο συντονισμός των αρμόδιων φορέων και με πρόνοιες της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής.
- Τα μηνύματα ευαισθητοποίησης πρέπει να είναι στοχευμένα προς τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες των δεκτών, εκπέμποντας, όμως, το ίδιο ακριβώς μήνυμα και σεβασμού και ισότητας.
- Στο εκπαιδευτικό πλαίσιο χρειάζονται άμεσα νηφάλιες αναπροσαρμογές προς την υποχρεωτικότητα τέτοιων μαθημάτων, συνοδευόμενες από επιχειρηματολογία στον δημόσιο λόγο κατά της αδικαιολόγητης αρνητικής δημοσιότητας, η οποία έχει στο παρελθόν εμποδίσει τέτοιες πρωτοβουλίες.
- Ανάγκη παροχής νομικής προστασίας στους καταγγέλλοντες.
- Δράσεις απαιτούνται και στον τομέα της δευτερογενούς κακοποίησης, ιδίως μέσω διαδικτύου.
- Οφείλει να προχωρήσει άμεσα στην πράξη ο θεσμός της αναδοχής, με εξασφάλιση πόρων για όλα τα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων, μεταναστών, και

εκτοπισμένων παιδιών, πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευση, προστασία από κάθε μορφής βία, κακοποίηση, παραμέληση και εκμετάλλευση.

- Εισαγωγή σεξουαλικής εκπαίδευσης στις βαθμίδες εκπαίδευσης.
- Προώθηση συνεργειών μεταξύ φορέων και ανάπτυξη και διάχυση καλών πρακτικών (λ.χ. συνεργασία Συνηγόρου του Πολίτη με ΣΕΠΕ για την παρενόχληση στους χώρους εργασίας).
- Χρειάζεται πιο δυναμικός ρόλος του Ε.Σ.Ρ. σε θέματα σεξισμού, έμφυλης βίας και στερεοτύπων.
- Πολιτικές συμπερίληψης των ΡΟΜΑ στην εκπαίδευση, για άμβλυνση του φαινομένου των γάμων ανήλικων κοριτσιών και έμφυλης ενδοοικογενειακής βίας.
- Δημιουργία πρωτοκόλλου και μεθοδολογικών εργαλείων ανίχνευσης, διερεύνησης σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, για εργαζόμενους που έρχονται σε πρώτη επαφή με το περιστατικό (π.χ. γιατροί, εκπαιδευτικοί, αστυνομικοί κ.λπ.).
- Διεπιστημονική, πολυπρισματική προσέγγιση του φαινομένου της κακοποίησης παιδιών, γυναικών, ευάλωτων ομάδων.
- Διασφάλιση επαρκών πόρων για όλα τα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων, των μεταναστών και των εκτοπισμένων παιδιών και πρόσβαση αυτών σε υπηρεσίες υγείας, στην εκπαίδευση, στην προστασία από όλες τις μορφές βίας, κακοποίησης, αμέλειας και εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένων και των προσφύγων και των μεταναστών, παιδιών ευάλωτων ομάδων.
- Εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου του Ν. 4491/2017 για τη σύσταση εθνικού μηχανισμού εκπόνησης, παρακολούθησης και αξιολόγησης των Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.
- Συνέχιση και βελτίωση της προσπάθειας του Εθνικού Μηχανισμού για τα Δικαιώματα του Παιδιού, διαμόρφωσης ενός Εθνικού Σχεδίου Δράσης, μέσω διυπουργικής συνεργασίας, για την αντιμετώπιση σύγχρονων προβλημάτων των παιδιών, για εκπόνηση προγραμμάτων, για συστηματική παρακολούθηση, αξιολόγηση αυτών βάσει ποσοτικών και ποιοτικών δεικτών αποτελεσματικότητας των εφαρμοζόμενων πολιτικών, για την καλύτερη, τέλος, απορρόφηση χρηματοδοτικών ευρωπαϊκών πόρων 2021- 2027.
- Συνέχιση της λειτουργίας ή επανασύσταση του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας.

3. ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΚΟΡΩΝΟΪΟΥ

**ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ,
ΑΓΑΘΟΠΟΥΛΟΥ ΕΙΡΗΝΗ - ΕΛΕΝΗ, ΤΖΟΥΦΗ ΜΕΡΟΠΗ, ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ ΡΑΛΛΙΑ,
ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ, ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ-ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ,
ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ**

Α. Συνεδρίαση της 8ης Μαΐου 2020, με θέμα ημερήσιας διάταξης: «Ενημέρωση από τη Γενική Γραμματέα Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, κυρία Μαρία Συρεγγέλα, για τα αποτελέσματα της εκστρατείας κατά της ενδοοικογενειακής βίας, στη διάρκεια της καραντίνας, για την αντιμετώπιση του κορωνοϊού».

Στη συνεδρίαση παρέστη και η κυρία Θεοδοσία Ταντάρου – Κρίγγου, Πρόεδρος του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.).

Βασικές επισημάνσεις Προεδρείου της Επιτροπής Ισότητας:

Ο εγκλεισμός, ως συνέπεια και μέτρο προστασίας της πανδημίας, δεν αποτέλεσε για όλες τις γυναίκες ένα ασφαλές καταφύγιο. Τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας αυξήθηκαν κατακόρυφα, ενώ παράλληλα υπήρξε μεγαλύτερη δυσκολία από πλευράς γυναικών να καταγγείλουν το περιστατικό. Η συνεχής συνύπαρξη θύτη και θύματος, η ένταση που δημιουργήσε ο διαρκής εγκλεισμός και ενδεχόμενα συνοδά προβλήματα (λ.χ. οικονομική δυσπραγία, ανεργία κ.λπ.), δυσχέρανε ακόμη περισσότερο την κατάσταση, τόσο στην Ελλάδα, όσο και παγκοσμίως.

Η ανάγκη ενημέρωσης και παρεμβάσεων ενεργοποίησε άμεσα την Επιτροπή, προκειμένου να υπάρξει διάχυση της πληροφορίας σχετικά με το φαινόμενο και τους τρόπους αντιμετώπισής του από πλευράς γυναικών.

Ο ρόλος της Επιτροπής μπορεί να αποβεί σημαντικός ως προς την ευαισθητοποίηση του κοινού για το θέμα της ενδοοικογενειακής βίας. Εξίσου σημαντικός και ο ρόλος της δημοσιότητας και των ΜΜΕ.

Βασικές Επισημάνσεις της Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων:

Η Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, στην τοποθέτησή της, επισήμανε ότι υπήρξε αλματώδης αύξηση των καταγγελιών για περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας την περίοδο της καραντίνας και του υποχρεωτικού εγκλεισμού στο σπίτι, λόγω της πανδημίας και αυτό αποτυπώθηκε και διαπιστώθηκε από την αύξηση εξυπηρέτησης περιστατικών βίας, που προσέφυγαν στη Γραμμή SOS και το Δίκτυο Δομών της Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων.

- **ΓΡΑΜΜΗ SOS 15900:** Η Γραμμή SOS 15900 της Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ. έλαβε συνολικά 1.769 κλήσεις κατά τον μήνα Απρίλιο, από τις οποίες οι 648 αφορούσαν περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας. Τον μήνα Μάρτιο οι κλήσεις προς τη Γραμμή 15900 ανήλθαν σε 325, εκ των οποίων οι 166 κλήσεις ήταν για παρόμοια περιστατικά.

Από τα περιστατικά βίας, 7 στα 10 καταγγέθηκαν από τα ίδια τα θύματα και 3 στα 10 καταγγέθηκαν από τρίτα πρόσωπα, δηλαδή γονείς, παιδιά, αδέρφια, γείτονες και φίλους.

Η προβολή τηλεοπτικού σποτ διαδραμάτισε θετικό ρόλο ως προς την ενημέρωση του κοινού για τις δομές στήριξης των γυναικών - θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας και κυρίως σε ό,τι αφορά τις γυναίκες και τα πρόσωπα του οικογενειακού ευρύτερου περιβάλλοντος (φίλοι, γνωστοί, γείτονες), προκειμένου να αναφέρουν το περιστατικό και να ζητήσουν βοήθεια.

Σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία, τα περισσότερα θύματα βίας ήταν σύζυγοι - σύντροφοι, ήτοι το 61% των περιστατικών, δηλαδή 485 σύζυγοι – σύντροφοι, τον μήνα Απρίλιο. Αντίστοιχα, το 10% των περιστατικών βίας αφορούσε σε παιδιά (77 παιδιά).

Από τα ίδια στοιχεία προκύπτει ότι το 8% των περιστατικών αφορούσε σε πρώην συζύγους, πρώην συντρόφους, δηλαδή 56 θύματα και 67 περιστατικά αφορούσαν περιστατικά βίας κατά γονέων και αδελφών.

Η κύρια ηλικιακή ομάδα, που κάλεσε στη Γραμμή, ήταν 40 με 54 ετών, σε ποσοστό 27%, με αμέσως επόμενη την ηλικιακή ομάδα των 25 έως 39 ετών. Η οικογενειακή κατάσταση της πλειοψηφίας, όπως είπαμε, ήταν έγγαμες με παιδιά, που ήταν το 62% και απασχολούμενες το 21%.

Τέλος, όσον αφορά τα αιτήματα, το 40% ζήτησε ψυχοκοινωνική στήριξη, το 36% νομική συμβουλευτική και βοήθεια. Επιπλέον, σε περιπτώσεις παιδιών, γυναικών, θυμάτων βίας, υπήρξε συνεργασία με το «Χαμόγελο του Παιδιού».

- **Φιλοξενία σε Ξενώνες:** Την περίοδο της καραντίνας, από τις 41 κλήσεις που πραγματοποιήθηκαν για αιτήματα φιλοξενίας σε Ξενώνες, 15 περιστατικά κρίθηκαν από τους ψυχολόγους και τους κοινωνικούς λειτουργούς ως έκτακτα και χρειάστηκε να απομακρυνθούν άμεσα από το περιβάλλον τους. Αυτά τα θύματα φιλοξενήθηκαν, είτε μόνα τους, είτε μαζί με τα παιδιά τους, σε ειδικά έκτακτα καταλύματα, στην Πρωτεύουσα κάθε Περιφερειακής Ενότητας, σε συνεργασία με την Ελληνική Ιατροδικαστική Εταιρία. Τον Απρίλιο εισήχθησαν, τηρώντας όλα τα υγειονομικά πρωτόκολλα και μετά από ιατρικές εξετάσεις, 10 περιπτώσεις. Τον Μάρτιο οι περιπτώσεις ήταν 7. Στα καταλύματα οι περιπτώσεις ήταν συνολικά 18. Μέχρι και τη στιγμή διεξαγωγής της συνεδρίασης (8/5/2020), στα έκτακτα καταλύματα παρέμεναν 9 περιπτώσεις.

Το σύνολο των γυναικών που διέμεναν σε Ξενώνες ήταν 201. Η συνολική δυναμικότητα των Ξενώνων, σε όλη την Ελλάδα, ανέρχεται σε 405 κλίνες. Επίσης, οι 9 από τις 18 εισαγωγές είχαν τοποθετηθεί σε Ξενώνες, ενώ δύο ζήτησαν να επαναπατρισθούν και επαναπατρίστηκαν σε χώρες της Ε.Ε..

- **Συνεργασίες με φορείς:** Συνεργασία με την Περιφέρεια Αττικής και τον Πανελλήνιο Σύλλογο Φαρμακοποιών, για την άμεση προώθηση περιστατικών στις δομές του Δικτύου της ΓΓΟΠΙΦ.
- Συνέχιση συνεδριών όλων των γυναικών της προ Covid-19 περιόδου, είτε τηλεφωνικά, είτε με αλληλογραφία κ.λπ..
- Ενημέρωση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τον τρόπο διαχείρισης του φαινομένου της βίας κατά των γυναικών.

Κλείνοντας την ομιλία της, η Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων αναφέρθηκε στην εξασφάλιση της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης του Δικτύου Δομών για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών, για επιπλέον τρία χρόνια, γεγονός που θα ενισχύσει την καλύτερη δυνατή αντιμετώπιση του φαινομένου. Επεσήμανε, τέλος, ως στοιχείο γενικότερης πρόληψης, την οικονομική ενδυνάμωση των γυναικών και την ένταξη στην αγορά εργασίας, μέσω της ψηφιακής κατάρτισης και των προγραμμάτων του ΟΑΕΔ για την ένταξη και ενίσχυση των γυναικών στην αγορά εργασίας. Σε ό,τι αφορά τους θύτες, η χάραξη πολιτικών και προγραμμάτων συμπερίληψης των ανδρών, των θυτών, κρίνεται απαραίτητη και αναγκαία.

Επισημάνσεις της Προέδρου του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας:

Η Πρόεδρος του ΚΕΘΙ, κυρία Θεοδοσία Ταντάρου-Κρίγγου, ανέφερε, σε συνέχεια της Γενικής Γραμματέως Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, ότι το ΚΕΘΙ έχει την επιστημονική εποπτεία του συνόλου του Δικτύου Ξενώνων Φιλοξενίας και Συμβουλευτικών Κέντρων, το οποίο, στη διάρκεια της πανδημίας και της κοινωνικής απομόνωσης, λειτούργησε ως Δίκτυο ενιαίο, με αλληλοεπικαλύψεις κενών και ειδικοτήτων. Παράλληλα, υπήρξε αντίστοιχη δικτύωση με τα επιτελικά τμήματα της Αστυνομίας, ενώ, προκειμένου να καλυφθούν και οι γυναίκες πρόσφυγες και μετανάστριες, το ΚΕΘΙ προχώρησε στη μετάφραση ενός πληροφοριακού εντύπου, σε γλώσσες Φαρσί, Ορντού και Αραβικά.

Το προφίλ των γυναικών που απευθύνθηκε στα αντίστοιχα Συμβουλευτικά Κέντρα ήταν ανάλογο με αυτό των γυναικών που έκαναν χρήση της Γραμμής SOS 15900, ζητώντας πληροφορίες για νομική και συμβουλευτική υποστήριξη.

Οι δράσεις που έλαβαν χώρα ήταν οι ακόλουθες:

- Στελέχωση με εξειδικευμένο προσωπικό στα αντίστοιχα Τμήματα Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας της Αστυνομίας, με στόχο την αποτελεσματικότερη διαχείριση, διερεύνηση και άσκηση των προβλεπόμενων θεσμικών διαδικασιών και εφαρμογής του νόμου, για την αντιμετώπιση του φαινομένου.
- Έκδοση ενημερωτικών δελτίων, τα οποία αναφέρονταν στις παρεχόμενες υπηρεσίες ψυχολογικής, κοινωνικής και νομικής στήριξης, που προωθήθηκαν στις Περιφέρειες της χώρας.
- Προβολή και διακίνηση έντυπου ενημερωτικού υλικού στα περιφερειακά ΜΜΕ.
- Διενέργεια σεμιναρίων, που αφορούν τον γενικό πληθυσμό ή συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας και livestreaming, όπως, εν προκειμένω, οι επαγγελματίες υγείας.
- Ετοιμάζεται η έκδοση Οδηγού για τους επαγγελματίες υγείας, για την έμφυλη και ειδικότερα την ενδοοικογενειακή βία, για την αναγνώριση και προσέγγιση ως θυμάτων έμφυλης βίας, που στηρίζεται στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία και στις οδηγίες του Π.Ο.Υ.. Προβλέπεται η διανομή του εν λόγω Οδηγού σε μονάδες υγείας, νοσοκομεία, ΤΟΜΥ, φαρμακεία, ακόμη και σε ιδιωτικά ιατρεία, μέσω των ιατρικών συλλόγων και η παράλληλη ηλεκτρονική διανομή μέσω e-mail στις ΥΠΕ και τα νοσοκομεία. Σκοπός είναι να φτάσει στα e-mail των γιατρών.

- Επανεκδόση συνοπτικού, εύχρηστου εντύπου, για την ενημέρωση των ενδιαφερομένων των υπηρεσιών και δικτύων δομών, για την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας.
- Δημιουργία και χρήση ψηφιακής πλατφόρμας και αξιοποίηση εργαλείων για την επιχειρηματικότητα και την απασχόληση, για τη λήψη πληροφοριών και ταυτόχρονης παροχής συμβουλευτικής εργασίας.
- Ένταξη στο πλάνο δράσης του Κ.Ε.Θ.Ι. το επόμενο χρονικό διάστημα, διενέργεια έρευνας για τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της έμφυλης βίας.
- Ως προς την παροχή νομικής βοήθειας, το ποσοστό των γυναικών στη διάρκεια της καραντίνας, για τους μήνες Μάρτιο - Απρίλιο, αφορά 4 αιτήματα. Αποτελεί το 1% σε σχέση με τα αιτήματα που έχουμε για άλλες μορφές στήριξης.
- Το Κ.Ε.Θ.Ι. και η Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ. βρίσκονται σε συνεργασία με τους Δικηγορικούς Συλλόγους, για την κατάρτιση καταλόγου, ώστε τα Συμβουλευτικά Κέντρα να μπορούν να απευθύνονται εκεί, για τη νομική υποστήριξη και την κατάθεση μήνυσης, ασφαλιστικών μέτρων, απομάκρυνση του συζύγου, διαζύγιο.

Μετά την ακρόαση των φορέων και τη συζήτηση μεταξύ των εκπροσώπων τους και των μελών της Επιτροπής, προέκυψαν οι εξής διαπιστώσεις - προτάσεις:

- Παραγωγή και μετάφραση ενημερωτικού υλικού για το Δίκτυο Δομών της Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ. σε ένα ευρύ φάσμα γλωσσών, ικανών να καλύπτει τις αλλοεθνείς ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.
- Η Γραμμή SOS 15900 να εξυπηρετεί και σε γλώσσες προσφύγων και μεταναστών.
- Ενημέρωση και επιμόρφωση του ιατρονοσηλευτικού προσωπικού των νοσοκομείων, ώστε να καθοδηγεί κατάλληλα τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας στην Αστυνομία.
- Συμπερίληψη της κοινωνικής ταυτότητας φύλου στις καμπάνιες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών, για την προστασία και πρόληψη των θυμάτων έμφυλης βίας.
- Εφαρμογή και επικαιροποίηση του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου, εντοπισμός και απαλοιφή των δυσλειτουργιών, κυρίως σε ό,τι αφορά τις ευθύνες των αστυνομικών οργάνων, ως προς την εφαρμογή του ανωτέρω πλαισίου.
- Ανάδειξη του ρόλου της εκπαίδευσης ως προς την αλλαγή νοοτροπιών και

στερεοτύπων που παράγουν την κουλτούρα της βίας.

- Για την αποτελεσματική και απρόσκοπτη λειτουργία του Δικτύου Δομών, κρίνεται σκόπιμη η ένταξη της χρηματοδότησής τους στον Κρατικό Προϋπολογισμό.
- Διαρκείς καμπάνιες ενημέρωσης σε εθνική εμβέλεια για τη λειτουργία του Δικτύου Δομών, την πρόληψη και προστασία των γυναικών και όλων όσων υφίστανται βία βάσει φύλου, αλλά και την ανάδειξη της σοβαρότητας και επικινδυνότητας του φαινομένου, ακραία μορφή του οποίου συνιστά η «γυναικοκτονία».
- Χρήση και αξιοποίηση της τεχνολογίας για τη δυνατότητα παροχής βοήθειας και πληροφοριών των γυναικών - θυμάτων βίας.
- Επιμόρφωση των εργαζομένων των φαρμακείων και των μεγάλων καταστημάτων (π.χ. στις εφοδιαστικές αλυσίδες), για τη χρήση συνθηματικών και τον καλύτερο εντοπισμό και παροχή πρώτων βοηθειών στις γυναίκες που υφίστανται βία.
- Επίσπευση της σύστασης και λειτουργίας των Τμημάτων Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας στην Αστυνομία.
- Διαρκείς επιμορφώσεις της Αστυνομίας για την αποτελεσματική λειτουργία και αντιμετώπιση του φαινομένου.
- Πολιτικές ευαισθητοποίησης εκπαιδευτικών για το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας.
- Πολιτικές συναινετικές, διακομματικές, στην αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών και παιδιών, όπως η διαμόρφωση ενός Εθνικού Σχεδίου Δράσης κοινής αποδοχής.
- Τήρηση υγειονομικών μέτρων και προστασία ευάλωτων ομάδων, γυναικών προσφύγων, μεταναστριών, θυμάτων ή εν δυνάμει θυμάτων βίας.
- Δημιουργία μηχανισμού καταγραφής περιστατικών έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας και άμεση συνεργασία κοινωνικών υπηρεσιών, αστυνομίας, δικαστικών λειτουργιών.
- Δημιουργία ευέλικτων εργαλείων για τις καταγγελίες γυναικών - θυμάτων βίας στο πλαίσιο της πανδημίας (όπως, για παράδειγμα, το γραπτό μήνυμα).
- Αξιοποίηση ευρωπαϊκών εργαλείων για τη στήριξη της εργασίας των γυναικών.
- Επικαιροποίηση του θεσμικού πλαισίου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας. Παράλληλα, οποιαδήποτε κενά σε σχέση με την ολοκληρωμένη νομική υποστήριξη και νομική παράσταση των γυναικών θα πρέπει να καλυφθούν.

- Αξιοποίηση των ΜΜΕ, των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και εν γένει όλων των πρόσφορων μέσων, για τη γνώση, πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου.
- Εκτεταμένες έρευνες πεδίου για την ει δυνατόν πραγματική αποτύπωση των διαστάσεων του φαινομένου.
- Προστασία των γυναικών που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, π.χ. άστεγες, μετανάστριες, πρόσφυγες, Ρομά, ΑμεΑ, δεδομένου ότι είναι περισσότερο εκτεθειμένες και λιγότερο προστατευμένες στην άσκηση βίας.
- Διαρκής ενημέρωση και καμπάνιες ευαισθητοποίησης για τα δικαιώματα των θυμάτων που υφίστανται έμφυλη και ενδοοικογενειακή βία.
- Επίσπευση διαδικασιών αναγνώρισης, παραπομπής και φιλοξενίας σε Ξενώνες όσων υφίστανται ενδοοικογενειακή βία.

**Β. Συνεδρίαση της 22ας Μαΐου 2020, με θέμα ημερήσιας διάταξης:
«Ενδοοικογενειακή βία στον καιρό του κορωνοϊού: Οι γυναικείες οργανώσεις
καταθέτουν την εμπειρία τους».**

Κατά τη δεύτερη συνεδρίαση, που πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά λόγω Covid-19, παρέστησαν οι κυρίες: Μαρία Συρεγγέλα Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων και Θεοδοσία Ταντάρου – Κρίγγου, Πρόεδρος του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.).

Επίσης, τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν, μέσω τηλεδιάσκεψης, οι παρακάτω εκπρόσωποι των γυναικείων οργανώσεων: Κατερίνα Χαροκόπου, Επιστημονική Συνεργάτιδα της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), Μίκα Ιωαννίδου, Επικεφαλής της Ελληνικής Αντιπροσωπείας του Ευρωπαϊκού Lobby Γυναικών, Στέλλα Κάσδαγλη, Συν-ιδρύτρια της Οργάνωσης «WOMEN ON TOP», Αρετή Γεωργιλή, Εκπρόσωπος της «Lean in Hellas», Ειρήνη Φερέτη, Πρόεδρος του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, Πάτερ Αντώνιος Καλλιγέρης, Συντονιστής της Υπηρεσίας Γυναικείων Θεμάτων της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών, Μαίρη Πίνη, Διευθύντρια του Κέντρου Στήριξης Οικογένειας (ΚΕΣΟ) της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών, Χρύσα Προύσαλη, Μέλος του Πανελλαδικού Δ.Σ. της Ένωσης Γυναικών Ελλάδος, Ευαγγελία Σχοιναράκη, Πρόεδρος του Πολιτικού Συνδέσμου Γυναικών, Φωτεινή Βρύνα, Επικεφαλής του Γραφείου Ισότητας της Ένωσης Περιφερειών Ελλάδας (ΕΝΠΕ), Λίτσα Ζούπα, Ιδρύτρια και Πρόεδρος της Ένωσης Ελληνίδων για την Οικογένεια και τη Νεότητα (ΕΝΕΟΝ), Αλεξία Τσουνή, Μέλος της Γυναικείας Οργάνωσης «ΤΟ ΜΩΒ», Λίλιαν Ζέλλου, Μέλος του Εθνικού Συμβουλίου Ελληνίδων, Καλλιόπη Λυκοβαρδή, Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη για την Ίση Μεταχείριση, Ειρήνη Μουσταφέλλου, Πρόεδρος και Ιδρύτρια της Διεθνούς Ένωσης Γυναικών Λακωνίας «ΛΑΚΑΙΝΕΣ», Μαρίνα Φαρμακίδη (Δικηγόρος) και Άννα Βουγιούκα (Κοινωνική Επιστήμονας – Ερευνήτρια), Μέλη του Κέντρου Γυναικείων Μελετών και Ερευνών «ΔΙΟΤΙΜΑ», Μάττα Σαμίου, Υπεύθυνη Εκστρατειών της Οργάνωσης «ActionAid Hellas», Ελπίδα Κόκκοτα, Ιδρύτρια και Διευθύνων Σύμβουλος της Οργάνωσης «meXOXO», Ντίνα Βαρδαραμάτου, Πρόεδρος του Δ.Σ. της Οργάνωσης «PRAKSIS», Μαίη Ζαννή, Πρόεδρος και Συν-ιδρύτρια της Οργάνωσης «Women-Act», Αθηνά Αγγελούδα, Γενική Γραμματέας της Διεύθυνσης Ψυχικής Υγείας UNESCO Πειραιώς και Νήσων, Αλίκη Μητσάκου, Συντονίστρια της Οργάνωσης «Γυναίκες για την Ασφάλεια - Ελλάς» – Πρόεδρος και Συν-ιδρύτρια της Ελληνικής Ένωσης για Ατλαντική και Ευρωπαϊκή Συνεργασία, Λίλιαν Γαζή, Συντονίστρια του Δικτύου για την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών, Κική Πετρουλάκη, Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ευρωπαϊκού Δικτύου κατά της Βίας, Αντωνία Τορρένς, Γενική Διευθύντρια του Κέντρου Μέριμνας Οικογένειας και Παιδιού (ΚΜΟΠ), Ελένη - Νίκη Γερασιμίδου και Ιωάννα Σιδηροπούλου,

Πρόεδρος και Οικογενειακή Θεραπεύτρια - Ανθρωπιστική Επιστήμων, αντίστοιχα, της Πανελληνίας Οργάνωσης «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΣΤΙΑ», Μαρία – Ευρυδίκη Γκράτσιου, Πρόεδρος της «ΣΟΡΟΠΤΙΜΙΣΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ», Δήμητρα Ευαγγέλου, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου - Σύμβουλος του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη, κ. Χρυσοχοϊδη, σε θέματα κοινωνικής πολιτικής, Όλγα Γκίνη, Πρόεδρος της «ΧΕΝ ΕΛΛΑΔΟΣ», Μαρία Κακαλή, Δήμαρχος Αγίου Ευστρατίου - Πρόεδρος της Επιτροπής Ισότητας της ΚΕΔΕ, Νίκη Μάντσιου, Εκπρόσωπος της «W.I.N. HELLAS» και Ευγενία Αυγίτσου, Δικηγόρος της Αστικής Μη Κερδοσκοπικής Εταιρίας «Ινστιτούτο Πρόληψης και Θεραπείας της Βίας και Προώθησης της Ισότητας των Φύλων “BIA STOP”».

Τέλος, τη συνεδρίαση παρακολούθησαν μέσω τηλεδιάσκεψης και οι κυρίες: Χριστίνα Λυμπεροπούλου, Υπεύθυνη Γυναικών Ανατολικής Αττικής - Πρόεδρος του Φιλανθρωπικού Συλλόγου Γυναικών Γλυκών Νερών, Μαίρη Παχιαδάκη, Πρόεδρος του Συνδέσμου Μελών Γυναικείων Σωματείων Ηρακλείου και Νομού Ηρακλείου, Ματίνα Παπαγιαννοπούλου, Μέλος της Τριμελούς Ομάδας Επιστημονικού Συντονισμού του Δικτύου Δομών για την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών του ΚΕΘΙ.

Επισημάνσεις Προεδρείου Επιτροπής Ισότητας:

Μετά τη συνεδρίαση της 08/05/2020, με στόχο την παρουσίαση εκ μέρους της Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ. και του Κ.Ε.Θ.Ι. των στοιχείων για την ενδοοικογενειακή βία και των δράσεων ως προς την περίθαλψη των θυμάτων και την ενημέρωση των πολιτών, σειρά είχαν, μέσω τηλεδιάσκεψης, οι 35 Οργανώσεις που ασχολούνται με ζητήματα βίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων να εκθέσουν την εμπειρία τους για την περίοδο της καραντίνας, ως μέτρο αναχαίτισης του κορωνοϊού.

Βασικές θέσεις των εκπροσώπων των φορέων :

- Όποια μέτρα του Covid-19 θεσπίζονται, θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη και τα θύματα ή τα δυνητικά / υποψήφια θύματα και αυτά να επωφελούνται μέτρων ειδικής προστασίας.
- Η κοινωνική πολιτική κατά του Covid-19 θα πρέπει να γίνει σταδιακά πιο επιμερισμένη, πιο στοχευμένη, προκειμένου να μην υπάρξει βλάβη των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων από τα μέτρα που λαμβάνονται για την προστασία τους.
- Συστηματική παροχή υπηρεσιών πρόληψης και ψυχολογικής, κοινωνικής, νομικής στήριξης και φιλοξενίας σε γυναίκες που βρίσκονται σε απειλή, συμπεριλαμβανομένων των αλλοδαπών, των αναπήρων και των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων.
- Διαρκείς εκστρατείες ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης και μετά το τέλος της κρίσης,

σχετικά με τις διαθέσιμες τηλεφωνικές γραμμές και τις υπάρχουσες δομές.

- Ενίσχυση των δομών υγείας και Αστυνομίας.
- Ενίσχυση όλων των υπηρεσιών και των τηλεφωνικών γραμμών καταγγελιών.
- Διασφάλιση της αποτελεσματικής πρόσβασης των θυμάτων στη Δικαιοσύνη και μετά το τέλος της υγειονομικής κρίσης.
- Ανάγκη για οικονομική και επαγγελματική ενδυνάμωση των γυναικών και για ισότητα στην επαγγελματική ζωή.
- Ανάγκη αυξημένης επαγρύπνησης και αποτροπής φαινομένων σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία, εξαιτίας και της αποστασιοποίησης και της απομόνωσης, που επικρατεί πλέον σε πολλά εργασιακά περιβάλλοντα, λόγω των μέτρων κατά του Covid-19.
- Ανάγκη για ανάδειξη του προβλήματος σε ευρωπαϊκά θεσμικά fora, όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης, την Επιτροπή GREVIO, σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Lobby Γυναικών. Σημειωτέον ότι ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας έχει μεταφράσει υλικό του ΣΤΕ ενάντια στο σεξισμό και φυλλάδια του Ευρωπαϊκού Lobby για την αποτροπή της βίας και την αντιμετώπιση της πορνείας.
- Επιμονή στη σημασία της πρόληψης, καθώς η κρίση θα έχει διάρκεια.
- Αξιολόγηση των συνεπειών του εγκλεισμού σε θέματα επιθετικότητας και αντικοινωνικής συμπεριφοράς, αλλά και της σημασίας της ύπαρξης των τηλεοπτικών σποτ.
- Σημαντικές δράσεις δρομολογούνται από την Ένωση Περιφερειών Ελλάδος σε όλη την Επικράτεια, με τις Επιτροπές Ισότητας, σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας.
- Εστάλη επιστολή από την Ελληνική Αντιπροσωπεία του Ευρωπαϊκού Lobby Γυναικών στην Πρόεδρο της Κομισιόν, κυρία Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, για μια συμμαχία σε ευρωπαϊκό επίπεδο με τις υπόλοιπες χώρες της Μεσογείου, ώστε από κοινού και με μεγαλύτερη δύναμη να γίνει κινητοποίηση στην πράξη, δίνοντας ιδιαίτερη σημασία και σε κάποιες οικονομικές ελαφρύνσεις, τις οποίες πρέπει να έχουν οι γυναικείες οργανώσεις.
- Ενίσχυση των εθνικών δράσεων, οι οποίες αναφέρονται σε θέματα ίσης μεταχείρισης.

Η συμμετοχή των γυναικείων οργανώσεων είναι πολύ σημαντική για την αίσια έκβαση της όλης προσπάθειας. Χρειάζονται συγκεκριμένα μέτρα, επιπλέον προώθηση και άλλες καμπάνιες, μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση, περισσότερες δομές, περισσότερη χρηματοδότηση σε αυτό που λέγεται «γυναικεία διάσταση».

- Ανάγκη να παλέψουμε για τη μείωση της επίδρασης των στερεοτύπων σε βάρος της γυναίκας και να αξιοποιηθεί το υπάρχον δίκτυο.
- Ανάγκη να ληφθεί υπόψη η πολιτιστική διάσταση της βίας, καθώς υπάρχουν πολλά θύματα που θεμελιώνουν την αντίληψή τους για τη γυναίκα πάνω στη θρησκεία ή στον πολιτισμό που γεννιέται από τη θρησκεία.
- Οι γυναίκες πρέπει να σπάσουν τη σιωπή τους. Για να γίνει αυτό, είναι ανάγκη τα Κέντρα Συμβουλευτικής και Φιλοξενίας να είναι ενεργά σε κάθε δήμο της χώρας, με την κατάλληλη στελέχωση και τη συνεχή ενημέρωση και χρηματοδότηση των ΟΤΑ.
- Ανάγκη προσλήψεων εξειδικευμένου προσωπικού, με κοινωνικούς λειτουργούς και ψυχολόγους, που να μπορούν να βοηθήσουν ουσιαστικά τις γυναίκες.
- Διοργάνωση σεμιναρίων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των δημοσίων υπαλλήλων. Έκδοση εφαρμοστικών εγκυκλίων για την ενεργοποίηση και την κινητοποίηση των Περιφερειακών και Δημοτικών Επιτροπών Ισότητας, προκειμένου να εφαρμοστεί ο Ν. 4604/2019, για μια ουσιαστική ισότητα των φύλων.
- Ανάγκη να μεταβληθεί ο στρεβλός, αρνητικός, έως και ανύπαρκτος, ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης αναφορικά με το θέμα.
- Ανάγκη οι γυναικείες οργανώσεις να μη σταματήσουν να θέτουν θέματα και ο Συνήγορος του Πολίτη, ως φορέας προώθησης της Αρχής της Ίσης Μεταχείρισης, να παρεμβαίνει και προς το Κράτος.
- Ανάγκη να υπάρξει λύση στο μεγάλο πρόβλημα στέγασης, που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες που έχουν υποστεί οικογενειακή βία, οι οποίες, όμως, δεν έχουν ταυτοτικά έγγραφα, δεν έχουν, δηλαδή, καταγραφεί, υποβάλει αίτημα ασύλου στην Υπηρεσία Ασύλου ή, για οποιονδήποτε άλλο λόγο, στερούνται διαβατηρίου ή άλλων εγγράφων, που να αποδεικνύουν την ταυτότητά τους, όπως αναφέρθηκε από το Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών «ΔΙΟΤΙΜΑ». Αυτές οι γυναίκες, δυστυχώς, δεν μπορούν να φιλοξενηθούν σε Ξενώνες. Ειδικά την υπό ανάλυση περίοδο, παρατηρήθηκε μεγάλη έλλειψη σε θέσεις και, επιπλέον, δεν μπορούσαν να κάνουν ιατρικές εξετάσεις.

- Σε συνέχεια της προηγούμενης πρότασης, η εκπρόσωπος της ActionAid Hellas τόνισε την ανάγκη να βοηθηθούν χιλιάδες γυναίκες που ζουν στη χώρα και δεν μιλούν ελληνικά, τόσο με μεταφρασμένο υλικό στην εκστρατεία ενημέρωσης, όσο και με διερμηνείς στη Γραμμή SOS και σε όλες τις υπηρεσίες προστασίας, ώστε να συμπεριληφθούν και όσες γυναίκες βρίσκονται σε πολλαπλή ευαλωτότητα. Για το θέμα της βίας και της παρενόχλησης στην εργασία, η «ActionAid» έχει ζητήσει την άμεση επικύρωση της Διεθνούς Σύμβασης κατά της Βίας και της Παρενόχλησης, που ψηφίστηκε την Παρασκευή 21 Ιουνίου του 2019 από τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας στη Γενεύη.
- Βελτίωση και ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των φορέων, ειδικά της «πρώτης γραμμής», για άμεση παροχή υπηρεσιών προστασίας, καταφυγίων και στέγασης.
- Βελτίωση και ενίσχυση των διαδικασιών για την πρόσβαση όλων των γυναικών - θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας στις απαραίτητες και αναγκαίες υπηρεσίες και να δοθεί έμφαση στα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για τους θύτες.
- Ανάγκη πλήρους εφαρμογής των αρχών της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, αλλά και υποστήριξη των γυναικών - θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, με εύρεση εργασίας μέσω του ΟΑΕΔ και την καταβολή κάποιου επιδόματος, ώστε να βρουν εργασία, για να καλυφθούν οι πρώτες ανάγκες.
- Ιδανική συνθήκη θα ήταν να υπάρχει ένας προστατευμένος χώρος, στον οποίο θα μπορούσαν να κατευθύνονται άμεσα, από τις Γραμμές SOS, γυναίκες και παιδιά και από εκεί, με ασφάλεια, να καταστρώνονται σχέδια δράσης και προστασίας.
- Εισαγγελείς και δικαστές συχνά δεν εστιάζουν στην προστασία των θυμάτων, αλλά στην ποινή του δράστη, η οποία είναι πάντα με αναστολή, εκτός αν έχει υπάρξει δολοφονία. Οπότε, θα ήταν πολύ χρήσιμο, όχι μόνο για τις συνθήκες του εγκλεισμού, αλλά γενικότερα, να χρησιμοποιείται το άρθρο 18 του Ν. 3500/2006, που έχει διευρύνει την έννοια των περιοριστικών όρων για την προστασία των θυμάτων.
- Ανάγκη κάθε περιστατικό που καταγγέλλεται, περί μη ενδεδειγμένης αντίδρασης της Αστυνομίας σε περιστατικό ενδοοικογενειακής βίας, να μεταφέρεται στα κατά τόπους Γραφεία για την Καταπολέμηση της Ενδοοικογενειακής Βίας της Αστυνομίας, που υπάρχουν σε όλες τις Περιφέρειες ή στο Επιτελικό Τμήμα, στο Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας.
- Η εκπρόσωπος της Γυναικείας Οργάνωσης «**Το Μωβ**» αναφέρθηκε σε τρεις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, διαπιστωμένης και χρόνιας, όπου υπήρχαν και

παιδιά και στις πρωτοβουλίες που η Οργάνωση έλαβε, μαζί με δομές συμβουλευτικής, αλλά και οργανώσεις υποστήριξης μεταναστών, προκειμένου να βοηθηθούν οι συγκεκριμένες γυναίκες και τα παιδιά τους και να ξεφύγουν. Από τις υποθέσεις αυτές, προκύπτουν τα ακόλουθα ερωτήματα, τα οποία και η κυρία Τσούνη έθεσε υπόψη της Επιτροπής και των καλεσμένων της:

- Πόσα αιτήματα για στέγαση υπάρχουν συνολικά;
- Πόσα έχουν καλυφθεί και πόσα εκκρεμούν;
- Μέσα στους χρόνους αναμονής, υπάρχουν προϋποθέσεις για να εξυπηρετηθεί μια γυναίκα;
- Πόσες θέσεις υπάρχουν για στέγαση κακοποιημένων γυναικών ανά Περιφέρεια;
- Επαρκούν; Υπάρχει σχεδιασμός να αυξηθούν και πότε;
- Γιατί χρειάζεται να γίνεται παρέμβαση οργανώσεων, για να εισακουστούν κακοποιημένες γυναίκες σε ορισμένα Α.Τ.;
- Γιατί υπάρχει τόση διαφορά από Α.Τ. σε Α.Τ. και από βάρδια σε βάρδια;
- Υπάρχει ενημέρωση και εκπαίδευση στα Α.Τ. σχετικά με το πώς να χειρίζονται τις κακοποιημένες γυναίκες που ζητούν βοήθεια;
- Γιατί δεν υπάρχει προστασία από κράτηση και απέλαση όσων καταγγέλλουν ενδοοικογενειακή ή έμφυλη βία, ώστε να μην αποτρέπονται να την καταγγείλουν;

Η Σύμβουλος του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη, κ. Χρυσοχοϊδή, σε θέματα κοινωνικής πολιτικής:

- Πρότεινε κάθε περιστατικό που καταγγέλλεται, περί μη ενδεδειγμένης αντίδρασης της Αστυνομίας σε περιστατικό ενδοοικογενειακής βίας, να μεταφέρεται στα κατά τόπους Γραφεία για την Καταπολέμηση της Ενδοοικογενειακής Βίας της Αστυνομίας, στις Περιφέρειες ή στο Επιτελικό Τμήμα του Αρχηγείου.
- Αναφέρθηκε στα κακοποιημένα άτομα που δεν έχουν επίσημα έγγραφα ή είναι σε διαδικασία έκδοσής τους, τότε, προφανώς, η κατάστασή τους, ως θύματα βίας, προηγείται.
- Τέλος, ανέφερε ότι οι οδηγίες που συνέταξε το Τμήμα Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας έχουν μεταφραστεί σε 10 γλώσσες και θα διανεμηθούν όπου

χρειάζεται.

- Για τις εκπαιδεύσεις των αστυνομικών σε σχέση με την ενδοοικογενειακή βία, ανέφερε ότι ανακόπηκαν λόγω του Covid-19 και ότι σχεδιάζεται να τις ξεκινήσουν εκ νέου μόλις δοθεί η δυνατότητα να επανέλθει η Αστυνομία και ο δημόσιος τομέας σε ευχέρεια συγχρωτισμού.

Βασικές επισημάνσεις της Γενικής Γραμματέως Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων και της Προέδρου του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας:

- Ήδη πολλοί αστυνομικοί, κατά τη διάρκεια της κρίσης, και γυναίκες και άντρες, έχουν κάνει ένα ειδικό σεμινάριο από την πλατφόρμα HELP του Συμβουλίου της Ευρώπης, που αφορά στα θέματα της ενδοοικογενειακής και της έμφυλης βίας.
- Εστάλη επιστολή ενημέρωσης στον Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τις δράσεις της χώρας μας για το ζήτημα, καθώς και στο Συμβούλιο της Ευρώπης, στις δύο αρμόδιες Επιτροπές.
- Συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για Θέματα Ισότητας και στη Γραμμή 15900 (τις Γραμμές που υπάρχουν, αυτήν τη στιγμή, στην Ευρωπαϊκή Ένωση).
- Προσπάθεια για επαφή με τις οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών που ασχολούνται με τα ζητήματα αυτά, συνέργειες με το «Χαμόγελο του Παιδιού» για τις εξετάσεις των παιδιών και με την Ελληνική Ιατροδικαστική Εταιρεία για τα καταλύματα.
- Καταλύματα υπάρχουν και χώρος στους Ξενώνες, αλλά, προκειμένου να γίνουν δεκτές νέες φιλοξενούμενες, πρέπει να κάνουν εξετάσεις, εξ ου και υπάρχουν και έκτακτα καταλύματα, μέχρι αυτές να ολοκληρώνονται.
- Έχει ξεκινήσει συνεργασία με τη UNICEF και τη «ΜΕΤΑδραση» και 50 διερμηνείς της «ΜΕΤΑδρασης» εκπαιδεύτηκαν από εξειδικευμένα στελέχη, έτσι ώστε να έχουν και την οπτική του φύλου. Παρέχονται πάνω από 22 γλώσσες, αυτήν τη στιγμή, ταυτόχρονα. Την περίοδο του Covid-19 έγινε εφικτή και η πρόσληψη ακόμη μιας διερμηνέως, στο πλαίσιο του προγράμματος «SURVIVOR». Υπάρχουν διερμηνείς για τις γλώσσες: Ινκάλια, Παντζάμπι, Ουρντού, Μπενγκάλι, Φαρσί, Νταρί, Γεωργιανά, Ρωσικά, Κινέζικα, Αλβανικά, Μαρικά, Τιγκρίνια, Σομαλικά, Μολδαβικά, Παστούν, Αραβικά και Γαλλικά.
- Έχει παρατηρηθεί όντως αύξηση στα περιστατικά που προσήλθαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα.

- Τα στοιχεία που μαζεύτηκαν το προηγούμενο διάστημα συνιστούν πολύτιμη εμπειρία και οδηγό για την επόμενη μέρα.
- Είναι στη φάση εκτύπωσης Οδηγός που απευθύνεται σε επαγγελματίες υγείας και ενημερώνει σχετικά με θέματα έμφυλης βίας.

Μετά την ακρόαση των φορέων και τη συζήτηση μεταξύ των εκπροσώπων τους και των μελών της Επιτροπής, προέκυψαν οι εξής διαπιστώσεις - προτάσεις:

- Έστω και αν χρειάστηκε μια τόσο κακή συγκυρία, για να λάβει τη δέουσα προσοχή το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας, έχει σημασία ότι έχει ξεκινήσει να απασχολεί πιο ενεργά την κοινωνία. Η κρίση του Covid-19 έχει και έμφυλο πρόσημο στα εργασιακά και στην έμφυλη βία και είναι χρήσιμη η αξιοποίηση της εμπειρίας των μηνών της καραντίνας, καθώς ο Covid-19 ήρθε για να μείνει.
- Πρώτο στάδιο η ενημέρωση για το πρόβλημα, από ανθρώπους με την αναγκαία επιμόρφωση, τόσο για την αναγνώριση του προβλήματος, όσο και για την ενεργοποίηση του Δικτύου Δομών της Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων και γενικά όλου του υποστηρικτικού πλαισίου.
- Σημαντική για την ευαισθητοποίηση του κόσμου η ενημέρωση μέσα από την παιδεία και τους χώρους της, όπως τα σχολεία και τα πανεπιστήμια και απαραίτητος, επίσης, ο συντονισμός μεταξύ των διαφόρων φορέων και οργανώσεων, ώστε να αξιοποιούνται στο έπακρο τα δυστυχώς πολύ συγκεκριμένα μέσα που υπάρχουν.
- Οι προσφυγικοί πληθυσμοί, λόγω και των περιορισμών του Covid-19, περνούσαν και περνούν μια ιδιαίτερα δύσκολη κατάσταση. Χρειάζονται ιδιαίτερη βοήθεια και ενίσχυση, καθώς είναι πολλαπλά ευάλωτοι.
- Η ενδοοικογενειακή βία δεν τελειώνει με τη λήξη της καραντίνας, καθώς η οικονομική ύφεση, που επιβεβαιωμένα, επίσης, προκαλεί και συντηρεί τη βία προς τις γυναίκες και τα παιδιά της οικογένειας, παραμένει.
- Το χειρότερο είναι ότι η νέα γενιά, που βιώνει αυτό το μοντέλο, έχει την τάση να το αναπαράγει. Άρα, το θέμα είναι μπροστά μας. Να δοθεί βαρύτητα στη νέα γενιά, ώστε να μην αναπαράγει τον κύκλο έμφυλης βίας.
- Αναζήτηση και διεκδίκηση και ευρωπαϊκών πόρων και με αφορμή τον Covid-19, προκειμένου να ενδυναμωθούν οι υφιστάμενες δομές και να δημιουργηθούν και άλλες.

- Η εξαίρεση των γυναικών επιστημόνων στο χώρο της υγείας, η ηχηρή απουσία τους από τα κέντρα λήψης αποφάσεων για τον τρόπο αντιμετώπισης και διαχείρισης της πανδημίας, αν και αποτελούν πλειοψηφία στο πεδίο, είναι ενδεικτική των έμφυλων ανισοτήτων σε βάρος των γυναικών.
- Η οικονομική κρίση είναι γενεσιουργός αιτία αύξησης των φαινομένων έμφυλης βίας.
- Τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας δεν προστατεύονται αποτελεσματικά, ακόμη και όταν οι περιπτώσεις είναι εξόφθαλμες και αυτό γιατί οι διαδικασίες που είναι θεσπισμένες για τη βοήθειά τους είναι εξαιρετικά γραφειοκρατικές και χρονοβόρες, με αποτέλεσμα συχνά να φτάνουμε στο σημείο να απειλείται και η ζωή των θυμάτων, χωρίς το σύστημα να μπορεί να κάνει κάτι άμεσα για να την προστασία τους.
- Η ειδική συνθήκη του Covid-19 μπορεί να δώσει την ώθηση που πρέπει στην Πολιτεία, προκειμένου να επιληφθεί πιο σύντομα κάποιων διαδικασιών, που ενδεχομένως θα σώσουν ζωές γυναικών στο μέλλον.
- Η εκπαίδευση και κατάρτιση της Αστυνομίας είναι απαραίτητη, προκειμένου να μπορούν να διαχειριστούν τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας με τον δέοντα επαγγελματισμό.
- Είναι απαραίτητο ένα Τμήμα Ενδοοικογενειακής Βίας στην Αστυνομία, που, όμως, να έχει την απαραίτητη εκπαίδευση και όχι μόνο το όνομα.

**Γ. Συνεδρίαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2020, με θέμα ημερήσιας διάταξης:
«COVID-19 και ενδοοικογενειακή βία: Συμπεράσματα, δράσεις και αποτελέσματα
από τα Συμβουλευτικά Κέντρα της Βόρειας Ελλάδας».**

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν οι κυρίες: Μαρία Συρεγγέλα, Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.) και Θεοδοσία Ταντάρου – Κρίγγου, Πρόεδρος του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.).

Επίσης, στη συνεδρίαση συμμετείχαν, μέσω τηλεδιάσκεψης, οι παρακάτω εκπρόσωποι των Συμβουλευτικών Κέντρων: Φωστηρία Αμανατίδου, Ψυχολόγος του Συμβουλευτικού Κέντρου Γυναικών Θεσσαλονίκης, Ειρήνη Μερτζιάνη, Ψυχολόγος του Συμβουλευτικού Κέντρου Γυναικών Δήμου Σερρών, Θεανώ Κιρκασιάδου και Σοφία Μπένου, Νομικός και Κοινωνιολόγος, αντίστοιχα, του Συμβουλευτικού Κέντρου Γυναικών Δήμου Καβάλας, Μαρία Παπαλαμπροπούλου, Κοινωνική Λειτουργός του Συμβουλευτικού Κέντρου Γυναικών Δήμου Καστοριάς, Ματθαίος Καργάκης, Κοινωνιολόγος του Συμβουλευτικού Κέντρου Γυναικών Δήμου Φλώρινας, Βάια Παπαστεργίου, Νομική Σύμβουλος του Συμβουλευτικού Κέντρου Γυναικών Κομοτηνής, Χρυσούλα Μοσχολούρη, Κοινωνική Λειτουργός του Συμβουλευτικού Κέντρου Υποστήριξης Γυναικών Δήμου Κατερίνης, Χαρούλα Νατσιοπούλου, Κοινωνική Λειτουργός του Συμβουλευτικού Κέντρου Υποστήριξης Γυναικών Δήμου Βέροιας, Αγγελική Αγγελακοπούλου και Δώρα Μηλιάγκα, Νομικός και Ψυχολόγος, αντίστοιχα, του Συμβουλευτικού Κέντρου Γυναικών Κοζάνης και Δημήτρης Στεφανίδης, Κοινωνιολόγος του Συμβουλευτικού Κέντρου Υποστήριξης Γυναικών - Θυμάτων Βίας του Δήμου Αλεξανδρούπολης.

Τη συνεδρίαση, μέσω τηλεδιάσκεψης, παρακολούθησε και η κυρία Ειρήνη Κυριάκη, Βοηθός Υπεύθυνης Έργου στο πλαίσιο υλοποίησης του Υποέργου 1 «Επίβλεψη / Παρακολούθηση και συντονισμός των Δομών του Δικτύου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της έμφυλης βίας κατά των γυναικών» της Πράξης «Οριζόντιες Παρεμβάσεις Εθνικής Εμβέλειας».

Βασικές επισημάνσεις του Προεδρείου της Επιτροπής Ισότητας:

Πριν την έναρξη της κύριας συνεδρίασης, η Πρόεδρος της Επιτροπής αναφέρθηκε σε διαδικαστικά ζητήματα για τη Σύνταξη, στο τέλος κάθε Συνόδου, της Έκθεσης των Ειδικών Μόνιμων Επιτροπών, καθώς και των αντίστοιχων Υποεπιτροπών, σύμφωνα με το άρθρο 43α παρ.5 του Κανονισμού της Βουλής, η οποία υποβάλλεται στον Πρόεδρο της Βουλής και στα αρμόδια Υπουργεία.

Στη συνέχεια, αναφέρθηκε στις συντηρητικές αναδιπλώσεις και αποσύρσεις χωρών από τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, αναφέροντας το παράδειγμα της Τουρκίας, γεγονός που πυροδότησε αντιδράσεις από πλευράς γυναικείων και φεμινιστικών οργανώσεων. Η συγκεκριμένη συνεδρίαση με θέμα: «COVID-19 και ενδοοικογενειακή βία: Συμπεράσματα, δράσεις και αποτελέσματα από τα Συμβουλευτικά Κέντρα της Βόρειας Ελλάδας» στόχο είχε την περαιτέρω διερεύνηση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας από πλευράς Συμβουλευτικών Κέντρων της Βόρειας Ελλάδας και τη διεξαγωγή αντίστοιχων συμπερασμάτων, στο πλαίσιο της πανδημίας και του lockdown.

Επισημάνσεις της Γενικής Γραμματέως Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων:

Η Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, κυρία Μαρία Συρεγγέλα, σε σχέση με τις προηγούμενες συνεδριάσεις, επισήμανε τέσσερα στοιχεία: **α.** τον σημαντικό ρόλο της καμπάνιας ενημέρωσης στα ΜΜΕ για την προστασία του πληθυσμού και την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, όσο και τη δραστηριότητα της Γενικής Γραμματείας, του Κ.Ε.Θ.Ι., αλλά και της Ελληνικής Αστυνομίας, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, που επηρέασε σημαντικό αριθμό γυναικών, ώστε να κάνουν χρήση των υπηρεσιών, **β.** των Συμβουλευτικών Κέντρων στην αντιμετώπιση των περιστατικών βίας, **γ.** τη φαινομενική, τελικά, εν τοις πράγμασι μείωση των τηλεφωνικών κλήσεων και των δια ζώσης συνεδριών στα Συμβουλευτικά Κέντρα και **δ.** το γεγονός της κατάταξης της χώρας στην τέταρτη καλύτερη θέση για τον τρόπο αντιμετώπισης των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας κατά τη διάρκεια του «lockdown», σε σχέση με τις υπόλοιπες του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Ως προς το κοινωνικό και οικονομικό προφίλ, η πλειοψηφία των γυναικών που υπέστησαν βία, με βάση τα στοιχεία που διαθέτει η Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ., είναι άνεργες, γεγονός που επιτάσσει πολιτικές ενδυνάμωσης και οικονομικής χειραφέτησης μέσω και της εργασιακής συμβουλευτικής, υπηρεσία παρεχόμενη αρχικά μέσω Συμβουλευτικών Κέντρων, σε συνεργασία με το Κ.Ε.Θ.Ι. και των Επιμελητηρίων. Κρίνεται απαραίτητη παράλληλα και δικτύωση φορέων και προώθηση συνεργειών (όπως π.χ. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Αστυνομίας) και επιμόρφωση φορέων που εμπλέκονται στο πεδίο.

Αναφορικά με την εκπαίδευση, διευρύνεται η συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων για την ένταξη υποχρεωτικών θεματικών ενοτήτων και όχι προαιρετικών.

Παράλληλα, η Υπηρεσία των Τμημάτων Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας των Αστυνομικών Διευθύνσεων, περίπου 73 Τμημάτων πανελλαδικά και η συνέχιση της εκπαίδευσης των αστυνομικών για την αντιμετώπιση των θυμάτων βίας, είναι ιδιαίτερα σημαντικά.

Η Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων απευθύνθηκε στον ΕΟΔΥ, για την επίσπευση των διαδικασιών υγειονομικού ελέγχου, πιο γρήγορης εξέτασης για τον Covid-19, με πιο γρήγορα τεστ ανίχνευσης, σε γυναίκες που θέλουν άμεσα να απομακρυνθούν από το οικογενειακό τους περιβάλλον και να ενταχθούν σε Ξενώνα Φιλοξενίας, χωρίς κόστος για το θύμα, αλλά και για τα ανήλικα παιδιά τους.

Επίσης, αναφέρθηκε στα προγράμματα και στις επιμορφώσεις που υλοποιεί ή πρόκειται να υλοποιήσει η Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.:

- Το Πρόγραμμα «Empower», το οποίο έχει ως στόχο τη βελτίωση της γνώσης και της κατανόησης των ποιοτικών χαρακτηριστικών της σεξουαλικής και έμφυλης βίας στον προσφυγικό πληθυσμό στην Ελλάδα και την ενίσχυση δεξιοτήτων επαγγελματιών και εργαζομένων στο πεδίο, για την καλύτερη πρόληψη, αναγνώριση και αντιμετώπιση περιστατικών.
- Το Πρόγραμμα «Survivor» αφορά στην ενίσχυση υπηρεσιών για μετανάστριες και γυναίκες πρόσφυγες που έχουν επιζήσει από έμφυλη βία, στην ανάπτυξη προγραμμάτων για την έμφυλη βία, μέσω του διακρατικού διαλόγου και της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.
- Σεμινάρια διαφορετικότητας σε όλους τους εργαζόμενους του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, σε συνεργασία με τους Κοινωνικούς Εταίρους, με το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης της ΓΣΕΕ, το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης της ΓΣΕΒΕΕ, του ΣΕΒ και ταυτόχρονα με το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης ΕΚΔΔΑ, μέσω πλατφόρμας, όπως είναι η πλατφόρμα HELP του Συμβουλίου της Ευρώπης.
- Άμεση νομοθέτηση άδειας πατρότητας και πατρικής γονικής άδειας, ώστε και οι δύο γονείς να μετέχουν στην ανατροφή των παιδιών και όχι μόνο οι γυναίκες πλειοψηφικά.
- Η λειτουργία του Δικτύου Δομών οφείλει, μετά το πέρας της παράτασης της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης, να ενταχθεί στον Κρατικό Προϋπολογισμό.

Επισημάνσεις της Προέδρου του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας:

Η κυρία Θεοδοσία Ταντάρου-Κρίγγου, Πρόεδρος του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας, αναφέρθηκε στα μέτρα και τις δράσεις του ΚΕΘΙ την περίοδο της πανδημίας, οι οποίες αφορούν κυρίως στην κατάρτιση οδηγίων για το Δίκτυο Δομών, τις δράσεις ενημέρωσης για τα Συμβουλευτικά Κέντρα, τον εξοπλισμό με τα απαραίτητα τεχνικά μέσα (κάμερες, ακουστικά), ώστε να πραγματοποιούνται από απόσταση οι συνεδρίες, την έκδοση Οδηγού για Επαγγελματίες Υγείας, ο οποίος διαμορφώθηκε από τα στελέχη του ΚΕΘΙ, με τακτικές και χρήσιμες συμβουλές για όλους τους Επαγγελματίες Υγείας, την έκδοση και επικαιροποίηση εύχρηστου εντύπου για παροχή πληροφοριών και ενημέρωσης του κοινού για θέματα βίας, την ψηφιοποίηση εργαλείων στο πεδίο της απασχόλησης, έμφαση στην εργασιακή συμβουλευτική και στην αναβάθμιση, τέλος, των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και της ιστοσελίδας, στην οποία αναρτώνται μελέτες και έρευνες του ΚΕΘΙ.

Επισημάνσεις Εκπροσώπων Συμβουλευτικών Κέντρων Β. Ελλάδας:

Κοινή διαπίστωση των Συμβουλευτικών Κέντρων της Β. Ελλάδας ήταν η σημαντική μείωση αρχικά των γυναικών που έκαναν χρήση των υπηρεσιών των Συμβουλευτικών Κέντρων για παροχή βοήθειας, λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών που επιβλήθηκαν στο πλαίσιο ελέγχου της διασποράς του Covid-19. Μετά το πέρας των μέτρων κοινωνικής απομόνωσης, η λειτουργία των Συμβουλευτικών Κέντρων επανήλθε σε κανονικά επίπεδα, με αυξανόμενες σε κάποια από αυτά τάσεις. Για παράδειγμα, το Συμβουλευτικό Κέντρο Θεσσαλονίκης, από την έναρξη της πανδημίας, εξυπηρέτησε 74 θύματα βίας, δέχθηκε 10 αιτήματα φιλοξενίας, τα οποία δρομολογήθηκαν βάσει της διερεύνησης και της τελικής επιλογής των ωφελούμενων γυναικών προς τους Ξενώνες Φιλοξενίας του Δικτύου. Επίσης, υπήρξε προσωρινή φιλοξενία 4 ωφελούμενων γυναικών και των 2 παιδιών τους, σε ασφαλή καταλύματα προσωρινής φιλοξενίας.

Η συντριπτική πλειοψηφία των Συμβουλευτικών Κέντρων αξιοποίησε τις νέες τεχνολογίες για τη συνεχιζόμενη παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στις ενδιαφερόμενες, υλοποίησαν δράσεις δημοσιότητας και πληροφόρησης, σε συνεργασία με τα τοπικά ΜΜΕ και τους τοπικούς φορείς (Δήμους, Περιφέρειες, Κοινωνικές Υπηρεσίες, ΜΚΟ, Νοσοκομεία, Φαρμακεία, Αστυνομία κ.λπ.), δημιουργώντας αντίστοιχα δίκτυα για την καλύτερη αντιμετώπιση του φαινομένου.

Επιβεβαιώθηκε και από τα Συμβουλευτικά Κέντρα η ανάγκη για περαιτέρω επιμόρφωση του προσωπικού των φορέων που εμπλέκονται στην αντιμετώπιση του φαινομένου, όπως το Δικαστικό Σώμα, η Αστυνομία, το ιατρικό και νοσηλευτικό

προσωπικό, οι εκπαιδευτικοί.

Μετά την ακρόαση των φορέων και τη συζήτηση μεταξύ των εκπροσώπων τους και των μελών της Επιτροπής, προέκυψαν οι εξής διαπιστώσεις - προτάσεις:

- Επιβεβλημένη η επιδότηση εργοδοτών για την εργασιακή πρόσληψη γυναικών-θυμάτων βίας.
- Επέκταση Δικτύου Δομών για μεγαλύτερη γεωγραφική κάλυψη και εξυπηρέτηση γυναικών και εμπλουτισμός υπηρεσιών Συμβουλευτικών Κέντρων. Για την ανάγκη επέκτασης του Δικτύου Δομών κατατέθηκε Ερώτηση, με πρωτοβουλία της Α΄ Αντιπροέδρου της Επιτροπής Ισότητας και Βουλευτριάς της Κ.Ο. του ΣΥΡΙΖΑ, κυρίας Ειρήνης Αγαθοπούλου, και συνυπογράφωντες/ουσες την πλειοψηφία της Κ.Ο., στις 14/09/2020.
- Ανάδειξη καλών πρακτικών και ετοιμότητα Συμβουλευτικών Κέντρων για ένα δεύτερο κύμα πανδημίας.
- Ασφαλή στέγη, φύλαξη και προστασία των γυναικών προσφύγων - θυμάτων βίας.
- Ένταξη των γυναικών προσφύγων που έχουν αναγνωριστεί θύματα έμφυλης βίας ή που βρίσκονται σε κίνδυνο (εν δυνάμει θύματα) στις ευάλωτες ομάδες και μέριμνα για την ασφαλή μεταφορά και προστασία τους από όλα τα ΚΥΤ, σε περίπτωση βίας.
- Παρακολούθηση (follow up) των γυναικών που απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα, μεσοσύσης της πανδημίας.
- Μέτρα για τους δράστες, τόσο σε επίπεδο ποινών και πειθάρχησης, όσο και προγράμματα θεραπείας και συμβουλευτικής.
- Ενίσχυση του ρόλου της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας και διασύνδεση των φορέων μεταξύ τους, για την καλύτερη δυνατή πρόσβαση των γυναικών στις Δομές Υγείας, με παράλληλη δημιουργία και ενός Περιφερειακού Κέντρου Αναφοράς και Εποπτείας.
- Ενίσχυση, αναγνώριση και στήριξη του ρόλου των ΟΤΑ, των Τοπικών Δομών και την άμεση διασύνδεσή τους με άλλες υπηρεσίες, εμπλεκόμενες στο πεδίο.
- Λήψη αυστηρότερων μέτρων και κυρώσεων από το ΕΣΡ για τα ΜΜΕ που συστηματικά παραβιάζουν δικαιώματα γυναικών, αναπαράγουν έμφυλα στερεότυπα και προωθούν τον σεξισμό ως αυτονόητη συμπεριφορά.

4. ΙΣΟΤΙΜΗ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΓΑΘΑ

**ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: ΚΩΤΣΗΡΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ ΑΝΝΑ, ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ ΡΑΛΛΙΑ,
ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ**

**Συνεδρίαση της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2019, με θέμα ημερήσιας διάταξης:
«Ενημέρωση από την Υπουργό Πολιτισμού και Αθλητισμού, κυρία Λίνα
Μενδώνη, με θέμα την ισότιμη πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά».**

*Στη συνεδρίαση παρέστη και η κυρία Παγώνα Νέρη, Συνεργάτιδα του Γενικού
Γραμματέα Συντονισμού Εσωτερικών Πολιτικών, κ. Θανάση Κοντογεώργη.*

Το θέμα υπό συζήτηση είναι ευρύ και σχετίζεται άμεσα με τις πολιτικές ισότητες των φύλων, αλλά και την ανάγκη της κοινής, ισότιμης και μαζικής πρόσβασης των πολιτών στα πολιτιστικά αγαθά. Συνιστά βασική υποχρέωση της Πολιτείας η προάσπιση του δικαιώματος όλων των ανθρώπων στον πολιτισμό και στην εκπαίδευση, ομοίως, καθώς η πρόσβαση στη δεύτερη συνιστά οργανικό συστατικό της λειτουργίας του πρώτου. Κοινώς, η επαφή με τον πολιτισμό είναι εκπαίδευση και καλλιέργεια στην πιο άμεση και βιωματική μορφή της και η πρόσβαση στον πολιτισμό είναι σημαντική για την εκπαίδευση και την κοινωνική ένταξη των ατόμων και των δύο φύλων και ιδιαίτερα των ατόμων με αναπηρίες. Παράλληλα, ο πολιτισμός είναι έκφραση, πολιτική, κοινωνική, φυλετική, εκτός από καλλιτεχνική, γι' αυτό και η ισότιμη πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά, τόσο για να τα «καταναλώσει», όσο και για να τα παραγάγει, να τα δημιουργήσει κανείς, είναι βασικό χαρακτηριστικό του δημοκρατικού μας πολιτεύματος.

Για το θέμα κλήθηκε να μιλήσει η Υπουργός Πολιτισμού, κυρία **Λίνα Μενδώνη**, η οποία, κατά την τοποθέτησή της στην Επιτροπή, τόνισε ότι:

- Οι ίσες ευκαιρίες για κάθε τομέα της ζωής και της εργασίας είναι ένα αίτημα απόλυτα συνδεδεμένο με τη λειτουργία της Δημοκρατίας, που επιβάλλει την ισότιμη αντιμετώπιση των πολιτών.
- Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν γίνει σημαντικά βήματα προς αυτήν την κατεύθυνση, τα οποία, όμως, δεν είναι αρκετά και σίγουρα δεν εναρμονίζονται με την πρόοδο της χώρας μας.

- Σύμφωνα με τα στοιχεία του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου, που δημοσιεύτηκαν για το 2019, ο Δείκτης της Ελλάδας για την Ισότητα των Φύλων, ανάμεσα σε 28 χώρες της Ε.Ε., συγκεντρώνει 51,2 μονάδες, τη στιγμή που ο μέσος ευρωπαϊκός όρος είναι 67,4 μονάδες.
- Οι ανισότητες μεταξύ γυναικών και ανδρών είναι εμφανείς και μεγάλες.
- Αν δούμε τους ευρωπαϊκούς δείκτες, προκύπτει σαφώς ότι η Ελλάδα είναι ένας «κακός μαθητής» στην Ευρώπη, στο συγκεκριμένο ζήτημα.

Η συγκρότηση του Δείκτη Ισότητας των Φύλων, σύμφωνα πάντα με την κυρία Μενδώνη, λαμβάνει υπόψη τους εξής βασικούς παράγοντες:

- την εργασία,
- τα χρήματα,
- τη γνώση,
- τον χρόνο,
- την εξουσία,
- την υγεία.

Τα κράτη-μέλη αξιολογούνται βάσει βαθμολογικής κλίμακας, που κυμαίνεται από το 1 έως το 100. Βέβαια, σύμφωνα με τα στοιχεία που υπάρχουν, στα δώδεκα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα κατάφερε να βελτιώσει τις επιδόσεις της. Όμως, το κατάφερε μόνο κατά 4,4 μονάδες.

Το πρόβλημα είναι γενικότερο, επισήμανε η Υπουργός, καθώς οι έρευνες που έχουν γίνει από μεγάλους παγκόσμιους οργανισμούς, κυρίως από την UNESCO, εμφανίζουν μερικά πολύ χαρακτηριστικά στοιχεία, που αφορούν τη γυναικεία εκπροσώπηση στον χώρο του πολιτισμού (κινηματογράφος, μουσική βιομηχανία, εικαστικές τέχνες).

Συγκεκριμένα:

- Τα στοιχεία είναι ανάλογα με τη γυναικεία απασχόληση στον πολιτιστικό τομέα. Στο 27% ανέρχεται το καθεστώς μερικής απασχόλησης για τις γυναίκες στον χώρο του πολιτισμού και στο 17,5% για τους άνδρες, ενώ ανάλογες είναι και οι μετρήσεις για τους περισσότερους σχετικούς επαγγελματικούς τομείς.
- Στον χώρο του κινηματογράφου, μόλις μία στις πέντε κινηματογραφικές ταινίες στην Ευρώπη σκηνοθετείται από γυναίκα, παρόλο που παρατηρούμε ότι, σε γενικές γραμμές, στις σχολές κινηματογράφου, υπάρχει ίσος αριθμός ανδρών - γυναικών.

Μόνο το 16% των επιδοτούμενων κινηματογραφικών ταινιών στην Ευρώπη καταλήγει σε σκηνοθετίδες. Τα υπόλοιπα πάνε σε σκηνοθέτες.

- Στον χώρο της μουσικής βιομηχανίας, το φαινόμενο είναι αντίστοιχο. Στις 100 πιο ισχυρές προσωπικότητες της μουσικής περιλαμβάνονται μόνο 15 γυναίκες, σύμφωνα με την έρευνα του περιοδικού Billboard, το οποίο θεωρείται και απολύτως αξιόπιστο στον συγκεκριμένο χώρο και ούτω καθεξής.

Σύμφωνα με την Υπουργό, στην Ελλάδα, στον πολιτιστικό τομέα:

- Περίπου το 80% των γυναικών εργάζεται με πλήρη απασχόληση. Το 54% των εικαστικών σήμερα είναι γυναίκες.
- Οι γυναίκες, επίσης, παρουσιάζουν μεγαλύτερη συμμετοχή στις δράσεις που αιτήθηκαν επιχορηγήσεις από το Υπουργείο Πολιτισμού, στο πλαίσιο συγκεκριμένων προγραμμάτων, δηλαδή προκηρύξεων που έβγαλε το Υπουργείο για χρηματοδότηση νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, όπως συλλόγων ή εταιρειών μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.
- Εκεί οι γυναίκες έχουν πολύ πιο ενεργή συμμετοχή με τις δικές τους «Εταιρείες» ή «Συλλόγους», απ' ό,τι οι άνδρες.

Σύμφωνα πάντα με την ίδια, το βασικό πρόβλημα στον τομέα του Πολιτισμού είναι ότι:

- Δεν έχουν γίνει έως τώρα αξιόπιστες στατιστικές και γι' αυτό γίνεται προσπάθεια τα τελευταία χρόνια να δημιουργηθούν.
- Υπάρχουν κάποια ενθαρρυντικά στοιχεία για την απασχόληση στην Ελλάδα, αλλά και διεθνώς, σε πολυάριθμες περιπτώσεις, οι γυναίκες εξακολουθούν να έχουν χαμηλότερες αποδοχές από τους άνδρες,
- ενώ, τελικά, φαίνεται ότι τόσο στην Ελλάδα, όσο και διεθνώς, δεν εμπιστεύονται με συστηματικό τρόπο τις γυναίκες για διοικητικές θέσεις.
- Αυτήν τη στιγμή, στον διεθνή χώρο της πολιτικής, στα Υπουργεία Πολιτισμού, για παράδειγμα, μόνο το 34% είναι γυναίκες. Είναι πολύ μικρό το ποσοστό, εάν μάλιστα δεχτεί κανείς μια γενικότερη κρατούσα άποψη ότι σε ένα Υπουργείο Πολιτισμού μια γυναίκα «ταιριάζει» καλύτερα.
- Εξετάζοντας τη θέση της γυναίκας στον χώρο του Πολιτισμού, είναι ενδιαφέρον να δούμε και τη συμμετοχή της στα πολιτιστικά αγαθά.

- Αυτό που είναι σαφές και προκύπτει από όλες τις έρευνες των τελευταίων δεκαετιών είναι ότι οι γυναίκες «καταναλώνουν περισσότερο πολιτισμό».
- Τα τελευταία στοιχεία, που είναι τα πιο έγκυρα, είναι του 2016 και του 2017. Οι έρευνες, λοιπόν, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, δείχνουν ότι οι γυναίκες προτιμούν περισσότερο από όσο οι άνδρες να διαβάσουν ένα βιβλίο, να πάνε στο θέατρο ή σε μια δημόσια βιβλιοθήκη.
- Υπάρχει μια ακόμα παράμετρος. Είναι αυτή που αφορά τη μη πρόσβαση της γυναίκας στον Πολιτισμό. Εδώ όλες οι έρευνες δείχνουν ότι ο λόγος είναι είτε οικονομικός, είτε οικογενειακός ή και τα δύο. Επομένως, αυτό συνδέεται απολύτως με τον οικογενειακό προϋπολογισμό, αλλά και με τον ελεύθερο χρόνο που έχει η γυναίκα στη διάθεσή της.

Η κυρία **Ειρήνη Αγαθοπούλου**, Αντιπρόεδρος της Επιτροπής, μίλησε για την ισότιμη πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά, τονίζοντας ότι :

- Θα πρέπει να είναι οριζόντια και ισότιμη στην ουσία της, καθώς οι περιορισμοί πρόσβασης αυτήν την περίοδο έχουν όχι μόνο έμφυλα, αλλά και ταξικά, οικονομικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά.
- Κρίνεται απαραίτητη η ενημέρωση για συγκεκριμένες παρεμβάσεις, που το Υπουργείο Πολιτισμού έχει πρόθεση να υλοποιήσει το επόμενο διάστημα, καθώς οι σχεδιασμοί του Υπουργείου δεν είναι σαφείς και συνήθως δεν ανακοινώνονται. Ενημέρωση χρειάζεται και για το κατά πόσο έχει ενσωματωθεί η Οδηγία για πρόσβαση των ΑμεΑ με κινητικά προβλήματα στα κτίρια που υπάγονται στο Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού.
- Υπάρχει το θέμα του συστήματος χορηγιών, με τις οποίες έχει αποφασίσει να πορευθεί το Υπουργείο Πολιτισμού, προκειμένου να δρομολογήσει έργα στον πολιτισμό, καθώς και τον αντίκτυπο που αυτό, τελικά, θα έχει στην ποιότητα του πολιτιστικού «προϊόντος» και την επίδρασή του στο κοινό.

Η κυρία **Κατερίνα Νοτοπούλου** παρατήρησε ότι είναι αντιφατικό να μιλάμε σήμερα για πρόσβαση στον πολιτισμό και προσβασιμότητα, τη στιγμή που η Κυβέρνηση προτίθεται να ξηλώσει ένα εμβληματικό μνημείο του πολιτισμού της Θεσσαλονίκης, υπενθυμίζοντας στην Υπουργό Πολιτισμού το Νόμο 2002, άρθρο 42, σύμφωνα με τον οποίο η απόσπαση των εξαιρετικής σπουδαιότητας αρχαιοτήτων, που έχουν βρεθεί στον Σταθμό Βενιζέλου του Μετρό Θεσσαλονίκης, θα δικαιολογείται μόνο όταν μετά από σχετικό επιστημονικό έλεγχο έχει αποκλειστεί κάθε δυνατότητα διατήρησής τους στο περιβάλλον.

Η κυρία **Ραλλία Χρηστίδου**, στην τοποθέτησή της :

- Αναφέρθηκε στη μεγάλη μείωση του προϋπολογισμού για τον πολιτισμό (9 εκ. ευρώ).
- Στηλίτευσε τη σταθερά απορριπτική στάση της νυν Υπουργού για τα πεπραγμένα τα σχετικά με τον πολιτισμό από την Κυβέρνηση ΣΥ.ΡΙΖ.Α., παρά το γεγονός ότι επί των ημερών της προηγούμενης Κυβέρνησης παράχθηκε σημαντικό έργο, π.χ. στο θέμα της ΑΕΠΙ και των πνευματικών δικαιωμάτων, το οποίο η ίδια έζησε από κοντά λόγω επαγγελματικής ιδιότητας και στο οποίο έγινε σημαντικό «νοικοκύρεμα».
- Επισήμανε ότι, αν και η Υπουργός ενδιαφέρεται για την ισότητα, δεν το δείχνει έμπρακτα, καθώς, ενώ μέχρι την ημέρα της συζήτησης είχαν ήδη παρέλθει έξι μήνες από τις εθνικές εκλογές, η Υπουργός δεν είχε συναντηθεί ακόμη ούτε με τη Γενική Γραμματέα Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, ούτε είχε φροντίσει να οριστούν αρμοδιότητες για τη Γενική Γραμματέα.
- Τόνισε ότι η Ν.Δ. επέλεξε να κόψει την ποσόστωση ανδρών - γυναικών στον αθλητισμό, με τη σύμφωνη γνώμη της Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού, μιας από τις ελάχιστες γυναίκες Υπουργούς της Κυβέρνησης της Ν.Δ..
- Αναφέρθηκε, τέλος, στο θέμα της Coca Cola, για να ενημερωθεί γιατί η Υπουργός επέλεξε να ζητήσει τη γνώμη του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, από τη στιγμή που αυτό δεν προβλεπόταν από κάποια διαδικασία.

Σε διευκρινιστική ερώτηση της Βουλευτού κατά πόσο η γνωμοδότηση Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου της 1ης Αυγούστου 2018 για τις αναπαραστάσεις είναι αναρτημένη και άρα προσβάσιμη από όλους, η **Υπουργός** απάντησε θετικά, ενώ κάτι τέτοιο δεν προέκυπτε από την ιστοσελίδα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Για την ποσόστωση στον αθλητισμό, η Υπουργός είπε ότι: «Είναι κάτι πολύ σχετικό και σηκώνει πολλή μεγάλη συζήτηση. Ίσως θα έπρεπε, κάποια στιγμή, να απασχολήσει και την Επιτροπή τι σημαίνει ποσόστωση των γυναικών και υπό ποιες προϋποθέσεις. Ζητάμε την ίση αντιμετώπιση των γυναικών. Πρέπει ικανές γυναίκες, όπως και ικανοί άνδρες, να μπορούν να διεκδικούν με τον ίδιο τρόπο θέσεις και δικαιώματα.».

Για το θέμα της τιμολογιακής πολιτικής, η Υπουργός ανέφερε τα εξής: «Αν πάρουμε τις τιμές των εισιτηρίων στους αρχαιολογικούς χώρους και στα δημόσια μουσεία και τα συγκρίνει κανείς με τα ευρωπαϊκά δεδομένα, θα δείτε ότι είναι σαφώς χαμηλότερα. Η μεγάλη αύξηση έγινε την περίοδο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. στις τιμές των εισιτηρίων και όχι άδικα. Εγώ δεν θα πω ότι έγινε άδικα, αλλά να το επισημάνω ότι η μεγαλύτερη αύξηση έγινε την περίοδο του ΣΥ.ΡΙΖ.Α.. Ακόμα και η τελευταία Κοινή Υπουργική

Απόφαση, η οποία υπεγράφη 1/7/2019, δηλαδή μία εβδομάδα προ των εκλογών, προκειμένου να εφαρμοστεί 1/11/2019, δηλαδή, σε κάθε περίπτωση, από την οποία Κυβέρνηση προέκυπτε, οποτεδήποτε γίνονταν οι εκλογές, ακόμα και τον Σεπτέμβρη ή τον Οκτώβρη, άλλαζε την προσέγγιση και μείωνε τις ομάδες που δικαιούνταν ελεύθερη πρόσβαση ή μειωμένα εισιτήρια. Αυτό το αλλάξαμε, σε πολύ μεγάλο βαθμό, τον Οκτώβριο, πριν εφαρμοστεί η απόφαση την 1η Νοεμβρίου, η οποία περιόρισε ολόκληρες κατηγορίες από την ελεύθερη πρόσβαση σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία.».

Η κυρία **Κωνσταντίνα Γιαννακοπούλου**, κατά την τοποθέτησή της στην Επιτροπή, τόνισε ότι είναι πολύ σημαντικό ότι η Κυβέρνηση έκανε την ουσιαστική και συμβολική κίνηση να θέσει δύο γυναίκες επικεφαλής σε φορείς του πολιτισμού, αλλά στηλίτευσε το γεγονός ότι, εν συνόλω, οι γυναίκες στο Υπουργικό Συμβούλιο της Κυβέρνησης είναι πολύ λίγες και σημείωσε την αναντιστοιχία λόγων και έργων της Ν.Δ. στο συγκεκριμένο θέμα.

Απηύθυνε, επίσης, δύο ερωτήσεις στην Υπουργό:

- Αν υπάρχει συγκεκριμένο πλάνο, μια δέσμη μέτρων σε θεσμικό επίπεδο, σε συνεργασία με δήμους, με το δεδομένο ότι υπάρχει τεράστιο θέμα και στην Περιφέρεια, για την ισότιμη πρόσβαση γυναικών και ανδρών στα πολιτιστικά αντικείμενα και αγαθά, σύμφωνα ίσως και με κάποιες καλές πρακτικές άλλων κρατών στον συγκεκριμένο τομέα.
- Τι συμβαίνει με την ισότιμη πρόσβαση ανδρών και γυναικών στη δημιουργία του πολιτισμού.

Ο κ. **Γεώργιος Κώτσηρας**, στην τοποθέτησή του, απηύθυνε ερώτηση στην Υπουργό για το αν μπορεί να υπάρξει κάποια ειδική πρόβλεψη για τις γυναίκες - μητέρες, εφόσον τα οικονομικά δεδομένα της χώρας μας αρχίζουν και ισορροπούν, σε συνεργασία προφανώς με δημόσιους χώρους, όπως τα μουσεία, αλλά και ιδιωτικούς, όπως τα θέατρα, οι κινηματογράφοι, οι συναυλιακοί χώροι, ώστε να μπορέσει να ενισχυθεί ακόμα και τιμολογιακά η γυναίκα - μητέρα στην πρόσβασή της σε τέτοιους χώρους, ώστε η γενιά που έρχεται να είναι πιο εξοικειωμένη και πιο κοντά στα πολιτιστικά δρώμενα.

Η **Υπουργός** ενημέρωσε την Επιτροπή ότι θα δημιουργηθεί Επιτροπή στο Υπουργείο, μαζί με την Αυτοδιοίκηση (Περιφερειακή και Τοπική), με εκπροσώπους, η οποία θα μελετήσει τέτοιου είδους θέματα, που αφορούν στην πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά, κυρίως, οικογενειών.

Με βάση και την προηγηθείσα συζήτηση, οι Βουλευτές κατέληξαν στα παρακάτω συμπεράσματα - προτάσεις:

- Οι ίσες ευκαιρίες για κάθε τομέα της ζωής και της εργασίας είναι ένα αίτημα απόλυτα συνδεδεμένο με τη λειτουργία της Δημοκρατίας, που επιβάλλει την ισότιμη αντιμετώπιση των πολιτών. Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν γίνει σημαντικά βήματα προς αυτήν την κατεύθυνση, τα οποία, όμως, δεν είναι αρκετά και σίγουρα δεν εναρμονίζονται με την πρόοδο της χώρας μας.
- Σε ό,τι αφορά τη μη πρόσβαση της γυναίκας στον Πολιτισμό, όλες οι έρευνες δείχνουν ότι ο λόγος είναι είτε οικονομικός, είτε οικογενειακός ή και τα δύο. Επομένως, αυτό συνδέεται απολύτως με τον οικογενειακό προϋπολογισμό, αλλά και με τον ελεύθερο χρόνο που έχει η γυναίκα στη διάθεσή της.
- Να δοθεί βάρος στην έμφυλη διάσταση στην πολιτιστική δημιουργία και στην πρόσβαση σε αυτήν, ώστε κοινωνικές κατηγορίες να έχουν ίση πρόσβαση στα πολιτιστικά προϊόντα, τόσο στη χρήση, όσο και στη δημιουργία αυτών.
- Είναι χρήσιμο να υπάρξουν στο μέλλον αξιόπιστες στατιστικές και γι' αυτό γίνεται προσπάθεια τα τελευταία χρόνια να δημιουργηθούν.
- Είναι χρήσιμο να γίνουν θετικές δράσεις και εξωστρεφείς πολιτικές για την προσέλκυση νέων ανθρώπων και των δύο φύλων στην πολιτιστική δημιουργία.
- Είναι σημαντικό να δημιουργηθεί βάση δεδομένων για την πληρέστερη καταγραφή και παρακολούθηση της καλλιτεχνικής πολιτιστικής δημιουργίας γυναικών καλλιτεχνών.

5. ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: ΕΥΘΥΜΙΟΥ ANNA, ΚΥΡΑΝΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ,
ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ**

**Συνεδρίαση της 4ης Φεβρουαρίου 2020, με θέμα ημερήσιας διάταξης:
«Ενημέρωση από τον Διοικητή του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού
Δυναμικού (ΟΑΕΔ), κ. Σπύρο Πρωτοψάλτη, για τη γυναικεία απασχόληση και τις
νέες πρωτοβουλίες του Οργανισμού».**

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν: ο κ. Σπύρος Πρωτοψάλτης, Διοικητής του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) και η κυρία Μαρία Συρεγγέλα, Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων.

→ **Αρχικά, ο Διοικητής του ΟΑΕΔ, κ. Σπύρος Πρωτοψάλτης**, τόνισε ότι ο Οργανισμός αποτελεί έναν σημαντικό κόμβο, όπου εφαρμόζονται ταυτόχρονα οι κυβερνητικές πολιτικές για την καταπολέμηση της ανεργίας, για την αύξηση της απασχόλησης και για την εξεύρεση βέλτιστων τρόπων ένταξης του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας στην αγορά εργασίας, αλλά και όπου, επιπλέον, προσφέρονται μέτρα προστασίας, όπως η ασφάλιση ανεργίας και η παροχή επιδομάτων μητρότητας.

Ταυτόχρονα, ανέφερε και το εκπαιδευτικό έργο του ΟΑΕΔ, καθώς λειτουργούν 49 Επαγγελματικές Σχολές Μαθητείας, 30 Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης, 6 Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης και 2 Κ.Ε.Κ. ΑμεΑ. Επίσης, ο ΟΑΕΔ λειτουργεί 25 βρεφονηπιακούς σταθμούς και υλοποιεί στεγαστικές και άλλες παροχές των τέως Οργανισμών Εργατικής Κατοικίας και Εργατικής Εστίας, όπως, προγράμματα επιδότησης κοινωνικού τουρισμού, παιδικών κατασκηνώσεων, αγοράς βιβλίων και παρακολούθησης θεατρικών παραστάσεων.

Όσον αφορά στην παρουσία των γυναικών στην αγορά εργασίας, ο κ. Πρωτοψάλτης δήλωσε ότι το έμφυλο χάσμα στην αγορά εργασίας της χώρας είναι τεράστιο και αποτελεί μια σημαντική πρόκληση για την κοινωνία, για την οικονομία. Στη συνέχεια, κατέθεσε σημαντικά ευρήματα από ένα από τα μεγαλύτερα «think tanks» στον κόσμο, το McKinsey Global Institute, σύμφωνα με τα οποία η προώθηση της γυναικείας ισότητας μπορεί να προσθέσει 12 τρισεκατομμύρια δολάρια στο παγκόσμιο ΑΕΠ, μέχρι το 2020-25.

Όσον αφορά στο εκπαιδευτικό επίπεδο, είναι σημαντικό να επισημάνουμε πως οι γυναίκες έχουν υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης, αλλά και ανεργίας, ενώ θα έπρεπε να ισχύει το αντίστροφο. Ο κ. Πρωτοψάλτης εξήγησε ότι το έμφυλο χάσμα είναι κάτι που απασχολεί τη Διοίκηση του Ο.Α.Ε.Δ., για αυτό και αποφασίστηκε να δοθεί έμφαση στις γυναίκες στο νέο πρόγραμμα, προϋπολογισμού 43 εκατομμυρίων ευρώ, το νέο Πιλοτικό Πρόγραμμα Νεανικής Επιχειρηματικότητας Ανέργων.

Τέλος, συμπέρανε ότι είναι απαραίτητο να υπάρχει περισσότερη ισότητα ευκαιριών, γιατί μόνο έτσι οι προκλήσεις μετατρέπονται σε ευκαιρίες.

→ Από τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ.), η κυρία Μαρία Συρεγγέλα τόνισε ότι αποτελεί πρόκληση το πέρασμα, από την απασχόληση για τις γυναίκες της εργασίας, στην εξέλιξη, δηλαδή, από την προσωρινή απασχόληση και την ημιαπασχόληση, στη σταθερή και μόνιμη εργασία, που θα εξασφαλίζει στις γυναίκες σταθερό εισόδημα, καλύτερες προοπτικές εξέλιξης και επίτευξης της ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και οικογενειακής ή ιδιωτικής ζωής, όπως και η αλλαγή της έμφυλης ταυτότητας ορισμένων επαγγελματιών.

Για αυτόν το λόγο, κατέληξε ότι οι γυναίκες αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της παραγωγικής διαδικασίας και είναι υποχρέωση όλων να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις και να προσφέρουν ρεαλιστικές και βιώσιμες λύσεις και ευκαιρίες.

Οι αρμόδιοι φορείς παρέθεσαν συγκεντρωτικά τα παρακάτω στοιχεία:

- Στον Δείκτη Ισότητας των Φύλων του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για την Ισότητα των Φύλων, ανάμεσα σε 28 χώρες της Ε.Ε., στον τομέα εργασίας, **η Ελλάδα συγκέντρωσε τη χαμηλότερη βαθμολογία**, μικρότερη των 52 βαθμών, μαζί με την Ουγγαρία.
- Στην Παγκόσμια Έκθεση για το Χάσμα των Φύλων, που δημοσίευσε το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ, **η Ελλάδα κατατάσσεται το 2019 στην 84η θέση** της γενικής κατάταξης, ενώ στην ομάδα των χωρών της Δυτικής Ευρώπης και Βόρειας Αμερικής βρίσκεται πιο πάνω μόνο από τη Μάλτα και την Κύπρο.
- Οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν το 63% του συνόλου των εγγεγραμμένων ανέργων και καταγράφουν **ποσοστό ανεργίας άνω του 20%**, σε σχέση με το 13% των ανδρών.
- Το **16% των ανέργων γυναικών έχει Τριτοβάθμια Εκπαίδευση**, σε σχέση με το 11% των ανέργων ανδρών, ενώ μόνο το 28% των ανέργων γυναικών έχει Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, που είναι αρκετά χαμηλότερο ποσοστό από το 36% των ανέργων ανδρών.

- Το 50% των γυναικών θεωρεί ότι η **εταιρική κουλτούρα** αποτέλεσε εμπόδιο στην επαγγελματική τους πορεία, ενώ το 42% δήλωσε πως δεν έτυχε της δέουσας **υποστήριξης** από συναδέλφους.
- Το 42% των γυναικών θεωρεί ότι αντιμετώπισε **προκαταλήψεις** λόγω φύλου, που επέδρασαν αρνητικά στην επαγγελματική τους ανέλιξη.
- Μόνο το 11% των **θέσεων σε Διοικητικά Συμβούλια** ανήκουν σε γυναίκες.

Στη συνέχεια, **Βουλευτές, εκπρόσωποι των Κομμάτων, που ήταν παρόντες στην Επιτροπή**, διαπίστωσαν ότι, κατά την ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας, παρουσιάζονται τα παρακάτω εμπόδια και δυσκολίες:

- **Έμφυλα στερεότυπα** καθορίζουν τον τρόπο που πολλά επαγγέλματα χαρακτηρίζονται ως ανδρικά ή γυναικεία. Κλάδοι που σχετίζονται με την τεχνολογία ή τα μαθηματικά και τεχνικές ειδικότητες «απορροφούν» πολύ λιγότερες γυναίκες, απ' ό,τι άνδρες.
- Τα εγχώρια και κοινοτικά **προγράμματα γυναικείας επιχειρηματικότητας** κρίνονται ανεπαρκή, καθώς παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά απορρόφησης, λόγω του ασταθούς εγχώριου επιχειρηματικού περιβάλλοντος, της υψηλής φορολογίας, της γραφειοκρατίας, της αβεβαιότητας και της έλλειψης υποδομών.
- Οι εργαζόμενες στον δημόσιο τομέα που δουλεύουν μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων, στον ιδιωτικό τομέα με συμβάσεις ορισμένου χρόνου και οι ελεύθεροι επαγγελματίες **δεν δικαιούνται άδεια μητρότητας**.
- Έλλειψη Εθνικού Σχεδίου Δράσης το 2014 - 2020 για την **ανάπτυξη των ψηφιακών δεξιοτήτων** των γυναικών.

→ Ο κ. Πρωτοψάλτης, απαντώντας στις τοποθετήσεις και ερωτήσεις Βουλευτών, εκπροσώπων των Κομμάτων, που ήταν παρόντες στην Επιτροπή, κατά τη δευτερολογία του, ανακοίνωσε μια νέα συνεργασία με το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, το οποίο θα πραγματοποιήσει ένα σεμινάριο για τους συμβούλους εργοδοτών, ώστε να έχουν όλα τα εργαλεία που χρειάζονται για την προσέγγιση των επιχειρήσεων και εργοδοτών. Επίσης, επισήμανε ότι το πρόγραμμα επιχειρηματικότητας του Οργανισμού, από εδώ και πέρα, εκτός από το να επιδοτεί ανέργους να ανοίξουν νέα επιχείρηση, θα τους προσφέρει καθοδήγηση και συμβουλευτική. Οπότε, οι 5.000 άνεργοι, που θα συμμετάσχουν στο πενήνήμερο σεμινάριο, θα αποκτήσουν βασικές γνώσεις και δεξιότητες επιχειρηματικότητας.

Ο κ. Διοικητής αξιολόγησε θετικά τις προτάσεις των Βουλευτών για άδεια μητρότητας σε ελεύθερες επαγγελματίες, την απόκρυψη του φύλου στα βιογραφικά και την επιμόρφωση των εργασιακών συμβούλων. Στο πλαίσιο αυτό, είπε ότι ο Οργανισμός έχει ανακοινώσει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο επιμόρφωσης για το εργατικό δυναμικό του Ο.Α.Ε.Δ., το οποίο θα δώσει νέα εργαλεία, γνώσεις και δεξιότητες στο εργατικό δυναμικό, για να ανταπεξέλθει στον φόρτο εργασίας και τη μεγάλη ζήτηση. Παράλληλα, σημείωσε ότι η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση είναι ένα εργαλείο, το οποίο πρέπει να χρησιμοποιηθεί πολύ περισσότερο στον πόλεμο κατά της ανεργίας, αλλά και στην αυξημένη αντιστοιχία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας, αφού υπάρχουν επιχειρήσεις που δεν βρίσκουν εργαζόμενους, που να έχουν τις δεξιότητες που επιθυμούν.

Στη συνέχεια, ο κ. Διοικητής τόνισε ότι στόχος του Οργανισμού είναι να παρακολουθεί τις τοπικές αγορές εργασίας και να ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους. Στο μεταξύ, μίλησε για το πρόγραμμα «REFLEX», το οποίο περιλαμβάνει ευέλικτους τρόπους εκμάθησης ενηλίκων με χαμηλά προσόντα, ανέργων, και την προσπάθεια να ένταξής τους στην αγορά εργασίας.

Τέλος, όσον αφορά το πρόγραμμα των 5.500 πτυχιούχων, ανακοίνωσε ότι δεν θα επεκταθεί, αφού, όπως όλα τα προγράμματα του ΟΑΕΔ, έτσι και αυτό είχε μια συγκεκριμένη διάρκεια.

Στη συνέχεια, η κυρία Μαρία Συρεγγέλα, απαντώντας στις τοποθετήσεις και ερωτήσεις Βουλευτών, εκπροσώπων των Κομμάτων, που ήταν παρόντες στην Επιτροπή, κατά τη δευτερολογία της, υπογράμμισε ότι δεν υπάρχουν καλές πρακτικές από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσον αφορά τις άδειες μητρότητας σε ελεύθερες επαγγελματίες και ότι είναι ένα θέμα που πρέπει να εξεταστεί. Το ίδιο ισχύει και για τις εργαζόμενες ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, κυρίως στον δημόσιο τομέα, που εργάζονται μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων.

Γενικότερα, όσον αφορά στην ενίσχυση της γυναικείας εργασίας, η κυρία Συρεγγέλα αναφέρθηκε στο πιλοτικό πρόγραμμα που λειτουργεί μέσω του «ReBrain» και αφορά δράσεις για την ενίσχυση της γυναικείας εργασίας και την ενδυνάμωση των γυναικών. Στόχος του προγράμματος είναι η εξακρίβωση των αναγκών της αγοράς εργασίας, μέσω μηχανισμού διάγνωσης των αναγκών της, με στοιχεία από την ΕΛΣΤΑΤ και από την Eurostat.

Όσον αφορά στις ψηφιακές δεξιότητες, το 2013 είχε ξεκινήσει από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας ένα πρόγραμμα, που λεγόταν «Ψηφιακή συμμαχία για τις γυναίκες», το οποίο ήταν πιλοτικό και πήρε διάκριση σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Μάλιστα, βραβεύτηκε και η τότε Γενική Γραμματέας, κυρία Βάσω Κόλλια. Το εφάρμοσαν, αμέσως μετά, όλες οι άλλες χώρες της Ε.Ε., εκτός από την Ελλάδα, διότι στο επόμενο Εθνικό Σχέδιο Δράσης του 2014 -2020 δεν συμπεριλήφθηκαν καθόλου ψηφιακές δεξιότητες των γυναικών.

Συνολικά, οι Βουλευτές όλων των Κομμάτων παρέθεσαν τις παρακάτω προτάσεις:

- Θέσπιση της **αντικειμενικής προβολής των ανέργων**, που ζητούν εργασία μέσω του Ο.Α.Ε.Δ.. Έτσι, ο εργοδότης δεν έχει πρόσβαση σε όλα τα στοιχεία των αναζητούντων εργασία, ανάμεσά τους και το φύλο του ή της ανέργου, ώστε να μην υπάρχει κανενός είδους προκατάληψη.
- Επέκταση του **επιδόματος μητρότητας του ΟΑΕΔ** και σε γυναίκες που δεν το λαμβάνουν, εφόσον το επιτρέπει ο δημοσιονομικός χώρος.
- Νομοθέτηση και σαφής ορισμός του όρου **«μονογονεϊκή οικογένεια»**.
- **Σωστή και διαρκής ενημέρωση**, μέσω καμπάνιας, για τα δικαιώματα που έχουν θεσμοθετηθεί για τις εργαζόμενες γυναίκες.
- Ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών στον τομέα της **έρευνας και της καινοτομίας**.
- Βελτίωση της **επιχειρηματικότητας**, μέσω της άρσης των θεσμικών, διοικητικών και οργανωτικών εμποδίων, που δυσχεραίνουν την επιχειρηματική δραστηριότητα.
- Μείωση των **διοικητικών επιβαρύνσεων** στον τομέα της εποπτείας της επιχειρηματικής δραστηριότητας.
- Στήριξη των υφιστάμενων **γυναικείων επιχειρήσεων**, για την εισαγωγή νέων τεχνολογιών, την υιοθέτηση καινοτομιών, την προώθηση της εξωστρέφειας και τη δικτύωσή τους με συμβουλευτικές υπηρεσίες.
- Επιμόρφωση **εργασιακών συμβούλων**, ώστε να είναι ικανοί να αναπτύξουν ένα ατομικό σχέδιο δράσης κατά των στερεοτύπων.
- Συνεχής **επικοινωνία του ΟΑΕΔ με τις επιχειρήσεις** κάθε Περιφέρειας, με σκοπό τη συμμετοχή τους στα προγράμματα μαθητείας.

- Δημιουργία **εξειδικευμένων προγραμμάτων** από τον ΟΑΕΔ για τους πτυχιούχους Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.
- **Μοριοδότηση της εργασιακής εμπειρίας** στα προγράμματα του ΟΑΕΔ.
- Επέκταση του χρόνου παραμονής του εργαζόμενου στην εργασία του από ένα (1) σε δύο (2) έτη, μέσω του προγράμματος **«ReBrain»**.
- Παρακολούθηση του προγράμματος **δωρεάν παιδικής φροντίδας** για παιδιά κάτω των τριών (3) ετών, όπως εφαρμόζεται στη Μάλτα.
- Πολιτικές ισότητας οφείλουν να διατρέχουν τη δομή και τη λειτουργία του Οργανισμού και όχι μόνο των προγραμμάτων.
- Διευκρίνηση του τοπίου και των ειδικοτήτων, γνωστικών αντικειμένων, προγράμματος σπουδών κ.λπ., μεταξύ Σχολών του ΟΑΕΔ και ΕΠΑΛ.

6. ΙΑΤΡΙΚΗ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΤΟΜΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ (ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ)

**ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: ΚΩΤΣΗΡΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ΚΕΦΑΛΑ ΜΑΡΙΑ – ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ,
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ ΆΝΝΑ, ΑΓΑΘΟΠΟΥΛΟΥ ΕΙΡΗΝΗ,
ΤΖΟΥΦΗ ΜΕΡΟΠΗ, ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ**

Α. Συνεδρίαση της 27ης Φεβρουαρίου 2020, με θέμα ημερήσιας διάταξης: «Ενημέρωση από την Επιτροπή Βιοηθικής για την Ιατρική Ακριβείας».

(Κοινή συνεδρίαση με Διαρκή Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης).

Τα μέλη των Επιτροπών ενημέρωσαν η κυρία Ελένη Ρεθυμιωτάκη, Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής – Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ και ο κ. Νικόλαος Ανάγνου, Μέλος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής – Ομότιμος Καθηγητής Βιολογίας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΕΛΕΝΗ ΡΕΘΥΜΙΩΤΑΚΗ (Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής - Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ):

- Το Εθνικό Δίκτυο Ιατρικής Ακριβείας (Ε.Δ.Ι.Α.) ιδρύθηκε τον Μάιο του 2018, με πρωτοβουλία του Τομέα Έρευνας και Καινοτομίας του Υπουργείου Παιδείας, σε στενή συνεργασία με τον Υπουργό Υγείας.
- Με χρηματοδότηση από εθνικούς πόρους της τάξης των 5,5 περίπου εκατομμυρίων ευρώ και διετή διάρκεια υλοποίησης, τουλάχιστον στην αρχική του φάση, το Ε.Δ.Ι.Α. έχει ξεκινήσει τη λειτουργία του ήδη με τέσσερις Μονάδες Ιατρικής Ακριβείας, δύο στην Αθήνα, μία στη Θεσσαλονίκη και μία στο Ηράκλειο Κρήτης, οι οποίες θα πλαισιωθούν σταδιακά - και αυτό είναι πάρα πολύ κρίσιμο - από κλινικές ογκολογίας και αιματολογίας και σχετικά διαγνωστικά εργαστήρια, σε ολόκληρη την Ελλάδα.
- Αντικείμενο είναι ακριβώς η παροχή εξειδικευμένων διαγνωστικών υπηρεσιών μέσω του Εθνικού Συστήματος Υγείας, με στόχο την αξιόπιστη έγκαιρη διάγνωση, αλλά και την αποτελεσματική στοχευμένη θεραπεία και μοριακή παρακολούθηση, σε ασθενείς, κυρίως, με καρκίνο, παιδιά και ενήλικες.
- Βασική επιδίωξη είναι να αναβαθμιστεί η ιατρική μέριμνα και ταυτόχρονα να μειωθεί δραστικά, τόσο το κόστος, αλλά και η καταπόνηση των ασθενών, από τις γνωστές σε

όλους μας ανεπιθύμητες παρενέργειες και να μπορέσει να βελτιωθεί η ποιότητα της ζωής τους μετά το τέλος της θεραπείας.

- Παράλληλα, το Δίκτυο θα δραστηριοποιηθεί στην έρευνα, για να ανακαλυφθούν νέοι μηχανισμοί καρκινογένεσης και νέοι θεραπευτικοί στόχοι, οι λεγόμενοι «βιοδείκτες», για την επιλογή και παρακολούθηση της θεραπείας.
- Προβλέπεται να λειτουργήσουν και αυτές οι εξειδικευμένες μονάδες γονιδιακής και μοριακής ανάλυσης, που σημαίνει και διαπιστευμένες βιοτράπεζες, καθώς προβλέπεται και να διαμορφωθεί μια ειδική υπολογιστική πλατφόρμα, όπου θα συγκεντρωθούν δεδομένα υγείας και γενετικά, που είναι και πολύτιμα για τη μελλοντική παρακαταθήκη.
- Υπάρχει ένα πλαίσιο στρατηγικής, που βασίζεται, πρώτον, στο να υπάρξει βιοϊατρική αριστεία, ιδίως στο πεδίο του καρκίνου, εμπειρία στη βιοανάλυση, σε ερευνητικό και κλινικό διαγνωστικό περιβάλλον και κυρίως ένα ευρύ δίκτυο συνεργαζόμενων ερευνητών, αλλά και κλινικών γιατρών και ακαδημαϊκών και ερευνητικών κλινικών κέντρων.
- Απώτερος στόχος: ένα Εθνικό Σύστημα Υγείας που να μπορεί να μαθαίνει, να αξιοποιεί την πληροφορία που έχει συλλεχθεί από όλη αυτήν τη συντονισμένη προσπάθεια.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΝΑΓΝΟΥ (Μέλος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής – Ομότιμος Καθηγητής Βιολογίας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών):

- Η Ιατρική Ακριβείας είναι μια νέα προσέγγιση, η οποία αναδύεται αυτήν τη στιγμή και, πέραν των προσδοκιών των επιστημονικών και των κλινικών εφαρμογών της, εγείρει και διάφορα ηθικά θέματα.
- Υπάρχει μια ανάγκη μετασχηματισμού της κλινικής έρευνας, δηλαδή μέχρι τον 20ο αιώνα υπήρχε μια συμπτωματική θεραπεία, δεν βασιζόταν κανείς σε μοριακούς μηχανισμούς, διότι δεν υπήρχε γνώση αυτών των κυτταρικών και βιοχημικών διαταραχών, τα οποία καθιστούσαν τη νόσο χαρακτηριστική και προσέφερε κάποια θεραπεία στοχευμένη κι αυτό είχε ως αποτέλεσμα ένα υψηλό κόστος εφαρμογής από τις υπηρεσίες παροχής υγείας.
- Με την έλευση του 21ου αιώνα και την ολοκλήρωση του γονιδιώματος, αναπτύχθηκαν νέα δεδομένα, τα οποία επιτρέπουν την παρέμβαση πριν από την εμφάνιση των συμπτωμάτων, δηλαδή τη λεγόμενη προ-συμπτωματική διάγνωση, που έχει επίπτωση πάνω στα οικονομικά της υγείας.
- Εάν επέμβουμε στο επίπεδο της μοριακής προσέγγισης στο προ-συμπτωματικό επίπεδο, δηλαδή πριν εκδηλωθεί η νόσος, γνωρίζοντας τη μοριακή της βάση, τότε

αυτό το κόστος μετακυλιέται και η εμφάνιση αυτής της διαφοράς δείχνει τη μείωση των δαπανών που συντελείται, όταν εφαρμοστούν στο προ-συμπτωματικό επίπεδο και όχι να περιμένει κανείς στο συμπτωματικό επίπεδο, το οποίο αυξάνει πολλαπλάσια το κόστος της παροχής υπηρεσιών υγείας και πέραν της επίπτωσης πάνω στη συναισθηματική φόρτιση του ασθενούς.

- Για να γίνει, όμως, αυτό, υπήρχε μια ανάγκη κατανόησης της γονιδιακής λειτουργίας, τόσο στο επίπεδο του κυττάρου, όσο και του ιστού, όσο και του οργάνου, αλλά και του οργανισμού, ως σύνολο.

- Αυτό έχει οφέλη στην επιλογή αυτών των ανθρώπων σε κλινικές δοκιμές, ούτως ώστε να επιλέγονται πιο πληροφοριακοί ασθενείς ή φυσιολογικοί, οι οποίοι μπορούν να δεχθούν από τα φάρμακα που ταιριάζουν στο γονότυπό τους ή να προετοιμαστούν, για να αντιμετωπίσουν, ενδεχομένως, μια ανάπτυξη της προδιάθεσης και της εκδήλωσης της νόσου σε πολύ αργότερα έτη της ηλικίας τους.

- Επομένως, στα αρχικά προβλήματα, τα οποία ανεπύχθησαν μετά την ανάλυση του γονιδιώματος, φάνηκε ότι υπήρχε μια αδυναμία μετάφρασης της γονιδιακής πληροφορίας.

- Η δεκαετία του 2020 – 2030 θα είναι η δεκαετία της εφαρμογής της Ιατρικής Ακριβείας, που είναι μια νέα προσέγγιση, με βάση όλα αυτά τα δεδομένα, τα οποία παρήχθησαν από όλες τις επί μέρους επιστήμες.

- Το γονιδίωμα δεν είναι το απόλυτο στοιχείο. Υπάρχει η επιγενετική, δηλαδή η αλλαγή του γονιδιώματος στη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, λόγω έκθεσής του σε περιβαλλοντικούς παράγοντες, η αλληλεπίδραση με το περιβάλλον και οι καθημερινές μεταβολές αυτών των αλληλεπιδράσεων, μαζί με αλληλεπιδράσεις άλλων βιολογικών και κοινωνικών δικτύων.

- Ολοκληρώθηκε μια 20ετής γιγαντιαία προσπάθεια από τα Εθνικά Ινστιτούτα Υγείας της Αμερικής, συνδέοντας επιλεγμένα κέντρα, τα οποία οδήγησαν στην ανάλυση 33 τύπων νεοπλασίας, όλων των τύπων του καρκίνου, αναλύοντας περίπου 10.000 γονιδιώματα νεοπλασιών και χρησιμοποιώντας όλες τις δυνατότητες της τεχνολογίας, αυτήν τη στιγμή, της γονιδιωματικής, της μεταγραφομικής, της μεταβολομικής, της πρωτεομικής και όλων αυτών των επιμέρους τεχνολογιών, που επιτρέπουν την ολοκληρωμένη απαρτίωση και την καταγραφή του προφίλ του κάθε τύπου όγκου.

- Είναι ένα έργο που αποτελεί υπόδειγμα για μίμηση όσον αφορά την ανάγκη συνεργασίας όλων των επιστημόνων για έναν κοινό σκοπό.

- Αυτήν τη στιγμή βρισκόμαστε προ της αξιοποίησης αυτής, με την επέμβαση και της τεχνητής νοημοσύνης, με το machine learning, δηλαδή την εκμάθηση των μηχανών, με αποτέλεσμα να έχουμε μια πολύ καλύτερη ανάπτυξη των δεδομένων αυτών και αξιοποίησή τους.

- Η μέλλουσα ιατρική μπορεί να αξιοποιηθεί με τα 4P, «4P Medicine», όπως λέγεται, η οποία πρέπει να είναι Predictive (προβλεπτική), να μπορεί να προβλέψει με τα προαναφερθέντα δεδομένα, να είναι Preventive (προληπτική), με βάση τα δεδομένα αυτά και να εφαρμόζονται στρατηγικές πρόληψης, να είναι Precision (ακριβείας), αλλά είναι και Participative (συμμετοχική), δηλαδή αυτό σημαίνει ότι όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς, από τους γιατρούς, τα ερευνητικά κέντρα, τους ασθενείς, τις βιοτεχνολογικές εταιρίες, πρέπει όλοι να συνεισφέρουν όσον αφορά στο κόστος αυτής της ιατρικής προσέγγισης.
- Στις 30 Ιανουαρίου του 2015 ο Πρόεδρος Ομπάμα ανακοίνωσε ότι θα αρχίσει αυτή η πρωτοβουλία της Ιατρικής Ακριβείας, το Precision Medicine, δηλαδή είναι γονιδιωματικά ενημερωμένα και προσωπικά ακριβής.
- Βρίσκεται σε εξέλιξη ένα πείραμα ανάλυσης 1 εκατ. Αμερικανών, οι οποίοι θα καλύπτουν όλα αυτά τα δεδομένα της γονιδιωματικής, του περιβάλλοντος στο οποίο ζουν, αλλά και του τρόπου ζωής τους.
- Η Ιατρική Ακριβείας είναι μια προσέγγιση για τη θεραπεία, την πρόληψη, η οποία αποσκοπεί στη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας, συνδυάζοντας και λαμβάνοντας υπόψη την ανατομική πληροφορία των γονιδίων, το περιβάλλον, στο οποίο ζει ο άνθρωπος αυτός στη διάρκεια της ζωής του, αλλά και τον τρόπο ζωής του (lifestyle).
- Αυτό θα μπορεί να οδηγήσει στη βελτίωση της ανάπτυξης, της ανταπόκρισης και της έκβασης της νόσου και στις πιο ορθολογιστικές θεραπείες, με βάση τη διαθέσιμη πληροφορία.
- Επιτρέπει την ανάπτυξη στοχευμένων θεραπειών, την καλύτερη πρόγνωση και συμπτωματική διάγνωση και την καλύτερη και ταχύτερη λήψη ορθών αποφάσεων, που είναι πάρα πολύ σημαντικό και το οποίο μειώνει και το κόστος των δαπανών αυτών.
- Πέραν αυτών των ιατρικών θεμάτων, υπάρχουν και τα ηθικά ζητήματα της Ιατρικής Ακριβείας. Η Ιατρική Ακριβείας ανταποκρίνεται στην εξυπηρέτηση του κοινωνικού συνόλου, σύμφωνα με το άρθρο 21 παρ. 3 του Συντάγματος, δηλαδή εξυπηρετεί το σύνολο των κοινωνικών υποθέσεων. Όμως, συγχρόνως, μεγιστοποιεί το όφελος και στο επίπεδο του ατομικού δικαιώματος, πάλι σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 5 του Συντάγματος.
- Υπάρχουν, όμως, προβληματισμοί σε τέσσερις κατηγορίες. Αυτές είναι: η επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, η λήψη των βιολογικών δειγμάτων, η διαχείριση των τυχαίων ερευνητικών ευρημάτων και η προτεραιότητα στη διάθεση πόρων.
- Σχετικά με την επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, η Επιτροπή διαπιστώνει ότι υπάρχει μια ανάγκη εφαρμογής κατάλληλων εγγυήσεων. Υπάρχει ο Γενικός Κανονισμός της Ε.Ε. (GDPR), αλλά, επειδή είναι γενικόλογες αυτές οι

ρυθμίσεις, η Επιτροπή συνιστά ότι θα πρέπει να γίνουν οι κατάλληλες εγγυήσεις και εφαρμογή κατάλληλων ρυθμιστικών οδηγιών.

- Η συναίνεση των υποκειμένων είναι αναγκαία και θα πρέπει να θεσπιστεί και αυτό είναι μια σύσταση προς την Πολιτεία από την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, διότι υπάρχουν γενικόλογες πάλι ρυθμίσεις, αυτήν τη στιγμή, στον Γενικό Κανονισμό, όσον αφορά τη συναίνεση του υποκειμένου, όσον αφορά τα δεδομένα, κυρίως αυτά που θα αξιοποιηθούν ως προσωπικά δεδομένα, του τρόπου ζωής κ.λπ..
- Σχετικά με τη λήψη των βιολογικών δειγμάτων, το ελληνικό νομοθετικό σύστημα δεν έχει επαρκή πρόβλεψη σχετικά με το τι ισχύει για την κατοχύρωση του ερευνητή, αλλά και του υποκειμένου, στην ερευνητική τους χρήση. Μπορεί κανείς να δώσει ερευνητικό υλικό ή βιολογικό υλικό για ερευνητικούς σκοπούς, αλλά ούτε ο ερευνητής, ούτε και ο ασθενής δεν καλύπτεται, αυτήν τη στιγμή, ειδικά σε τέτοια θέματα, που ορίζουν ποια θα είναι τα βιολογικά και κάτω από ποιες συνθήκες θα πρέπει να χρησιμοποιούνται αυτά τα βιολογικά υλικά.
- Υπάρχει η ισχύουσα νομοθετική ρύθμιση από τη «Σύμβαση του Οβιέδο» το 1997, που αναφέρει για κάποια συναίνεση. Εν τούτοις, δεν υπάρχει, αυτήν τη στιγμή, επαρκής διευκρίνιση όσον αφορά το ποιοι είναι οι ακριβείς όροι και, μάλιστα, εν όψει της διαμόρφωσης και δημιουργίας βιοτραπεζών μεγάλων βιολογικών ευρημάτων, η Επιτροπή συνιστά ότι, για λόγους ασφαλείας του δικαίου, είναι αναγκαία η θέσπιση μιας ειδικής ρύθμισης από την Πολιτεία, προκειμένου να είναι σαφή τα όρια της δημιουργίας και λειτουργίας αυτών των βιοτραπεζών, αλλά και γενικά της εκτέλεσης έρευνας με βιολογικά υλικά, τα οποία προέρχονται από συναίνεση του υποκειμένου.
- Σχετικά με τη διαχείριση τυχαίων ερευνητικών ευρημάτων, είναι ένα ενδιαφέρον θέμα, με το οποίο η Επιτροπή είχε ασχοληθεί το 2015, το πώς θα το χειριστεί κανείς, όταν συμμετέχει κάποιος εθελοντής και αργότερα, στη διάρκεια της ανάλυσής του, βρίσκονται δεδομένα γονιδιωματικά, τα οποία είναι συμβατά με μια κακή πρόγνωση για κάποια νόσο ή κάποια δυνητική ανάπτυξη της νόσου αυτής σε πολύ αργότερο στάδιο. Το ηθικό δίλημμα εδώ είναι πώς θα γνωστοποιήσουμε και αν μπορούμε να γνωστοποιήσουμε και ποιος θα το γνωστοποιήσει αυτό το δεδομένο στον ασθενή ή τον εθελοντή, ο οποίος είναι υγιής αυτήν τη στιγμή και αν θα πρέπει να του γνωστοποιηθεί κάτι.
- Σχετικά με την προτεραιότητα των διαθέσιμων πόρων, αυτήν τη στιγμή, τα νέα φάρμακα, οι νέες θεραπείες, είναι πάρα πολύ ακριβές λόγω κόστους, διότι είναι πιλοτικές έρευνες, οι οποίες απαιτούν μια ιδιόμορφη παραγωγή, κυττάρων, φορέων, ιογενών και συνδυασμούς τέτοιων, ανάπτυξης *in vitro* καλλιεργειών ιστών, με αποτέλεσμα το κόστος να ανεβαίνει σημαντικά.

- Σε αυτήν τη φάση που βρισκόμαστε, την πολύ πρώιμη φάση της ανάπτυξης αυτών των θεραπειών, θα πρέπει να διασφαλιστεί η ισότιμη πρόσβαση όλων των κοινωνικών ομάδων.
- Η επένδυση αυτή, επειδή είναι ακριβή, από την πλευρά της Πολιτείας, θα πρέπει να είναι τεκμηριωμένη. Να επιλέξει, δηλαδή, καθοδόν τα νοσήματα ή τη συχνότητα του πληθυσμού, στον οποίο υπάρχει, ούτως ώστε, με αντικειμενικά κριτήρια, να μπουν προτεραιότητες, που θα επιτρέψουν την καλύτερη κοινωνική πρόσβαση, αλλά και δεν θα υπάρχει το αίσθημα της κοινωνικής αδικίας. Άρα, θα υπάρχει ένα αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης όσον αφορά την πρόσβαση και την ικανότητα να καλύπτονται όλες οι ιατρικές, αλλά και οι κοινωνικές ανάγκες.
- Συγχρόνως, θα πρέπει να υπάρχει μια συνεχής επανεκτίμηση αυτών των θεραπειών σε σχέση με τις συμβατικές. Εάν, δηλαδή, δεν δουλεύουν αυτές οι νέες θεραπείες, δεν είναι ανάγκη να υπάρξει κατάργηση των συμβατικών. Όσο δεν υπάρχουν πιο ριζικές θεραπείες, τόσο θα πρέπει να βασιζόμαστε στις συμβατικές θεραπείες.
- Το κόστος αυτό είναι μεγάλο και δεν μπορεί να αναληφθεί εξ ολοκλήρου από εθνικούς πόρους. Υπάρχει ανάγκη συνεργασίας και δημιουργίας νέων μοντέλων, τα οποία αφορούν οικονομικές συνεργασίες με όλους τους φορείς, δηλαδή τα ιατρικά κέντρα, τα ερευνητικά κέντρα, την Πολιτεία, τους ασθενείς και τις βιοτεχνολογικές εταιρείες και τις φαρμακευτικές, ούτως ώστε να βρεθούν τρόποι απόσβεσης και δυνατότητας των ασθενών αυτών να έχουν πρόσβαση σε αυτά τα φάρμακα.
- Ο μόνος πυλώνας, που μένει χωρίς υποδομή και ρυθμιστικούς ελέγχους, είναι η κυτταρική θεραπεία. Εδώ θα χρειαστεί μια μεγάλη προσπάθεια για την παρασκευαστική επάρκεια αυτών των φαρμάκων, δηλαδή των θεραπειών, να γίνουν οι ρυθμιστικές διατάξεις, οι οποίες λείπουν από χώρα σε χώρα και υπάρχει ετερογένεια ακόμα και στην Ε.Ε. και συγχρόνως να γίνει μια ευρεία κλινική αποδοχή.

ΣΟΦΙΑ ΒΟΥΛΤΕΨΗ (Προεδρεύουσα των Επιτροπών):

- Θα χρειαστούν και νομοθετικές πρωτοβουλίες.
- Το βασικό ζήτημα είναι ότι η επιστήμη ναι μεν προχωρά, αλλά το κόστος αυτών των γονιδιακών θεραπειών είναι ακόμη πολύ υψηλό.
- Με γνώμονα την ανάγκη να υπάρξει ισότιμη πρόσβαση όλου του πληθυσμού σε τέτοιου είδους θεραπείες.

ANNA ΜΑΝΗ-ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ:

- Πρόκειται, αναμφισβήτητα, για ένα νέο κλάδο της Ιατρικής, ο οποίος, κυρίως στον τομέα της ογκολογίας, των καρδιολογικών παθήσεων, αλλά και σοβαρών ασθενειών, μπορεί να αποφέρει θαυμαστά αποτελέσματα.
- Άλλωστε, αυτό αποδεικνύεται και από τα ολοένα και αυξανόμενα κονδύλια, τα οποία διατίθενται διεθνώς για την ανάπτυξη της Ιατρικής Ακριβείας, τόσο σε ευρωπαϊκό, αλλά όσο και σε διεθνές επίπεδο.
- Φυσικά, όπως και σε κάθε νέο εγχείρημα, έτσι και στην πρακτική εφαρμογή της Ιατρικής Ακριβείας αναδεικνύονται μια σειρά ζητημάτων, πρακτικών, νομικών και ηθικών.
- Σχετικά με το νομοθετικό πλαίσιο και τα διάφορα νομικά ζητήματα, που ενδεχομένως ανακύπτουν από την πρακτική εφαρμογή της Ιατρικής Ακριβείας, επειδή η Ιατρική Ακρίβειας προϋποθέτει την επεξεργασία μεγάλου όγκου ευαίσθητων δεδομένων (γενετικών, ιατρικών κ.λπ.), είναι βέβαιο ότι πρέπει να υπάρχουν και οι ανάλογες εγγυήσεις προστασίας των δεδομένων αυτών.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΩΤΣΗΡΑΣ:

- Ένα ζήτημα είναι αν υπάρχει ανάγκη περαιτέρω ενίσχυσης του νομικού καθεστώτος για τα προσωπικά δεδομένα και του Κανονισμού και αν τυχόν αποτελεί τροχοπέδη για τη θεμιτή χρήση γενετικών δεδομένων για ιατρικούς σκοπούς το υπάρχον πλαίσιο, καθότι και με τον Γενικό Κανονισμό, αλλά και με τον νόμο που ψηφίστηκε πρόσφατα από την Ελληνική Βουλή, υπάρχουν συγκεκριμένες κανονιστικές διατάξεις, που αφορούν τη χρήση προσωπικών δεδομένων για ιατρικούς και γενετικούς σκοπούς.
- Ένα ακόμα ζήτημα είναι σε σχέση με το Εθνικό Δίκτυο Ιατρικής Ακριβείας, που δημιουργήθηκε το 2018. Με δεδομένη την ανεπαρκή έως τώρα ψηφιοποίηση της υγείας και του ιατρικού φακέλου, όπου θα μπορούσαν να έχουν γίνει παραπάνω βήματα προόδου ή μπορεί να γίνουν στο μέλλον, υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές στη χώρα μας για την περαιτέρω ανάπτυξη του συγκεκριμένου τομέα; Και εάν υπάρχει προοπτική προς αυτήν την κατεύθυνση, μπορεί τυχόν η σύμπραξη ιδιωτικού και δημόσιου τομέα να βοηθήσει στο κομμάτι αυτό, ειδικά στο σημείο και στην προσέγγιση της έρευνας;

ΔΙΟΝΥΣΙΑ - ΘΕΟΔΩΡΑ ΑΥΓΕΡΙΝΟΠΟΥΛΟΥ:

- Η ολοκλήρωση του νομοθετικού πλαισίου σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο - καθώς ως κράτος-μέλος της Ε.Ε. μπορούμε να συνδιαμορφώσουμε και το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο, στον βαθμό που δεν έχει ολοκληρωθεί για αυτό το θέμα - πρέπει να είναι ένας στόχος αυτής της Βουλής. Θα πρέπει να είναι μία από τις προτεραιότητες.
- Διότι, εάν ο νομοθέτης δεν δείξει την κατάλληλη εγρήγορση και καθυστερήσει να δημιουργήσει αυτό το νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο θα προωθήσει την Ιατρική Ακρίβειας και ταυτόχρονα θα προστατεύσει τα δικαιώματα των πολιτών μας, τότε θα καθυστερήσει στο να θεμελιώσει ένα παραπάνω τμήμα του ανθρώπινου, πανανθρώπινου, καθολικού δικαιώματος στην υγεία.
- Κάθε πολίτης αυτής της χώρας και κάθε νέο παιδί, που γεννιέται, θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να καταγράφεται, να αναλύεται και να του γνωστοποιείται η γενετική του σύνθεση και η γενετική του προδιάθεση στις ασθένειες. Είναι μέσα στο πλαίσιο του δικαιώματος της προστασίας της υγείας μας η γνώση, αλλά και η θεμελίωση αυτής της δυνατότητας στη χώρα μας.
- Πρέπει να προωθήσουμε άμεσα τη θέσπιση της Τράπεζας Βιοϊατρικής για όλους και την προώθηση της Ιατρικής Ακρίβειας για όλους.
- Όσο δε αφορά το κόστος, μπορούν να βρεθούν διαφορετικοί τρόποι συγχρηματοδότησης και τα ευρωπαϊκά κονδύλια και δυνατότητα της έρευνας, με κοινές ερευνητικές ομάδες, μεταξύ Ευρώπης - Ηνωμένων Πολιτειών. Ο νομοθέτης θα έρθει να ρυθμίσει και τη συμβολή του ιδιωτικού τομέα σε αυτό.

ΡΑΛΛΙΑ ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ:

Κάποιες ερωτήσεις σχετικά με την Ιατρική Ακρίβειας:

- Ποια πρέπει να είναι η ενημέρωση του κοινού και ιδίως των νέων, ώστε να μη φοβούνται την επιστημονική πρόοδο, αλλά να ξέρουν τα δικαιώματά τους και πόσο μπορούν να τα προστατέψουν, στο συγκεκριμένο πεδίο.
- Αν η Ιατρική Ακρίβειας μπορεί σύντομα να οδηγήσει στον αποχαρακτηρισμό των ογκολογικών καρκίνων ως θανατηφόρων ασθενειών, δηλαδή να βοηθήσει και το κοινό στην κατανόηση, αλλά και την αποφυγή κάποιων γενεσιουργών αιτιών, που τις προκαλούν, όπως το κάπνισμα, το ποτό, η κακή διατροφή.
- Αν η Ιατρική Ακρίβειας γίνεται σταδιακά ένας μονόδρομος για την ιατρική εξέλιξη ή υπάρχουν και άλλες ιατρικές, αλλά και ηθικές προσεγγίσεις, στις συγκεκριμένες περιπτώσεις νόσων και ποιες είναι αυτές.

ΜΕΡΟΠΗ ΤΖΟΥΦΗ:

- Είναι ένα θέμα που θα απασχολήσει τα επόμενα χρόνια και την ιατρική κοινότητα και τη νομική κοινότητα, αλλά και την κοινότητα, γενικώς.
- Κρίσιμο και χρήσιμο το Εθνικό Δίκτυο Ιατρικής Ακριβείας στην Ογκολογία, καθώς οι κακοήθειες αυξάνουν, στα παιδιά και στους ενήλικες. Κατά συνέπεια, θέλουμε καλύτερες και πιο σύγχρονες θεραπείες. Το ζητούμενο πάντοτε είναι η προσβασιμότητα στις θεραπείες και το κόστος αυτών των θεραπειών.
- Σε σχέση με την εθνική στρατηγική, υπάρχουν Μονάδες, αλλά ο στόχος μας είναι να υπάρξει διασύνδεση με το ΕΣΥ και αποζημιώσεις μέσω του ΕΟΠΥΥ, έτσι ώστε να υπάρχει κλινική χρησιμότητα για όλους όσους θα έχουν ανάγκη την εξέταση.
- Απαιτείται ενημέρωση σχετικά με το Εθνικό Δίκτυο Ιατρικής Ακριβείας στην Καρδιολογία για συγγενείς καρδιοπάθειες, που έχει ήδη συγκροτηθεί το 2019, δεδομένου της επίπτωσης αιφνίδιου θανάτου και σε συγκεκριμένες περιοχές, όπως είναι η περίπτωση μυοκαρδιοπάθειας στη Νάξο, αλλά και των δραματικών περιστατικών σε νέους αθλητές.
- Σχετικά με τη συγκρότηση του Εθνικού Δικτύου Έρευνας των Γενετικών Νευροεκφυλιστικών Παθήσεων, η οποία συζητείται από τον Ιούνιο του 2019, ξεκινώντας για τους ενήλικες, είναι πάρα πολύ χρήσιμο και κρίσιμο και για τις μικρότερες ηλικίες.
- Έχουν γίνει βήματα, αλλά το ζήτημα είναι τα προγράμματα και η εθνική στρατηγική να συνεχιστούν.
- Τίθενται ερωτήματα για την επάρκεια εθνικών πόρων, για το πώς μπορούμε να δουλέψουμε με τους υπάρχοντες ευρωπαϊκούς πόρους και αν χρειάζονται πολύ περισσότεροι πόροι να κατευθυνθούν στο κομμάτι της έρευνας.
- Χρησιμοποιήθηκαν εθνικοί πόροι, διότι διπλασιάστηκε το ποσό από τον Εθνικό Προϋπολογισμό που πήγε στην έρευνα. Συνεπώς, υπήρξε δυνατότητα να δημιουργηθούν αυτές οι Μονάδες και να δημιουργηθούν αντίστοιχες θέσεις εργασίας, που χρειαζόμαστε για νέους ερευνητές και μάλιστα για πνευματικό κεφάλαιο υψηλής εξειδίκευσης, που μπορεί, μέσα από αυτήν τη διαδικασία, να ξαναγυρίσει στον τόπο μας.
- Προτείνω προς το Προεδρείο να παρίστανται και οι αρμόδιοι Υπουργοί, καθώς, όταν κανείς έχει συγκεκριμένους πόρους, πρέπει να αποφασίσει σε ποια κατεύθυνση θα τους διαθέσει και αν βάζει τα δίκτυα αυτά σε προτεραιοποίηση σε σχέση με άλλες, πολύ μεγάλες ανάγκες, που εξακολουθούν να υπάρχουν στον τομέα της υγείας.

ΣΟΦΙΑ ΒΟΥΛΤΕΨΗ (Προεδρεύουσα των Επιτροπών):

- Πρέπει να υπάρξει αναλυτικότερη ενημέρωση σχετικά με τις νομοθετικές πρωτοβουλίες που χρειάζονται, για να «τρέξει» το ζήτημα προς όφελος όλου του πληθυσμού.

ΓΑΡΥΦΑΛΛΙΑ (ΛΙΑΝΑ) ΚΑΝΕΛΛΗ:

- Το να προστατεύσουμε τα προσωπικά δεδομένα όφειλε να είναι υπόθεση κεντρικής κρατικής υπηρεσίας και τράπεζας.
- Θεωρώ ότι υπάρχει το απέραντο πνευματικό και επιστημονικό δυναμικό στη χώρα, είτε έχει φύγει στο εξωτερικό, είτε βρίσκεται εδώ. Αυτό το επιστημονικό δυναμικό θα μπορούσε να έχει ένα ερευνητικό κέντρο προώθησης επιστημονικής και να εξαγει συμπεράσματα και υλικά και όχι να εισάγει και στο επίπεδο της έρευνας.
- Το ερώτημα είναι πώς μπορούν να προστατευθούν τα προσωπικά δεδομένα οποιουδήποτε ασθενούς και δη του μέλλοντος, στα πλαίσια της διαχείρισης των πληροφοριών υγείας του από τις ασφαλιστικές εταιρείες.

ΕΛΕΝΗ ΡΕΘΥΜΙΩΤΑΚΗ (Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής - Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ):

- Η Ιατρική Ακρίβειας είναι εδώ για να μείνει. Πρόκειται, δηλαδή, για ένα νέο μοντέλο, μια επιστημονική επανάσταση.
- Πρόκειται για μια διαδικασία μετάβασης, που για κάποιες χώρες γίνεται πιο γρήγορα, ενώ για κάποιες άλλες πιο αργά.
- Η Ιατρική Ακρίβειας έχει ως κύριο σκοπό να ομαδοποιήσει ασθενείς βάσει ορισμένων χαρακτηριστικών, όχι μόνο γενετικών. Ουσιαστικά, συνδυάζονται όλες οι δυνατές πληροφορίες που αφορούν την υγεία μας.
- Αυτό σημαίνει έναν τεράστιο όγκο δεδομένων, όσα περισσότερα ψηφιοποιημένα δεδομένα υγείας έχουμε, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που εμείς οι ίδιοι ψηφιοποιούμε.
- Κάποια στιγμή χρειάζεται και η επεξεργασία με τεχνητή νοημοσύνη. Πρόκειται και για δεδομένα που θα τα πάρουμε μέσα από τους ηλεκτρονικούς φάκελους υγείας. Στην Ελλάδα, το σύστημα με την εθνική συνταγογράφηση είναι η βασική πληροφορία, γύρω από την οποία θα οργανωθεί ό,τι μας αφορά.
- Αντιλαμβανόμαστε, όμως, ότι ο όγκος αυτός μπορεί να οδηγήσει σε ένα ιατρικό προφίλ, δηλαδή ότι κάποιοι από μας, με βάση όλες αυτές τις πληροφορίες, είναι πιο

επικίνδυνες κατηγορίες από κάποιες άλλες, όπου η θεραπεία θα απαιτεί μεγαλύτερο κόστος και, επομένως, θα επιβαρύνει συνολικά τον προϋπολογισμό.

- Από τη μια, λοιπόν, έχουμε συνταγματικά βασικά δικαιώματα, όπως την αυτονομία, το δικαίωμα της συναίνεσης, την προστασία της γενετικής ταυτότητας, την προστασία των προσωπικών δεδομένων, που, όμως, δεν μπορεί, σε καμία περίπτωση, να σταματά τη διαρκή κυκλοφορία τους. Για τον σκοπό αυτό, ο Ευρωπαϊκός Κανονισμός για τα Προσωπικά Δεδομένα έχει προβλέψει ειδικά ότι, κατ' εξαίρεση, αν και πρόκειται για δεδομένα ειδικών κατηγοριών, επιτρέπεται η επεξεργασία χωρίς συναίνεση, όταν υπάρχει ένας σκοπός δημόσιας υγείας.
- Θα πρέπει να υπάρξει, κατά την άποψη της Επιτροπής, και ειδική ρύθμιση, αλλά όχι μόνο αυτό. Από κει και πέρα, να υπάρξουν και Ειδικό Κώδικες Δεοντολογίας και κανόνες ορθής πρακτικής, όπως, γενικά, προβλέπεται και από τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό.
- Όσον αφορά τις ασφαλιστικές εταιρείες, αυτό είναι κάτι πολύ κρίσιμο, το οποίο προβλέπεται από την ελληνική νομοθεσία, δηλαδή ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρχει πρόσβαση στις ασφαλιστικές εταιρείες. Βέβαια, το ζητούμενο είναι ότι ήδη ζητούν ασφαλιστικές εταιρείες μια σειρά δεδομένων, που οικειοθελώς ο ίδιος ο ερωτώμενος πάρα πολλές φορές προσφέρει. Βέβαια, ως προς το πόσο οικειοθελώς, αν όλες οι ασφαλιστικές εταιρείες υγείας έχουν το ίδιο ερωτηματολόγιο, στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι ο βαθμός αυτονομίας μειώνεται. Είναι πολύ σημαντικό να ενημερωθούν οι πολίτες τι σημαίνει ακριβώς, ποια είναι τα δικαιώματά τους, πώς μπορούν να τα αξιοποιήσουν.
- Εδώ μπορεί να αξιοποιηθούν οι ιστοσελίδες του Υπουργείου Παιδείας και ειδικά σεμινάρια. Είναι πολύ σημαντικό να ενεργοποιηθούν και τα γραφεία των ασθενών, για τα δικαιώματα των ασθενών.
- Όσον αφορά το θέμα του κόστους, είναι δεδομένο ότι οι δαπάνες για την υγεία είναι περιορισμένες. Από κει και πέρα, από το Σύνταγμα, μπορεί κανείς να συνάγει τις αρχές της διαφάνειας και της λογοδοσίας, που πρέπει να διατρέχουν τη λήψη οποιασδήποτε απόφασης αφορά την πολιτική υγείας.
- Στην περίπτωση αυτή, λοιπόν, σίγουρα θα πρέπει να υπάρχει ένας θύλακας ανάπτυξης και μια στρατηγική, η οποία συνεχώς θα ανανεώνεται, που να συμπεριλαμβάνει τους στόχους και τα μέσα υλοποίησης των στόχων αυτών και τη διερεύνηση όλων των τρόπων διασφάλισης της χρηματοδότησης. Από εκεί και πέρα, για όσους εν τέλει δεν μπορούν να καλυφθούν στο εθνικό πλαίσιο, να διασφαλιστεί, με οποιονδήποτε τρόπο μπορεί να γίνει, με κάθε μέσο.
- Όσον αφορά το βιολογικό υλικό, υπάρχει πολύ μεγάλο κενό νομοθετικό και, πράγματι, θα πρέπει να υπάρξει σχετική πρόβλεψη για τους ιστούς. Θα πρέπει να υπάρξει ένα πλαίσιο καθαρό, νομοθετικό και πάντα κανόνες δεοντολογικοί.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΝΑΓΝΟΥ (Μέλος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής – Ομότιμος Καθηγητής Βιολογίας της Ιατρικής Σχολής Αθηνών):

- Πρέπει να γίνει σε ευρωπαϊκό επίπεδο μια σύγκλιση και η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού δικτύου, με αξιοποίηση όλων των ήδη υφιστάμενων δικτύων, κάτω από μια κοινή πολιτική, η οποία θα έχει και εναρμονισμό όσον αφορά τις ρυθμιστικές διατάξεις, ούτως ώστε να γίνεται εύκολα αυτό και έτσι ώστε να επιλεγούν φυσικά και τα αντίστοιχα νοσήματα, τα οποία επηρεάζουν τον ευρωπαϊκό πλέον πληθυσμό. Γιατί πρέπει να τεθούν και τέτοιου είδους θέματα, για να υπάρχει μια πολύ καλύτερη αποτελεσματικότητα και ενδεχομένως να βοηθηθεί και η ελληνική πλευρά, αυτήν τη στιγμή, η οποία βρίσκεται στη φάση Α.
- Όσον αφορά τη σύμπραξη των ιδιωτικών φορέων κ.λπ. και όσον αφορά τις υποδομές, κατά πόσον είναι καλές: Αυτές οι υποδομές των δικτύων έχουν επιλεγεί με πολύ μεγάλη σοβαρότητα και με την εμπειρία και εμπειρογνωμοσύνη των τεσσάρων αυτών Κέντρων που υπάρχουν και νομίζω ότι αυτό είναι η αρχική δημιουργία ενός πυρήνα. Κανείς δεν περισσεύει, αλλά, σιγά – σιγά, ο εμπλουτισμός των Κέντρων αυτών με νέα Κέντρα, τα οποία θα πρέπει να πιστοποιούνται κατά κάποιον τρόπο, είναι ανοικτός.
- Δεύτερον, η σύμπραξη των ΣΔΙΤ είναι ένα πολύ καλό εργαλείο, αλλά κάτω από όρους, δηλαδή υπό την έννοια ότι, δυστυχώς, στην Ελλάδα, στον ιδιωτικό φορέα, όσον αφορά αυτές τις τεχνολογίες, δεν υπάρχουν μεγάλες βιοτεχνολογικές πραγματικές εταιρείες, όχι εκπρόσωποι, αντιπρόσωποι, δηλαδή, στην Ελλάδα, τέτοιων βιοτεχνολογικών γιγάντων.
- Θα πρέπει να διευκολυνθεί αυτό από μέρος της Πολιτείας, στο Υπουργείο Ανάπτυξης, ούτως ώστε να δημιουργούνται κίνητρα, αυτήν τη στιγμή, για την προσέλκυση τέτοιων νεοφυών επιχειρήσεων, για να λειτουργήσουν στα campus, είτε ερευνητικών κέντρων, είτε πανεπιστημίων, με αποτέλεσμα να είναι ουσιαστική, πλέον, η σύμπραξη αυτή και να καλύπτει ένα μεγάλο ποσοστό κόστους και ο ιδιωτικός φορέας, με την παραγωγή των πρωτογενών αυτών θεραπειών, ούτως ώστε, με την αναβάθμιση του συστήματος υγείας, να μπορεί κανείς να εφαρμόσει τέτοιου είδους θεραπείες με ασφάλεια πλέον.

Β. Συνεδρίαση της 9ης Ιουνίου 2020, με θέμα ημερήσιας διάταξης: «Βιοηθική και ατομική ευθύνη στην αντιμετώπιση του κορωνοϊού».

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν η κυρία Ελένη Ρεθυμιωτάκη, Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής – Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ και ο κ. Τάκης Βιδάλης, Δρ. Νομικής – Επιστημονικός Συνεργάτης της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής.

ΣΟΦΙΑ ΒΟΥΛΤΕΨΗ (Πρόεδρος της Επιτροπής):

- Αυτούς τους μήνες της πανδημίας, τέθηκαν μια σειρά από ηθικά διλήμματα, καθώς και ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ζητήματα περιορισμού των ατομικών δικαιωμάτων, από τη σειρά των περιοριστικών μέτρων που ελήφθησαν σε όλον τον κόσμο.
- Προβλήθηκε έτσι το ζήτημα της ατομικής ευθύνης, το οποίο έχει και ειδικό βάρος μετά την άρση των περιοριστικών μέτρων, μιας και πλέον η υγειονομική μας προστασία από τον κορωνοϊό και η προστασία της υγείας του πληθυσμού επαφίεται στην ατομική μας ευθύνη.
- Η ατομική ευθύνη δεν είναι μόνο ζήτημα ηθικό, που ετέθη κατά την πανδημία. Σε άλλες χώρες, όπου, για παράδειγμα, χιλιάδες ηλικιωμένοι έχασαν τη ζωή τους, έχουν τεθεί σοβαρά ηθικά ζητήματα και διλήμματα, τα οποία έχουν πάρει ήδη την οδό της Δικαιοσύνης και οι αντίστοιχες Επιτροπές Βιοηθικής σε αυτές τις χώρες, πραγματικά, βρίσκονται σε πυρετώδεις εργασίες, προκειμένου να παραλαμβάνουν και τα πορίσματα που δίνει κάθε φορά μια ανάκριση, για να δουν τι ακριβώς συνέβη και τόσες χιλιάδες ηλικιωμένοι πέθαναν μέσα στους οίκους ευγηρίας ή στα σπίτια τους, αβοήθητοι.
- Επομένως, το θέμα μας είναι με βάση την πρώτη σύσταση για τη βιοηθική διάσταση της ατομικής ευθύνης.

ΕΛΕΝΗ ΡΕΘΥΜΙΩΤΑΚΗ (Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής – Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ):

- Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής εξέδωσε μία σύσταση σχετικά με την ατομική ευθύνη και το δημόσιο σύστημα υγείας. Η γνώμη αυτή έρχεται να συμπληρώσει δύο παλαιότερες γνώμες, οι οποίες αφορούσαν το τι συμβαίνει με τα λοιμώδη νοσήματα,

με αφορμή το AIDS, καθώς και την πιο πρόσφατη γνώμη, που αφορούσε το τι γίνεται με τον ιό του Έμπολα, όπου είχαν τεθεί ακριβώς αυτά τα ζητήματα.

- Οι βασικές αρχές που διέπουν το θέμα είναι, επομένως, η αρχή της ευθύνης και της αλληλεγγύης και, από την άλλη μεριά, η ισότητα, η δικαιοσύνη, η διαφάνεια και η λογοδοσία.
- Το πρώτιστο θέμα, που το βλέπουμε και το παρακολουθούμε όλοι και από την τηλεόραση, είναι οι κλινικές δοκιμές, που αφορούν τα φάρμακα και το εμβόλιο, σε επείγουσες συνθήκες. Το θέμα δεν είναι πρωτόφαντο, έχει ουσιαστικά δημιουργηθεί με τον Έμπολα και διεθνώς υπάρχουν guidelines και μια ειδικότερη ηθική, που προσαρμόζει τα γενικώς ισχύοντα στις επείγουσες αυτές περιπτώσεις.
- Υπάρχουν θέματα συναίνεσης και βιασύνη να ανακοινωθούν τα αποτελέσματα των δοκιμών, ενώ, τελικά, δεν έχουν περάσει όλα τα στάδια.
- Υπάρχουν, επίσης, τα ίδια ζητήματα και για το εμβόλιο, καθώς και το θέμα της πρόσβασης και ποιο θα πρέπει να είναι το ιδιαίτερο καθεστώς, ώστε να μπορέσουμε τάχιστα να έχουμε την παραγωγή του εμβολίου, αλλά και το δικαίωμα πρόσβασης σε όσο περισσότερες ομάδες μπορούμε.
- Στη συνέχεια, έχουμε το ζήτημα των διαγνωστικών εξετάσεων.
- Επίσης, υπάρχει η δίκαιη κατανομή των υγειονομικών πόρων, καθώς και το πολύ σοβαρό ζήτημα της πρόσβασης στην πρωτοβάθμια υγεία. Να υπάρχει και ένα εναλλακτικό σχέδιο, είτε αυτό εμπλέκει τις TOMY ή ακόμα ένα έκτακτο σχέδιο, με τη συνεργασία των ιατρικών συλλόγων, ώστε να διασφαλίζεται πλέον η φυσική πρόσβαση των ανθρώπων που έχουν ήπια συμπτώματα.
- Επιπλέον, υπάρχει το θέμα της ειδικής μέριμνας για ευάλωτες ομάδες. Κατ' αρχήν, είναι πολύ σημαντικό να δούμε ποιες είναι αυτές οι ευάλωτες ομάδες. Δεν είναι μόνο η ηλικία, είναι και τα θέματα του φύλου, της φυλής και οπωσδήποτε οι άνθρωποι που εξ αντικειμένου μένουν μακριά και δεν έχουν την ίδια πρόσβαση, να δούμε με ποιους εναλλακτικούς τρόπους, άμεσα, μπορούμε να τους καλύψουμε, να σκεφτούμε οτιδήποτε μπορεί να εξυπηρετήσει, ίσως έναν συνδυασμό τηλεϊατρικής και κινητών μονάδων.
- Η χρήση των προσωπικών δεδομένων για την προστασία της υγείας: Με ποιο σύστημα θα γίνει αυτό, η προστασία των προσωπικών δεδομένων και η ιχνηλάτηση των κρουσμάτων. Πρόκειται για ειδικά δεδομένα, εξαιρετικά, δηλαδή ευαίσθητα δεδομένα, που αφορούν, εντέλει, όχι μόνο τον νοσούντα, όχι μόνο το οικογενειακό του περιβάλλον, αλλά οποιονδήποτε και αν πλησίασε το τελευταίο χρονικό διάστημα.
- Ένα άλλο, πολύ σημαντικό, θέμα είναι η ευαισθητοποίηση και η ενημέρωση των πολιτών, σχετικά με την ενημέρωση που έχουν από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.
- Τέλος, αν θέλει να δει κανείς τις γνώμες των ευρωπαϊκών Επιτροπών Βιοηθικής, θα δει ότι υπάρχει μια κοινή θεματολογία. Το ένα αφορά τη δημοκρατική νομιμοποίηση και

τη βιοηθική στήριξη όλων των αποφάσεων. Δηλαδή, βεβαίως, η ατομική ευθύνη, αλλά, από την άλλη μεριά, θα έχουμε μια αλληλέγγυα πολιτική κοινότητα και σε αυτήν τη βάση θα πρέπει όλη η κοινωνία να ενεργοποιηθεί: η Βουλή, πρωτίστως, η Τοπική Αυτοδιοίκηση, ειδικότερες Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών. Σε αυτό το Παρατηρητήριο, η Επιτροπή Βιοηθικής έχει έναν εκπρόσωπο των Ενώσεων Ασθενών.

- Το άλλο θέμα είναι η προστασία της ιδιωτικότητας και με τη χρήση της ηλεκτρονικής τεχνολογίας και πάντα, βέβαια, η αρχή της αναλογικότητας, γιατί θα πρέπει να συνεκτιμηθούν και τα αποτελέσματα. Είδαμε, δηλαδή, και την ανάγκη προστασίας της οικονομίας και των άλλων δικαιωμάτων, ακόμα και των δικαιωμάτων υγείας άλλων ομάδων, οι οποίες εξακολουθούν να έχουν τα προβλήματά τους, όπως οι καρδιοπαθείς και οι καρκινοπαθείς, που δεν θα πρέπει «να πληρώσουν» τις όποιες ελλείψεις και δυσλειτουργίες έχουν τα δημόσια συστήματα υγείας.

ΤΑΚΗΣ ΒΙΔΑΛΗΣ (Δρ. Νομικής – Επιστημονικός Συνεργάτης της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής):

- Πρώτον, τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών είναι βασικό στοιχείο μιας δημοκρατικής κοινωνίας.
- Το πρόβλημα είναι τι συμβαίνει όταν η ελευθερία μου φτάνει σε ένα σημείο να αφορά και την ελευθερία των άλλων. Η δημόσια υγεία είναι κάτι που αφορά την ελευθερία των άλλων. Επομένως, θα πρέπει να δούμε πώς μπορούμε να ισορροπήσουμε την αρχή της προστασίας των δικαιωμάτων για τον καθένα, με την προστασία των άλλων, αυτών που, επίσης, έχουν δικαιώματα.
- Είναι δουλειά του Κράτους, της Πολιτείας, μιας δημοκρατικής Πολιτείας, να απειλεί με κυρώσεις όποιον υπερβαίνει τα δικαιώματά του.
- Έχουμε ένα θέμα με το σύστημα υγείας μας, γενικώς. Διστάζουμε να πάρουμε κόσμο στο νοσοκομείο, αποτρέπουμε τον κόσμο από το να πλησιάσει στο νοσοκομείο, γιατί δεν μπορούμε να το υποστηρίξουμε αυτό.
- Το δεύτερο σημείο της Επιτροπής: η πανδημία είναι η ευκαιρία της Ελληνικής Πολιτείας να ανασυστήσει το Εθνικό Σύστημα Υγείας. Το Εθνικό Σύστημα Υγείας, ακόμη και στη δύσκολη περίοδο που περνάει, είναι αυτό που ουσιαστικά αντιμετώπισε την πανδημία στη χώρα μας και την αντιμετώπισε χάρη στο προσωπικό του. Η Πολιτεία πρέπει να υποστηρίξει, με δομές, με επένδυση, το Εθνικό Σύστημα Υγείας και αυτό είναι μια πρόταση ηθικής, γιατί σημαίνει τη δυνατότητα όλων των πολιτών να έχουν ίση πρόσβαση, με πεπερασμένους πόρους υγείας.
- Αυτό είναι το σημαντικό στη γνώμη: η προτροπή της Επιτροπής προς την Πολιτεία να ρίξει το βάρος της στην καλύτερη δυνατή στήριξη του Εθνικού Συστήματος Υγείας.

ΛΙΑΝΑ ΚΑΝΕΛΛΗ:

- Πράξη νομοθετικού περιεχομένου δεν είναι η συνήθης δημοκρατική κοινοβουλευτική διαδικασία.
- Για τις πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, δεν μπορεί κάποιος, σε επίπεδο βιοηθικής, να είναι κριτής ότι είναι το άριστον των εργαλείων. Εκ των πραγμάτων, δεν είναι το άριστον των εργαλείων.
- Εκεί που συγκρίνετε τον κορωνοϊό, πρέπει να συγκρίνετε και πώς υπάρχει το κίνημα το αντιεμβολιαστικό, με θύματα ιλαράς, στην Ισπανία, στην Ιταλία και στην Αμερική.
- Τώρα καθιερώθηκε ο όρος «ατομικό δικαίωμα», ενώ, στην πραγματικότητα, μιλάμε για την υποκειμενική ευθύνη, που έχουμε απέναντι στο κοινωνικό σύνολο, σε περιπτώσεις πανδημίας. Η ατομική μας ευθύνη είναι πια οι πράξεις μας και οι πράξεις μας κρίνονται και από το νόμο, με διαφορετικές μορφές, με διοικητικά πρόστιμα, με φυλακίσεις κλπ..
- Οι περισσότεροι γονείς, αυτήν τη στιγμή, είναι έξω στο δρόμο και αναρωτιούνται τι θα κάνουν με τα εμβόλια.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ:

- Είναι γεγονός ότι το Εθνικό Σύστημα Υγείας πάσχει από μεγάλες παθογένειες, από υποχρηματοδότηση, υποστελέχωση. Δεν γίνονται οι απαραίτητες προσλήψεις, δεν υπάρχει η απαιτούμενη υλικοτεχνική υποδομή και, βέβαια, αυτό δημιουργεί και ζητήματα βιοηθικής, διότι το δικαίωμα στην υγεία και στη ζωή είναι ένα ατομικό δικαίωμα και μια υποχρέωση που δημιουργεί ατομική ευθύνη.
- Ο Έλληνας πολίτης απέδειξε ότι και συμμορφώνεται και μπορεί να αυτοπεριοριστεί, για να προστατευτεί το δημόσιο συμφέρον, αλλά δεν θα πρέπει να ξεχνάμε και την κρατική ευθύνη. Τα ζητήματα υγειονομικού κινδύνου, τα ζητήματα πανδημίας, δεν χρειάζεται να ενεργοποιούν μόνο τον κυρωτικό χαρακτήρα του Κράτους, αλλά και τον προνοιακό χαρακτήρα του.
- Η έλλειψη Μονάδων Εντατικής Θεραπείας και αναπνευστήρων δημιουργεί το εξής δίλημμα στους γιατρούς: Όταν εισέρχονται άτομα που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση, στην ίδια ηλικία, καλούνται οι γιατροί να χρησιμοποιήσουν ένα μεθοδολογικό εργαλείο, όπως αναφέρεται στην παγκόσμια ιατρική, που είναι το εργαλείο της επιλογής, να κάνουν διαλογή, ποια άτομα θα έχουν πρόσβαση και στη ΜΕΘ και στον αναπνευστήρα.

- Σε αυτήν την περίπτωση, αίρεται το άδικο παράλειψης, ικανοποίησης και εκπλήρωσης του εννόμου αγαθού. Όμως, σε κάθε περίπτωση, επειδή μιλάμε για βιοηθική, αυτήν τη στιγμή, δεν μιλάμε μόνο για τη νομική διάσταση του προβλήματος, αλλά και για την ηθική και εγείρονται πάρα πολύ σημαντικά ηθικά διλήμματα, όπως και ζητήματα κοινωνικού δαρβινισμού.

ΡΑΛΛΙΑ ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ:

- Πράγματι, στην ειδική συνθήκη της καραντίνας, είδαμε αυτό το παραπάνω δίπολο σε εφαρμογή και η κοινωνική επιταγή που επιβλήθηκε από το Κράτος υπερίσχυσε της προσωπικής ανάγκης του καθενός και της καθεμιάς από εμάς, προκειμένου να προστατευτούμε όλοι και ιδιαίτερα οι πιο ευπαθείς.
- Στην πλειοψηφία, όντως, οι πολίτες έκαναν την υπέρβαση και πειθάρχησαν στον εγκλεισμό, σύμφωνα, πάντοτε, με τις οδηγίες των γιατρών και ο αυτοπεριορισμός ίσως να είχε περισσότερο νόημα, αν και η Πολιτεία, από την πλευρά της, έκανε αυτά που της αναλογούσαν, προκειμένου να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη και να ελαχιστοποιηθούν οι ζημιές, που, ούτως ή άλλως, προέκυψαν για το κοινωνικό σύνολο από την καραντίνα, ζημιές οικονομικές, ζημιές στην ψυχοσύνθεση των ατόμων.
- Η Πολιτεία όφειλε να προστατέψει τον πολίτη στην καραντίνα, ώστε να μη γίνει αυτή η περίοδος μέσο για αλλαγή κοινωνικών ισορροπιών και αναδιανομής οικονομικών πόρων εις βάρος των πολλών.
- Η ατομική ευθύνη του κάθε πολίτη είτε ενθαρρύνεται, είτε αποθαρρύνεται από τη συλλογική ευθύνη, που αναλαμβάνει η Πολιτεία, για συλλογική προστασία και δικαιοσύνη, ιδιαίτερα σε αυτήν τη δύσκολη συνθήκη της πανδημίας.
- Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης έλαβαν οικονομική ενίσχυση συνολικά 20 εκατομμύρια ευρώ για το «Μένουμε Σπίτι», γεγονός που κάνει εντύπωση, τη στιγμή που οι πολίτες δοκιμάζονται και οικονομικά αυτήν την περίοδο.
- Η καραντίνα επέτεινε την οικονομική ύφεση, που υπήρχε ήδη στη χώρα μας, από την αρχή του 2020.
- Η κρίση αυτή επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τις γυναίκες, ως part time, «αόρατες», επισφαλώς εργαζόμενες.
- Είναι μία κοινωνική αναγκαιότητα η εργασιακή ενίσχυση και θωράκιση όλων των εργαζομένων και, κυρίως, των γυναικών και επέστησε την προσοχή να μη γίνουν άλματα προς τα πίσω στα εργασιακά δικαιώματα εν γένει και σε κοινωνικές κατακτήσεις ετών του Φεμινιστικού Κινήματος, με αφορμή την καραντίνα.
- Τα κράτη και τα Κινήματα Πολιτών θα πρέπει να πιέσουν τις φαρμακοβιομηχανίες, ενόψει της αρνητικής τους αντίδρασης στην πρόταση του Παγκόσμιου Οργανισμού

Υγείας για ερευνητική συνεργασία και πρόσβαση χωρίς πατέντα στη θεραπεία του Covid-19.

- Κρίσιμο πολιτικό ζήτημα η επιβολή του νεοφιλελευθερισμού στο πεδίο της υγείας και στον τομέα της παραγωγής φαρμάκων, όπου κυριαρχούν οι προτεραιότητες των ιδιωτικών εταιρειών φαρμάκου, με περιθωριοποίηση των όποιων κρατικών πολιτικών, καθώς και την ανάγκη παρέμβασης στον συνεχή περιορισμό των δαπανών για τη δημόσια υγεία, που ο νεοφιλελευθερισμός επιβάλλει, προς όφελος των ιδιωτικών εταιρειών και των παρόχων υπηρεσιών υγείας.

ΕΙΡΗΝΗ-ΕΛΕΝΗ ΑΓΑΘΟΠΟΥΛΟΥ:

- Στην πρώτη φάση της πανδημίας, κατά την οποία έλαβαν χώρα καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης, υπήρχε επίκληση της ατομικής ευθύνης και όχι υποστήριξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας για την ανάπτυξη της ατομικής ευθύνης, καταστολή, περιστολή δικαιωμάτων, έκτακτη νομοθέτηση με πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, απευθείας αναθέσεις από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, καταστάσεις στις οποίες συνηγόρησαν όλοι και η Αξιωματική Αντιπολίτευση, λόγω της απρόοπτης εμφάνισης του κορωνοϊού.

- Πάρθηκαν, όμως, μέτρα αυτό το διάστημα, τα οποία δεν θα πρέπει να επιμηκυνθούν. Στους πληθυσμούς Ρομά δεν υπήρχε σωστή αντιμετώπιση, σε αστέγους επιβλήθηκαν μέχρι και πρόστιμα για την παραβίαση της απαγόρευσης της κυκλοφορίας και στα παιδιά με ειδικές ανάγκες, που έχουν μεγάλη ανάγκη την εκπαιδευτική διαδικασία, περιστελλεται το δικαίωμα στην εκπαίδευση, καθώς, αφού άνοιξαν τα σχολεία, αναγκάζονται να πηγαίνουν μισές μέρες στο σχολείο.

- Η πανδημία κατέστη δικαιολογία για τις κάμερες στα σχολεία.

- Αναστάθηκαν οι διαδικασίες ασύλου στους πρόσφυγες, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά σε πολλές χώρες της Ευρώπης.

- Τίθεται το ζήτημα των εφαρμογών ανίχνευσης των επαφών μέσω κινητών, καθώς και το ζήτημα της θέσπισης σχετικής νομοθεσίας στην Ελλάδα.

- Όσον αφορά την ατομική ευθύνη, σε πολλές περιπτώσεις, άτομα, μεταξύ των οποίων και μεγάλης ηλικίας (που λόγω ηλικίας μπορούν να θεωρηθούν ότι ανήκουν στις ευπαθείς ομάδες), τα οποία μέσα από ιχνηλάτηση βρέθηκε ότι ήρθαν σε επαφή με επιβεβαιωμένο κρούσμα, κάλεσαν στον ΕΟΔΥ και η απάντηση που έλαβαν ήταν: «Δεν κάνετε τίποτα, παραμένετε στο σπίτι».

ΕΛΕΝΗ ΡΕΘΥΜΙΩΤΑΚΗ (Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής – Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ):

- Η ατομική ευθύνη είναι ένα θέμα βιοηθικής, διότι από πολύ καιρό οι Επιτροπές Βιοηθικής ασχολούνται με αυτές τις αρχές. Το δικαίωμα στην υγεία είναι ατομικό και κοινωνικό και οι αρχές της ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης αφορούν και το δημόσιο σύστημα υγείας και την κατανομή των πόρων για την υγεία.
- Ήδη, με τη γνώμη της, η Επιτροπή είχε αγγίξει κάποια θέματα, όπως τα λοιμώδη νοσήματα και ο εμβολιασμός και το θέμα της συναίνεσης.
- Η γνώμη της Επιτροπής αφορούσε τον περιορισμό των ατομικών δικαιωμάτων, με βάση, πάντα, την αρχή της αναλογικότητας και, από την άλλη μεριά, την υποχρέωση της Πολιτείας να ενισχύσει το δημόσιο σύστημα υγείας.
- Όσον αφορά στα επιχειρήματα για τις καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, όλα όσα έχουν συμβεί μπορούν, αρχικά, να αντιμετωπιστούν με τη στάθμιση αυτών των αρχών.
- Μένει να εξειδικευτούν στις συγκεκριμένες περιπτώσεις. Θα πρέπει να εξεταστεί ποιες συγκεκριμένα είναι οι ευάλωτες ομάδες και, στη συνέχεια, πώς, στη δική τους συγκεκριμένη περίπτωση, θα ενισχυθεί περισσότερο η προστασία τους. Έτσι, πράγματι, υπάρχει μία δυσαναλογία. Όλα τα παιδιά στερήθηκαν το δικαίωμα στην εκπαίδευση, αλλά σίγουρα οι επιπτώσεις στα παιδιά με ειδικές ανάγκες μπορεί να είναι βαρύτερες. Επομένως, εκεί χρειάζεται, προφανώς, μία πολιτική ενίσχυσης.
- Έχει συγκροτηθεί Επιτροπή των Εμπειρογνομητών για την ενίσχυση της Επιτροπής Βιοηθικής.
- Θα συγκροτηθούν και επιμέρους ομάδες, ώστε να δοθούν απαντήσεις σε πολύ βασικά ερωτήματα, που αφορούν τα εμβόλια, τις κλινικές μελέτες, τα θέματα των test και την αποτίμηση των πρωτοκόλλων του ΕΟΔΥ, την πρόσβαση στην πρωτοβάθμια υγεία και, βέβαια, την εναλλακτική δυνατότητα των ανθρώπων να έχουν πρόσβαση σε γιατρούς, αν όχι στο νοσοκομείο.

ΤΑΚΗΣ ΒΙΔΑΛΗΣ (Δρ. Νομικής – Επιστημονικός Συνεργάτης της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής):

- Η προτροπή της Επιτροπής είναι η ανασυγκρότηση του Εθνικού Συστήματος Υγείας.
- Το δεύτερο είναι ότι στο επίκεντρο αυτής της γνώμης είναι ο παιδαγωγικός ρόλος του Κράτους. Το δημοκρατικό Κράτος, όμως, έχει παιδαγωγικό ρόλο και ξοδεύουμε πόρους, για να έχει παιδαγωγικό ρόλο το Κράτος, για να μπορεί να πείσει τους πολίτες για κάποια πράγματα, σε συνθήκες Δημοκρατίας. Αυτή είναι η ουσία της υποστήριξης

από το Κράτος, της ατομικής ευθύνης, που έχουμε όλοι μας απέναντι σε αυτήν την κατάσταση.

Γ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:

Ιατρική Ακριβείας

- Η Ιατρική Ακριβείας είναι μια προσέγγιση για τη θεραπεία, την πρόληψη, η οποία αποσκοπεί στη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας, συνδυάζοντας και λαμβάνοντας υπόψη την ανατομική πληροφορία των γονιδίων, το περιβάλλον, στο οποίο ζει ο άνθρωπος αυτός στη διάρκεια της ζωής του, αλλά και τον τρόπο ζωής του (lifestyle).
- Αυτό θα μπορεί να οδηγήσει στη βελτίωση της ανάπτυξης, της ανταπόκρισης και της έκβασης της νόσου και στις πιο ορθολογιστικές θεραπείες.
- Επιτρέπει την ανάπτυξη στοχευμένων θεραπειών, την καλύτερη πρόγνωση και συμπτωματική διάγνωση και την καλύτερη και ταχύτερη λήψη ορθών αποφάσεων, που είναι πάρα πολύ σημαντικό και το οποίο μειώνει και το κόστος των δαπανών αυτών.
- Η Ιατρική Ακριβείας ανταποκρίνεται στην εξυπηρέτηση του κοινωνικού συνόλου, σύμφωνα με το άρθρο 21 παρ. 3 του Συντάγματος, δηλαδή εξυπηρετεί το σύνολο των κοινωνικών υποθέσεων. Μεγιστοποιεί το όφελος και στο επίπεδο του ατομικού δικαιώματος, πάλι σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 5 του Συντάγματος.
- Ωστόσο, εγείρονται και ηθικά ζητήματα της Ιατρικής Ακριβείας:
 - επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων,
 - λήψη των βιολογικών δειγμάτων,
 - διαχείριση των τυχαίων ερευνητικών ευρημάτων και
 - προτεραιότητα στη διάθεση πόρων.
- Θα χρειαστούν σχετικές νομοθετικές πρωτοβουλίες, για να διαμορφωθεί ένα ειδικότερο ρυθμιστικό πλαίσιο. Η ολοκλήρωση του νομοθετικού πλαισίου σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο – καθώς ως κράτος-μέλος της Ε.Ε. μπορούμε να συνδιαμορφώσουμε και το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο, στον βαθμό που δεν έχει ολοκληρωθεί για τα συγκεκριμένα ζητήματα – θα πρέπει να αποτελέσει στόχο και προτεραιότητα αυτής της Βουλής.
- Επιπλέον, θα πρέπει να υπάρξει ένα πλαίσιο στρατηγικής, που να βασίζεται, πρώτον, στο να υπάρξει βιοϊατρική αριστεία, ιδίως στο πεδίο του καρκίνου, εμπειρία στη βιοανάλυση σε ερευνητικό και κλινικό διαγνωστικό περιβάλλον και κυρίως ένα ευρύ δίκτυο συνεργαζόμενων ερευνητών, αλλά και κλινικών γιατρών και ακαδημαϊκών και ερευνητικών κέντρων.

- Απώτερος στόχος είναι η διασύνδεση με το Εθνικό Σύστημα Υγείας, το οποίο να μπορεί να μαθαίνει, να αξιοποιεί την πληροφορία που έχει συλλεχθεί από όλη αυτήν τη συντονισμένη προσπάθεια.
- Θέλουμε καλύτερες και πιο σύγχρονες θεραπείες. Το ζητούμενο, πάντοτε, είναι η προσβασιμότητα στις θεραπείες και το κόστος αυτών των θεραπειών.
- Στόχος μας είναι η διασύνδεση των Μονάδων με το ΕΣΥ και αποζημιώσεις μέσω του ΕΟΠΥΥ, έτσι ώστε να υπάρχει κλινική χρησιμότητα για όλους όσους θα έχουν ανάγκη την εξέταση.
- Από εκεί και πέρα, για όσους εν τέλει δεν μπορούν να καλυφθούν στο εθνικό πλαίσιο, να διασφαλιστεί, με οποιονδήποτε πρόσφορο τρόπο, η δυνατότητα να λάβουν αυτές τις θεραπείες.
- Η σύμπραξη των ΣΔΙΤ μπορεί να δοκιμαστεί στην κατεύθυνση αυτή.
- Το Υπουργείο Ανάπτυξης οφείλει να δημιουργήσει κίνητρα για την προσέλκυση νεοφυών επιχειρήσεων, για να λειτουργήσουν στα campus, είτε ερευνητικών κέντρων, είτε πανεπιστημίων, με αποτέλεσμα να είναι ουσιαστική, πλέον, η σύμπραξη αυτή και να καλύπτει ένα μεγάλο ποσοστό κόστους και ο ιδιωτικός φορέας, με την παραγωγή των πρωτογενών αυτών θεραπειών, ούτως ώστε, με την αναβάθμιση του συστήματος υγείας, να μπορεί κανείς να εφαρμόσει τέτοιου είδους θεραπείες με ασφάλεια πλέον.
- Συγκρότηση του Εθνικού Δικτύου Έρευνας των Γενετικών Νευροεκφυλιστικών Παθήσεων για τους ενήλικες, αλλά και για τις μικρότερες ηλικίες.
- Η αξιοποίηση των υπαρχόντων ευρωπαϊκών πόρων: Πώς μπορούμε να δουλέψουμε με τους υπάρχοντες ευρωπαϊκούς πόρους και αν χρειάζονται πολύ περισσότεροι πόροι να κατευθυνθούν στο κομμάτι της έρευνας.

Βιοηθική και ατομική ευθύνη στην αντιμετώπιση του κορωνοϊού

- Αυτούς τους μήνες της πανδημίας, τέθηκαν μια σειρά από ηθικά διλήμματα, καθώς και ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ζητήματα περιορισμού των ατομικών δικαιωμάτων, από τη σειρά των περιοριστικών μέτρων, που ελήφθησαν σε όλον τον κόσμο.
- Το πρώτιστο θέμα είναι οι κλινικές δοκιμές, που αφορούν τα φάρμακα και το εμβόλιο, σε επείγουσες συνθήκες. Το θέμα δεν είναι πρωτόφαντο, έχει ουσιαστικά δημιουργηθεί με τον Έμπολα και διεθνώς υπάρχουν guidelines και μια ειδικότερη ηθική, που προσαρμόζει τα γενικώς ισχύοντα στις επείγουσες αυτές περιπτώσεις.
- Υπάρχουν, επίσης, ζητήματα και για το εμβόλιο, καθώς και το θέμα της πρόσβασης και ποιο θα πρέπει να είναι το ιδιαίτερο καθεστώς, ώστε να μπορέσουμε τάχιστα να

έχουμε την παραγωγή του εμβολίου, αλλά και το δικαίωμα πρόσβασης σε όσο περισσότερες ομάδες μπορούμε.

- Επίσης, ένα ακόμα ζήτημα είναι η δίκαιη κατανομή των υγειονομικών πόρων, καθώς και το πολύ σοβαρό ζήτημα της πρόσβασης στην πρωτοβάθμια υγεία. Να υπάρχει και ένα εναλλακτικό σχέδιο, είτε αυτό εμπλέκει τις ΤΟΜΥ ή ακόμα ένα έκτακτο σχέδιο, με τη συνεργασία των ιατρικών συλλόγων, ώστε να διασφαλίζεται πλέον η φυσική πρόσβαση των ανθρώπων που έχουν ήπια συμπτώματα.
- Επιπλέον, υπάρχει το θέμα της ειδικής μέριμνας για ευάλωτες ομάδες.
- Η χρήση των προσωπικών δεδομένων για την προστασία της υγείας: Με ποιο σύστημα θα γίνει αυτό, η προστασία των προσωπικών δεδομένων και η ιχνηλάτηση των κρουσμάτων. Πρόκειται για ειδικά δεδομένα, εξαιρετικά, δηλαδή, ευαίσθητα δεδομένα, που αφορούν εντέλει όχι μόνο τον νοσούντα, όχι μόνο το οικογενειακό του περιβάλλον, αλλά οποιονδήποτε και αν πλησίασε το τελευταίο χρονικό διάστημα.
- Ένα άλλο, πολύ σημαντικό, θέμα είναι η ευαισθητοποίηση και η ενημέρωση των πολιτών, σχετικά με την ενημέρωση που έχουν από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.
- Το άλλο θέμα είναι ο σεβασμός στην αρχή της αναλογικότητας. Υπάρχει ανάγκη προστασίας της οικονομίας και των άλλων δικαιωμάτων, ακόμα και των δικαιωμάτων υγείας άλλων ομάδων, οι οποίες εξακολουθούν να έχουν τα προβλήματά τους, όπως οι καρδιοπαθείς και οι καρκινοπαθείς, που δεν θα πρέπει «να πληρώσουν» τις όποιες ελλείψεις και δυσλειτουργίες έχουν τα δημόσια συστήματα υγείας.
- Τέλος, η πανδημία είναι η ευκαιρία της Ελληνικής Πολιτείας να ανασυστήσει το Εθνικό Σύστημα Υγείας. Το Εθνικό Σύστημα Υγείας, ακόμη και στη δύσκολη περίοδο που περνάει, είναι αυτό που ουσιαστικά αντιμετώπισε την πανδημία στη χώρα μας και την αντιμετώπισε χάρη στο προσωπικό του. Η Πολιτεία πρέπει να υποστηρίξει, με δομές, με επένδυση, το Εθνικό Σύστημα Υγείας και αυτό είναι μια πρόταση ηθικής, γιατί σημαίνει τη δυνατότητα όλων των πολιτών να έχουν ίση πρόσβαση, με πεπερασμένους πόρους υγείας.
- Οι πολίτες να αντιμετωπιστούν ισότιμα, ενόψει των συζητήσεων που έχουν ξεκινήσει για το εμβόλιο για τον Covid-19, να προσφερθεί μαζικά και δωρεάν σε όλους όσους το χρειάζονται και να υπάρξει αρκετός χρόνος διαθέσιμος, ώστε να συλλεχθούν τα απαραίτητα δεδομένα αποτελεσματικότητας, προτού το εμβόλιο αυτό δοθεί για χρήση στο κοινό.
- Είναι κοινωνική αναγκαιότητα η εργασιακή ενίσχυση και η θωράκιση όλων των εργαζομένων και, κυρίως, των γυναικών, προκειμένου να μη γίνουν άλματα προς τα πίσω στα εργασιακά δικαιώματα εν γένει και σε κοινωνικές κατακτήσεις ετών του Φεμινιστικού Κινήματος, με αφορμή την καραντίνα.
- Να αντιμετωπιστούν ζητήματα αναφορικά με τους πληθυσμούς Ρομά, με αστέγους, όπου επιβλήθηκαν μέχρι και πρόστιμα για την παραβίαση της απαγόρευσης της

κυκλοφορίας και με τα παιδιά με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές και αναπτυξιακές ανάγκες, που έχουν μεγάλη ανάγκη να εξασφαλιστεί η παρακολούθηση της δια ζώσης εκπαιδευτικής διαδικασίας.

7. ΣΧΟΛΙΚΟ BULLYING

ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, ΕΥΘΥΜΙΟΥ ANNA, ΚΕΦΑΛΑ ΜΑΡΙΑ – ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, ΤΖΟΥΦΗ ΜΕΡΟΠΗ, ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ ΡΑΛΛΙΑ, ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ, ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ

Συνεδρίαση της 4^{ης} Μαρτίου 2020, με θέμα ημερήσιας διάταξης: «Ενημέρωση από την Υφυπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων, κυρία Σοφία Ζαχαράκη, για τη δράση του Υπουργείου σχετικά με την αντιμετώπιση του bullying στα σχολεία».

Ο εκφοβισμός (bullying) εμφανίζεται κυρίως ως παραβατικότητα, με τη χρήση βίας, λεκτικής ή σωματικής, και ως επί τω πλείστον μεταξύ ατόμων εφηβικής και μετεφηβικής ηλικίας. Τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι τα θύματα και οι θύτες είναι κυρίως μαθητές δημοτικού, γυμνασίου και λυκείου (γι' αυτό αναφερόμαστε σε σχολικό bullying), αλλά και φοιτητές. Αυτό δεν σημαίνει ότι το φαινόμενο δεν παρατηρείται και σε άλλες πτυχές της καθημερινότητας των ενηλίκων, όπως σε χώρους εργασίας, στρατιωτικών μονάδων και αθλητικών δραστηριοτήτων.

Η Υφυπουργός, αφού εξήγησε τις πρωτοβουλίες που ήδη βρίσκονται σε εξέλιξη από το Υπουργείο και έχουν εγκριθεί από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, παρουσίασε τα ακόλουθα μέτρα για την αντιμετώπιση του προβλήματος:

- Τη **σύσταση Συντονιστικής Επιτροπής με διακομματική έγκριση** (ως νέο Παρατηρητήριο Κατά της Βίας), που θα παρακολουθεί τις κατευθυντήριες γραμμές του Υπουργείου για την αντιμετώπιση του bullying και που, με την έγκρισή της, θα δίδονται οδηγίες, μέσω μιας Επιτελικής Επιτροπής και των Περιφερειακών Διευθύνσεων, στις σχολικές μονάδες, για τους τρόπους αντιμετώπισης των φαινομένων βίας και εκφοβισμού.
- Τη **σύνταξη διακηρύξεων και εγχειριδίων** για κάθε σχολική μονάδα που έχει να κάνει με την αντιμετώπιση του φαινομένου, ώστε εκπαιδευτικοί και παιδιά να γνωρίζουν τι κάνουμε σε αντίστοιχες περιπτώσεις.
- Τη **σύσταση Επιτροπής σε επίπεδο Περιφερειακής Διεύθυνσης και Διεύθυνσης Εκπαίδευσης**, έτσι ώστε και με τη βοήθεια των Σχολικών Συμβούλων να έρχεται η πληροφορία πιο κοντά στη σχολική μονάδα και να διοργανώνονται επιμορφώσεις.

- Την περαιτέρω **επιμόρφωση** των εκπαιδευτικών από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.
- Την **ενίσχυση των ψυχολόγων και των κοινωνικών λειτουργών**, ανά συστάδα σχολείων, μέσω των υπαρχουσών ΕΔΕΑΥ, αλλά και των ΚΕΣΥ.
- Την αναμόρφωση και προώθηση του υλικού από την **κοινή ομάδα του Υπουργείου Παιδείας και του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη**, με έμφαση στον διαδικτυακό εκφοβισμό.
- Τη δημιουργία **ειδικών προγραμμάτων επιμόρφωσης εκπαιδευτικών, γονέων και παιδιών**.
- Την ανάγκη εκπαίδευσης στα θέματα εκφοβισμού και **των παιδιών προσφύγων και των γονέων τους**. Γι' αυτό ενισχύεται ο αριθμός των ΔΙΕΠ και συμπληρώνονται τα κενά στους συντονιστές προσφύγων.
- Την **τόνωση του παιδευτικού χαρακτήρα των σχολείων**. Η αποδόμηση του παιδευτικού χαρακτήρα των σχολείων πρέπει να σταματήσει. Το φαινόμενο είναι εντονότερο στο λύκειο, που ο ρόλος τους έχει περιοριστεί στην προετοιμασία για τις πανελλαδικές εξετάσεις και την είσοδο των μαθητών στα Ιδρύματα της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Η κοινωνική ενσυναίσθηση, η αλλαγή των προγραμμάτων σπουδών και η εισαγωγή θεματικών σε ζητήματα μαθησιακά, κοινωνικά και συμπεριφοράς, θα φέρουν στο προσκήνιο τον πραγματικό ρόλο που οφείλει να διαδραματίζει το σχολείο και εν γένει το εκπαιδευτικό σύστημα.
- Την **ενίσχυση του ρόλου του εκπαιδευτικού**. Η καθημερινή επαφή του εκπαιδευτικού με τα παιδιά τον ορίζει ως υπεύθυνο για την αποφυγή περιστατικών σχολικού εκφοβισμού και παρατήρησης ανεξήγητων και μη φυσιολογικών συμπεριφορών. Προβλέπεται η νομοθέτηση για την εισαγωγή του δασκάλου εμπιστοσύνης. Πρόκειται για θεσμική ενίσχυση του ρόλου του δασκάλου, ως το άτομο που βρίσκεται πιο κοντά στο παιδί και μπορεί να ακούσει το πρόβλημά του, και όχι υποκατάσταση των ειδικών επιστημόνων – ψυχολόγων.
- **Ποινική διάσταση του «bullying»**. Ο εκφοβισμός αποτελεί ποινικό αδίκημα (σύμφωνα με το άρθρο 312 του Ποινικού Κώδικα) και τιμωρούνται, τόσο ο θύτης, όσο και οι αμελείς γονείς και δάσκαλοι. Η Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού δίνει τις κατευθυντήριες γραμμές για την προστασία του κάθε παιδιού και της προσωπικότητας των θυμάτων. Επιπροσθέτως, τα κράτη οφείλουν να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της σχολικής πειθαρχίας, με τρόπο που να ταιριάζει στην

αξιοπρέπεια του παιδιού ως ανθρώπινου όντος και να εξασφαλίσουν τη διδασκαλία σεβασμού του ανθρώπου.

Ο όρος «σχολικός εκφοβισμός» αναφέρεται σε συμπεριφορές με τις εξής μορφές:

- α) του λεκτικού εκφοβισμού (ειρωνείες, απειλές, χλευαστικά σχόλια),
- β) του κοινωνικού εκφοβισμού (διάδοση φημών, καταστροφή, βλάβη ή αφαίρεση προσωπικών αντικειμένων, δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων, συστηματική απομόνωση από την ομάδα),
- γ) του σωματικού εκφοβισμού (χτυπήματα, βίαια σπρωξίματα, κατακράτηση, ασελγείς πράξεις) και
- δ) του ηλεκτρονικού εκφοβισμού ή «cyber bullying» (εκβιασμός και απειλές μέσω διαδικτύου και ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή κινητού τηλεφώνου, δημοσιοποίηση στοιχείων ή προσωπικών δεδομένων κλπ.).

Αν και η ποινική διάσταση έχει σημασία για την αποτροπή αξιόποινων συμπεριφορών, η επιμονή στην πρόληψη του φαινομένου είναι που πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο των κρατικών πολιτικών, καθώς αναφερόμαστε κυρίως σε παιδιά. Ειδικότερα, σύμφωνα με την Υφυπουργό, είναι σημαντική η επαναφορά της δυνατότητας των διευθυντών των σχολικών μονάδων να επιβάλουν μέτρα στους παραβάτες μέσα στη σχολική ζωή, προκειμένου να διασφαλίζεται η ομαλότητα στη σχολική ζωή.

Τα βασικά σημεία παρεμβάσεων των Βουλευτών της Επιτροπής, στη συζήτηση που ακολούθησε, ήταν τα εξής :

Η κυρία **Άννα Ευθυμίου** επισήμανε ότι:

- Σύμφωνα με μια έρευνα του Ευρωπαϊκού Δικτύου κατά του Σχολικού Εκφοβισμού, ανάμεσα σε επτά χώρες (Ελλάδα, Ισπανία, Πολωνία, Γερμανία, Ρουμανία, Ολλανδία και Ισλανδία), η Ελλάδα κρατάει τη δεύτερη θέση στο διαδικτυακό bullying. Επίσης, από την έρευνα του Ευρωπαϊκού Δικτύου κατά του Σχολικού Εκφοβισμού, προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται μόνο 1 στα 25 περιστατικά bullying.
- Ένα πολύ σοβαρό ζήτημα, που πρέπει να εξεταστεί στην Επιτροπή, είναι αυτό του sexting. Πέρα από την ενίσχυση της Εκπαιδευτικής Κοινότητας, είναι πολύ σημαντικό να γίνουν βήματα και για την ευαισθητοποίηση των γονέων, όπως η δημιουργία μιας καμπάνιας. Για παράδειγμα, στην Αμερική, πολλά σχολεία χρησιμοποιούν τα ίδια social media, ώστε να γίνουν πιο προσιτά στα παιδιά και στους γονείς και να εκφράσουν τις σκέψεις τους για το bullying.

Η κυρία **Κωνσταντίνα Γιαννακοπούλου** σημείωσε ότι:

- Σίγουρα δεν συζητάμε μόνο για θύτες και θύματα στον σχολικό εκφοβισμό, αλλά και για το γεγονός ότι το μεγαλύτερο θύμα έχει καταστεί το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας, αφού αδυνατεί να ανταπεξέλθει αποτελεσματικά στην εξάλειψη του σχολικού εκφοβισμού.
- Η ενημέρωση, έως πρόσφατα, ήταν ανύπαρκτη και η όποια ευαισθητοποίηση παρουσιαζόταν από το εκπαιδευτικό προσωπικό είχε να κάνει με την αποβολή του θύτη, μόνο στο ενδεχόμενο που το θύμα έβρισκε τα ψυχικά αποθέματα και ξεπερνούσε τον φόβο, ώστε να καταφέρει να μιλήσει.
- Ένα πρώτο βήμα είναι η δημιουργία ειδικών προγραμμάτων επιμόρφωσης, τόσο των παιδιών, όσο και των γονέων. Για παράδειγμα, ακόμη και τα παιδιά του Δημοτικού, σε μεγάλο ποσοστό (59%), είναι μέλη σε κάποιο κοινωνικό δίκτυο, όπως στο Facebook, στο Instagram ή σε άλλα, που αντιστοιχούν σε μικρότερες ηλικίες.
- Ένα εξίσου σημαντικό βήμα είναι η αποδόμηση που εμφανίζεται στον παιδευτικό χαρακτήρα των σχολείων, από τα χρόνια της κρίσης κι έπειτα. Σε μεγαλύτερο βαθμό, αυτό επικρατεί στα λύκεια, που πλέον παίζουν τον ρόλο προετοιμασίας για τις επικείμενες πανελλαδικές εξετάσεις και την είσοδο των μαθητών σε κάποιο Ίδρυμα της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Η κοινωνική ενσυναίσθηση, η αλλαγή των προγραμμάτων σπουδών και η εισαγωγική θεματικών σε ζητήματα μαθησιακά, κοινωνικά και συμπεριφοράς, θα φέρουν εκ νέου στο προσκήνιο τον πραγματικό ρόλο που θα πρέπει να διαδραματίζει το σχολείο και εν γένει το εκπαιδευτικό σύστημα.
- Σε καμία περίπτωση, δεν θα πρέπει να υπάρχουν δεύτερες σκέψεις για το μείζον θέμα με την απαιτούμενη αξιολόγηση των εκπαιδευτικών. Οι εκπαιδευτικοί είναι αυτοί που περνάνε το περισσότερο κομμάτι της ημέρας με τα παιδιά. Η επαφή αυτή τους ορίζει ως υπεύθυνους για την αποφυγή περιστατικών σχολικού εκφοβισμού και παρατήρησης ανεξήγητων και μη φυσιολογικών συμπεριφορών.
- Σημαντικό παράγοντα στην εξάλειψη του φαινομένου θα συνιστούσε η επαναφορά του θεσμού του Σχολικού Συμβούλου, ο οποίος καταργήθηκε κατά τη διάρκεια της προηγούμενης Κυβέρνησης. Αποτελεί βασικό εργαλείο στη φαρέτρα των σχολείων, αφού, με τη λειτουργία του, θεωρούνταν ο νούμερο ένα θεσμός για την αποτελεσματική διαχείριση τέτοιου είδους κρίσεων.

Η Ευρωπαϊκή Καμπάνια κατά του Σχολικού Εκφοβισμού (Europe's Anti-bullying Campaign), που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος «Daphne», αναφέρει τις υποχρεώσεις που πρέπει να έχουν οι εκπαιδευτικοί στην αντιμετώπιση της σχολικής βίας και του εκφοβισμού και τονίζει ότι τον κύριο ρόλο τον έχουν οι εκπαιδευτικοί. Στην Ελλάδα το «Χαμόγελο του Παιδιού» είναι ο συντονιστής εταίρος.

Η κυρία **Αγγελική Αδαμοπούλου** τόνισε τρία σημεία στην ομιλία της Υφυπουργού:

- Την ανάγκη για ενδυνάμωση των κοινωνικών λειτουργών, των ψυχολόγων και των εκπαιδευτικών,
- την ανάγκη για καλλιέργεια της κοινωνικής ενσυναίσθησης και ευθύνης και γενικότερα την καλλιέργεια των κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών και
- την ανάγκη για εμβάθυνση της σχέσης μεταξύ δασκάλων, παιδιών και γονέων.
- Σύμφωνα με έρευνες, έχει αποδειχθεί ότι τα παιδιά που ασκούν bullying, όπως και τα παιδιά που είναι θύματα bullying, πολλές φορές, προέρχονται από δυσλειτουργικές οικογένειες. Πολλά είναι τα ίδια θύματα κακοποίησης, θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Δημιουργείται, λοιπόν, το ζήτημα κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί, που έχουν επαφή με το παιδί, όχι μόνο μπορούν να διαπιστώσουν την κακοποίηση, αλλά και κατά πόσο μπορούν να σπάσουν αυτόν το φόβο, που μπορεί να νιώθουν, να μιλήσουν με τους γονείς.
- Οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να απευθύνονται στις αρμόδιες Αρχές, σε κοινωνικούς λειτουργούς, σε ψυχολόγους, προκειμένου να παρέχουν όλο το υποστηρικτικό πλαίσιο στους γονείς. Το θέμα, όμως, είναι τι διάθεση έχουν οι ίδιοι οι γονείς να συνεργαστούν και κατά πόσον υπάρχει το νομοθετικό εκείνο πλαίσιο, το οποίο θα υποχρεώσει την οικογένεια να συνεργασθεί με τον εκπαιδευτικό.
- Θα πρέπει το Υπουργείο να παρέχει τα εχέγγυα εκείνα στους εκπαιδευτικούς (νομοθετικά, διοικητικά), ώστε να παίρνουν πρωτοβουλίες. Και, βέβαια, να ενημερωθούν, πρωτίστως, οι εκπαιδευτικοί για το ποια είναι τα δικαιώματά τους και οι υποχρεώσεις τους, ταυτόχρονα, όταν εντοπίζουν τέτοια προβλήματα.

Η κυρία **Μερόπη Τζούφη** αναφέρθηκε στα εξής:

- Αρχικά, χαιρέτισε την πρόταση της κυρίας Υφυπουργού να επανασυσταθεί μια διακομματική επιτροπή για το ζήτημα του σχολικού εκφοβισμού, υπογραμμίζοντας ότι θα πρέπει να αποτελείται από ειδικούς και επαγγελματίες, με εμπειρία στο σχετικό πεδίο.
- Τόνισε πως τα περιστατικά που δημοσιοποιούνται αφορούν όλο και μικρότερες ηλικίες, γεγονός που προβληματίζει από μόνο του. Επιπλέον, ο τρόπος προβολής του φαινομένου από τα Μ.Μ.Ε. είναι αποσπασματικός και μονοδιάστατος, αγνοώντας την πολυπλοκότητα του φαινομένου.
- Στη συνέχεια, αναφέρθηκε σε κάποιες δράσεις, που είχαν αναληφθεί στο προηγούμενο χρονικό διάστημα στο Υπουργείο Παιδείας, για την καταγραφή και την αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού:

α. Ήδη από το 2014 υπήρξαν καταγραφές, οι οποίες μαρτυρούν ότι περίπου το 10% των παιδιών αναφέρει ότι με κάποιον τρόπο έχει παρενοχληθεί. Στην κατεύθυνση αυτή, είχε δημιουργηθεί Παρατηρητήριο, με στόχο τον σχεδιασμό δράσεων για την πρόληψη της σχολικής βίας.

β. Το 2015 είχε σταλεί ειδική εγκύκλιος προς τους συντονιστές και τους υπεύθυνους καταγραφής, αλλά και για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, με υποδείξεις για την αντιμετώπιση των φαινομένων σχολικής βίας.

γ. Το 2016, στα πλαίσια μελέτης από την Ειδική Επιτροπή του Υπουργείου, καταγράφηκαν περιστατικά βίας και συγκρίθηκε η κατάσταση με τα εκπαιδευτικά συστήματα άλλων χωρών. Διαπιστώθηκε ότι, σε σύγκριση με άλλες χώρες και κυρίως με τη Β. Αμερική, είμαστε σε καλύτερη κατάσταση.

- Κατόπιν, η Βουλευτρια εξέφρασε την άποψη ότι η ποινική αντιμετώπιση του φαινομένου για τους θύτες αποτελεί μια μερική μόνο λύση, αφού η αντιμετώπιση πρέπει να περιλαμβάνει το θύμα, αλλά και τον δράστη.
- Σημαντικό στον σχεδιασμό είναι να αξιοποιηθούν τα δεδομένα διαχρονικών μελετών, της τελευταίας δεκαετίας, από το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, από όπου προκύπτει ότι οι πρωτεύουσες αιτίες σχολικής παρενόχλησης - κακοποίησης είναι ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η ταυτότητα του φύλου των παιδιών. Ως εκ τούτου, έχει ιδιαίτερη σημασία να συνεχιστεί και να ενισχυθεί ο θεσμός της Θεματικής Εβδομάδας, με θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και ταυτότητας φύλου.
- Σημαντικός και κρίσιμος θεσμός στην αντιμετώπιση του φαινομένου είναι και ο θεσμός του Συμβούλου Καθηγητή, που ξεκίνησε να λειτουργεί στα πλαίσια του στρατηγικού ανασχεδιασμού (από το 2016) στα ΕΠΑΛ και μπορεί να επεκταθεί και στα ΓΕΛ, μετά από σχετική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Με αυτόν τον τρόπο, θα βοηθηθεί το σύνολο των μελών της εκπαιδευτικής μονάδας.
- Κρίσιμο ζήτημα αποτελεί και η ομαλή σχολική ένταξη των ασυνόδευτων προσφυγόπουλων. Διεθνείς Οργανισμοί (ΟΗΕ, UNICEF, ΔΟΜ) αναζητούν στοιχεία για τα παιδιά αυτά.

Κατέληξε:

Επομένως, προκύπτει η αναγκαιότητα σχεδιασμού νέων ολιστικών πολιτικών, με διακομματική συναίνεση, με τη συμβολή ειδικών επιστημόνων και εμπειρογνομόνων, με μακρά εμπειρία. Στην κατεύθυνση αυτή, κρίνονται απαραίτητες πολιτικές κεντρικού και περιφερειακού σχεδιασμού, με κρίσιμο σημείο την αποδοχή της διαφορετικότητας, την αλληλοκατανόηση και τον διάλογο μεταξύ των μαθητών, των γονέων και των εκπαιδευτικών.

Η κυρία **Ραλλία Χρηστίδου** έθεσε τους εξής προβληματισμούς - ερωτήματα στην Υφυπουργό:

- Κατά πόσο η ένταξη της οπτικής φύλου και η σεξουαλική εκπαίδευση στην εκπαιδευτική διαδικασία θα βοηθήσει τον περιορισμό φαινομένων bullying στα σχολεία και αν το Υπουργείο έχει προγραμματίσει κάτι σχετικό.
- Αν το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο κατοχυρώνει τον εκπαιδευτικό, ώστε να μπορεί να παρέμβει αποτελεσματικά σε φαινόμενα bullying.
- Αναρωτήθηκε για τους τρόπους με τους οποίους το Υπουργείο προχωρά στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, ώστε να διαπιστώνουν έγκαιρα και να αντιμετωπίζουν με επιτυχία φαινόμενα bullying στο σχολείο. Ζήτησε συγκεκριμένη ενημέρωση για το αν θα είναι απογευματινή η επιμόρφωση, αν θα υπάρξει σχεδιασμός για τις ώρες, τις ειδικότητες των εκπαιδευτικών που θα ασχοληθούν με αυτό, τις βαθμίδες των εκπαιδευτικών, στις οποίες θα απευθύνεται και τον φορέα που θα σχεδιάσει την επιμόρφωση αυτή.
- Κατά πόσο η επιμόρφωση για το bullying θα επεκταθεί και στους Συλλόγους Γονέων, καθώς ο ρόλος της οικογένειας του κάθε μαθητή είναι πολύ σημαντικός στην καταπολέμηση των φαινομένων αυτών.
- Τέλος, ρώτησε αν υπάρχουν συγκεκριμένα στοιχεία σε πόσα σχολεία πηγαίνει, αυτήν τη στιγμή, ψυχολόγος και κοινωνικός λειτουργός και αν όντως μπορεί ο υφιστάμενος αριθμός τους να ανταποκριθεί στις ανάγκες που υπάρχουν σε κάθε σχολείο.

Η Υφυπουργός τόνισε ότι υπάρχουν πολλών ειδών κινήσεις ή αιτίες, για να μπορεί ένα παιδί να αισθανθεί αυτήν την απειλή, τον φόβο και την απόγνωση. Δεν είναι, όμως, μόνο αυτά. Στις θεματικές ενότητες και στις περιοχές έχει μπει και η σεξουαλική αγωγή, που θα εισαχθεί την επόμενη χρονιά, με τρόπο συστηματικό, τεκμηριωμένο και με υλικό που θα είναι κατάλληλο για τις ανάλογες ηλικίες. Η Υφυπουργός έθεσε και το θέμα των κοινωνικών και των ήπιων δεξιοτήτων.

Αναφορικά με τις ερωτήσεις της κυρίας **Χρηστίδου**:

- Για τις επιμορφώσεις, η Υφυπουργός ανέφερε ότι υπάρχει προγραμματισμός για επιμορφωτικές καταρτήσεις, για βιωματικά σεμινάρια και για διαλεκτική ψυχολογική συμβουλευτική, ενώ, μετά από ερώτηση της Βουλευτριάς, αναγνώρισε ότι οι επιμορφώσεις δεν είχαν ξεκινήσει ακόμη.
- Για το ζήτημα των οικογενειών προσφύγων και των προσφύγων, εργάστηκε και σε συνεργασία με την κυρία Αγαπηδάκη. Και ειδικά για τα ασυνόδευτα, η Κυβέρνηση απέδειξε τη μέριμνά της, με το να έχει Ειδική Γραμματέα για τα ασυνόδευτα παιδιά.

- Με συνεργασία των δύο Υπουργείων και ειδικά προγράμματα για την ψυχοκοινωνική υποστήριξη ευάλωτων ομάδων, όπου αναφέρονται και στα παιδιά, τα οποία θα πρέπει συμπεριληπτικά να λειτουργήσουν σε ομάδες σχολείων.
- Για το ζήτημα της εκπαίδευσης προσφυγόπαιδων, ανέφερε ότι είχαν ενισχυθεί και είχε αυξηθεί ο αριθμός των ΔΥΕΠ, για να φτάσει η εκπαίδευση των προσφυγόπαιδων σε πολύ υψηλότερο αριθμό από αυτόν που είχε επιτευχθεί την προηγούμενη χρονιά.

Η κυρία **Μερόπη Τζούφη** παρενέβη, τονίζοντας ότι αναφορικά με τη διαχείριση των ασυνόδευτων προσφυγόπουλων υπάρχουν σοβαρά προβλήματα διαχείρισης, αφού δεν αξιοποιούνται υπάρχουσες δομές, φέρνοντας το παράδειγμα δύο δομών οργανωμένης φιλοξενίας στο Νομό Ιωαννίνων, με μακρά εμπειρία, που δεν χρησιμοποιήθηκαν, ενώ 1.100 παιδιά παραμένουν μέσα στα στρατόπεδα (camps).

Η **Υφυπουργός** συνέχισε, αναφέροντας τα ακόλουθα στοιχεία:

- Ενίσχυση των αριθμών των ψυχολόγων και των κοινωνικών λειτουργών. Πάνω από 1.132 στα ΚΕΣΥ και στις ΕΔΕΑΥ και πάνω από 200, αυτήν τη στιγμή, στην Πράξη «Μια Νέα Αρχή» για τα ΕΠΑΛ, στα σχολεία, δηλαδή, όπου συνεχίζουμε το πρόγραμμα, στα επαγγελματικά. Ενίσχυση, λοιπόν, των αριθμών αυτών των ανθρώπων.
- Τέλος, αναφέρθηκε στο ζήτημα των ποινών, καθώς, παρά τη μη τιμωρητική λογική, κρίνεται αναγκαίο να επανέλθει μια ομαλότητα, μαζί με τα μέτρα επιβράβευσης αυτού του παιδιού που, πράγματι, επιδεικνύει μια πολύ σημαντική διάθεση βελτίωσης μέσα στον σχολικό χώρο.

Η κυρία Τζούφη, κλείνοντας τον διάλογο με την Υφυπουργό, επανήλθε στο ζήτημα, υπογραμμίζοντας την αναγκαιότητα ουσιαστικής υποστήριξης και των θυτών, αφού πολύ συχνά και οι ίδιοι είναι κακοποιημένα παιδιά, με πιθανότητα αναπαραγωγής του φαινομένου και στην επόμενη γενιά.

Οι διαπιστώσεις και προτάσεις, στις οποίες κατέληξε η Επιτροπή κατά τη συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων με την Υφυπουργό, έχουν ως εξής:

- Ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών, των ψυχολόγων και των εκπαιδευτικών, πρέπει να ενδυναμωθεί, για την καλλιέργεια της κοινωνικής ενσυναίσθησης και της ευθύνης και γενικότερα για την καλλιέργεια των κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών και την εμπάθυση της σχέσης μεταξύ δασκάλων, παιδιών και γονέων. Είναι απαραίτητοι περισσότεροι ψυχολόγοι και κοινωνικοί λειτουργοί σε κάθε σχολείο (ιδανικά κάθε σχολείο να έχει τους δικούς του), προκειμένου να μπορέσουν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις ανάγκες των μαθητών.

- Ο όρος «bullying» (εκφοβισμός) μπήκε στον δημόσιο διάλογο από τον άδικο χαμό του Βαγγέλη Γιακουμάκη. Η υπόθεση απασχόλησε πάρα πολύ τα κοινωνικά δίκτυα και τον έντυπο Τύπο και έφερε στην επιφάνεια ένα υπαρκτό πρόβλημα, το οποίο, συνήθως, αποσιωπάται ή συγκαλύπτεται. Το πρόβλημα δεν αφορά μόνο στο θύμα, αλλά και στον δράστη. Στα περιστατικά κακοποίησης, τα παιδιά που κακοποιούνται είναι τα ίδια κακοποιημένα παιδιά. Επανερχόμαστε στις δράσεις μέσα στη σχολική κοινότητα, που να αφορούν το σύνολο όλων όσων εμπλέκονται στο φαινόμενο.
- Η αντιμετώπιση του διαδικτυακού εκφοβισμού, μέσω προγραμμάτων που θα στοχεύουν ειδικά στην ευαισθητοποίηση επί θεμάτων χρήσης νέων τεχνολογιών και διαδικτύου, για την άσκηση λεκτικής και ψυχολογικής βίας (μέσω social media, μηνυμάτων), είναι απαραίτητη.
- Έχει σημασία ότι τα φαινόμενα bullying αφορούν ολοένα και μικρότερες ηλικίες, όπως έχει σημασία και ο τρόπος που αυτά τα γεγονότα προβάλλονται από συγκεκριμένα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, που συσκοτίζουν, αντί να διαφωτίζουν, αυτό το σύνθετο φαινόμενο, γιατί παρουσιάζουν πλευρές του προβλήματος, ενώ το πρόβλημα είναι πολύ πιο σύνθετο.
- Η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για γενική καταδίκη των προβληματικών, προκλητικών και βίαιων συμπεριφορών, ειδικά όταν αυτές παρατηρούνται στον σχολικό χώρο, είναι ένα ακόμη στοιχείο που μπορεί να συμβάλει στην περιθωριοποίηση πρακτικών εκφοβισμού.
- Η επαναφορά του θεσμού του Σχολικού Συμβούλου ίσως έχει θετικά αποτελέσματα στην αντιμετώπιση του προβλήματος. Ο Σχολικός Σύμβουλος, που καταργήθηκε από την προηγούμενη Κυβέρνηση, αποτελούσε βασικό εργαλείο για την αποτελεσματική διαχείριση τέτοιου είδους κρίσεων.
- Μια θετική δράση, για τη λήψη περισσότερων ευθυνών από τους μαθητές και τη συνειδητοποίηση του αρνητικού χαρακτήρα του εκφοβισμού, είναι η συνδιαμόρφωση του Κανονισμού των σχολείων, με τη συνεργασία των εκπαιδευτικών και των μαθητών. Μέσω αυτής της διαδικασίας, οι ίδιοι οι μαθητές αντιλαμβάνονται καλύτερα τις ευθύνες τους και τα δικαιώματά τους.
- Είναι αναγκαίο να λαμβάνονται υπόψη στις επιμορφώσεις και τα ζητήματα έμφυλης και σεξουαλικής ταυτότητας, καθώς αυτά αποτελούν βασικό στόχο εκφοβισμού στα σχολεία.
- Ο ρόλος του εκπαιδευτικού έχει κεφαλαιώδη σημασία. Με ειδική εκπαίδευση και κατάρτιση, επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση στα συγκεκριμένα θέματα εκφοβισμού, μπορεί να αποτελέσει το πρώτο ανάχωμα στην καταπολέμηση του σχολικού εκφοβισμού. Ο ορισμός των εκπαιδευτικών ως πρώτων υπευθύνων για ανίχνευση και αντιμετώπιση του προβλήματος είναι κρίσιμος, καθώς είναι αυτοί που έχουν την

πρώτη και καλύτερη επαφή με τα παιδιά και τυγχάνουν της εμπιστοσύνης τους, για να μπορέσουν να ακούσουν και να διαχειριστούν το πρόβλημα. Πέραν της ευθύνης για τη διαχείριση του προβλήματος, θα πρέπει να κατοχυρώνεται ο εκπαιδευτικός, ώστε να μπορεί να παρεμβαίνει αποτελεσματικά στα φαινόμενα εκφοβισμού.

- Να συνεχιστεί η ποινική αντιμετώπισή του, στις γραμμές που τίθενται από τη Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού, για την προστασία του κάθε παιδιού και της προσωπικότητας των θυμάτων.
- Η λήψη των κατάλληλων μέτρων για την εφαρμογή της σχολικής πειθαρχίας, με τρόπο που να ταιριάζει στην αξιοπρέπεια του παιδιού, ως ανθρώπινου όντος.
- Η βελτίωση της συνεργασίας του Κράτους με τις ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στον τομέα των δικαιωμάτων του παιδιού, όπως έχει υποδείξει η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Παιδιού του ΟΗΕ, θα συνδράμει στη μείωση των περιστατικών βίας στον σχολικό χώρο.
- Ένταξη στην εκπαιδευτική διαδικασία μαθημάτων και προγραμμάτων που θα προωθούν τον σεβασμό στη διαφορετικότητα.
- Μεγάλη σημασία έχει η ομαλή ένταξη των μαθητών, των προσφύγων και των μεταναστών, στα δημόσια σχολεία. Αν εκεί δεν ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα, τα παιδιά αυτά θα βρίσκονται πολύ συχνά στο στόχαστρο ισχυρότερων κοινωνικών ομάδων. Έχει σημασία τα παιδιά αυτά, αλλά και τα ασυνόδευτα ανήλικα, να κατανεμηθούν με σωστό τρόπο και στις δομές, αλλά και μέσα σε προγράμματα απασχόλησης, καθώς αυτά τα παιδιά ζητάνε, κυρίως, επαγγελματική κατάρτιση.
- Θετικά παραδείγματα αποτελούν τα Μουσικά και Καλλιτεχνικά Σχολεία. Τα παιδιά σε αυτά τα σχολεία βάζουν στην άκρη τις συγκρουσιακές συμπεριφορές, γιατί πρέπει να συνεργαστούν, για να παραγάγουν ένα αποτέλεσμα. Αντίστοιχα, υπάρχουν σχολεία που εφαρμόζουν την παιδαγωγική «Φρενέ», δηλαδή τη διαδικασία που κάθε παιδί μπορεί να βγει μπροστά και να μιλήσει για το πρόβλημά του, να το ακούσουν οι συμμαθητές του. Με λίγα λόγια, να εφαρμοστούν νέες μέθοδοι, οι οποίες μπορούν να αλλάξουν το κλίμα μέσα στο σχολείο.
- Είναι ανάγκη να δοθεί η δέουσα προσοχή στον σχεδιασμό καινούριων πολιτικών. Είναι θετικό να υπάρχει διακομματική συναίνεση, να υπάρχουν περιφερειακοί θεσμοί, γιατί είναι απολύτως απαραίτητοι για την επίλυση αυτών των προβλημάτων. Όμως, εκείνο που είναι το κρίσιμο, είναι η αποδοχή της διαφορετικότητας, η αλληλοκατανόηση και ο διάλογος μεταξύ των μαθητών, των γονέων και των εκπαιδευτικών. Έχουμε ανάγκη από ένα δημοκρατικό σχολείο για όλους, που να καλλιεργεί την αλληλεγγύη, τον σεβασμό και τη συμμετοχή στη σχολική και κοινωνική ζωή.

8. ΈΚΘΕΣΗ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΊΣΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ

**ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ,
ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ (ΝΑΝΤΙΑ)**

Συνεδρίαση της 9^{ης} Ιουλίου 2020, με θέμα ημερήσιας διάταξης: «Ενημέρωση επί της Ειδικής Έκθεσης του Συνηγόρου του Πολίτη για την Ίση Μεταχείριση».

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν ο κ. Ανδρέας Ποττάκης, Συνήγορος του Πολίτη και η κ. Καλλιόπη Λυκοβαρδή, Βοηθός Συνήγορος για την Ίση Μεταχείριση.

Επίσης, στη συνεδρίαση παρέστησαν και οι Ειδικοί Επιστήμονες στον Κύκλο Ίσης Μεταχείρισης του Συνηγόρου του Πολίτη, κ. Χριστίνα Αγγέλη και κ. Κωνσταντίνος Μπαρτζελιώτης.

Κατά τη συζήτηση στη διάρκεια της συνεδρίασης και την ενημέρωση των μελών, έγιναν οι ακόλουθες διαπιστώσεις:

Η δράση του Συνηγόρου του Πολίτη είναι ιδιαίτερα σημαντική ως προς τη διασφάλιση και κυρίως τη θωράκιση των δικαιωμάτων των πολιτών. Διαδραματίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση, την πρόσβαση, τον έλεγχο, την εποπτεία και τη διαμεσολάβηση μεταξύ φορέων Διοίκησης, Κράτους και Πολιτών.

Οι αυξητικές τάσεις προσφυγής των πολιτών προς τον Συνήγορο του Πολίτη αποτελούν, αφενός, ένδειξη της αναγνώρισης της δράσης του και, αφετέρου, της διατήρησης των ανισοτήτων σε αρκετές περιπτώσεις.

Υπάρχει ελλιπής ενημέρωση των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων (π.χ. Ρομά, προσφύγων, μεταναστών, ατόμων με ειδικές ανάγκες) για το ρόλο, τις αρμοδιότητες και τη λειτουργία του Συνηγόρου του Πολίτη ως προς το ζήτημα της άνισης μεταχείρισης σε βάρος των ομάδων αυτών.

Ανησυχητικό εύρημα της Έκθεσης αποτελεί το ότι η συντριπτική πλειοψηφία των αναφορών, ήτοι 82%, είναι κατά του Δημοσίου, έναντι του 18%, που αφορούν τον ιδιωτικό τομέα, γεγονός που καταμαρτυρεί ότι ο Δημόσιος Τομέας αποτελεί χώρο αναπαραγωγής ανισοτήτων.

Σύμφωνα με τον Συνήγορο του Πολίτη, κ. Ανδρέα Ποπτάκη, η Ειδική Έκθεση για το 2019 επιχειρεί μια συνοπτική χαρτογράφηση του επιπέδου του σεβασμού της αρχής της ισότητας στη χώρα μας, καθώς και της εναρμόνισης του εθνικού νομοθέτη με τα προτάγματα του Ευρωπαϊκού Δικαίου.

Η Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη ανέδειξε σειρά περιπτώσεων, όπου οι διακρίσεις ως προς το φύλο, την καταγωγή, την ηλικία, την κοινωνική και οικογενειακή κατάσταση, τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου συνεχίζουν να δημιουργούν προβλήματα στην καθημερινότητα των πολιτών.

Ανάμεσα στις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις διακρίσεων, συγκαταλέγονται οι προκαταλήψεις κατά των εγκύων και των εργαζόμενων μητέρων, τα ζητήματα που συνδέονται με τη δήλωση μόνιμης κατοικίας, οι ηλικιακές διακρίσεις για πρόσληψη σε εργασία, καθώς και οι διακρίσεις εις βάρος ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Παρατηρήθηκε το 2019 μία ιδιαίτερα αυξητική τάση σε απόλυτο αριθμό των αναφορών που δέχθηκε ο Συνήγορος του Πολίτη, για ζητήματα που εντάσσονται στη θεματική της Προστασίας της Αρχής της Ίσης Μεταχείρισης. Στατιστικά, η εν λόγω αύξηση ήταν της τάξης του 30% και αφορούσε περίπου 50% σε διακρίσεις λόγω φύλου και λίγο πάνω από 35% σε διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης.

Υπάρχει μία σειρά ζητημάτων, τα οποία πλήττουν ευθέως ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες ή ομάδες που γίνονται στόχος διακρίσεων. Οι παρατηρήσεις των Βουλευτών, κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης, επεσήμαναν τα ακόλουθα στοιχεία:

- Οι αυξητικές τάσεις αναφορών προς τον Συνήγορο του Πολίτη αποτελούν, αφενός, ένδειξη της αναγνώρισης της δράσης του, αλλά και ένδειξη ότι οι ανισότητες συνεχίζουν να υπάρχουν. Ειδικότερα, θα πρέπει να προσφέρεται καλύτερη ενημέρωση για τον ρόλο και τις αρμοδιότητες του Συνηγόρου στις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, ειδικά αυτές που δεν έχουν ίδια πρόσβαση στην πληροφόρηση, όπως οι Ρομά ή οι πρόσφυγες.
- Στα ζητήματα διακρίσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών, εξακολουθεί να υπάρχει σημαντικό έλλειμμα στην παρεχόμενη προστασία των εγκύων. Σοβαρές αποκλίσεις διαπιστώνονται στη διάρκεια της παρεχόμενης προστασίας στον ιδιωτικό τομέα, που μειονεκτεί έναντι του Δημοσίου.
- Σημαντικό πρόβλημα, στη λύση του οποίου και ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να συμβάλει καίρια, αποτελούν οι υφιστάμενες εργασιακές ανισότητες, μεταξύ των γυναικών (κυρίως) με συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, π.χ. ως προς το

ζήτημα των αδειών, έναντι των εργαζόμενων γυναικών στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα. Χρήζει περαιτέρω διερεύνησης και εξειδίκευσης των διακρίσεων σε βάρος αυτής της ομάδας εργαζομένων, με στόχο τη νομοθετική άρση αυτών.

- Συνιστά πρόοδο η θεσμοθέτηση της άδειας μητρότητας των αναπληρωτριών εκπαιδευτικών. Εντούτοις, είναι σημαντικό να μην υπάρχουν εκπαιδευτικοί δύο ταχυτήτων, με δικαιώματα δύο ταχυτήτων. Ως εκ τούτου, χρειάζονται μόνιμοι εκπαιδευτικοί. Έχει ξεκινήσει η διαδικασία από την Ειδική Εκπαίδευση. Σε κάθε περίπτωση, χρειάζεται να αμβλυνθούν τα ζητήματα διακρίσεων και δημιουργίας εργαζομένων δύο ταχυτήτων στο Δημόσιο.
- Αν και οι παρεμβάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για άνιση μεταχείριση αφορούν πρωτίστως τις γυναίκες, εγγράφεται στις θετικές παρεμβάσεις η δράση του για άρση διακρίσεων και άνισης μεταχείρισης λόγω φύλου σε βάρος των ανδρών, όπως στην περίπτωση άδειας υιοθεσίας τέκνου.
- Στα ζητήματα διακρίσεων λόγω φυλετικής καταγωγής, εξακολουθεί να αποτελεί κεντρικό ζήτημα η κοινωνική ένταξη των Ρομά. Είναι ανάγκη να επιμείνουμε στο θέμα της κοινωνικής ενσωμάτωσης των Ρομά, των προσφύγων και των μεταναστών. Η αποσαφήνιση της μόνιμης κατοικίας των Ρομά υπήρξε θετικό μέτρο για την ισότιμη πρόσβαση σε δικαιώματα, όπως το κοινωνικό εισόδημα αλληλεγγύης ή η κάρτα του ΟΑΕΔ. Επ' αυτού είναι αποδοτική η πρακτική του κοινωνικού επιδόματος αλληλεγγύης, εφόσον τα παιδιά εγγραφούν στο σχολείο (ένα μέτρο που διασφαλίζει, σε ένα βαθμό, τις εγγραφές), καθώς και η ενσωμάτωση ενηλίκων Ρομά στα προγράμματα κοινωφελούς εργασίας και η περάτωση, από την πλευρά τους, τουλάχιστον, της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.
- Στο ζήτημα της μόνιμης κατοικίας, εγγράφεται στις θετικές πρωτοβουλίες η αναγνώριση των Ξενώνων Φιλοξενίας ως μόνιμη κατοικία για τις φιλοξενούμενες γυναίκες - θύματα έμφυλης βίας και κατ' επέκταση της πρόσβασης αυτών στις υπηρεσίες και τα ωφέληματα του ΟΑΕΔ.
- Στα θέματα διακρίσεων λόγω εθνικής καταγωγής, ιδιαίτερο ζήτημα αποτελούν οι διακρίσεις σε βάρος αιτούντων άσυλο, προσφύγων και μεταναστών, που διαμένουν νόμιμα στη χώρα και αφορούν προσκόμματα στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες.
- Στις διακρίσεις λόγω ηλικίας, επανέρχεται το ζήτημα της θέσπισης ορίων ηλικίας σε προκηρύξεις ή αγγελίες εύρεσης εργασίας, χωρίς επαρκή αιτιολόγηση.

- Στα ζητήματα διακρίσεων σε βάρος των ατόμων της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ, ιδιαίτερο αντικείμενο απετέλεσαν, το 2019, οι διοικητικές διαδικασίες που αφορούν την καταχώριση Συμφώνων Συμβίωσης μεταξύ ομόφυλων ζευγαριών και τις δυσχέρειες που αντιμετώπισαν για την καταχώριση αυτή.
- Σε ζητήματα που αφορούν την καταπολέμηση διακρίσεων λόγω ταυτότητας φύλου, τον Συνήγορο του Πολίτη απασχόλησαν ιδιαίτερος οι δυσχέρειες στις διοικητικές διαδικασίες ή και συμβολαιογραφικές πράξεις που αφορούσαν τη διόρθωση του καταχωρημένου φύλου.
- Η συχνή μετακίνηση των αναγνωρισμένων προσφύγων δεν συμβάλλει στην οικοδόμηση μιας σταθερής ζωής και στην ένταξή τους στον κοινωνικό ιστό. Η τοποθέτηση και η μετακίνησή τους σε διαφορετικές δομές πρέπει να λαμβάνει υπόψη αυτά τα στοιχεία, καθώς και το ότι η σταθερότητα στη διαμονή ευνοεί την εγγραφή των παιδιών τους στις σχολικές μονάδες, γεγονός που δίνει επιπλέον κίνητρο στις οικογένειες για την αναζήτηση σταθερής εργασίας και συμβάλλει στην καλύτερη ενσωμάτωση. Είναι ένα ζήτημα που μπορεί να εξετάσει περαιτέρω ο Συνήγορος του Πολίτη.
- Αναφορικά με τα παιδιά με αναπηρία, αν και το Ελληνικό Κράτος και η κοινωνία έχουν προοδεύσει τα τελευταία χρόνια, οι ανάγκες εξακολουθούν να είναι πολλές. Είναι σημαντικό να υπάρχουν μόνιμοι διορισμοί στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση. Το 2015 υπήρχαν στα σχολεία 60.000 παιδιά με εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρία στο γενικό πλαίσιο και περίπου 11.000 παιδιά στα Ειδικά Σχολεία. Ο πληθυσμός των Ειδικών Σχολείων δεν φαίνεται να αλλάζει, υπάρχει, όμως, αύξηση των παιδιών που φοιτούν στη Γενική Εκπαίδευση, που έφτασε το 2019 στα 110.000 παιδιά. Αυτό σημαίνει ότι επιλέγεται το δημόσιο σχολείο, με τις δυσκολίες που έχει και με τα βήματα που έχουν γίνει, ως τόπος όπου τα παιδιά αυτά μπορούν να λάβουν εκπαίδευση και να ενσωματωθούν μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο. Στόχος είναι να μη μένουν τα παιδιά αποκλεισμένα, αλλά να δραστηριοποιούνται ελεύθερα και ισότιμα στην κοινωνία.
- Ένα χρόνιο πρόβλημα των ατόμων με ειδικές ανάγκες, για το οποίο συχνά οι πολίτες απευθύνονται και στον Συνήγορο, συνιστά η αξιολόγηση των ποσοστών αναπηρίας. Πολλά άτομα με ειδικές ανάγκες νιώθουν ότι η αξιολόγηση που γίνεται στις Επιτροπές Αναπηρίας υποτιμά τις περιπτώσεις τους ή είναι ακόμη και εσφαλμένη.
- Τέλος, από τα στοιχεία της Έκθεσης, προκύπτει ότι υπάρχει ένα γκρίζο σημείο όσον αφορά τις διακρίσεις που συνδέονται με τον σεξουαλικό προσανατολισμό των πολιτών. Ο περιορισμένος αριθμός αναφορών καταδεικνύει ότι ο σεξουαλικός

προσανατολισμός παραμένει στις «αφανείς» διακρίσεις, δηλαδή στους λόγους διάκρισης που με μεγάλη δυσκολία θα επιλέξει ο πολίτης να αποκαλύψει. Πρέπει, επομένως, να διασφαλιστεί ότι τα δικαιώματα των πολιτών προστατεύονται επαρκώς και ότι οι αναφορές όντως φέρνουν αποτέλεσμα, χωρίς να εκθέτουν τους πολίτες σε περαιτέρω διακρίσεις ή στιγματισμό.

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΛΥΚΟΒΑΡΔΗ (Βοηθός Συνήγορος για την Ίση Μεταχείριση): Η Βοηθός Συνήγορος για την Ίση Μεταχείριση τόνισε ότι η χώρα μας έχει υποχρέωση να ενσωματώσει την **Οδηγία 2019-1158** μέχρι τον Αύγουστο του 2022. Η Οδηγία αφορά την εναρμόνιση της οικογενειακής με την επαγγελματική ζωή και αναδιαμορφώνει το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για τις γονικές άδειες και τους ευέλικτους τρόπους εργασίας. Είναι μια ευκαιρία, σύμφωνα με τη Βοηθό Συνήγορο, για το Ελληνικό Κράτος, να επανεξετάσει το θέμα της ισότιμης συμμετοχής των γονέων, γυναικών και ανδρών, στην ανατροφή των τέκνων τους και την παροχή διευκολύνσεων για τη βελτίωση και στήριξη της οικογένειας. Ειδικά για το ζήτημα της γυναικείας απασχόλησης, ανέφερε ότι υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση στο καθεστώς της προστασίας της μητρότητας, ανάλογα με τον χώρο στον οποίο βρίσκεται η εργαζόμενη γυναίκα και με το είδος της σύμβασης που έχει.

Μετά τη σχετική ακρόαση της Ανεξάρτητης Αρχής και τη συζήτηση μεταξύ των εκπροσώπων της και των μελών της Επιτροπής, προέκυψαν οι εξής διαπιστώσεις - προτάσεις:

Η διασφάλιση μίας **ενιαίας προστασίας για όλες τις μητέρες εργαζόμενες**, με ταυτόχρονο υπολογισμό τυχόν γονικών αδειών του πατέρα εργαζομένου, αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο στη νομική μας φαρέτρα, για την υπεράσπιση της ισότητας των δύο φύλων. Άλλωστε, η ενθάρρυνση της συμμετοχής του πατέρα στην ανατροφή των τέκνων επιτρέπει στη μητέρα να εστιάσει και αυτή στην επαγγελματική της εξέλιξη.

Στο μείζον ζήτημα του **προσφυγικού – μεταναστευτικού**, αναγκαία συνθήκη είναι η δημιουργία ενός συντεταγμένου και ολοκληρωμένου σχεδίου για την αποτελεσματική ενσωμάτωση των προσφύγων στην κοινωνία. Χρειάζεται μακροπρόθεσμος στρατηγικός σχεδιασμός. Είναι κάτι που πρέπει να αντιμετωπιστεί διακομματικά, για να υπάρξει διάρκεια και συνέπεια στις δράσεις που θα αναληφθούν.

Ένα από τα πιο δύσκολα προβλήματα, που αναδεικνύεται στην Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη, είναι αυτό των **αυθαιρεσιών στον εργασιακό χώρο**. Παρατηρείται, δε, αρκετά από τα θύματα διακρίσεων στον εργασιακό τους χώρο να μην προβαίνουν σε καταγγελίες στον Συνήγορο του Πολίτη.

Για την ευκολότερη προσφυγή στον Συνήγορο του Πολίτη, κρίνεται επιβεβλημένη η θεσμοθέτηση της «**ανώνυμης καταγγελίας**», όπως συμβαίνει και στις καταγγελίες διαφθοράς και των προστατευόμενων μαρτύρων.

Ένα άλλο κρίσιμο ζήτημα είναι η ανάγκη για **επαρκή στελέχωση των οικονομικών υπηρεσιών των Δήμων**, που, σύμφωνα με τον Συνήγορο του Πολίτη, κ. Ποττάκη, θα διευκόλυνε την εκμετάλλευση των ευρωπαϊκών κονδυλίων και των τακτικών επιχορηγήσεων, για τη διαχείριση των ζητημάτων ισότητας. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να ενισχυθεί η ενημέρωση και η εκπαίδευση, μέσω σεμιναρίων και ενημερωτικών δράσεων, για την κατάλληλη και αποτελεσματική διαχείριση αυτών των πόρων.

Εγγράφεται στα θετικά το ζήτημα της αποσαφήνισης της μόνιμης κατοικίας των φιλοξενούμενων γυναικών - θυμάτων έμφυλης βίας σε Ξενώνες Φιλοξενίας και κατ' επέκταση της πρόσβασης αυτών στις υπηρεσίες και τα ωφελήματα του ΟΑΕΔ.

Στις υφιστάμενες ανισότητες, ήρθε να προστεθεί και η επιδημιολογική κρίση. Χρειάζεται, επομένως, εγρήγορση και η ειδική συνθήκη της καραντίνας χρήζει προσοχής, καθώς υπάρχουν καταγγελίες για εργοδοτικές αυθαιρεσίες. Ιδιαίτερα τα άτομα με σοβαρά χρόνια νοσήματα, στον ιδιωτικό τομέα, παραμένουν στην «πρώτη γραμμή». Διεθνώς, έχει καταγραφεί ότι σε μεγάλες βιομηχανικές μονάδες εμφανίστηκαν επιδημίες, λόγω ελλιπών μέτρων προστασίας για τους ευάλωτους εργαζομένους.

Η συνθήκη της πανδημίας έφερε στο προσκήνιο νέες μορφές εργασίας, όπως είναι η τηλεργασία. Αυτές οι μορφές εργασίας, αναγκαίες τον καιρό της πανδημίας, κρύβουν και κινδύνους. Η χρήση τους θα πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή και φροντίδα, ώστε να μην παραβιάζεται η αρχή της ισότητας, αλλά και να μην κινδυνεύουν εργασιακά δικαιώματα, που ενδέχεται σταδιακά να οδηγήσουν ευαίσθητες κατηγορίες εργαζομένων (όπως τα ΑμεΑ) σε κοινωνικό αποκλεισμό. Το θέμα είναι ιδιαίτερος σοβαρό και χρήζει της προσοχής όλων των αρμοδίων φορέων.

**9. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ “ΕΓΓΥΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΟΛΑΙΑ”
ΑΠΟ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΗΣ ΝΕΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ**

**ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: ΕΥΘΥΜΙΟΥ ANNA, ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, ΚΥΡΑΝΑΚΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, ΝΟΤΟΠΟΥΛΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ ΡΑΛΛΙΑ,
ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ (ΝΑΝΤΙΑ)**

Συνεδρίαση της 14^{ης} Ιουλίου 2020, με θέμα ημερήσιας διάταξης: «Παρουσίαση του πλαισίου “Εγγύηση για τη Νεολαία”, των επιμέρους πολιτικών που σχετίζονται με αυτήν και των προτάσεων της ETUC, της Γραμματείας Εργαζόμενης Νεότητας της ΓΣΕΕ και της ECTUN.

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν οι κυρίες: Νικολέττα Βασιλάκου, Γραμματέας Εργαζόμενης Νεότητας της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ) και Χριστίνα Θεοχάρη, Επικεφαλής του Δικτύου των Συνδικάτων των Ευρωπαϊκών Πρωτευουσών (ECTUN).

ΝΙΚΟΛΕΤΑ ΒΑΣΙΛΑΚΟΥ (Γραμματέας Εργαζόμενης Νεότητας της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ)):

- Τι συμβαίνει στην ελληνική οικονομία:

Η ελληνική οικονομία έχει πλέον περάσει σε φάση ύφεσης, η οποία θα είναι εκρηκτική το επόμενο διάστημα, το δεύτερο τρίμηνο του 2020. Η χρονική διάρκεια και η ένταση της ύφεσης θα προσδιορίσουν το εύρος και το κόστος των συνεπειών της πανδημίας και, δυστυχώς, θα έχουμε μείωση της απασχόλησης. Το I.N.E., σε μια έρευνά του και σε κάποια σενάρια που έκανε, αναφέρει ότι η μείωση των θέσεων απασχολουμένων θα είναι από 115.000 άτομα έως 192.000 άτομα. Επίσης, θα έχουμε αύξηση των επισφαλών μορφών εργασίας και μείωση των αμοιβών. Και τα τρία οδηγούν σε έναν μετασχηματισμό, όπου από έναν εξωγενή παράγοντα υγειονομικής κρίσης δημιουργείται μια ύφεση.

Ο Διεθνής Οργανισμός Εμπορίου αναφέρει ότι θα έχουμε μείωση των ωρών εργασίας. Αυτό σημαίνει απώλεια θέσεων εργασίας στην πλήρη απασχόληση, μείωση του εισοδήματος, αύξηση των ανισοτήτων και, συγχρόνως, ανησυχία για τους εργαζόμενους χαμηλής ειδίκευσης.

Η βελτιωμένη εικόνα της ανεργίας δεν οφείλεται στην πραγματική αύξηση της απασχόλησης, αλλά στην αύξηση των οικονομικά μη ενεργών πληθυσμών. Πρόκειται για τα άτομα εκείνα που, ενώ μπορούν να βρουν δουλειά, προκρίνουν να μην εργαστούν και να παίρνουν το επίδομα ή ακόμα και τίποτα, προσπαθώντας να ζήσουν με αυτά που έχουν, καθώς δεν βρίσκουν απασχόληση που να τους αντιπροσωπεύει στις συνθήκες της πανδημίας.

Σύμφωνα με έρευνα της ΕΛ.ΣΤΑΤ. του Νοεμβρίου του 2019, παρουσιάστηκε η μείωση της απασχόλησης και τον Δεκέμβριο του 2019 παρουσιάστηκε η αύξηση αυτών των πληθυσμών, των οικονομικά μη ενεργών πληθυσμών. Τους δύο πρώτους μήνες του 2020 ο αριθμός των οικονομικά μη ενεργών αυξήθηκε περίπου κατά 102.000 άτομα. Τον Μάρτιο αυξήθηκαν σε 173.000 άτομα. Οι ηλικιακές ομάδες που είναι πιο ευαίσθητες στην ανεργία είναι οι 15-19, 20-24.

- Τι είναι η «Youth Guarantee» («Εγγύηση για τη Νεολαία»):

Είναι μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που εξασφαλίζει ότι όλοι οι νέοι, κάτω των 25 χρονών, μπορούν να λαμβάνουν μια συγκεκριμένη ποιοτική προσφορά, εντός τεσσάρων μηνών αφότου εξέρχονται από τη βασική τους εκπαίδευση ή καθίστανται άνεργοι. Το πρόγραμμα αυτό υλοποιήθηκε όταν η ανεργία ήταν στο 23,7%. Ένα πρόγραμμα με αμφίβολα αποτελέσματα, καθώς, στην πραγματικότητα, το πρόγραμμα δεν φαίνεται να πέτυχε τον σκοπό του. Ένας στους τρεις νέους υποφέρουν από κατάθλιψη. Ένας στους έξι νέους θεωρεί την ανεργία υπαίτια για τη διάλυση της οικογένειάς του. Ένας στους οκτώ νέους εξαιτίας της ανεργίας βλέπει εφιάλτες. Οι μακροχρόνια άνεργοι έχουν διπλάσια πιθανότητα από τους μεγαλύτερους σε ηλικία ανέργους να προκαλέσουν σκόπιμη βλάβη στον εαυτό τους.

Στατιστικά: Μόνο το 64% των συμμετεχόντων στην Πορτογαλία έλαβε προσφορά στον πρώτο χρόνο, δηλαδή πάνω από τέσσερις μήνες, που ήταν το πρόγραμμα. Στην ίδια χώρα σημειώθηκε αύξηση κατά 9% του αριθμού των νέων που δεν είναι σε εκπαίδευση, απασχόληση ή κατάρτιση. Αυτοί που λείπουν ή εγκαταλείπουν το πρόγραμμα είναι συνήθως οι νέοι που βρίσκονται πιο μακριά από την αγορά εργασίας και αυτοί λέγονται «μειονεκτούντες νέοι».

Στη Γαλλία οι «μειονεκτούντες νέοι», των οποίων η κατάρτιση ευπάθειας δεν τους επιτρέπει να αξιοποιήσουν στο έπακρο αυτά τα προγράμματα, αναφέρουν ότι το πρόγραμμα δεν ήταν σε θέση να σπάσει τον αποκλεισμό τους. Μόνο συνολικά το 37% των ευάλωτων ομάδων αξιοποίησαν το πρόγραμμα και, για όσους το αξιοποίησαν, η ποιότητα που πήραν δεν ήταν αυτή που ουσιαστικά τους έδινε στην αρχή το

πρόγραμμα. Επίσης, το 60% των προσφορών αφορούσαν πρακτική άσκηση. Η περισσότερη ήταν κακής ποιότητας και δεν οδηγούσε σε κάποια επικύρωση δεξιοτήτων ή σε κάποια μόνιμη απασχόληση. Λίγα ήταν τα κράτη που κατάφεραν να θεσπίσουν προγράμματα για άμεση δημιουργία απασχόλησης. Άρα, η προσφορά σαφώς ήταν κακοπληρωμένη και δεν υπήρχε κοινωνική προστασία.

Επομένως, το πρόγραμμα αδυνατούσε μακροχρόνια να δώσει λύσεις βιώσιμες για τους νέους, καθώς σκοπός είναι να τους εντάξει στην αγορά εργασίας και όχι απλώς να τους δώσει, για τέσσερις ή έξι ή οχτώ μήνες, μια δουλειά.

Η Ελλάδα χρησιμοποίησε το πρόγραμμα το 2013 για πρώτη φορά, για τόνωση της απασχόλησης και της επιχειρηματικότητας, το οποίο χρησιμοποιείται ανελλιπώς από το 2013 μέχρι σήμερα και αποτελεί κύρια πηγή χρηματοδότησης. Βγαίνει ένας προϋπολογισμός και διανέμεται. Ο προϋπολογισμός είναι 6,4 δισεκατομμύρια, με τον οποίο πρέπει να καλυφθούν 6,7 εκατομμύρια νέοι, που μόνο φέτος θα είναι άνεργοι. Μελέτες που έχει κάνει η Ευρώπη έχουν δείξει ότι, για να μπορέσουμε να καλύψουμε αυτό το ποσό της ανεργίας, χρειαζόμαστε 50 δισεκατομμύρια και όχι 6,4 δισεκατομμύρια.

Για την Ελλάδα, τα μειονεκτήματα του προγράμματος είναι δύο: πάρα πολλά και διαφορετικά εργαλεία, έντονος κατακερματισμός. Είναι τόσο πολύ έντονος ο κατακερματισμός, που, ουσιαστικά, δεν είναι αποτελεσματικός και υπάρχει ανακύκλωση των ίδιων προγραμμάτων, με τους ίδιους ωφελούμενους. Στην πράξη, στην Ελλάδα, οι νέοι επαναπαύονται στο ότι μπαίνουν σε ένα πρόγραμμα, για κάποιο συγκεκριμένο κάθε φορά χρονικό διάστημα, μετά τελειώνει το πρόγραμμα, βγαίνουν στην ανεργία, παίρνουν το επίδομα ανεργίας και περιμένουν να ξαναβγεί το επόμενο πρόγραμμα, ξαναμπαίνουν στο επόμενο πρόγραμμα, ξαναμπαίνουν στο επίδομα ανεργίας κοκ. Δεν βγαίνουν στην αγορά να αναζητήσουν δουλειά. Αυτό δημιουργεί φοβερό πρόβλημα παθητικοποίησης των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, δηλαδή ό,τι χειρότερο μπορεί να συμβεί. Ουσιαστικά, μία ομάδα νέων χρησιμοποιούν το επίδομα ανεργίας ως μόνιμο εισόδημα. Στην πράξη, δεν αξιοποιήθηκαν σωστά τα προγράμματα, δεν ήταν κοντά στους νέους και τις απαιτήσεις της αγοράς. Αποτέλεσμα: να επαναπαύονται και να μπαίνουν σε μια διαδικασία παθητικοποίησης.

Η **Youth Guarantee** έχει τη δυνατότητα να συμβάλει στη δημιουργία ποιοτικών θέσεων και μετασχηματισμού της εργασίας. Όμως, πρέπει να το δει με διαφορετική προσέγγιση και πρέπει να αναζητήσει ισχυρούς δεσμούς με άλλες ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες, όπως ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων, η Πρωτοβουλία Κατώτατων Μισθών, η Ατζέντα Δεξιοτήτων και η Πράσινη Συμφωνία.

Πιο συγκεκριμένα:

- **Κοινωνικά δικαιώματα:** Οι νέοι που απασχολούνται σε ελαστικές μορφές απασχόλησης έχουν μερική πρόσβαση στην κοινωνική προστασία και πολλές φορές οδηγούνται προς τον κοινωνικό αποκλεισμό. Υπάρχουν πολλές μορφές συμβάσεων, που δεν καλύπτονται από την εργασιακή νομοθεσία, με αποτέλεσμα οι εργαζόμενοι να μην έχουν τις παροχές που αντιστοιχούν στην καταβολή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και πολλοί εργαζόμενοι δεν λαμβάνουν γραπτή εκτίμηση των συνθηκών εργασίας, ούτε όλες τις αναγκαίες πληροφορίες, π.χ. σε συμβόλαια μηδενικής ώρας. Στην Ελλάδα ακόμα δεν χρησιμοποιείται και συνήθως συμβαίνει και σε περιστασιακούς εργαζόμενους.

Η ETUC προτείνει να ενισχυθούν τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, να απαγορευθούν οι επισφαλείς συμβάσεις και οι κατηγορίες εργαζομένων που δεν έχουν πρόσβαση στην κοινωνική προστασία, να δημιουργηθούν σημεία εξυπηρέτησης («one-stop shops»), για την προσέγγιση, καθοδήγηση και βοήθεια των δικαιούχων. Επίσης, πρέπει να πραγματοποιούνται μελέτες, όπου να εξετάζεται η σχέση μεταξύ θέσεων εργασίας νέων χωρίς κοινωνική προστασία και εργασιακής επισφάλειας, που είναι οι δυο πιο κατώτερες στρώσεις στην εργασιακή αγορά. Η Ελλάδα έχει τα πρωτεία στο ποσοστό ευάλωτης απασχόλησης, γιατί έχει μεγάλο αριθμό μισθωτών με δελτίο παροχής υπηρεσιών και αυτό σημαίνει μεταβίβαση των ασφαλιστικών εισφορών από τον εργοδότη στον εργαζόμενο και φυσικά έχει υψηλά ποσοστά αδήλωτης εργασίας.

- **Κατώτατος μισθός:** Όσον αφορά στους κατώτατους μισθούς, η ETUC επιδιώκει ξεκάθαρα αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών και δίκαιη μεταχείριση για τους νέους. Επισημαίνει σημαντικά το ρόλο των συνδικάτων εδώ και τη διαμόρφωση των δίκαιων μισθών.

Η Γραμματεία της ΓΣΕΕ συμφωνεί με τα δεδομένα που βάζει με τον κατώτατο μισθό, με την ανάγκη κοινών κοινωνικών και οικονομικών δεικτών και παραμέτρων για τη διαμόρφωση κατώτατου μισθού, αλλά ζητάει, όμως, την επάνοδο του καθορισμού του κατώτατου μισθού μέσω της Εθνικής Συλλογικής Σύμβασης.

- **Δεξιότητες:** Η ETUC υποστηρίζει ότι υπάρχει μεγάλη ανάγκη προσαρμογής στο κλίμα και στην ψηφιακή μετάβαση για την αντιμετώπιση της ανεργίας. Ζητά ίση πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας δεξιότητες, παροχή ποιοτικών προγραμμάτων κατάρτισης, βοήθεια των συνδικάτων για τη διασφάλιση ότι η κατάθεση πραγματοποιείται εντός ωρών εργασίας. Οι νέοι πρέπει να έχουν ίση πρόσβαση σε τέτοιου είδους κατάρτιση στον χώρο εργασίας, ανεξάρτητα από το πόσο καιρό έχουν ή τι σύμβαση έχουν.

Για τις δεξιότητες, η Γραμματεία της ΓΣΕΕ υποστηρίζει πως έτσι όπως διαμορφώνεται η αγορά εργασίας, σε ευρωπαϊκό, αλλά και σε εθνικό επίπεδο, οι δεξιότητες παίζουν σημαντικό ρόλο στη συγκράτηση της απασχόλησης και στη δημιουργία θέσεων εργασίας. Για να μειωθεί το ποσοστό της διαρθρωτικής ανεργίας, πρέπει να αναγνωρίσουμε τις νέες δεξιότητες και να γίνει επικαιροποίηση των προγραμμάτων σπουδών.

Για τη Γραμματεία, σημαντική είναι η ένταξη και η παραμονή στην αγορά εργασίας. Για να το πετύχει αυτό, πρέπει να καλλιεργηθούν τρία πράγματα: προσαρμοστικότητα, κινητικότητα, ανθεκτικότητα (παραμονή στην αγορά εργασίας). Να δημιουργηθούν τα «one-stop shops». Με αυτόν τον τρόπο, θα είναι δυνατό να καθοδηγηθούν καλύτερα οι νέοι και να πάρουν τις καλύτερες αποφάσεις, για να βγουν πιο προετοιμασμένοι στην αγορά εργασίας.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΘΕΟΧΑΡΗ (Επικεφαλής του Δικτύου των Συνδικάτων των Ευρωπαϊκών Πρωτεύουσών (ECTUN)):

Το Δίκτυο αυτό ιδρύθηκε το 1991. Το Εργατικό Κέντρο Αθήνας αποτελεί ιδρυτικό μέλος αυτού του Δικτύου. Στόχος είναι η ανταλλαγή εμπειριών, πληροφοριών, η επαφή, γενικότερα, με τα συνδικάτα που εδρεύουν στις πρωτεύουσες των ευρωπαϊκών χωρών, των οποίων οι Γενικές Συνομοσπονδίες είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας Συνδικάτων, για προβλήματα όπως η ανεργία, τα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα, θέματα που αφορούν τον αστικό χώρο, την αντοχή του στην κλιματική αλλαγή κ.λπ..

Η πολιτική είναι εκείνη που δεσμεύει τα κράτη-μέλη να διασφαλίσουν ότι οι νέοι, κάτω των 25 ετών, θα έχουν πρόσβαση στην εργασία, στη συνεχιζόμενη εκπαίδευση, στη μαθητεία και την πρακτική άσκηση, εντός τεσσάρων μηνών αφότου βγουν στην ανεργία ή αφότου βγουν από το επίσημο σύστημα εκπαίδευσης. Τέσσερα θέματα αφορούν τη συγκεκριμένη πολιτική: ανεργία, δεξιότητες, αξιοπρεπής εργασία και η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία.

- 1. Ανεργία:** Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας εκτιμά ότι περίπου 350 εκατομμύρια θέσεις εργασίας, πλήρους απασχόλησης, χάθηκαν στο δεύτερο τρίμηνο του 2020, με αφορμή την πανδημία του κορωνοϊού. Ο ένας στους έξι νέους είναι εκτός εργασίας λόγω κορωνοϊού και έχουν χάσει περίπου το 23% των ωρών εργασίας τους. Σε σύγκριση με άλλες περιοχές του κόσμου, η Ευρώπη παρουσιάζει τις μεγαλύτερες απώλειες σε ώρες εργασίας.

Υπάρχουν συγκεκριμένοι λόγοι που κάνουν τους νέους ευάλωτους στην ανεργία και είναι οι εξής:

- Οι πρώτοι που μένουν άνεργοι ή μειώνονται οι ώρες εργασίας τους.
- Τρεις στους τέσσερις νέους εργάζονται στην παραοικονομία.
- Η έλλειψη εμπειρίας στους νέους καθιστά πολύ πιο δύσκολη την επανένταξή τους στην αγορά εργασίας.
- Είναι πάρα πολλοί εκείνοι που εργάζονται σε άτυπες μορφές εργασίας, δηλαδή σε μερική, προσωρινή απασχόληση.
- Ο ένας στους τρεις νέους στην Ε.Ε. απασχολούνται σε τομείς, όπως το λιανεμπόριο, η εστίαση, τα τουριστικά καταλύματα. Είναι ακριβώς οι τομείς εκείνοι που επλήγησαν περισσότερο από την κρίση, την οικονομική, του κορωνοϊού.
- Η συγκυρία απαιτεί συνέργειες και αυτό θέλει να δείξει και το κείμενο πολιτικής για την Εγγύηση για τη Νεολαία. Δηλαδή δεν μπορούν οι πολιτικές της Ε.Ε. να υφίστανται η μία από την άλλη και, προφανώς, χρειάζεται και η εμπλοκή, η συμμετοχή, όλων των παραγόντων μιας Πολιτείας, δηλαδή του Κράτους, της Αυτοδιοίκησης και των κοινωνικών φορέων.

Η εικόνα, συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, για το 2020, μέσω μίας πανευρωπαϊκής έρευνας, δείχνει ότι η ανεργία κυμαίνεται στο 19,9% και η προοπτική είναι το 2021 να μειωθεί στο 16,8, λίγο πιο πάνω από τα ποσοστά του Ιανουαρίου του 2020, που ήταν στο 16,4. Όμως, θα πρέπει να αναλογιστούμε το γεγονός ότι ο ευρωπαϊκός μέσος όρος είναι 9% για το 2020 και 7,7% για το 2021.

Εκτός από την ανεργία, ιδιαίτερο πρόβλημα αντιμετωπίζουμε με την ανεπάρκεια των απαιτούμενων και των σύγχρονων δεξιοτήτων.

- 2. Δεξιότητες:** Στην 4^η, όπως λέγεται, Βιομηχανική Επανάσταση, έχουμε πρόβλημα δεξιοτήτων, υπάρχει ανεπάρκεια. Νέοι άνθρωποι, οι οποίοι τελειώνουν τις σχολές τους, την εκπαίδευσή τους, βγαίνουν στην αγορά εργασίας και δεν βρίσκουν δουλειά, ενώ, παράλληλα, υπάρχουν θέσεις εργασίας, στις οποίες, όμως, δεν έχουν τα απαραίτητα προσόντα. Χρειάζεται εκπαίδευση, κατάρτιση και προσαρμογή στις νέες ανάγκες, στις νέες δεξιότητες, για τις οποίες, φυσικά, υπάρχει η Ατζέντα των Δεξιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βέβαια, αυτό είναι κατευθύνσεις. Η παιδεία είναι εθνική υπόθεση της κάθε χώρας, επομένως και η χώρα μας οφείλει να στέρξει πάνω σε αυτό το θέμα, προκειμένου να μην υπάρχουν νέοι πτυχιούχοι, διπλωματούχοι, οι

οποίοι οδηγούνται, τελικά, σε κοινωνικό αποκλεισμό, γιατί δεν μπορούν να απορροφηθούν από την αγορά εργασίας.

3. Αξιοπρεπής εργασία, η οποία αποτελεί τον Στόχο 8 της Ατζέντας 2030 του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Υπάρχουν 17 Στόχοι για τη βιώσιμη ανάπτυξη, οι οποίοι συνδέονται με 169 Σκοπούς. Ο υπ' αριθμόν 8 Στόχος είναι η αξιοπρεπής εργασία και η οικονομική ανάπτυξη. Οι άλλοι όλοι αφορούν την αντιμετώπιση της φτώχειας, της πείνας, τις βιώσιμες πόλεις, την υπεύθυνη παραγωγή και κατανάλωση κ.λπ.. Αυτός ο Στόχος, λοιπόν, σύμφωνα με αυτό το διάγραμμα του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας, λέει ότι χρειάζεται μια πανστρατιά, προκειμένου σε αυτήν τη βιώσιμη επιδιωκόμενη ανάπτυξη οι νέοι να έχουν τη λεγόμενη «positive discrimination», δηλαδή θετική διάκριση. Όλοι πρέπει να ενσκήψουν, προκειμένου να βοηθηθεί η νέα γενιά να ενταχθεί και να προχωρήσει, γιατί αυτή είναι και το μέλλον.

4. Πράσινη Συμφωνία. Η Πράσινη Συμφωνία έχει πάρα πολλές δυνατότητες να βελτιώσει το περιβάλλον και να δημιουργήσει μια πολύ σημαντική προστιθέμενη αξία για την κοινωνία και, προφανώς, να δημιουργήσει εργασία, απασχόληση και μάλιστα σταθερή και μόνιμη.

- Αφορά τη μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου. Θέλουμε το 2030 να μειώσουμε έτι περαιτέρω τις εκπομπές, να αυξήσουμε τη συμμετοχή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο μείγμα το ενεργειακό και, επίσης, να βελτιώσουμε και τα κτίριά μας, δηλαδή να έχουμε καλύτερη ενεργειακή απόδοση. Θέλουμε να καταπολεμήσουμε την ενεργειακή φτώχεια. Θέλουμε κινητοποίηση της βιομηχανίας, για καθαρή και κυκλική οικονομία, ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων, πολιτικές που αφορούν τη διατροφή, το σύστημα τροφίμων κ.λπ.. Το σλόγκαν της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι «από το αγρόκτημα, στο πιάτο», με όλη τη σειρά των διεργασιών που πρέπει να υπάρχουν. Επίσης, θέλουμε βιώσιμη και έξυπνη κινητικότητα, κυρίως, στα αστικά κέντρα και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Πρέπει οι πόλεις να γίνουν ανθεκτικές στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

- Περιλαμβάνει χρηματοδότηση, κινητοποιεί την έρευνα και την καινοτομία και ομνύει σε μία δίκαιη μετάβαση στη νέα κατάσταση, δηλαδή να μη μείνει κανείς στο περιθώριο, γιατί, απ' ό,τι φαίνεται, παίρνοντας μέτρα για τις εκπομπές, για παράδειγμα, πολλές εργασίες θα ακυρωθούν, άλλες θα πρέπει να εκσυγχρονιστούν. Εδώ δεν θα πρέπει οι εργαζόμενοι «να αλεστούν μέσα στις μυλόπετρες των αναγκών». Πρέπει να υπάρξει η ευαισθησία, προκειμένου οι άνθρωποι να βοηθηθούν να ξεπεράσουν τις πρόσκαιρες δυσκολίες και να επιβιώσουν σε αξιοπρεπείς συνθήκες.

Θέσεις - Προτάσεις από το σύνολο των Εισηγητών:

Για την επιτυχία αυτού του προγράμματος, είναι αναγκαία:

- **Η αλλαγή νοοτροπίας, με ορίζοντα μακροχρόνια προγράμματα, μέσω αύξησης κονδυλίων, ώστε να καλυφθεί η ανεργία αποτελεσματικά και όχι μόνο σε βραχυχρόνια περίοδο.**

Μέσω της Πρωτοβουλίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το Youth Guarantee, οι νέοι, κάτω των 25 χρονών, μπορούν να λαμβάνουν μια συγκεκριμένη ποιοτική προσφορά, εντός τεσσάρων μηνών αφότου εξέρχονται από τη βασική τους εκπαίδευση ή καθίστανται άνεργοι. Το πρόγραμμα αυτό υλοποιήθηκε όταν η ανεργία ήταν στο 23,7%. Τι συμβαίνει, όμως, στην πραγματικότητα: Ένας στους τρεις νέους υποφέρουν από κατάθλιψη. Ένας στους έξι νέους θεωρεί την ανεργία υπαίτια για τη διάλυση της οικογένειάς του. Άρα, καταλήγουμε στο συμπέρασμα, δυστυχώς, ότι το πρόγραμμα δεν πέτυχε τον σκοπό του.

- Πάνω σε αυτόν τον άξονα, **χρειάζεται να επανεξετάσουμε τη νοοτροπία και τις πολιτικές** του προγράμματος, με βασικότερο πυλώνα τη δυνατότητα στα κοινωνικά δικαιώματα. Όσον αφορά στον πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, έχουμε να παρατηρήσουμε **την αδυναμία της πλήρους πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας των εργαζομένων** που απασχολούνται σε ελαστικές μορφές απασχόλησης.
- Εδώ **οφείλει η Πολιτεία την πλήρη κάλυψη αυτών των εργαζομένων, με όλα τα απαραίτητα μέσα**, ώστε να μην αντιμετωπίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό στις προσφερόμενες υπηρεσίες.
- **Η απαγόρευση των επισφαλών συμβάσεων** αποτελεί μία καλή εκκίνηση για την αποφυγή τέτοιων περιστατικών.
- Μία άλλη παράμετρος, που θα ήταν χρήσιμη να **επαναπροσδιορίσουμε, είναι ο κατώτατος μισθός των νέων μέσω των Συλλογικών Συμβάσεων**. Στην Ελλάδα, αποτελεί τον πιο αδύναμο πυλώνα, που τις περισσότερες φορές έρχεται σε αντιδιαστολή με την προσφορά των νέων στην εργασία.
- Επανασχεδιασμός των πολιτικών καταπολέμησης της ανεργίας των νέων και προσαρμογή στις νέες προκλήσεις.

- Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην απασχόληση σε καινοτόμα, νεοφυή, αναδυόμενα επαγγέλματα και δεξιότητες.
- Αναδιαμόρφωση της οικονομικής ανάπτυξης μετά την κρίση, με μια πράσινη ανάπτυξη, παίρνοντας υπόψη τους στόχους της Πράσινης Συμφωνίας, αλλά και τα εθνικά σχέδια για την ενέργεια και το κλίμα.
- Προσανατολισμός των πολιτικών για την απασχόληση των νέων και ειδικά η Ευρωπαϊκή Εγγύηση για τη Νεολαία, στην προετοιμασία των νέων για επαγγέλματα που είναι σημαντικά και απαραίτητα, για ένα βιώσιμο και περιβαλλοντικά συμβατό μέλλον των παραγωγικών δραστηριοτήτων και της κοινωνίας. Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η κυκλική οικονομία, η διαχείριση των αποβλήτων, η ανθεκτικότητα έναντι της κλιματικής αλλαγής, απαιτούν νέα επαγγελματικά προφίλ, πιστοποιημένα και επανασχεδιασμό των υπαρχόντων.
- Η «Εγγύηση για τη Νεολαία» πρέπει να αποτελέσει στοιχείο του κοινωνικού διαλόγου, της συλλογικής διαπραγμάτευσης και των θεσμικών αιτημάτων των Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας.
- Σύμφωνα με την ETUC, η ανεργία των νέων θα διπλασιαστεί φέτος, καθώς και τα στοιχεία της Eurostat δείχνουν ότι η ανεργία των νέων σημείωσε άνοδο κατά 159.000 μόνο τον Μάρτιο, μόλις ξεκίνησε, δηλαδή, το lockdown, φτάνοντας στον συνολικό αριθμό των 2,8 εκατομμυρίων, ενώ πολλοί ακόμα αγωνίζονται για να επιβιώσουν από την επισφαλή εργασία. Το δε Ερευνητικό Ινστιτούτο προβλέπει ότι η κρίση θα ωθήσει την ανεργία των νέων στα 4,8 εκατομμύρια μέχρι το τέλος του έτους. Επίσης, καταγράφει η ETUC ότι μέχρι το 60% των παρεμβάσεων της Εγγύησης για τη Νεολαία αποτελούσαν πρακτική άσκηση και όχι πραγματικές θέσεις εργασίας σε ορισμένα κράτη - μέλη.
- Από τη στιγμή που εντοπίζουμε ότι οι θέσεις εργασίας που πλήττονται, ιδίως με τη συνθήκη της πανδημίας, αφορούν την εστίαση, τον τουρισμό, τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, θα πρέπει να στοχεύσουμε, με συγκεκριμένες πολιτικές ενίσχυσης, ακριβώς σε αυτούς τους τομείς. Ασφαλώς, η ενίσχυση και των λοιπών θέσεων εργασίας στην καινοτομία, στην πράσινη ανάπτυξη και τα λοιπά, είναι ορθή και ζητούμενο να επιτευχθεί.
- Το πρόβλημα δεν εστιάζεται στην έλλειψη δεξιοτήτων και ψηφιακών δεξιοτήτων από αυτήν τη σπουδαγμένη νέα γενιά και σε αυτή συμπεριλαμβάνουμε νέους ανθρώπους, μέχρι τα 30 έτη, αλλά στην έλλειψη των θέσεων εργασίας. Σε μία παρουσίαση, την

οποία έκανε η Ένωση Βιομηχάνων, έλεγε ο Αντιπρόεδρος της, με πολύ σαφή τρόπο, πως δεν είναι ότι δεν βγάζουν τα Πανεπιστήμια ανθρώπους που δεν θα μπορούσε να τους χρησιμοποιήσει, αλλά ότι δεν μπορέσαμε, για πολλούς λόγους, στη χρηματοπιστωτική κρίση και τώρα πια στην υγειονομική κρίση, να φτιάξουμε τόσες θέσεις εργασίας, ώστε να τους απορροφήσουμε. Κι αυτό αποδεικνύεται κι αλλιώς, διότι έχουμε ένα σημαντικό πνευματικό κεφάλαιο, το οποίο φεύγει στο εξωτερικό. Άρα, είναι ένα κεφάλαιο με δεξιότητες, που πάει στο εξωτερικό, όπου υπάρχουν οι θέσεις εργασίας, απορροφάται, οπότε πρέπει να βρεθεί τρόπος επαναπατρισμού. Παράδειγμα τέτοιας προσπάθειας ήταν τα Πανεπιστήμια, που μπορούν να προσφέρουν τέτοιες αξιόπιστες θέσεις εργασίας και στα οποία δόθηκαν επιπρόσθετες θέσεις.

- Έχουμε το θέμα της έρευνας, που εκεί υπήρξε μία δυνατότητα με γέφυρες επικοινωνίας με το εξωτερικό. Δηλαδή έγινε μια προσπάθεια, μορφωμένους νέους ανθρώπους, που μπορούν να προσφέρουν στον τόπο και να αποτελέσουν την πηγή για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, να τους ξαναφέρουμε πίσω.
- Όλοι συμφωνούμε ότι η ανεργία είναι κάτι κακό. Όλοι συμφωνούμε ότι η ανεργία στους νέους ανθρώπους είναι κάτι άσχημο. Το θέμα είναι, από τις πολιτικές που θα σχεδιάσουμε, να ωφελούνται πρωταρχικά οι εργαζόμενοι και η νέα γενιά. Εκεί παρατηρούμε διαφορετικές προσεγγίσεις των Κυβερνήσεων.
- Ως προς το ζήτημα της προσαρμοστικότητας νέων ανθρώπων που προέρχονται από πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, που χάνουν δεξιότητες στη διαδρομή τους, θα πρέπει να ληφθεί ειδική μέριμνα και να δημιουργηθούν στοχευμένα προγράμματα, που θα μπορούν να τους απορροφήσουν.
- Η ανθεκτικότητα προϋποθέτει και ανθρώπους που θα μπορούν να υποστηρίξουν και μια κοινωνία που θα παίρνει μέτρα κοινωνικής υποστήριξης αυτών των ανθρώπων. Άρα, με αφορμή τον κορωνοϊό, παρουσιάζεται πιο πολύ απ' ό,τι ποτέ η αδήριτη ανάγκη για ένα Κοινωνικό Κράτος.
- Κατεύθυνση των πακέτων στήριξης στο κομμάτι της ανεργίας της νέας γενιάς.
- Το πρόγραμμα «Εγγύηση για τη Νεολαία» είναι ένα ελπιδοφόρο και πολλά υποσχόμενο πρόγραμμα, αφού στόχο έχει, υποτίθεται, να απολαύσουν οι νεότεροι, κάτω των 25 ετών, μιας καλής ποιότητας απασχόληση, να λειτουργήσει ως ένας παράγοντας κινητοποίησης για τους νέους εκτός απασχόλησης, να εξασφαλίσει καλή εκπαίδευση, κατάρτιση και να αξιοποιήσει τις δεξιότητές τους. Ωστόσο, πρόκειται για

ένα πρόγραμμα που μόνο το 37% του πληθυσμού το αξιοποίησε. Υπάρχει έλλειψη χρηματοδότησης. Πολλοί νέοι το εγκατέλειψαν.

- Αυτό που χρειάζεται μία Πολιτεία, ώστε να αξιοποιηθεί η ικανότητα των νέων να βρουν εργασία, είναι σίγουρα πιο αποτελεσματικές ενεργές πολιτικές, μέτρα που να οδηγούν σε μία ρυθμισμένη αγορά εργασίας και οπωσδήποτε να υπάρχει ένα νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο να προστατεύει την απασχόληση. Ειδικά μετά την πανδημία, υπάρχει μία απορρύθμιση της αγοράς εργασίας. Προωθούνται όλο και περισσότερο οι μη σταθερές και μόνιμες θέσεις εργασίας. Μειώνονται οι μισθοί όλη την ώρα, απολύονται εργαζόμενοι, χάνονται, δηλαδή, θέσεις εργασίας. Επομένως, στα ποσοστά ανεργίας που παρατηρούνται ως προς τους νέους, δεν έχουν συμπεριληφθεί, ενδεχομένως, αυτές οι εργασιακές συνθήκες, η μαύρη εργασία.
- Απέναντι σε αυτούς τους όρους, πρέπει να αντιπαραβληθούν περισσότερες επενδύσεις, αξιοπιστία και η εξασφάλιση, με τις κατάλληλες νομοθετικές παρεμβάσεις, σταθερών και μόνιμων θέσεων εργασίας, να επιδοτηθούν ακόμη περισσότερο τα προγράμματα εκείνα και οι ρυθμίσεις εκείνες που θα ενισχύσουν την αγορά εργασίας και θα απορροφήσουν όσο γίνεται περισσότερους νέους. Επίσης, προγράμματα, πολιτικές, οι οποίες θα αξιοποιήσουν το εργατικό δυναμικό και όχι να οδηγούν στην ερημοποίηση της χώρας και στο «brain drain», δηλαδή στις συνεχείς μετακινήσεις των νέων προς τα έξω, διότι ξέρουν ότι εδώ έχουν αυτήν την ανασφάλεια ότι δεν πρόκειται να απορροφηθούν. Ακόμη και αν βρουν μια εργασία, θα είναι ένα ημίμετρο, δεν θα είναι σταθερή, δεν θα εξασφαλίζει την επιβίωσή τους και πάνω από όλα νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο να σέβεται τις Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας και τα εργασιακά δικαιώματα.
- Ο λόγος που οι περισσότεροι νέοι εγκατέλειψαν αυτά τα προγράμματα είναι ότι είναι ανεπαρκή και ότι δεν θα απορροφηθούν από την αγορά εργασίας.
- Ως προς τον προϋπολογισμό που απαιτείται, τα 50 δισεκατομμύρια, αυτά θα προέρχονται ή από τον Κρατικό Προϋπολογισμό ή από ευρωπαϊκά προγράμματα. Αν το ποσό αυτό προέρχεται από ευρωπαϊκά προγράμματα, η Επιτροπή μας πρέπει να συμβάλει σε αυτήν την ενίσχυση, την έξτρα οικονομική ενίσχυση.
- Ως προς την ισότητα, ένα από τα πιο αποκαρδιωτικά δείγματα ανισότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και κατά συνέπεια και στην Ελλάδα είναι η επίμονη αδυναμία πραγματικής σύγκλισης μισθών μεταξύ ανδρών και γυναικών.

- Σχετικά με την ανάκαμψη και τις άλλες μορφές εργασίας, όπως είναι η τηλεργασία, στην οποία έχουν προσανατολιστεί αρκετές επιχειρήσεις, τηλεπικοινωνίες, μαζί με τον τραπεζικό κλάδο, ήταν από τους κλάδους που αναδείχθηκε έντονα η τηλεργασία, γύρω στο 70%. Η τηλεργασία δεν είναι κάτι καινούργιο, στην Ευρώπη ισχύει, αλλά δεν είμαστε προετοιμασμένοι νομικά να την υποστηρίξουμε. Ο κορωνοϊός το ανέδειξε, έγινε ένας επιταχυντής. Η 4^η Βιομηχανική Επανάσταση είναι εδώ και είμαστε όλοι εδώ, για να βάλουμε τα σωστά θεμέλια, ο καθένας να καταθέσει την άποψή του και προχωράμε. Πρέπει να βάλουμε θεμέλια νομικά στην τηλεργασία.
- Υπήρχαν άνθρωποι που τους άρεσε, χωρίς να αναγνωρίζουν τις επιπτώσεις και τι κρύβει από πίσω αυτή η τηλεργασία. Γι' αυτό είμαστε υπέρ και υποστηρίζουμε τη νομοθέτησή της με σωστό τρόπο, αλλά όχι μόνο στην Ελλάδα και γενικότερα στην Ευρώπη.

Αυτό που προτείνουμε είναι:

- Η πάταξη της επισφαλούς εργασίας.
- Ισχυρές Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας.
- Σαφές νομοθετικό πλαίσιο, που να προστατεύει τον εργαζόμενο ή τον υπό αναζήτηση εργασίας νέο.
- Η συνεχής εκπαίδευση, μετεκπαίδευση και αποτελεσματική κατάρτιση στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, ώστε να αποφευχθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός.
- Αναπόφευκτο κομμάτι ο επανασχεδιασμός των πολιτικών καταπολέμησης της ανεργίας μέσω των δεξιοτήτων, αλλά και την απασχόληση σε αναδυόμενα και καινοτόμα επαγγέλματα.
- Έναν νέο κλάδο, ιδιαίτερα αναπτυσσόμενο και απαραίτητο, αποτελεί η ενασχόληση με το περιβάλλον. Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η κυκλική οικονομία, η διαχείριση των αποβλήτων, η ανθεκτικότητα έναντι της κλιματικής αλλαγής, απαιτούν νέα επαγγελματικά προφίλ, πιστοποιημένα, και επανασχεδιασμό των υπαρχόντων.

IV. Τέλος, οι Εισηγήσεις των μελών της Επιτροπής πάνω στις θεματικές ενότητες «Η διάσταση του φύλου στην επιχειρηματικότητα», «Ενδοοικογενειακή βία – Παρακολούθηση Σύμβασης Κωνσταντινούπολης», «Ενδοοικογενειακή βία την περίοδο του κορωνοϊού», «Ισότιμη πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά», «Γυναίκες και εργασία», «Ιατρική Ακριβείας και Ατομική Ευθύνη (Επιτροπή Βιοηθικής)», «Σχολικό bullying», «Έκθεση Συνηγόρου του Πολίτη για την Ίση Μεταχείριση» και «Παρουσίαση του Πλαισίου “Εγγύηση για τη Νεολαία” από τη Γραμματεία Εργαζόμενης Νεότητας της ΓΣΕΕ», έγιναν δεκτές κατά πλειοψηφία και απαρτίζουν την Έκθεση της Επιτροπής, η οποία υποβάλλεται προς την Ολομέλεια της Βουλής.

Οι αποφάσεις της μειοψηφίας, που δεν υπερψηφίστηκαν, ώστε να συμπεριληφθούν στην Έκθεση, περιλαμβάνονται στα Πρακτικά της συνεδρίασης της 11^{ης} Νοεμβρίου 2020.

Αθήνα, 11 Νοεμβρίου 2020

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΣΟΦΙΑ ΒΟΥΛΤΕΨΗ

Η Α΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η Β΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΕΙΡΗΝΗ – ΕΛΕΝΗ ΑΓΑΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΑ ΜΕΛΗ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ANNA ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ (ΦΡΟΣΩ) ΚΑΡΑΣΑΡΛΙΔΟΥ

ANNA ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ (ΚΑΤΕΡΙΝΑ) ΝΟΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΑΡΙΑ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΚΕΦΑΛΑ

ΜΕΡΟΠΗ ΤΖΟΥΦΗ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΥΡΑΝΑΚΗΣ

ΡΑΛΛΙΑ ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΩΤΣΗΡΑΣ

ΛΙΑΝΑ ΚΑΝΕΛΛΗ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΜΠΟΥΤΣΙΚΑΚΗΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ-ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΣΗΜΙΝΑ ΣΚΟΝΔΡΑ

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ